

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN MARUZ KALDIKLARI STRESLİ
YAŞAM OLAYLARI VE ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEĞİN
PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA YÖNELİK TUTUMLARINA
ETKİSİ**

Mustafa Selim ALTINIŞIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haziran, 2019

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN MARUZ KALDIKLARI STRESLİ
YAŞAM OLAYLARI VE ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEĞİN
PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA YÖNELİK TUTUMLARINA
ETKİSİ**

Mustafa Selim ALTINIŞIK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haziran, 2019

TELİF HAKKI

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde (Ek:22/2/2018-7100/10 md.) “*Lisansüstü tezler yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından elektronik ortamda erişime açılır.*”

Araştırmacılar tezlerin tamamı veya bir bölümünü yazarın izni olmadan ticari veya mali kazanç amaçlı kullanamaz, yayınlamayaz, dağıtamaz ve kopyalayamaz. Ulusal Tez Merkezi Web Sayfasını kullanan araştırmacılar, tezlerden bilimsel etik ve atıf kuralları çerçevesinde yararlanırlar.

YAZARIN

Adı : Mustafa Selim

Soyadı : ALTINIŞIK

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Suriyeli Sığınmacıların Maruz Kaldıkları Stresli Yaşam Olayları Ve Algıladıkları Sosyal Desteğin Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarına Etkisi

İngilizce Adı : The Impact of Stressful Life Events of Syrian Refugees and the Effects of Perceived Social Support on Psychological Assistance

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mustafa Selim ALTINIŞIK

İmza:

KABUL VE ONAY

Mustafa Selim ALTINIŞIK tarafından hazırlanan “**Suriyeli Sığınmacıların Maruz Kaldıkları Stresli Yaşam Olayları Ve Algıladıkları Sosyal Desteğin Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarına Etkisi**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Bir öge seçin. ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı, **Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI)

(Eğitim Bilimleri, Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Bu tezin **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı, **Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/__

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

“Canım Aileme”

TEŞEKKÜRLER

Akademik hayatımın her noktasında etkisi olan canım ailemin üyeleri; Sevgili Matematikçi Babam Dr. Öğr. Üyesi Nihat ALTINIŞIK'a, Sevgili Kur'an Kursu Öğreticisi Annem Aynur ALTINIŞIK'a ve Sevgili kardeşlerim; Muhammet Salih ALTINIŞIK'a, Abdullah Esat ALTINIŞIK'a ve Saliha Nur ALTINIŞIK'a verdikleri her türlü destek için teşekkürün en büyüğünü sunmak isterim. Bu çalışmanın gerçekleşmesinde ve lisansüstü eğitimim sürecimde üzerimde büyük emeği olan ve desteklerini esirgemeyen danışman hocam değerli Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI'ya teşekkürü borç bilirim. Her konuda kapılarını çokça açındırdığım, desteklerini her daim yanımda hissettiğim ve bana gönül kapısını daima açık bırakan sevgili ağabeylerim Doç. Dr. Özgür BOSTANCI ve Doç. Dr. Menderes KABADAYI hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Ölçek uygulamaları ve saha çalışmalarında desteklerini esirgemeyen Kardeşeli Derneği Başkanı Prof. Dr. Metin YILMAZ ve ekibine, her daim yanımda olan, beyin fırtınası yöntemiyle çalışmalarımında danışmanlık aldığım, örnek aldığım arkadaşlarım; Emre GÜNEŞ'e, Serhat ERAİL'e, Mehmet İsmail TOSUN'a, Fehmi GÜRGEN'e ve tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

**SURİYELİ SİĞİNMACILARIN MARUZ KALDIKLARI STRESLİ
YAŞAM OLAYLARI VE ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEĞİN
PSİKOLOJİK YARDIM ALMAYA YÖNELİK TUTUMLARINA
ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa Selim ALTINIŞIK

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2019

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacı bireylerin maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarına etkisini incelemektir. Gerçekleştirilen araştırma savaş nedeniyle ülkelerinden göç etmek zorunda kalmış 491 Suriyeli sığınmacının katılımı ile gerçekleştirilen nicel bir çalışmayı kapsamaktadır. Çalışmaya katılan katılımcıların deneyimledikleri stresli yaşam olayları, sosyal destek algıları ve psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını içeren geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ve Arapça uyarlaması gerçekleştirilmiş ölçekler ile ölçülmüştür. Çalışmaya katılan katılımcılar Samsun yoğunlukta olmak üzere, çevre illerde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bu çalışma stresli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum kavramları ve bu alanda yer alan temel kavramların tanımlarını içermekte ve literatür ile ilgili bilgileri barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Sosyal Destek, Psikolojik Yardım Alma, Stres, Travma, Mülteci, Sığınmacı, Göç, Uyum

Sayfa Sayısı : 176

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI

İkinci Danışman :

**THE IMPACT OF STRESSFUL LIFE EVENTS OF SYRIAN
REFUGEES AND THE EFFECTS OF PERCEIVED SOCIAL
SUPPORT ON PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE**

MS Thesis

Mustafa Selim ALTINIŞIK

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2019

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effects of stressful life events and perceived social support on the attitudes of the Syrian refugee individuals towards psychological help. The research carried out included a quantitative study with the participation of 491 Syrian refugees who had to migrate from their countries due to the war. The participants' attitudes towards the stressful life events, their social support perceptions and their attitudes towards receiving psychological help were measured and their validity and reliability were measured by scales. Participants in the study consist of Syrian refugees in the neighboring provinces. At the same time, this study includes the concepts of attitudes about stressful life events, perceived social support and getting psychological help, definitions of basic concepts in this field and information about the literature.

Key Words : Social Support, Psychological Assistance, Stress, Trauma, Refugee, Asylum Seeker, Migration, Integration

Number of Pages : 176

Advisor : Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI

Co-advisor :

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLOLAR LİSTESİ.....	XI
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	6
1.2 Araştırmanın Hipotezleri.....	7
1.3 Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	9
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	10
1.5 Araştırmanın Varsayımları.....	11
1.6 Tanımlar.....	11
İKİNCİ BÖLÜM	14
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	14
2.1 Göç Olgusu	14
2.2 Küresel Olarak Göç.....	15
2.3 Türkiye ve Göç; Suriyeli Mülteciler	18
2.4 Psikolojik Faktörler Açısından Göç Olgusu	23
2.4.1 Mülteciler ve Uyum	23
2.4.2 Mülteciler ve Maruz Kaldıkları Stresli Yaşam Olayları.....	26
2.4.3 Mülteciler ve Sosyal Destek	44
2.4.4 Mülteciler ve Psikolojik Destek	48
2.5 İlgili Araştırmalar	54
2.5.1 Mülteciler ve Psikolojik Yardım Alma Süreçlerine Yönelik Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	54
2.5.2 Mülteciler ve Psikolojik Yardım Alma Süreçlerine Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	56
2.5.3 Mülteciler ve Stresli Yaşam Olaylarına Yönelik Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	67

2.5.4 Mülteciler ve Stresli Yaşam Olaylarına Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	68
2.5.5 Mülteciler ve Sosyal Destek Algılarına Yönelik Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	81
2.5.6 Mülteciler ve Sosyal Destek Algılarına Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	82
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	88
III. YÖNTEM	88
3.1 Araştırmanın Amacı.....	88
3.2 Araştırmanın Modeli.....	88
3.3 Araştırmanın Evren ve Örneklemi	89
3.4 Araştırmanın Süreci.....	89
3.5 Veri Toplama Araçları.....	90
3.5.1 Sosyo-Demografik Bilgi Formu	90
3.5.2 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form	90
3.5.3 Olayların Etkisi Ölçeği	91
3.5.4 Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği.....	91
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	93
IV. BULGULAR	93
4.1 SPSS Bulguları.....	93
4.2 Yapısal Eşitlik Modeli Bulguları.....	105
4.2.1 Modelin Tahmincisi ve Varsayımlar	113
4.2.2 Doğrulayıcı Faktör Analizi	114
BEŞİNCİ BÖLÜM	116
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	116
5.1 Tartışma ve Yorum	116
5.2 Sonuç ve Öneriler	131
KAYNAKÇA	139
EKLER	176

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyete Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi	93
Tablo 2: Mesleğe Sahip Olma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Yönelik Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi.....	94
Tablo 3: Ulaşılabilecek Desteklerin Bulunma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi.....	95
Tablo 4: Medeni Duruma Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi.....	95
Tablo 5: Türkiye’de Bulunma Süresine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi.....	96
Tablo 6: Eğitim Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi	97
Tablo 7: Gelir Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi.....	98
Tablo 8: Güvende Hissetme Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi	99
Tablo 9: Suriye'ye Dönüş Durumlarına Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi	100
Tablo 10: Destek Alınan Yapılara Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi	102
Tablo 11: Psikolojik Danışma Hakkında Bilgi Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi.....	103
Tablo 12: Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi	104
Tablo 13: Yaralanma veya Ölüme Tanık Olma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi.....	105
Tablo 14: Model-1 İçin Ölçüm Modeli İstatistikleri.....	106
Tablo 15: Model-1 İçin Yapısal Model İstatistikleri.....	108
Tablo 16: Model-1 İçin Uyum İndeksleri	108
Tablo 17: Model-2 İçin Ölçüm Modeli İstatistikleri.....	109
Tablo 18: Model-2 İçin Yapısal Model İstatistikleri.....	112
Tablo 19: Model-2 İçin Uyum İndeksleri	112
Tablo 20: DFA İçin Uyum İndeksi Verileri.....	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Model-1 İçin Yapısal Eşitlik Modeli Grafiği.....	106
Şekil 2: Model-2 İçin Yapısal Eşitlik Modeli Grafiği.....	109
Şekil 3:DFA İçin Yapısal Eşitlik Modeli Grafiği	114

SİMGELER VE KISALTMALAR

APA	American Psychiatric Association
AB	Avrupa Birliği
BMMYK Komiserliği	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CCR	Kanada Mülteciler Konseyi
DSM Disorders	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
GİM	Göç İdaresi Müdürlüğü
IOM	International Organization for Migration
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNHRC Refugees	United Nations High Commissioner for Refugees

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Yakın tarihte, sivil nüfus genellikle aşırı politik şiddetten muzdarip olmuştur (Schmidt, Kravic ve Ehlert, 2008). Sivil nüfus beraberinde savaşın ve şiddetin vahşiliğine tanık olmuş ve insan hakları ihlalleri yaşamışlardır. Bu sivillerin birçoğu savaşlar ve askeri politikalar sırasında öldürülmüş ve dahası, bu travmatik deneyimlerden kurtulanların çoğu, kendi ülkelerinden kaçmak zorunda kalmışlardır (Ghobarah, Huth ve Russett, 2003; Schmit ve diğerleri, 2008). Bu nedenle, çağdaş savaşların en önemli sonuçları arasında mülteci kavramı da ortaya çıkmıştır. Mülteciler, sosyal kimlik, yer, aile, geçim ve destek sistemleri de dâhil olmak üzere her türlü açıklama kaybına maruz kaldıkları için hakarete uğramıştır (Handlin, 1951) ve genellikle düşmanca bir ortamda yollarını bulmak için mücadele etmek zorundalar (George, 2010).

Bu koşullar açıkça mültecileri fiziksel ve psikolojik sıkıntı ile tehlikeye atmaktadır. Çünkü bu süreç onların içine gömülü olan mülteci tecrübesiyle ilişkili çoğu zaman konuşulamayacak ve mülteci bireyler için ifade edilemeyecek boyutta bir şiddeti barındırmaktadır (George, 2010). Mülteci deneyiminden etkilenen bireylerin ruh sağlığı üzerindeki sonuçlarına ilişkin gerçekleştirilecek akademik çalışmalar önemli yer teşkil etmektedir. Aynı zamanda bu mültecilerin seslerini duyurmak için aracılık etmektedir ve mültecilerin benzersiz mücadeleleri hakkında daha fazla bilgi sağlama konusunda yardımcı olmaktadır. Ek olarak sağlık çalışanlarının daha uygun ve kültürel açıdan yetkin psikolojik müdahaleler yapmalarını sağlamakta ve hükümetlerin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) mültecilere yönelik olarak etkin mülteci hizmetleri sunmasına katkı sağlamaktadır (Gilligan, 2009).

Yüzyıllar boyunca, bölge sakinleri ve göçmenler arasındaki etkileşim dünyadaki birçok toplum için bir sorun olmuştur, ancak bugün her zamankinden daha yaygın ve karmaşık bir konudur (Stephan, 2012). Bu yaygınlık ve karmaşıklık, ülkeler arasındaki gerilimlerden, etnik ve dini çatışmalardan, iç savaşlardan, yoksulluktan, küreselleşmeden ve yeni ülkeler arayan insanları güvenli ve huzur içinde yaşamaları

için önemli roller oynayan diğer faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ülkelerini farklı nedenlerle değiştiren insanlar, ev sahibi ülkenin insanlarında biraz huzursuzluk ve endişe uyandırabilir. Hem ulusal hem de uluslararası bağlamlarda görüldüğü üzere, dünyanın her yerinde kitlesel göç yerel halkı rahatsız ediyor ve hatta göçmenlere karşı önyargı, olumsuz tutum ve yabancı düşmanlığı tepkilerine yol açıyor (Stephan, 2012; Yakushko, 2009). Bu tepkiler, birinin işini kaybetme, işgücü arzını artırma ve gelirin azalmasıyla birlikte kıt kaynaklar için bir rekabetin başlatılması konusundaki endişelerden kaynaklanmaktadır (Erdoğan, 2014).

Mülteciler sakinler ve mülteciler arasındaki etkileşim sorunlarına ve yabancı düşmanlığı tepkilerine ek olarak, mülteciler evlerini terk etmek, çatışmayla, savaşla veya diğer çeşitli kriz türleriyle (örneğin fiziksel veya cinsel taciz) ve terk etmekten kaynaklanan zorluklar gibi birçok başka zorlukla karşı karşıya kalmakta ve sosyal, kültürel ve ekonomik koşullardan olumsuz etkilenmektedirler. Özellikle bir bireyin vatanını terk etmesi, başlı başına önemli psikolojik zararlara neden olabilir (Stephan, 2012; Stephan ve Finlay, 1999). Ayrıca, yerel dili bilmemek, ailelerini ve sosyal ağlarını kaybetmek ya da bir çatışma ya da savaşta kayda değer başkalarını kaybetmek, mültecilerin refahını ciddi şekilde etkiler. Yeni ülkede güvensiz hissetmek de mültecileri endişeli hissettirebilir. Ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlara bağlanan yeni ülkeye adaptasyonlar da en yaygın konular arasındadır.

Suriye iç savaşının patlamasıyla 2011'de birçok Suriyeli, ülkelerinden komşu ülkelere kaçmıştır. Bu iç savaş hem Suriyelileri hem de girdikleri ev sahibi ülkeleri etkilemiştir. 3,5 milyondan fazla kayıtlı Suriyeli mülteci ile Türkiye, mültecileri en çok barındıran ülke konumundadır. Türkiye'nin "Açık Kapı Politikası" çok sayıda mültecinin alınmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Bu politika, Türkiye'ye göç eden her bir insanın, istemediği sürece ülkesine geri gönderilmemesi ve kabul edilmesini sağlamıştır.

İlk Suriyeli mülteci grubunun 2011 başında gelmesi ile Türkiye, yiyecek, sağlık ve eğitim sağlamak için çeşitli kamplar kurmuştur (Orhan ve Gündoğar, 2015). İlk başta neredeyse tüm Suriyeli mülteciler kamplarda yaşamaktaydı. Ancak süreç içerisinde kamp dışındaki mültecilerin sayısı da arttı. AFAD raporuna göre Türkiye'de (2018) çeşitli şehirlerde; 3.577.792 mülteci yaşamını sürdürmektedir. Ancak kamplarda sadece 174.256 kişi yaşamaktadır. Bu bağlamda mültecilerin büyük bir çoğunluğunun

kampların dışında yaşamını sürdürdüğü söylenebilir. Bu durumda toplum ile ilişki örüntülerinin artması toplum içerisindeki uyum hususlarını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, toplum tarafından Suriyeli mültecilere yönelik ilk başta sosyal kabul seviyesine dair olumlu bir bakış açısı izlenirken geçtiğimiz yıllarda Suriyeliler hakkında endişelenmeye neden olabilecek bazı sosyal olaylar olmuştur. Örneğin basılı ve dijital medyada mültecilere yapılan saldırılarla ilgili yayınlanan birkaç haberin varlığı bu durumu direkt olarak etkilemiştir. Nitekim Erdoğan'a (2014) göre, Türkiye'de mültecilere yönelik hoşgörüsüzlük zaten var ve gün geçtikçe farklı etnik ve dini geçmişleri olan insanlar arasında önemli ölçüde arttığı ifade edilmiştir.

Yeniden yerleştirilmiş mülteciler toplumda özellikle savunmasız bir gruptur. Bir mülteci; ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal grubun üyeliği veya siyasi görüş üyeliği nedeniyle var olan bir zulüm korkusu sonucu kendi ülkesini terk eden bir kişidir (The United Nations Refugee Agency, 2019). Bu zulüm genellikle işkence, hapis ve şiddet dâhil olmak üzere ciddi insan hakları ihlallerini içerir. Psikolojik stres, özellikle Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) ve depresyon belirtilerinin, mülteci bireylerde yaygın olarak varlığı bilinmektedir (Thompson, 1995).

Psikolojinin konusu olan insanın ruhsal hayatı ve davranışlarını anlamaya yönelik gayretlerin, insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. Pek çok insan hayatta karşılaştığı zorluklar karşısında bireysel çabası, ailesi, dini inançları ya da arkadaşlarının desteğiyle uyumlu bir duruş sergileyebilmektedir. Bununla birlikte bazen birey yaşadıkları karşısında profesyonel ve özel müdahaleleri içeren bir yardıma ihtiyaç duyabilir (Hackney, Cormier, Ergene ve Aydemir-Sevim, 2008). Özellikle mülteci bireyler için bu durum çok önemlidir. Zira göç süreci boyunca yaşadıkları stresli yaşam olayları mülteci bireyler üzerinde önemli ruhsal problemlere yol açmış olabilir.

Yer değiştirme sonrasında, mülteci bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığı yeni bir endişe alanı oluşturmaktadır. Mülteciler, göç öncesi deneyimlerinin yanı sıra, göç sonrası kültürel farklılıklardan dolayı karmaşık bir şekilde psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar (Steel ve diğerleri, 2009). Bu psikolojik sorunlar beraberinde sağlık kaygılarını getirmekte, yerel halktan ve ona hizmet eden sağlık uzmanlarından hedefe yönelik bir yanıt beklentisi içerisinde girmesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte, mültecilerin psikolojik hizmetlerde dâhil olmak üzere sağlık hizmetlerine erişim

konusunda eşitlik eksikliği hususlarının meydana gelmesine dair bulgular mevcuttur (Boufous, Silove, Bauman ve Steel, 2005). Potansiyel olarak travma geçirmiş mültecilerin oluşturduğu gruplardan biri de Suriye kökenli mültecilerdir. Suriyeli mülteciler dâhil olmak üzere mülteciler üzerinde yapılan çalışmalarda yardım arama davranışı değerlendirmesi yapılmamasının yanında ruh sağlığı hizmetinin nadir olduğu görülmüştür.

Mültecilerde gözlemlenen sorunların birisi de dil problemleri olarak ifade edilebilir. Göç sonrası sürecin bir parçası olarak, ev sahibi ülkeler genellikle ev sahibi dilde yeterliliği düşük olanlar için dil eğitimi de dâhil olmak üzere çeşitli hizmetler sunar. Türkiye’de çeşitli illerde Suriyeli mültecilere yönelik olarak çeşitli dil okullarında, STK’larda ve eğitim merkezlerinde dil eğitimi verilmektedir. Nitekim dil eğitimi mülteci bireyler için çok önemlidir. Araştırmalar, psikolojik stres düzeylerinin mülteci topluluklarında dil öğrenme yeteneğini engellediğini ortaya koymuştur (Beiser ve Hou, 2001).

Mülteciler, göçmenlerden, ikamet ettikleri ülkeyi değiştirmek için genellikle olumlu bir seçim yapmış olmaları ve hareketi zaman içinde pratik, psikolojik ve sistematik olarak planlayabilmeleri nedeniyle göçmenlerden farklıdır. Öte yandan mülteciler kısa sürede hayatlarından korktukları için genellikle bilinmeyen yerlere kaçmak zorunda kalmaktadırlar. Nitekim mülteci bireylerin üzerine inşa ettiği her şeyi kaybetme riskini almak kolay bir karar olarak ifade edilemez. Bu nedenle, bilinmeyen bir geleceğin beklediği bir yere kaçmak asla kolay bir karar olarak nitelendirilemez. Bununla birlikte, mülteciler, güvenli bir sığınağa ulaştıkları ve hayatlarının artık tehdit altında olmadıklarını bildikleri gibi büyük bir rahatlama hissedebilirler.

Klinik olarak mülteci bireylerden bazılarının ihtiyaçlarına cevap vermenin ve mevcut psikolojik müdahale modellerinde destek sağlamanın zorlukları olabilir (Tribe, 1999). Yabancı bir psikiyatristle, duyguları hakkında konuşma fikri verildiğinde mülteci bireyler için kültürel açıdan uygun olmayan bir etki oluşturabilir (Tribe, 1999).

Süreç içerisinde ve alınan karar arasındaki süre ve sığınılan ülke içinde bulunma süresi birkaç yıla kadar değişmektedir. Bu, Suriyeli sığınmacıların geleceğe yönelik planlar yapamadıkları ve geldikleri ülkelere iade edilmekten korktukları zaman oldukça

stresli ve belirsiz bir zamandır. Aynı zamanda bu durum Suriyeli sığınmacılar için psikolojik iyi oluşun son derece kırılğan olduğu bir zaman olabilir.

Göçe maruz kalan bireylerin yaşadıkları stresli yaşam olaylarına ilişkin olarak iyileştirme sürecinde psikiyatristlerden ziyade topluluk büyükleri veya aile üyeleri tarafından destek bulunmaktadır. Bu noktada mültecilerin bulunduğu sivil toplum kuruluşları hayati bir rol oynar ve bu STK'lar çok az fonla çalışmaktadırlar. Miller (1999), sanayileşmiş ülkelerdeki mültecilerin ruh sağlığı gereksinimlerinin topluma dayalı girişimle klinik temelli tedavilere destek vererek daha iyi hizmet sağlanabileceğini iddia etmiştir. Ayrıca kültürel yakınlık ve kabul içeren sosyal ve toplum desteği olanakları sağlama durumu mültecilere katkı sağlayabilir. Bu noktada mülteci bireylerin mültecilerin bulunduğu topluluk kuruluşlarına katılmaları ruhsal bir sağlık merkezini ziyaret etmekle aynı çağrışımları taşımayabilir. Ek olarak birçok mültecinin yardım arama davranışı repertuarında bulunmayabilir. Bu hususlar göz önüne alındığında mülteci bireylerin psikolojik yardım alma eğilimleri ile ilgili çalışmaların yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Mülteci bireyler yaşadıkları stresli durumlar neticesinde dünyayı güvenli ve yardımsever bir yer olarak görme konusunda olumsuz düşüncelere sahip olabilirler. Bu noktada kültürün önemli bir etkisi vardır. Kültür insanların dengelerini korumalarına yardımcı olmada da son derece önemli bir değişken olabilir. Öte yandan tanıdıklık ve kimlik duygusu, sosyal damgalanma açısından bazı mülteciler için kendi ülkelerinden çok farklı bir ülkeye göç etmek zorunda kaldıklarında ciddi şekilde tehdit oluşturabilir. Buna bağlı olarak, mülteci bireyler inanç ve deneyimlerinden bahsetmenin onlar için tehdit oluşturduğunu ve bu nedenle konuşma kürü fikrinin sağlıklı olmadığını düşünüyor olabilir (Tribe, 1999). Bu durum, psikolojik destek adına dikkate alınması gerekebileceği anlamına gelebilir.

Bir sığınmacı olmanın bireyin hayatında her zaman önemli bir olay olduğunu hatırlamak önemlidir. Mültecilerin toplum içerisinde bulunan bireylerden farklı olarak insani değerlerin dışında muamele gösterilmesi sağlıklı bir düşünce sistemi değildir. Bu bağlamda, mülteci olmanın önemli bir yaşam olayı olmadığı beklenemez ve bu süreci deneyimleyen mültecilerin uzmanlık gerektiren bir bakım gerektirmeyeceği anlamına gelmez.

Suriye’de devam eden savaş düşünülürğünde, Türkiye’ye sığınan Suriyelilere yönelik toplumun ruh sağlığı durumu ve yardım arama davranışı hakkında bilgi, sağlık çalışanları ve halk sağlığı yöneticileri için önemlidir. Özellikle Suriyeli mültecilerin uyum konusunda yaşadıkları problemler ve sosyal destek algılarına yönelik farkındalığın oluşturulmasının hem toplumun refahı için hem de mülteci bireyler için önemi büyüktür.

1.1 Araştırmanın Amacı

G durumu, bireyin içinde bulunduğu sosyal evre ile olan sosyal destek örüntülerini koparır ve yeni bir sosyal ortama uyum sağlama gibi etin bir sorumluluğu bireye yüklemektedir. Ayrıca buna ek olarak g edenler tanıdık/alışık olmadıkları bir sosyo-ekonomik sistemde ekonomik olarak hayatta kalma ve sosyal hareketlilikle baş etmek zorunda kalırlar. Bu kökten koparıcı deneyimlere, yeni bir dil kazanma problemleri ve g edilen toplumun değerlerine uyma problemleri eşlik etmektedir. Bu uyum süreci karmaşık örüntüleri içinde barındıran ve bir o kadar da zor bir süreçtir. Bu bağlamda ilgili çalışmada amaç; zorunlu göç nedeniyle Suriye’den Türkiye’ye göç eden sığınmacı bireylerin maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının belirlenmesidir. Bu bağlamda sığınmacıların stresli yaşam olaylarına maruz kalma düzeylerinin ve algılamış oldukları sosyal desteğin onların psikolojik destek almaya yönelik tutumlarını etkileyip etkilemediğini ortaya koymak araştırmanın temel amacıdır. Ayrıca travmatik süreçler travma yaşayan bireyin yanında direkt bir şekilde travma yaşamayan aile bireylerini de etkilemektedir. Travmanın etkisinin yalnızca travmaya maruz kalan bireyle sınırlı kalmamasının ve bireyin yakın çevresinde bulunan kişileri etki altına alması da araştırılması gereken bir konudur. Özellikle savaş durumlarında travmatik etkilerin artacağı yordanabilir. Savaşlardan yalnızca askerler değil, sivil halk da etkilenmektedir. Savaş durumları bireylerde çeşitli ruhsal belirtilere sebebiyet vermektedir ve bu ruhsal belirtiler tanı grubuna göre sınıflandırılıp aynı oranda tedavi yöntemleri de farklılıklar göstermektedir. Savaşların g sürecini de beraberinde getireceği göz önünde bulundurulursa, savaş süreci veya sonucunda ortaya çıkabilecek ruhsal belirtiler üzerinde çalışmalar yapılması gerekmektedir. Zira g küresel bir olgudur ve belirli bir toplum çeşitli nedenlerle göç etmek zorunda kalabilir. Göçmenler yalnızca g etmekle kalmaz, beraberinde yaşamlarında bir dönemi de sona erdirirler.

Göçe maruz kalan bireylerde çaresizlik hissi, öfke duyguları, acılı kayıp duyguları ve göç edilen yere aşırı idealize algı yüklenmesi görülür. Ne sebeple olursa olsun göçe maruz kalan bireyler aynı zamanda yaşam tarzlarını da terk etmiş durumunda kalırlar. Göçe maruz kalan bireyler üzerinde yapılan birçok çalışma, göçmenlerin; depresyon, psikoz, intihar ve madde kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu konusunda risk altında oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalarda göçmenlerin genellikle sosyal izolasyon, yabancılaşma, yalnızlık, kendisini değersiz hissetme ve görme, düşük benlik saygısı, aile işlevlerinde bozukluk, hayatı ile ilgili aldığı kararlara katılamama gibi durumlar görülmektedir. Bu hususta göçe maruz kalan bireylere veya mültecilere psikolojik ve sosyal destek sağlanmasının önemi göz önündedir. Göçmenlere yönelik olarak gerçekleştirilmesi gereken sosyal desteklerin yetersizliği riskli sağlık davranışlarında bulunmaları ve sağlık problemleri yaşamaları ihtimalini arttırmaktadır. Göç eden bireylerin bağlanma ve uyum sorunlarını yaşama riskleri de bir hayli fazladır. Ayrıca göç süreci intihar riskini de beraberinde getirmektedir. Tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda göçe maruz kalan bireylerin yaşadıkları travmatik olaylar ve sosyal kabul düzeylerinin belirlenmesi amacıyla çalışma gerçekleştirilmek istenmiştir. Özet olarak araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

(1) Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını etkilemekte midir?

(2) Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların algıladıkları sosyal destek, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını anlamlı düzeyde etkilemekte midir?

(3) Cinsiyet, çocuk sayısı, algılanan ekonomik durum ve eğitim düzeyi gibi değişkenler, sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını anlamlı düzeyde etkilemekte midir?

1.2 Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma ile ilgili literatür taraması neticesinde, araştırmada kullanılacak değişkenler belirlenmiş ve araştırma modeli oluşturulmuştur. Araştırmaya uygun model ve hipotezler aşağıda belirtilmiştir:

Hipotez 1: Cinsiyete göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 2: Suriye’de bir mesleğe sahip olan Suriyeli sığınmacıların, Suriye’de bir mesleğe sahip olmayan sığınmacılara göre psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 3: Türkiye’de ulaşılabilecek desteklerin durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 4: Medeni durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 5: Türkiye’de bulunma sürelerine göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 6: Eğitim düzeyi yükseldikçe Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 7: Gelir düzeyi yükseldikçe Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 8: Türkiye’de güvende hissetmeleri durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 9: Suriye’ye dönüş durumlarına göre Suriyeli Sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 10: Destek alınan yapılara göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 11: Psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 12: Daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 13: Yaralanma veya ölüme tanık olma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Hipotez 14: Suriyeli sığınmacıların stresli yaşam olaylarının etkisi ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15: Stresli yaşam olaylarının etkisi ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında Suriyeli sığınmacıların sosyal destek algıladıkları düzeylerinin aracılık rolü açısından anlamlıdır.

1.3 Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç, dünya üzerinde her zaman gündemde olmayı başarmıştır. İnsanlık tarihi boyunca çeşitli sebeplerden ötürü meydana gelen göçler dünyanın bugünkü sosyo-ekonomik yapısını, kültürel gelişimini ve nüfus dağılımını şekillendirmiştir. Sebebi ne olursa olsun göç, bireylerin hayatını psikolojik ve sosyal yönleriyle etkileyen köklü bir değişiklik olarak kendisini göstermektedir. Göç durumunda mültecilerin yaşadığı süreçler stres oluşturmaktadır ve sığınmacılar üzerinde özellikle ruh sağlığı sorunlarının meydana gelmesine sebep olmaktadır. Eğer söz konusu göç bireyin karşılaştığı bir zorlamanın neticesinde gerçekleşmişse, etkilerinin daha derin olması beklenebilir. Savaş ise en çok etki uyandıran ve psikolojik anlamda bireyi zorlayan göç sebeplerinin başında gelmektedir.

Zorunlu göçe maruz kalan bireyler genellikle ülkelerinde yaşanan olumsuz bir durum nedeniyle hızlı ve beklenmedik bir şekilde göç etme kararı almaktadırlar. Bu bireyler sığınmacı veya mülteci tanımları ile göç ettikleri ülkelerde kültürel bir farklılık yaşamaktadırlar. İki farklı kültürün göç eden bireyler üzerindeki baskısı onları psikolojik olarak etkilemekte ve uyum süreçlerini zorlaştırmaktadırlar. Mülteci bireyler bu uyum sürecinin kolay olmayacağını ve uzun süreçler gerektiğinin genellikle farkındadırlar. Türkiye’de bulunan ve Suriye’deki savaştan dolayı sığınmacı statüsüyle yaşayan göçmenlerin, yukarıda bahsedilen faktörlerden ne düzeyde etkilendiği oldukça önemli bir soru olmasına karşın, Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarını etkileyen bu durumu ortaya koyan bir araştırma bulgusuna henüz rastlanmamıştır. Bu tez bu bağlamda konu ile ilgili alanyazına yarar sağlayacaktır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar başta olmak üzere dünya üzerinde bulunan sığınmacıların psikolojik yardım almaya yönelik tutumları ve bu bağlamda psikolojik yardım ihtiyaçlarına yönelik farkındalık düzeyi artacaktır. Ek olarak sığınmacı bireylerin farklı bir kültür içerisinde yaşamlarını sürdürmeleri ve

toplum içerisindeki iletişim ve uyum süreçlerinin göz önünde bulundurularak, algıladıkları sosyal destek düzeylerinin yaşadıkları ruh sağlıklarına ilişkilendirilmesinin sığınmacı bireyler ile ilgili yapılacak çalışmalara önemli bir veri kaynağı sağlayacağı öngörülmektedir. Beraberinde sığınmacı bireylerin psikolojik yardım alma eğilimleri konusunda farkındalık sağlaması, olası ruhsal problemlerinin çözümünde aktif rol oynaması konusunda farkındalık oluşturularak hem sığınmacı birey için bir fayda sağlayacak hem de içerisinde bulunduğu toplumda uyum içerisinde yaşamını idame ettirmesine katkıda bulunacaktır.

Tüm bu nedenler göz önünde bulundurulduğunda küreselleşen dünya üzerinde varlığı dünya tarihine eşdeğer olan göç ve sığınmacı kavramlarının psikolojik alt yapısı irdelenecek ve ilgili alanyazına katkı sağlayacağı için, gerçekleştirilecek olan bu çalışma önem arz etmektedir.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, Suriyeli sığınmacıların olaylardan etkilenme düzeyleri, algıladıkları çok boyutlu destek ve psikolojik yardım arama eğilimlerine yönelik elde edilen tüm bulgular, bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar, araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin ilgili tutumları ölçme güçleriyle sınırlıdır.

Bu araştırma daha çok sığınmacı ve mültecilere destek veren merkezler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sırasında uygulanan ölçekler mülteci bireylerin uygun olduğu zaman dilimi gözetilerek gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle toplum içerisinde çeşitli stresli durumları deneyimleyen ve çeşitli ihtiyaçlara sahip mülteci bireylerin öncelikleri, araştırmanın yürütüldüğü ve araştırmaya destek veren dernek ve kuruluşlardan yardım almak olduğu için araştırmaya katılmayı reddeden mülteci birey sayısının fazla olması gibi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Ayrıca anketleri doldurmak üzere alan ve ilgili kuruluş veya dernekten destek aldıktan sonra tekrar iade etmeyen birçok mülteci birey olmuştur.

Ayrıca Suriyeli mülteci bireylerin toplu kabulü ile gerçekleşen ve sığınma taleplerinin diğer ülkelerden gelen mülteci bireylere göre daha kolay olması durumu neticesinde derneklere fazla oranda katılmadıkları gözlemlenmiştir ve bu durum araştırmanın sınırlılıkları arasında kendisine yer edinmiştir.

Suriyeli mültecilerle gerçekleştirilen bu çalışmada mülteci bireylerle iletişim kurulması ve ölçeklerin uygulanma amaçlarının mülteci bireylere sözel olarak izahı da gerektiği için çift dil bilen tercüman desteği gerekli olmuştur. Bu durum ölçeklerin uygulanmasında ve iletişim kurma aşamalarında aksaklıkların oluşmasını meydana getirerek araştırmayı sınırlayan bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Yine ilgili literatüre bakıldığında mülteciler üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların yetersizliği araştırmanın karşılaştırılması hususunda sınırlayıcı bir etki oluşturmuştur.

1.5 Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın dayandığı temel sayılılar şu şekildedir:

- (1) Araştırmaya katılım gösteren tüm Suriyeli bireylerin, ölçeklerde bulunan maddeleri dikkatli bir şekilde okuduğu varsayılmıştır.
- (2) Araştırmaya katılım gösteren tüm Suriyeli bireylerin, herhangi bir maddi beklenti içerisinde bulunmadan, ölçekleri gönüllülük esası ile doldurduğu varsayılmıştır.
- (3) Araştırmaya katılım gösteren tüm Suriyeli bireylerin Araştırma maddelerini içtenlikle ve yansız bir şekilde yanıtladığı varsayılmıştır.

1.6 Tanımlar

Yardım: Yardım kavramı, Hill ve O'Brien (2004) tarafından; duygularını keşfetmeye, iç görü kazanmaya ve hayatında değişiklik yapmasına sağlama davranışı olarak tanımlanmaktadır.

Yardım Arama Davranışı: Yardım arama davranışı; bir problem ya da üzücü bir deneyime yanıt olarak anlama, tavsiye, bilgi, tedavi ve genel destek anlamında yardım almak için diğer insanlarla iletişim kurmak olarak tanımlanmaktadır (Rickwood, Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2005)

Psikolojik Yardım Arama: Psikolojik yardım arama tanım olarak; bireyler deneyimledikleri zorlukların veya hayatta karşılaştıkları aşılması zor durumların üstesinden gelebilmeleri adına farklı destek yollarından faydalanmaları olarak ifade edilebilir. Bahsi geçen destek yolları arkadaş, aile, akraba olabileceği gibi bu alanda profesyonel hizmet veren psikolojik danışmanlar, psikologlar veya psikiyatristler olabilmektedir (Nicholas, Oliver, Lee ve O'Brien, 2004).

Tutum: Tutum kavramı, Fishbein ve Ajzen (1975) tarafından belirli bir nesne, durum veya olaya göre tutarlı bir şekilde olumlu ya da olumsuz bir şekilde yanıt vermeyi ifade eden bir yatkınlık olarak tanımlanmaktadır.

Psikolojik İyilik Hali: Psikolojik iyilik hali bireyin kişisel tavırlarını ve yeteneklerini kapsamakta ve psikolojik iyilik hali bireyin kendisini yetkin ve yetebilir olarak algılamasına, farkındalık algısının yüksek olmasına, amaçlı davranışlarda bulunmasına, bireysel davranışlarda bulunabilme ve toplum içerisindeki bireylerle sosyal açıdan ilişkiler oluşturabilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, Lucas ve Oishi, 2002).

Mülteci: Mülteciler tanım olarak savaşlar, politik nedenler, dini inançlar ve sosyal aktiviteleri sebebiyle kendi devletleri tarafından zulüm gören veya bu ve benzer nedenlerden dolayı çeşitli baskılarla yüzleşmiş ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalmış bireyler olarak tanımlanmaktadır (Tribe, 2002).

Sosyal Destek: Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmelerine önemli bir katkı sunan ve bireylerin çevrelerinden edindiği ve onlara katkı sağlayan sosyal ve psikolojik katkı olarak tanımlanmaktadır (Baldwin, 1967).

Göç: Göç kavramı; bireylerin veya birey topluluklarının bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine, bir bölgeden bir diğer bölgeye, bir ülkeden bir başka ülkeye hareket olarak tanımlanmaktadır (Gün ve Bayraktar, 2008).

Göç Yönetimi: Göç yönetimi, Özellikle hem Devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi olarak tanımlanmaktadır (GİM, 2009).

Geçici Koruma: Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanan ve ayrıldığı ülkeye geri dönemeyenlere acil ve geçici koruma bulmak amacıyla akın dönemlerinde sınırlara gelen/geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınmayan yabacılara sağlanan koruma olarak tanımlanmaktadır. Türkiye 2001 AB (Avrupa Birliği) detektiflerine dayanarak, 2001 de geçici koruma başlatmıştır.

Türkiye'ye sığınan Suriyeliler bu anlaşma gereği geçici koruma statüsüne alınmıştır ve bu durum karşısında belirli haklar ve izinleri bulunmamaktadır (Girit, 2015).

Stres: Stres kavramı; fiziksel, ruhsal veya duygusal bir zorlanma hali veya bir gerilim ve bu durumlarla mücadele etme olarak tanımlanmaktadır (Selye, 1975).

Kültür Şoku: Göç sonucundan bir kültürden başka bir kültüre maruz kalan yeni kültüre uyum sağlama hususunda yaşadıkları güçlükler, bunalımlar ve bu durum karşısında sergilediği tepkiler kültür şoku olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 1996).

Travma: Travma kavramı, bireyin kendisinin veya değer verdiği bir insanın deneyimlediği, maruz kaldığı; hayatı ciddi bir şekilde duygusal, fiziksel veya psikolojik olarak tehdit eden yaşam olaylarının tümü olarak tanımlanmaktadır (APA, 2013).

Travma Sonrası Stres Bozukluğu: Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), DSM-IV'te (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition); gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi, ağır yaralanma, bireyin fiziksel bütünlüğünü tehdit eden bir durumla karşılaşması, böyle bir duruma tanık olma gibi ağır travmatik olaylardan sonra ortaya çıkabilen, özgül belirtilerle kendini gösteren bir tablo" olarak tanımlanmaktadır (APA, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Göç Olgusu

Göç kavramı ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü, göçü, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği hareketler olarak tanımlamaktadır (IOM, 2016). Koçak ve Terzi (2012) ise; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel sebepler neticesinde, bireylerin buldukları bölgeden başka bir bölgeye hareket etmeleri olarak ifade etmiştir. Eğitim ve çalışma amaçlı, kısa süreli ve bu sürenin sonunda geri dönülebilen, mekân değiştirme hareketlerinin de göç sayılabileceği belirtilmektedir (Sağlam, 2006).

Göç kavramı, genel anlamda bireylerin buldukları ülke sınırları içerisinde veya ülke sınırları dışında; süresi, nedeni ve yapısı gözetilmeksizin oluşturdukları yer değişikliğine bağlı nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır (GİM, 2009). Tarihsel bağlamda göçü değerlendiren Köymen (1999) ise göçlerin içerisinde birey için acıyı barındırdığı ve genellikle meydana gelen bir kıtlık, iç savaş, soykırım, siyasi sürgün, dinsel ve şiddet durumlarının sonuçları olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Göç kavramı basit bir ifade ile yalnızca fiziksel bir yer değişikliği olmaktan ziyade, sosyo-ekonomik ve kültürel değişimleri içinde barındırmaktadır. Göçmenler; sosyal destek, sosyo-ekonomik statü, kültürel ortam ve kişiler arasındaki ilişkiler kapsamında değişiklikler meydana getirmektedir (Rogler, 1994). Dolayısıyla göç fiziksel olarak bir yer değişikliği olarak görülse bile aslında sosyal hayatlarda meydana gelen bir değişim olarak da görülmelidir. Göçmenler göç ile birlikte yaşam biçimlerini, deneyimlerini, dillerini, kültürlerini ve hayallerini de beraberinde getirmektedirler (Adıgüzel, 2012). Göç, toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal bir olgu olduğu kadar aynı zamanda da bireysel bir süreçtir. Bu nedenle, göç eden kişiye “göçmen veya mülteci” adı verilmektedir.

Göç durumu, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre ile olan sosyal destek örüntülerini koparır ve yeni bir sosyal ortama uyum sağlama gibi çetin bir sorumluluğu bireye yükler. Ayrıca buna ek olarak göç edenler tanıdık/alışık olmadıkları bir sosyo-ekonomik sistemde ekonomik olarak hayatta kalma ve sosyal hareketlilikle baş etmek

zorunda kalırlar. Bu kökten koparıcı deneyimlere, yeni bir dil kazanma problemleri ve göç edilen toplumun değerlerine uyma problemleri eşlik etmektedir (Moilonen, Myhrman, Ebeling, Penninkilampi ve Vuorenkoski, 1998). Bu uyum süreci karmaşık örüntüleri içinde barındıran ve bir o kadar da zor bir süreçtir.

Uyum tek taraflı olarak değerlendirmemelidir. Göç konusunda dünyanın her noktasında uyum çift taraflı bir süreç sonucunda gerçekleşir. Gerek göçmenler gerekse de o ülke halkı birbirlerine uyum sağlamaya çabalayarak sosyal uyum eşiğine ulaşmaya çalışırlar. Bir göçmenden tam anlamıyla göç ettiği toplumun yerel halkıyla aynı olması beklenemez (Sirkeci ve Bardakçı, 2016).

Göç kavramını tanımı içerisinde; iç göç, dış göç, zorunlu zorunlu göç, istemli göç, beyin göçü gibi sınıflamaları bulunmaktadır (Altuntepe, 2008). Genel bir ifadeyle göç; bireylerin veya birey topluluklarının bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine, bir bölgeden bir diğer bölgeye, bir ülkeden bir başka ülkeye hareket etmesidir (Gün ve Bayraktar, 2008).

2.2 Küresel Olarak Göç

Dünya perspektifinde değerlendirildiğinde bir ülkenin matematiksel konumu çeşitli çevresel küresel faktörlerin etkisi ile birlikte o ülke için çeşitli etkilere sebep olmaktadır. Bu etkilerin yol açtığı sonuçlar bazı durum ve dönemlerde ülkelerin iç ve dış dengelerine birçok alanda olumlu katkı sağlarken, bazı durum ve dönemlerde yine birçok alanda ülkelerin iç ve dış dengelerinde olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Özellikle konum olarak yakın ülkelerde meydana gelen ekonomik sıkıntılar, doğal afetler ve savaşlar komşu ülkeleri etkilemektedir. Özellikle mülteciler ve sığınmacılar açısından; geçiş güzergâhı üzerinde bulunan gelişmekte olan ülkeler göç edilebilecek ülke olarak ilk sırada tercih edilmektedir.

Dünya üzerinde bulunan ve çeşitli sebeplerden dolayı göç eden mülteci veya sığınmacıların %97'si gelişmekte olan ülkeleri tercih etmektedirler (Faist, 2003). Buradan; gelişmekte olan ülkelerde hayatlarını daha rahat idame ettireceklerini düşünmekte oldukları sonucu çıkarılabilir.

Yakın zamanda meydana gelen savaşlar, çatışmalar, karmaşık ve kaos durumları, dini ve siyasi olumsuzluklar, çevresel felaketler, doğal afetler gibi durumlar dünya

üzerinde bulunan yerinden edilmiş birey sayılarının bir hayli artmasına neden olmuştur (Betts ve Kaytaz, 2009).

Mülteci ve sığınmacılar genellikle sığındıkları ülkelerde uzun zaman diliminde sığınacak bireyler olarak görünmedikleri için toplumdan ayrılmaktadırlar. Ancak mülteci ve sığınmacıların geldikleri ülkelerindeki olumsuz durumların uzun sürmesi sığındıkları ülkelerde de yaşamını idame ettirme sürecini de uzatmaktadır. Dolayısıyla göçmenler süreç içerisinde isteseler de istemeseler de göç ettikleri ülke içindeki kurum, kuruluş ve halk ile etkileşime geçmek durumunda kalırlar.

Göç, toplum içerisinde bulunan göçmenlerin, öğrencilerin, mültecilerin, konuların ihtiyaçlarını ortaya çıkartmakta ve ülke içerisindeki homojen yapıyı dönüştürmektedir. Bu durum özellikle mülteci gruplar konusunda belirgin olarak gözlemlenmektedir. Özellikle toplu mülteci akınlarında ülkenin homojen yapısında gözle görülür bir değişim oluşmaktadır. Zira mülteci tanım olarak; göç ettiği ülkesinde maruz kaldığı savaşlar, zulümler, siyasi ve dini baskılar gibi durumlardan kurtulmak için zorunlu olarak ülkesini terk eden ve geri dönme olasılığı bulunmayan bireylerdir (Raxos, 2010). Mültecinin geri dönme olasılığının düşük olması durumu yaşadığı topluma uyum sağlamasını zorunlu kılmaktadır. Mültecilerin topluma uyumu ne ölçüde sağlanırsa sağlansın yine de geleceğe dönük kaygıları yok olmamaktadır. Mültecilerin sosyal ve ekonomik anlamda yaşadıkları zorluklar beraberinde belirsizlikleri getirmekte ve bu durum neticesinde yaşanan travmatik olayların mülteci üzerindeki etkisi devam etmektedir ve bu durum bireyin geleceğe yönelik düşünce ve planlarını olumsuz etkilemektedir (Hodes, 2000). Mültecilerin geleceğe ilişkin olumlu beklenti ve planları süreç içerisinde hem onları rahatlatan bir durum hem de topluma olan kültürel uyumlarını olumlu etkileyen bir süreçtir. Bu durum, gelecek belirsizliği ve gelecek kaygısı ile ilgili olarak mültecilere yönelik gerekli kazanım ve becerilerin kazandırılması ihtiyacını gündeme getirmektedir.

Bugün uluslararası kitlesel göçlerin en önemli sebebi, kitlesel göç veren ülkelerde yaşanan iç savaş ortamıdır. Savaş sonucu ortaya çıkan ölüm ve yıkım gibi çeşitli durumlardan kaçmak için insanlar varını yoğunu bırakarak göç ederler. Hedef ülkede nüfus yapısı, eğitim, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği önem arz etmektedir. Göç sonucu yerel işsizlikte artış, istihdam biçiminde farklılaşma toplumsal yapıda değişim

görülmektedir. Göçle birlikte bireyin yaşam alanı değişmekte yeni ilişkiler ortaya çıkmakta, kültürel kaynaşma ya da çatışma ve toplumsal sorunlar yaşanabilmektedir. Bununla birlikte sokaklarda çalışan ve dilencilik yapan, ekonomik sorunlardan dolayı eğitime devam edemeyen çocuk sayısında bir artış gözlenmektedir. Göç sonucu kültürler birbirlerini etkiledikleri gibi göç eden insanlar işgücünü ve hastalıklarını da taşımaktadırlar. Pek çok batı ülkesi ikinci dünya savaşından sonra dünyanın farklı ülkelerinden, işgücü açığını kapatmak için, göç almıştır. Batılı ülkelerde yerli halk tarafından yapılmak istenmeyen pek çok iş için ülke dışından gelen göçmenler ülkelere yerleşerek işgücü açığını kapatmada önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bununla birlikte ülkelerinde meydana gelen siyasal baskılar ve yaşanan savaşlar sonucu vatanlarını terk etmek zorunda kalan milyonlarca insan mülteci denilen farklı bir zorunlu göçmen grubunu meydana getirmektedirler.

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç, dünya üzerinde her zaman gündemde olmayı başarmıştır. İnsanlık tarihi boyunca çeşitli sebeplerden ötürü meydana gelen göçler dünyanın bugünkü sosyo-ekonomik yapısını, kültürel gelişimini ve nüfus dağılımını şekillendirmiştir (Gün, 2000). Geçmişten beri varlığını sürdüren göçler, günümüzde eskiye oranla daha kitlesel boyuta ulaşmıştır. Çobanoğlu (1996); 1750-1880 yılları arasında 230 bin insanın, 1880-1940 yılları arasında 1 milyon 600 bin insanın, 1945-1970 yılları arasında 4 milyon insanın, 1970-1991 yılları arasında 6 milyon insanın çeşitli sebeplerden dolayı göç ettiğini ve göçmen sayılarının yıllara göre artış gösterdiğini sayılarla ifade etmiştir. 1970 yılından itibaren uluslararası mülteci hareketlerinde büyük oranda hızlanma meydana gelmiş ve bu durum dünya gündemi üzerinde önemli bir yere sahip olmuştur. Dünya üzerinde mülteci ve sığınmacı kavramları ortaya çıkmış, hedef ülkeleri bu konunun çözümü ile mücadeleye itmiştir. 20. Yüzyılın ilk yarısında göç eden 100 milyon üzerinde insanın büyük bir çoğunluğu zorunlu olarak bir diğer ülkeye göç etmek durumunda kalmıştır. Bu zorunlukların başında savaşlar, ekonomik baskılar ve doğal afetler gelmektedir. Günümüzde dünya üzerine yayılmış 16 milyona yakın sığınmacının var olduğu ve tarihin hiçbir aşamasında olmadığı kadar dünyanın her yerine yayılım gösterdiği bildirilmektedir. Günümüzde, küreselleşmenin etkisiyle tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar belirgin ve yoğun bir göç dalgası yaşanmaktadır (Durgel ve Yağmurlu, 2014). Yaşanan bu göç dalgaları ülkeleri çeşitli önlemler almaya itmiştir. Bu bağlamda ortaya göç

yönetimi olgusu çıkmıştır. Göç yönetimi, özellikle hem Devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi tanımlayan terimdir (GİM, 2009). Ülkeler göç yönetimi ile ülkelerine gelen göçmenlerin yaşamını idame ettirmesine karşı daha sistemli olanaklar oluşturmaktadır. Ayrıca ülkeye olan göç dalgalarını organize etmekte ve belirli zaman içerisinde süreci yönetmektedir. Göç yönetimi göç hedefi olan bir ülkede hayati bir öneme sahiptir. Göç yönetimi ile ülkeler göç politikalarını oluşturarak idari ve yasal düzenlemeler geliştirirler (IOM, 2006).

2.3 Türkiye ve Göç; Suriyeli Mülteciler

Mülteci ve sığınmacı terimlerinin literatürde kullanımına ilişkin farklılıklar olduğunu belirtmek önemlidir. Bazı çalışmalarda mülteci statüsüne sahip kişilere sığınmacı denebilmektedir. Bazı çalışmalarda ise, hala sığınma sonucu bekleyen kişiler mülteci olarak adlandırılmaktadır (Ryan, Kelly ve Kelly, 2009). Bu çalışmada kullanılan mülteci terimi, sığınmacıları, mültecileri, savaştan ve örgütlü siyasi şiddetten etkilenen ülke içinde yerlerinden edilmiş ve ülkesinden ayrılan kişileri oluşturmaktadır. Her gün, mültecilerin temel hakları dünyadaki birçok ülkede ihlal edilmektedir; sayısız mülteci devam eden fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddetin hedefi haline gelmiştir ve birçoğu afetlere, aşırı travma olaylarına ve hapse maruz kalmıştır (Gagnon, 2002). Küresel mülteci hareketlerinin yine küresel büyüklüğü göz önüne alındığında, süreçten etkilenen mülteci bireylerin ruh sağlığı üzerindeki yer değiştirmenin sonuçlarının akademik olarak çalışması çok önemlidir.

Anadolu toprakları da tarihin tozlu sayfalarından itibaren birçok büyük ve küçük göç dalgalarına şahitlik etmiştir. Türk tarihinin hemen hemen her döneminde dıştan göç aldığı süreçler sıkça meydana gelerek Anadolu mülteci ve sığınmacılara birçok kez ev sahipliği yapmıştır.

Türkiye dünya üzerinde içinde bulunduğu bölge açısından geçiş özelliği olan bir konuma sahip ülkedir (Tekin, 2007). Bu nedenle çevre ülkelerde meydana gelen küresel boyuttaki gelişmeler Türkiye'yi de direkt olarak etkileyebilmektedir. Özellikle son yıllarda Orta Doğu'da meydana gelen olumsuz gelişmelerden dolayı Türkiye'ye

başvuran sığınmacı ve mültecilerin sayısı kayda değer oranda artmıştır. Sığınmacı veya mültecilerin belirli bir oranı Türkiye’yi geçiş ülkesi olarak görmekte ve bir başka ülkeye geçmek için basamak olarak görmektedir. Sığınmacı ve mültecilerin belirli bir oranı ise Türkiye’de sığınmacı veya mülteci statüsünde belirli kamplarda ya da yerleşim yerlerinde yaşamlarını idame ettirmektedirler. Bu durumun Türkiye’nin iç ve dış dengesini birçok alanda olumlu ve olumsuz olarak etkilemiştir. Türkiye’ye göç eden mülteci veya sığınmacıların entegrasyonu sürecinde ortaya çıkan belirli sorunlar belirli dönemlerde ülkenin iç dengesini ve vatandaşların sosyal algılarını olumlu/olumsuz anlamda etkilemiştir. Beraberinde Türkiye savaş mağduru mülteci ve sığınmacılar başta olmak üzere birçok göçmene ülkesinin kapılarını açarak onlara yaşam hakkı sunmuş ve bu durum da küresel etkisini arttırarak ülkeye dış denge açısından olumlu yönde katkılar sağlamıştır.

Özellikle Türkiye’nin bulunduğu coğrafyada öneminin artması ülkeye gelen yabancı sayısında artmasına katkı sağlamıştır. Toplum içerisinde bulunan yabancıların artması mülteciler için olumlu bir gelişme olarak algılanmaktayken bu durum toplum içerisinde bulunan ülke vatandaşları için sorun olarak algılanabilmektedir. Netice olarak tüm bu gelişmeler insan hakları kapsamında belirli sorumlulukları beraberinde getirmektedir.

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana varlığını sürdüren göç hareketliği İkinci Dünya Savaşından beri dünya çapında artık göstermiştir. Türkiye içinde bulunduğu bölgede yaşanan olumsuz durum ve krizler karşısında mağdur bireylere kucak açan bir politika benimsediği için göç hareketliliğinden en fazla etkilenen ülkelerin başında yer almaktadır. Dünya üzerinde geçiş güzergâhı üzerinde bulunan Türkiye mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin hedefi haline gelmiş ve günümüzde de bu konumunu devam ettirmiştir.

Türkiye 2011 yılında Suriye’de meydana gelen savaştan kaçan insanlara karşı ‘Açık Kapı Politikası’ izlemiş ve Suriyeli mültecileri Geçici Koruma Statüsünde ağırlamıştır. Ülkesindeki karışıklık ortamından kaçan ve hayatta kalabilmek için umut yolculuğuna çıkan Suriyelilerin sağlık, güvenlik, eğitim ve hayatta kalma ihtiyaçlarını karşılayan Türkiye, bunların yanında birçok kurum ve kuruluşları ile geçici koruma statüsündeki bu bireylerin birçok ihtiyacına karşı duyarsız kalmamıştır. Yapılan çalışmalar

neticesinde dünya üzerinde bulunan sığınmacılar tarafından cazibesi giderek artan Türkiye, dünya sığınmacılarının hedefi haline gelmiştir.

Türkiye ile AB arasında 16 Aralık 2013 tarihinde geri kabul antlaşması imzalanmıştır. Bu kapsamda 18 Mart 2016 tarihinde Avrupa Birliği ile Türkiye bir mutabakat gerçekleştirerek, düzensiz göçle mücadelede caydırıcılığı artırmak ve Türkiye üzerinden yasadışı yollarla Avrupa'ya geçişleri önlemek adına önemli bir adım gerçekleştirmiştir. Bahsi geçen mutabakat sayesinde Ege'de yaşanan can kayıpları azalmış ve umut yolculuğundaki insanların hareketliliği düzenli hale gelmiştir (GİM, 2016).

Göçler sonucu göç edilen bölge yapısal olarak birçok faktör açısından değişim yaşamaktadır. 2011 yılında Suriye'de meydana gelen savaş ülkenin yapısını değişime uğratmış 3 milyonun üzerinde Suriyelinin Türkiye'ye gelmesine sebep olmuştur. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin göç politikalarında da köklü bir değişime sebep olmuştur. Suriyeliler kısa bir zaman dilimi içerisinde Türkiye'nin en kalabalık etnik azınlığı konumuna gelmiştir (Sirkeci ve Cohen, 2016). Bu durum Türkiye'nin iç dengesinde değişikliklere sebep olmuştur. Halkın Suriyelilere olan bakış açısını ve sosyal algısını etkilemiştir.

Göç akımlarının güzergâhı üzerinde bulunan ve bu akımların içinden geçen ülke olarak tanımlanan transit ülke Türkiye'yi birinci derecede içerisine almaktadır (GİM, 2009). Bununla beraber Türkiye'nin ekonomik çekim merkezi konumunda bulunması, göçü zorlaştırmayan yasalarının bulunması ve transit ülke konumunda olması da göz ardı edilmemelidir (Karaca ve Saruç, 2014). Ayrıca Türkiye'nin insani değerlere önem vermesi ve savaştan kaçan Suriyelilerin siyasi baskıları göz ardı ederek koşulsuz kabul ve açık kapı politikası izlemesi de ülkedeki Suriyeli mültecilerin artmasına katkı sağlamıştır.

Türkiye'nin AB'ye komşu olması ve ekonomik potansiyeli yüksek gelişmekte olan bir ülke olması da değerlendirildiğin de göçmenler için çekim merkezi olma durumunu koruyacağını bir göstergesidir (Sirkeci ve Martin, 2014). Ayrıca bölgede bulunan birçok ülkenin istikrarsızlığı da Türkiye'yi göç edilebilecek güvenli bir ülke durumuna çevirmiştir. Gelecek zamanlarda da bu durumun değişmesi pek beklenmemektedir.

Bu noktada geçici koruma kavramı önemlidir. Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanan ve ayrıldığı ülkeye geri dönemeyenlere acil ve geçici koruma bulmak amacıyla akın dönemlerinde sınırlara gelen/geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınmayan yabancılara sağlanan korumadır. Türkiye 1951 tarihinde onayladığı Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde sığınma talebinde bulunan Suriyelileri ‘Geçici Koruma Statüsünde’ kabul etmektedir. Geçici koruma statüsü patlak veren ve aciliyeti olan mülteci akınlarının karşılanabilmesi için ortaya atılmış geçici bir koruma şeklidir. Bu uygulama ile ülkeler iç savaş ve benzeri olumsuz durumlar nedeniyle yerinden edilen bireyleri daha rahat bir şekilde kabul etmektedir (Kaya ve Erdoğan, 2015).

Türkiye 2001 AB direktiflerine dayanarak, 2001 de geçici koruma başlatmıştır. Türkiye’ye sığınan Suriyeliler bu anlaşma gereği geçici koruma statüsüne alınmıştır ve bu durum karşısında belirli haklar ve izinleri bulunmamaktadır (Girit, 2015). Suriyeli mültecilere Türkiye tarafından verilen ‘geçici koruma kimlik belgesi’ ile eğitim, istihdam, sosyal yardım, sağlık, tercümanlık gibi ihtiyaçları karşılanmaya başlanmıştır. Bununla beraber Türkiye’de kayıt dışı Suriyelilerde az sayıda değildir (Kap, 2014). Suriyeli Mültecilerin ülkemize yoğun olarak gelmeye başladığı 2011 yılından itibaren gün geçtikçe kayıt dışı mülteci sayısında azalma olduğu düşünülmektedir. Kayıt dışı mülteci probleminin çözümü için Türkiye, 30 Mart 2012’de çıkarılan açık kapı politikası, geriye dönmeye zorlamama, bireysel statü belirlemenin yapılmaması, kamplarda ve şehirlerde barınma ve belirli temel ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin karşılanması gibi maddeleri içeren 62 sayılı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” ile geçici koruma kavramı genişletilmiştir ve misafir olarak kabul ettiği sığınmacıları “Suriyeli Mülteci” olarak tanımlamasını gerçekleştirmiştir (Kaya ve Erdoğan, 2015).

Türkiye’de kamu hizmetleri ile beraber birçok Sivil Toplum Kuruluşları (STK) da mültecilere çok sayıda hizmet ve destek vermektedir. Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) yaptığı özverili çalışmalar neticesinde mültecilerin birçok ihtiyacına yönelik farkındalık artmış böylelikle devlet kurumlarının da aktif hizmet politikasına katkı sağlamışlardır. 3 milyonu aşan Suriyeli Mültecilere sunulan hizmetlerin belirli

dönemlerde yeterli olmaması nedeniyle ulusal, yerel, uluslararası ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları kendi hizmet alanları çerçevesinde mültecilerin ihtiyaçlarına cevap vermekte ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlamaktadır. 2016 yılında Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar gerçekleştiren 42 ulusal ve 14 uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu bulunmaktadır (Türk, 2016). Bu sayı günümüzde fazlasıyla artmıştır. Birçok yerel ve ulusal STK çalışma alanları arasında Suriyeli mültecileri de dâhil etmiş ve yoğun çalışmalar gerçekleştirerek Suriyeli Mültecilerin ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Yine bu durum günümüzde geçerliliğini korumaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) istatistiklerine göre 2015 yılı sonunda zorunlu göç etmiş 59,5 birey varlığını sürdürmektedir ve bu bireylerin %51’i 18 yaşının altında bulunmaktadır (UNHRC, 2015). Dünyadaki mültecilerin %53’ünü Suriye, Afganistan ve Somali vatandaşları oluşturmaktadır (UNHRC, 2015). Özellikle 2011 yılında ortaya çıkan Suriye krizi ile hem dünyada hem de Türkiye’de bulunan mülteci sayısında artış meydana gelmiştir (Yazgan, Eroğlu ve Sirkeci, 2015) Suriye’de yaşanan bu kriz nedeniyle ülke vatandaşları 30 yıldan fazla bir sürede dünyanın en büyük mülteci grubunu oluşturan Afganları geçmiş ve dünyanın en büyük mülteci grubu haline gelmiştir (UNHRC, 2015). Bu durum günümüzde güncelliğini korumaktadır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar bir nesil içerisinde yer alan tek bir çatışma nedeniyle meydana gelmiş en büyük mülteci grubunu oluşturmaktadır (UNHRC, 2015). Zira 2016 yılının ortalarında resmi kayıtlara göre göçe zorlanmış kayıtlı 4.840.659 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Bunların %49,7’si kadın, 52,7’ si ise 18 yaşının altında bulunmaktadır (UNHRC, 2015). Kayıt dışı mülteci rakamları ise bir hayli fazladır. Özellikle 18 yaş altında bulunan mültecilerin varlığının yüksek olması mültecilerin eğitim ihtiyacını da gündeme getirmiştir. Savaştan kaçan mülteci çocukların yaşadıkları psikolojik problemlerinin sağaltım ihtiyacının yanında elde etmeleri gereken eğitim kazanımı ihtiyaçları da önemli bir yer tutmaktadır ve kritik dönemlerde verilmesi gereken hizmetler içerisinde yer almaktadır.

2.4 Psikolojik Faktörler Açısından Göç Olgusu

2.4.1 Mülteciler ve Uyum

Dünyadaki çatışmalardan ve mülteci sayılarından da anlaşılacağı gibi birçok ülke mülteci krizi ile mücadele etmektedir. Mülteciler ile ilgili olarak, yerleşim yerleri ve yeni çevrelerine adaptasyonları hakkında çok fazla araştırma bulunmaktadır (Acosta, Larsen ve Grieco, 2014; Beiser, 2009; Birman ve Tran, 2015; Brown, 2015; Dryden-Peterson, 2015; Glick, 2010; Tienda ve Hawkins, 2011). Bu çalışmalarda esas olarak mültecilerin uyum sürecine odaklanılmıştır. Bu bağlamda mülteciler ve yerel halk olmak üzere adaptasyon ve uyum sürecinin iki boyutundan bahsetmek mümkündür.

Ev sahibi ülkeler, özellikle de çok sayıda mülteci alan ülkeler, günlük rutinleri değiştikçe ve ülke kaynakları paylaşıldıkça bir adaptasyon sürecinden geçmektedirler. Ortaya çıkan ihtiyaçlar ve yerel halkın sorunları dikkate alınmadıkça, mültecilerin uyum sürecinin gerçekleştirilmesinde zorluklar meydana gelmektedir. Yerli nüfus ile mülteciler arasındaki sosyal çatışmalar, istihdam, barınma ve eğitim gibi sınırlı kaynakları paylaşma zorunluluğunun yanı sıra, önyargılar ve her iki tarafın dünya görüşleri nedeniyle ortaya çıkma eğilimindedir.

Uyum tek taraflı olarak değerlendirmemelidir. Göç konusunda dünyanın her noktasında uyum çift taraflı bir süreç sonucunda gerçekleşir. Gerek göçmenler gerekse de o ülke halkı birbirlerine uyum sağlamaya çabalayarak sosyal uyum eşğine ulaşmaya çalışırlar. Bir göçmenden tam anlamıyla göç ettiği toplumun yerel halkıyla aynı olması beklenemez (Sirkeci ve Bardakçı, 2016).

Göç olgusu toplumların temel yapılarında değişikliklere sebep olmaktadır. Mülteciler toplum içerisindeki diğer gruplarla karşılaştırıldığında yaşadıkları sosyal belirsizlikler, ekonomik ve sosyal engeller ve yaşadıkları travmatik durumlar neticesinde gelecek kaygıları bulunur ve gelecek kaygılarına sahip olurlar (Hodes, 2000). Mültecilerin gelecek kaygılarının farkına varılması mülteci grupların toplum içerisindeki uyumu arttırmak için atılabilecek en güzel ilk adım olabilir. Zira mültecilerin yaşadıkları engeller göz önüne alındığında gerekli beceri ve yeterlilikleri elde edebilmeleri için toplumdaki diğer bireylere nazaran daha fazla desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçların giderilmesi için gerekli en temel faktör de psikolojik destek sürecidir.

Mültecilerin göç etmeden önce yaşam sürdüğü bölge üzerindeki hayat tarzlarını göç ettikleri bölgedeki hayat tarzları ile karşılaştırma eğilimdedirler. Bu karşılaştırma sonucunda kendi uyumsuzluklarının farkına varmakta ve bunları aşabilmek için istemli ve istemsiz bir şekilde mücadelenin içerisine sürüklenmektedir. Mülteci ve toplum birbirini karşılıklı bir şekilde etkilemektedir. Bu karşılıklı etkileşim mülteci bireyleri bir hayli zorlamaktadır.

Bilindiği gibi göçmenler göç ettikleri toplum içerisinde eksikliğini hissettiği bazı temel ihtiyaç ve gereksinimlere ulaşmayı hedeflemektedir ve devamlı olarak bir arayış ve tutunma çabası içerisine girmektedirler. Bu arayış onların temel ihtiyaçları ile ilgilidir ve zaman içerisinde onları belirli davranış örüntü ve kalıplarına sevk etmektedir. Bu bağlamda onların davranış biçimleri şekillenir ve düzenlenir. Ayrıca bazı durumlarda topluma kolaylıkla uyum sağladığı durumlar olsa da bazı durumlarda geldikleri bölgenin gelenek, görenek ve kültürlerine sıkı sıkıya bağlı kalırlar. Bu durum da onların toplumdan ayrışmasına sebep olabilmektedir (Yılmaz, 2014). Bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden bir tanesi Deniz'in (2016) Gaziantep ilinde yaptığı saha araştırmasında elde ettiği bir tespittir. Deniz (2016), Gaziantep'te bulunan Suriyeli kadınların başörtüsünü Türk kadınlar gibi örtmeye başlamalarını tespit etmiştir. Ayrıca Erkek Suriyelilerin toplumdan ayrıştığını ve farklılık oluştuğunu fark ederek 'Jellabiye' adı verilen geleneksel kıyafetlerini giymeyi bıraktıklarını gözlemlemiştir. Örneğin Samsun ilinde de mültecilerin yoğunlukla vakit harcadığı sosyal yaşam alanlarında yerli esnafların işlettikleri işletmelerin camlarına ve görünür yerlerine Arapça ilanlar yapıştırmaları da bu durumu destekler niteliktedir.

Uyum konusunda karşılıklı etkileşim durumu hem mülteci bireylerin davranış örüntülerini şekillendirmiş hem de mültecilerle sosyal etkileşimde bulunan yerel halkın davranış örüntülerini şekillendirmiştir. Bu durumun belirli olumsuz sonuçları veya belirli olumlu sonuçları ortaya çıkarması muhtemeldir.

Göçe maruz kalan bireylerin barındıkları hanelerinden, yaşadıkları bölgelerinden ve ülkelerinden ayrılarak farklı bir bölgeye yerleşmeleri, beraberinde sosyal, kültürel, fiziksel, ekonomik ve çevresel boyutlarda birçok durumu ortaya çıkartmaktadır. Bu noktada yeni durum ve koşullara uyum süreci şiddetli bir şekilde kendisini gösterme olduğu söylenebilir. Göçün nedenleri, şekli, göç eden bireylerin yaşları, cinsiyetleri

gibi başlıca değişkenlerde bireysel özelliklere bağlı bir şekilde uyum sorunlarının şiddetini değiştirmektedir (Gün, 2006).

Psikolojik boyutta belirli bir planlama ve hazırlık sürecini tamamlamadan gerçekleştirilen göçlerin bireyler üzerinde ciddi uyum sorunları oluşturulduğu göz önüne alındığında göçmenlerin ayrıldığı mekân ile yeni geldikleri mekân arasında bulunan kültürel farklar, bireyin uyum sorunları yaşamasına yol açması beklendiği bir sonuçtur (Can, 2011). Zira göç ettiği mekân ile yeni mekân arasındaki kültürde benzeşmeler belirli oranda fazla ise daha az bir uyum sorunu, benzeşmeler daha az ise daha çok uyum sorunları ortaya çıkması beklenmektedir (Şahin, 2001). Yine bu duruma bağlı olarak gözlemlenen bir diğer boyut ise bireylerin belirli bir zaman dilimi sonunda göç ettikleri yerlere dönme hususundaki kararsızlık durumlarıdır (Şahin, 2001). Göç eden bireyler içerisinde özellikle hazırlıksız bir şekilde göçe maruz kalan bireylerde bir nevi kültür şoku gözlemlenmektedir (Göker ve Gülümser, 2011). Sonuç olarak göç süreci şiddet oranı değişse bile bireyler üzerinde uyum problemlerinin yaşanması boyutunda tetikleyici bir etki oluşturmaktadır ve bu etki bireylerin ruhsal dengelerinin bozulmasına yol açmaktadır. Ek olarak bu göç süreci yalnızca göçe maruz kalan bireyin değil, göç ettiği toplum içerisinde birlikte yaşamak zorunda olduğu bireyleri de birçok boyutta olumsuz olarak etkilemektedir.

Göçe maruz kalan bireylerin yaşadığı aitlik sorunları da göçmenlerin kendilerini bir yere ait hissetmemelerine yol açmakta ve uyum sorunları ile mücadele etmelerinde onların karşılarına çıkmaktadır. Ayrıca göç ettikleri topluma uyum sağlayabilmek için geldikleri kültürlerini ve değer normlarının zıttı tutum ve davranışlara maruz kalabilirler. Bu husus göçmenlerin hem bireysel hem de aile yaşamlarında psikolojik olarak duygu çatışmalarına sebep olmaktadır (Şahin ve Altınel, 2010). Bu durumu yaşayan bireyler kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve kendisini ait hissedebilme ve uyum sürecini sağlıklı bir şekilde atlatabilmek için toplum içinde azınlık grup oluşturmak için yol ararlar ve bu durumu sağlama eğiliminde bulunurlar (Salı ve Mehmed, 2014).

Göç sürecinin bireylere etki eden ruh sağlığı ile ilişkisini araştırmak ve bu ilişki örüntülerinin neler olduğunu tespit etmek amacıyla birçok çalışma gerçekleştirilmiştir (Lin, Simeone, Ensel ve Kuo, 1979; Savrun ve Balcıoğlu, 1999; Westermeyer, 1989). Araştırmaların sonuçları genellenecek olursa göçe maruz kalan bireylerin göç öncesinde yaşamlarını sürdürdükleri bölgeleri, ülkelerini bırakarak yeni

bir topluma uyum sağlama süreçlerinde stres yüklü ve zorlayıcı hayat koşullarına adapte olma eğilimlerinde buldukları ve bu durumunda göç eden bireyler üzerinde ruhsal açıdan çeşitli bozukluk ve problemlere sebebiyet verdiği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında psiko-sosyal açıdan stres ile karşılaşan bir bireyin ruhsal direncinin zayıflaması ve sürekli uyum sağlama eğilimi başa çıkma yollarında ve ruhsal halinde tükenmeye sebep olabilir ve göçe maruz kalan bireyler üzerinde geri dönülemeyecek zararlar meydana gelmesine sebebiyet verebilmektedir (Selye, 1950; Sundquist, 1994).

Suriyeli göçmenler ile ilgili uyum sorunu acilen el atılması gereken konulardır (Sirkeci ve Bardakçı, 2016). Neticede uyum sürecinin sistemli ve sağlıklı olarak ele alınması gerekmektedir. Bu konuda mültecilerin ve yerel halkın psikolojik durumları ve sosyal algıları irdelenmelidir. Mülteciler her ne kadar geçici olarak toplum içerisinde yaşamlarını sürdürmekte olsalar da bu geçici sürenin toplum üzerinde oluşturabileceği olumsuz durumlardan kaçınmak için psikolojik destek hizmetlerinin gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye’de mültecilerin temel ihtiyaç ve gereksinimlerini gözeterek yapılan ve kurum ve kuruluşlarla sistemli bir şekilde yürütülen birçok çalışma mevcuttur. Bu hizmetlerin yanında psikolojik yardım hizmetlerinin gerekliliğinin farkındalığı oluşması gereken yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda öncelikle Suriyeli mültecilerin psikolojik yardım alma eğilimlerinin ölçülmesi gerekmektedir.

2.4.2 Mülteciler ve Maruz Kaldıkları Stresli Yaşam Olayları

2.4.2.1. Stres

Stres kavramını ifade ederken “gerçekleşen değişikliklerin oluşturduğu ihtiyaçlar karşısında metabolizmanın gösterdiği nonspesifik tepki” kelimelerini kullanmıştır. Başka bir tanımda ise “fiziksel, ruhsal veya duygusal bir zorlanma hali veya bir gerilim ve bu durumlarla mücadele etme” şeklinde ifade edilmiş ve psikolojik ve ruhsal sıkıntı hali ile eşdeğer olarak günümüzde kullanılmaya başlanmıştır. Bu tanımlar stresin yalnızca olumsuz etkilerine odaklanılmasına sebebiyet vermiştir (Ais, Zylberberg, Barttfeld ve Sigman, 2016). Aksine stres durumun olumlu etkileri de vardır. Bireylerin performanslarıyla doğrudan ilişkili olan ve performanslarını arttırabilen, güdüleme ve başarı elde etme işlevlerinde stres “olumlu zorlanım (eustress)” olarak ifade edilmektedir (Selye, 1975). Bu nispeten olumlu durum bireylerin önlerine çıkan

engellerle baş edebilmesi adına ihtiyaç duydukları güçleri ve becerileri oluşturmalarına katkı sağlamaktadır. Fakat zaman zaman dilimlerinde devam eden, bireylerin sorunların üstesinden gelme kapasitelerini aşan ve bireylerin sorunlar ve durumlar karşısında yenik düştükleri ve duygusal olarak maruz kaldıkları durumlar ruhsal ve psikolojik olarak bireye zarar vermektedir. Tüm bunlar ışığında bireylere huzursuzluk veren, psikolojik problemlere sebep olan ve hayatın işlevselliğini ortadan kaldıran negatif düzeyde olan stres; psikolojik sıkıntı durumu olarak adlandırılmaktadır (Ridner, 2004). Bu bağlamda stres nedeni olan olaylara bireyin gösterdiği duygu, düşünce ve davranış örüntüleri de çeşitlilik göstermektedir (Cohen, 1988; Lazarus, 1974).

2.4.2.2 Mülteciler ve Çeşitli Stresli Yaşam Olayları

Yukarıdaki bahsi geçen hususlar göz önüne alındığında, daha önce bahsi geçtiği gibi mülteci bireylerin hemen hemen hepsi stres deneyimi yaşamakta ve bu stres deneyimlerini diğer durumlarda meydana gelen stres deneyimlerinde daha yoğun ve şiddetli olarak hissetmektedirler. Zira göç sürecinde meydana gelen birçok durum psikolojik problem nedeni olarak düşünülmektedir. Yoğun bir şekilde strese maruz kalan mülteci bireyler yaşadıkları olumsuz deneyimler sebebiyle olumsuz etkilenmektedirler. Direkt olarak net bir tehditin bulunmadığı zamanlarda olsalar dahi sıkıntı durumunu algılamaları sürmektedir. Çeşitli belirsizliklerin varlığı, statü belirsizlikleri gibi durumlar da mülteci bireylerin psikolojik hallerini etkilemekte ve onları stres karşısında daha savunmasız bırakabilmektedir (Tribe, 2002). Bu gibi durumlara maruz kalan mülteci bireylerin ruh halleri giderek bozulmakta ve fiziksel ve ruhsal olarak şikâyetleri artmaktadır. Bu bağlamda ruhsal tedavinin ve psikolojik desteğin önemi ortaya çıkmaktadır.

Dünya üzerinde bulunan mültecilerin %47'si yerinden edilmiş kişilerdir ve yine bu oranın yarısını kadın sığınmacılar, %44 oranı ise 18 yaş altı çocuklardır (Gögen, 2011). Günümüzde meydana gelen ve küresel boyutta insanları etkileyen savaşlar sonucunda bu oranın bir hayli arttığı tahmin edilmektedir.

Göç durumunda mültecilerin yaşadığı süreçler stres oluşturmaktadır ve sığınmacılar üzerinde özellikle ruh sağlığı sorunlarının meydana gelmesine sebep olmaktadır (Ehnholt ve Yule, 2006). Sığınmacılar üzerinde ruh sağlığını olumsuz etkileyen faktörleri göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası başlıkları altında incelemek

mümkündür. Göç öncesi faktörleri; göç ettikleri ülkelerindeki eğitim ve meslek olanaklarının düşük olması, siyasi süreçlerin karışıklığı, sosyal destek yetersizliği ve sosyal ağın bozulması olarak ifade edilebilir (Kirmayer ve diğerleri, 2011). Ayrıca birçok mülteci ülkesinden ayrılmadan önce işkence, savaş, esaret ve yaralanma gibi travmatik durumları deneyimlemiş veya bu durumlara şahit olabilmektedir (Nicholl ve Thompson, 2004). Göç sürecinde gözlemlenen risk faktörleri ise iki ülke arasındaki mesafe, göç yolculuğu süresi, sert hayat koşullarına ve şiddete maruz kalma, sosyal ilişkilerde bozulmalar, göç ile ilgili belirsizlikler, göç sürecinde karşılaştıkları travmatik yaşantılar olarak ifade edilebilir. Göç sonrasında ise göç ettikleri ülkede elde ettikleri statülerindeki belirsizlikler, işsizlikle karşı karşıya gelme ve istihdam belirsizliği, sosyal statü olumsuzlukları, aile ve sosyal destek kaybı, ardında bıraktığı aile üyelerine dair endişe ve tekrar bir araya gelebilme düşüncelerini barındırma, yeni bir dile maruz kalma, uyum zorlukları, kültür farklılığına maruz kalma olarak ifade edilebilir (Kirmayer ve diğerleri, 2011). Görüldüğü gibi göç öncesi, göç sırası ve göç sonrasında mülteciler birçok olumsuz durumla karşı karşıya gelmektedir. Bahsi geçen olumsuz durumlar mülteci bireylerin ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği açık bir şekilde görülmektedir.

Yapılan çalışmalara göre mültecilerin göç öncesi ruh sağlıklarından çok göç sonrası stres durumları ve ruh sağlıkları üzerine odaklanılmıştır (Teodorescu, Heir, Hauff, Wentzel-Larsen ve Lien, 2012). Bu açıdan değerlendirilecek olursa mülteci bireylerin göç öncesi süreçlerinin bilinmesi bazı olumsuz durumların engellemesindeki neden sonuç ilişkisi açısından önemlidir. Suriye savaşından önceki son 20 yılda Ortadoğu'dan Türkiye'ye gelen sığınmacılar üzerine Buz'un (2008) yaptığı çalışmada sığınmacıların %99'unun uyum ve sosyal ilişki kapsamında yaşadıkları sorunlar ifade edilmiştir. Yapılan çalışmada mülteci bireylerin; %69,9 oranında eski arkadaşlık süreçlerini özlediği, %66,9 oranında evini ve mahallesine özlem duyduğu, %64,3 oranında maddi durumlarının göç süreci ile kötüleştiğinden dolayı adaptasyon sorunu yaşadığı, %63,9 oranında ülkelerin belirli yönlerine göre farklı olmasından dolayı yaşadıkları adaptasyon sorunları yaşadığı, %63,1 oranında gelecekte hakkında olumsuz düşünceler barındırdığı, %61,9 oranında sorun çözme becerilerinde kendilerini eksik hissettikleri, %58,5 oranında yeni ilişkiler kurma boyutunda sorun yaşadıkları, %58,1 oranında iltica talebinin kabul görmemesinden endişe ettikleri ve korku yaşadıkları, %57,9 oranında geldikleri ülkelere özlem duyma, %57,3 oranında

kültür farklılığını yaşama, %56,9 oranında kendini yalnız hissetmesi %56,3 oranında yaptığı şeylerden zevk alamama durumunun görülmesi, %55,3 oranında Türkçe bilmediği için insanları anlama ve kendini anlatma konusunda zorluklar yaşadıkları ifade edilmiştir. Mültecilerle gerçekleştirilen çalışmalara göre; mültecilerin özellikle annelerini özlediklerini ve annelerinin şefkatlerini aradıkları bildirilmektedir. Güzel günlerin son bulması, önceki veya geride bırakılan yaşama ya da düzenli bir yaşama özlem, arkadaşlıkları ardında bırakmak, özgür bir biçimde karar verebildikleri günlerin geride bırakılması, güveneceği kimsenin olmaması gibi durumların varlığından yakındıkları ifade edilmiştir (Kömürcü, Özsoy ve Çobanoğlu, 2011).

Göhler (1990) ise göçmen bireylerin deneyimledikleri duyguların çeşitliğinden bahsetmiştir. Bunlar; yabancılık duygusu, yalnızlık duygusu, boşluk duygusu, özlem duygusu, köksüzlük, anavatandaki değer yargılarının aşağılanması, aşağılık duygusu, anadilinin önemini kaybetmesi, kuşkuculuk, kırgınlık, ön yargı ve suçluluk duygularıdır. Göçmen bireylerin bazı durumlarda ardında bıraktığı şeylerin yokluğunu hissetmesini ifade eden boşluk duygusu göçmen bireyi olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Paralel olarak göçmen bireyin ardında bıraktığı yakınlarının ve sosyal çevresinin yokluğu psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Ek olarak mültecilerin yaşamış olduğu güvensizlik durumları, yalnızlık ve yetersiz toplumsal destek durumları, uyum sorunları onların ruhsal sağlıklarına zarar vermektedir (Gündüz, 2011). Örneğin Hatay ilinde kampta kalan mülteciler, kendilerini güvende hissetmediklerini ve kızgınlık, engelleme, korku, üzüntü gibi duygular içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Çeşitli kısıtlama ve engellemelerden dolayı büyük bir hapisanede olarak kendilerini ifade etmişlerdir (Collyer, 2012). Mülteci bireyler kamplarda zor şartlar altında yaşaması; güçsüzlük hissi yaşamalarına, kültürel engellerle yüzleşmelerine, suçluluk duyguları yaşamalarına, psikolojik ve fiziksel hastalıklara yatkınlık oranını arttırmalarına sebep olma ihtimalini arttırmaktadır (Yaman, Kut, Yaman ve Ungan, 2002; Kömürcü ve diğerleri, 2011).

Sığınmacı bireyler göç sonrası pek çok olumsuz durum ile yüzleşmek durumunda kalabilirler. Bu bireyler eski yaşantılarına, eski aile yapılarına ve çocukları ile ilgili geçmiş dönem özlemlerini ifade etmektedirler. Memleketleri ve kesin dönüş ile ilgili seçici anı ve hayalleri sığınmacı bireylerde iyileştirici etkinin yanında uyuşturucu etki de oluşturabilmektedir (Gündüz, 2011). Sığınmacı bireylerde sosyal uyumun düşük

olması, yüksek düzeyde işsizlik durumlarının gözlemlenmesi çeşitli psikiyatrik belirtilerin artış göstermesine ve bu durumun eşlik ettiği hastalıkların artmasına sebep olmaktadır (Teodorescu ve diğerleri, 2012).

Sığınmacı bireylerin göç ettikleri ülke, sığınmacılar açısından ilk bir-iki sene tanıdık olmayan bir çevreyi oluşturmaktadır. Ancak ikinci senenin ardından tanıdıklık düzeyi artmaktadır. Sığınılan ülke içerisinde kalma süresi arttıkça uyum düzeyinde de artış gözlemlenmektedir. Bu zaman dilimi içerisinde sığınmacı bireyin dili kullanma yeteneğinde artık gözlemlenmesine karşın, çaresizlik duyguları deneyimlenmeye devam etmekte, öğrenme yeteneği ve ruh sağlığı daha da kötüleşmekte, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), bunalım belirtileri, depresyon ve genel psikolojik problemlerde artış görülmektedir (Lee, Shin ve Lim, 2012). Yüksek stres skorları göç edilen ülkede üç yıl yaşadıkdan sonra değişim göstermektedir (Teodorescu ve diğerleri, 2012). Bu bağlamda uyumun sağlanabilmesi için sığınmacı bireylerin göç ettiği ülkede en az üç yıl geçirmesi gerektiği ifade edilebilir.

Ruh sağlığı temelli problemlerinin risk etmenleri cinsiyet faktörü olarak kadın ve erkekler için farklılıklar göstermemektedir (Türk, 2013). Ancak yaşanan sorunlar ve sorunlarla baş etme durumu açısından çeşitlilikler görülmektedir. Gerçekleştirilen çalışmalar doğrultusunda, kadınlarda erkeklere göre daha fazla bedensel belirtiler ve psikolojik sorunlar gözlenmektedir. Erkelere ise daha fazla ayrılma bunalımı gözlenmektedir. Cinsiyet faktörü etkisini daha çok bedensel belirtilerde kendisini göstermektedir. Kadın bireylerde bedensel belirtiler, sırt, kalp ağrısı, ağız ve boğaz kuruluğu, enerji eksikliği, göğüs ağrısı, boğulma hissi, tüm vücutta ağrı, kalp çarpıntısı, titreme, sıklıkla tuvalete çıkma, başta ağırlık hissi, bacaklarda ağrı, mide ağrısı, kalpte zayıflık hissi, el ve ayaklarda soğukluk olarak kendisini göstermektedir. Yine kadınların erkekler ile karşılaştırıldığında daha fazla duygusal patlama, cinsel ilgi kaybı, ağlama, baygınlık ve kolayca ürkme gösterdiği belirtilmektedir (Renner ve Salem, 2009).

Son 20 yıl içerisinde Türkiye'ye göç eden Ortadoğulu kadın sığınmacıların çoğu tecavüze uğramış veya eşleri ölen bireylerden oluşmaktadır. Cinsel şiddet ve saldırının ardından akut dönemde, kurbanlar genel olarak şok halinde bulunurlar. Suçluluk ve hayatının kontrolünü kendi elinden kaybetmiş olma duyguları içerisinde yaşamlarını sürdürürler. Ayrıca günlük aktivitelerini yerine getirmede zorluk yaşamakta, kendini

güvende hissetmeme, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve intihar girişimleri sıklıkla rastlanmaktadır (Buz, 2008).

Kadın ve erkeklerde cinsiyet algıları, kişisel beklentileri ve karar verme süreçleri boyutlarında da cinsiyet farklılığı belirgin bir rol oynamaktadır. Yapılan bir çalışmada Avrupa'ya göç eden kadın sığınmacılarda bireysel sorumluluk becerilerinin yüksek olduğu ve buna karşın erkek sığınmacılarda da iç kontrol odaklarının yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Avustralya'ya, Çeçenistan, Afkan ve Batı Afrika'dan gelen sığınmacılarla gerçekleştirilen çalışmada kadın sığınmacılar, çocukların üzerine yoğunlaşmayı ve çeşitli ev içi aktivitelerini tipik baş etme stratejileri olarak kullanmakta, erkeklerin ise iş arama ve sosyalleşmeyi tercih ettikleri bildirilmektedir. Baş etme becerilerinin ülkelere göre farklılık gösterdiği ortaya atılmıştır (Renner ve Salem, 2009). Ancak TSSB açısından kadın ve erkekler arasında fark olmadığı belirtilmektedir (Teodorescu ve diğerleri, 2012). Sığınmacıların göç öncesi ve sonrasındaki beklenti ve durumları uyuşmamaktadır. Erkekler sosyal statülerini kaybederken, kadınlar erkeklerin kaybettikleri statüleri kazanmaktadırlar. Rollerdeki bu değişim erkeklerin ruh sağlığını olumsuz etkilerken bazı kadınların ise psikolojik iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır (Warfa ve diğerleri, 2012, Yaman ve diğerleri, 2002). Kadınların önceki travma yaşantılarıyla baş etmelerine yardım edildiğinde, kendilerini iyi hissettiği aktarılmaktadır (Kirmayer ve diğerleri, 2011).

Kadınlar ve erkekler arasında baş etme becerileri farklılık gösterdiğinden dolayı cinsiyete özgü tanı ve müdahalelerin de farklı olması gerektiği belirtilmektedir. Terapist ve hastanın aynı cinsiyetten olması açıklık ve anlaşılma açısından uygundur. Ayrıca, kadın ve erkeklerin kendi cinsiyetlerine özgü belirli durum ve ihtiyaçlara odaklanabilmeleri için ayrı grup tedavileri önerilmektedir (Renner ve Salem 2009; Lee ve diğerleri, 2012).

Gerçekleştirilen çalışmalarda, erkek bireyler kadınlara göre daha tutucu olduğu, iş veya hobilerle daha fazla uğraştığı, toplum içerisinde yer edinme ve bilimsel bilgi ile daha fazla ilgilendikleri gözlemlenmiştir (Renner ve Salem, 2009). Erkek bireyler için ekonomik güçlükler en belirgin sorunu oluşturmaktadır (Renner, Laireiter ve Maier, 2012). Ayrıca yabancılardan gelen sosyal desteği kabul etmede daha isteksiz tutum sergilemektedirler. Ek olarak desteği veren bireye karşı şüphe duymakta ve gurur incinmesi yaşadıkları gözlemlenmektedir. Bu sebeple psikolojik destek alan erkeklerin

tedavi sürelerinin kadınlara göre daha uzun ve zor olduğu gözlemlenmiştir (Lee ve diğerleri, 2012). Sonuç olarak sığınmacı kadınlar psikolojik açıdan değerlendirildiğinde erkeklerden daha çok etkilenmelerine rağmen göç sürecine daha iyi uyum gerçekleştirmektedirler. Kadınların annelik ve aile düzenleme rollerini sürdürme zorluğu beraberinde aile birliğini korumaya çalışması uyum sürecine olumlu etki eden etmenler arasında gösterilebilir.

Sığınmacı veya mülteci bireylerin ruh sağlığı hizmetlerinden etkin bir şekilde faydalanmasına etki eden durumlar; dil sorunları, kültürel tutumlar, ruh sağlığı tedavi sürecini geçirdiği için etiketlenme endişesi olarak ele alınabilir. Hastanelerde görülen en büyük problem sığınmacıların tedavi sağlayan bireyler ile aynı dili konuşmama durumudur (Teodorescu ve diğerleri, 2012; Ellis, Miller, Baldwin ve Abdi, 2011; Ehntholt ve Yule, 2006). Sığınmacı bireyler ve doktorlar için hastalık ve sağlık farklı anlamlara denk düşmektedir. Sığınmacı bireyler genellikle psikolojik ve sosyal sorunlarını fiziksel belirtiler ile anlattıkları için doktorlar bu belirtilerin aktarımını anlamakta zorluklar yaşamaktadırlar (Jensen, Norredam, Priebe ve Krasnik, 2013). Mülteci bireyler hastalıklarını ifade ederken kullandıkları özgül kültürel ifadeleri, sağlık sorunlarının anlaşılması açısından olumsuz etki oluşturmakta ve anlaşamadıklarını düşündükleri için kendini açıklamada isteksiz davranışlar sergilemektedirler (Kirmayer ve diğerleri, 2011).

Mülteci bireyler belirtildiği gibi birçok stresli yaşam olaylarına maruz kalmaktadır. Dolaylı ve doğrudan etkileyen ve maruz kalınan durumlar arttıkça toplum içerisinde gözlemlenebilen birçok stresli yaşam olayı mevcuttur. Örneğin mülteci bireylerin yaşadığı boşluk duygusu çok önem arz eden bir ruhsal problem olarak mülteci bireylerin karşında bulunmaktadır. Zira mülteci bireyler, zaman içerisinde geride bıraktıkları şeyler ve eskiden yaşadığı bireylerin yokluğunu yaşayabilmektedirler. Bu durum beraberinde özlem duygularını da tetiklemekte ve ruh halini etkilemektedir. Bu doğal bir durumdur ve göç eden bireyler istemsiz olarak geldikleri yerlerde bulunan bireyleri, göç ettikleri ülkelerde bulamadıkları ve geldikleri yerdeki her şeyi özleme eğilimindedirler (Şahin, 2001). Bu duruma çeşitli stresli yaşam olayları da eşlik ettiğinde mülteci bireylerin psikolojik durumlarının olumsuz etkilendiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Bir başka örnek olarak kuşku duymak da sığınmacı bireylerin yaşadıkları bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuşku durumu bilinmeyenlerin arttığı durumlarda şiddetlenebilir. Yeni bir kültür ve bölgeye göç eden sığınmacı bireyler sık sık kestirilemeyen ve sürekli değişiklik arz eden alışık olmadığı durumlara maruz kalırlar ve bu göçmenler üzerinde psikolojik bir sorun teşkil eder. Bu durumun devam etmesi bireyler üzerinde zamanla nevroz ve psikozlara sebep olabilmektedir (Şahin, 2001). Zorunlu olarak göçe maruz kalan ve sığınmacı olarak farklı ülkelerde yaşamlarını sürdürmek zorunda olan bireylerin psikoz ve nevroz gibi psikolojik risklere maruz kalması da beklendik bir tehlike olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca Türkiye'de, Suriyeli mültecilerle ilgili yerel halk arasında üç endişe söz konusudur: artan kiralar, birinin işini kaybetme endişesi ve bazı kamu hizmetlerinden, özellikle sağlıktan yararlanma zorlukları mevcuttur (Orhan ve Gündoğar, 2015). Bu durum da mülteci bireylerin toplum içerisinde kuşkucu duygularla yaşamlarına devam etmesine katkı sağlayan bir etki oluşturmaktadır.

Kuşkuculuk durumunun ortaya çıkmasında ise pek çok etken bulunmaktadır. Bunlardan birisi de güvensizlik hissidir. Toplum içerisinde hali hazırda var olan güvensizlik hissi yabancı bireylere toplum tarafından inanılmaması ve güvenilmemesi durumunu ifade etmektedir. Göçmen bireyler de göç süreçlerinin başlarında güvensizlik duygusunu yaşamakta ve karşılaştığı birçok durumu temkinli adımlarla karşılamak durumunda kalmışlardır (Salı ve Mehmed, 2014). Bu temkinli davranma eğilimi de sığınmacı bireyler üzerinde olumsuz etkiler oluşturmakta ve stresli yaşam olaylarına maruz kalmayı birçok boyutuyla etkilemektedir. İfade edildiği gibi göçmenlerin güvensizliği hususu bilinmeyenler ile yakın ilişki içerisinde. Bu bilinmeyenler göçmen bireyi çeşitli olanaklardan aktif bir şekilde yararlanmasından bile ayı koymaktadır (Ekşi, 2002).

Mülteci bireylerin yaşadıkları stresli yaşam olayları dolayısıyla pek çok sorunla karşı karşıya olduğu söylenebilir. Göç etmek zorunda kaldıkları bölgelerde kendilerini yabancı olarak nitelendiren toplum tarafından dışlanma durumlarına maruz kalabilir. Bu durum da psikolojik bir sorun teşkil ettiğinden bahsedilebilir. Göçmen bireylerin belirli asimilasyon süreçleri ile eritilerek zor durumda kalması durumu onların iç dünyaları içerisinde tedavisi güç olan psikolojik zararlara sebebiyet vermesi olasıdır (Ekici ve Yücel, 2015). Mülteciler üzerinde önemi yadsınamaz bir durum olan

dışlanmanın, mülteciler üzerinde olumsuz psikolojik etkiler bırakmakta olduğu ve göç ettikleri toplum içerisinde kendilerini yetersiz hissettiği beklendik bir durumdur. Yerel halkın bireyleri gibi yaşayamamak ve hayatlarını sürdürememek durumu bu problemi daha da derinleştirmekte ve içinden çıkılmaz bir boyuta sürüklemektedir (Can, 2011). Bu duruma örnek teşkil edebilecek bir çalışma Bulgar göçmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada; mülteci bireylerin toplum tarafından yalnızlaştırılması ve ötekileştirilmesi durumunun ardından “göçmen” kimliği altında kendi aralarında gruplaşmasını ve kendini yalnızlaştırmasını ortaya çıkarmış, göç ettikleri toplumun kültürü ile aralarına net bir sınır çizmesine sebep olmuştur (Kuşdil ve Akoğlu, 2014). Bu bağlamda mülteci bireylerin toplum tarafından ötekileştirilmesi onların stresli yaşam olaylarını deneyimlemesine sebep olmaktadır. Yine bu durumun uyum engeli olarak mülteci bireylerin karşısına çıkması beklendik olmaktadır. Ayrıca mülteci birey kendisini toplum içerisinde bulunan değer ve kültüre karşı suçluluk psikolojisi ile yaşamasına sebep olabilir. Geldiği yerde kendisi mutsuz ve huzursuz hissetmiş olabilmektedir. Zira göçe maruz kalan bireylerin temel dinamikleri olan aile değerleri, ahlaki değerler gibi değerler süreçten zarar görmüş veya tamamen yok olmuş olabilmektedir (İnan, 2010). Bu durumun mülteci bireylerde suçluluk duygularının yaşanmasına doğrudan etki etmekte olduğu söylenebilir. Bu bağlamda göçe maruz kalan bireylerin göç etmeden önce yaşadıkları yer ile göç ettikleri yer arasında sahip olduğu kişilik yapısı arasında belirli bir oranda değişiklikler meydana gelebilir. Farklı kültürlerin mülteci bireylerin benlikleri üzerinde çatışmalara sebep olması ve mülteci bireyin süreç içerisinde göç edilen yerdeki topluma kendisini ait hissedememesi ile daha da derinleşerek boyut kazanabilir (Şahin, 2001). Bu noktada mülteci bireylerin geldikleri kültür ile göç ettikleri yerde bulunan hâkim kültür arasında gözlemlenen sıkıntılı durumların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir (Aksoy, 2010). Bu durumda mülteci birey geldiği kültüre bağlı olsa bile göç ettiği toplumun kültürü ile uyum konusunda sorunlar yaşamakta ve çatışmaktadır. Beklenildiği gibi bu durum da bireyin içerisinde çatışmalara sebebiyet vermektedir. Mülteci bireyler bu problemleri aşmakta zorluk çekebilirler zira bu durum kişilik ve kimlik sorunlarının ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır.

Göç durumlarında sıklıkla karşılaşılan bir diğer durum da zorunlu göç ile toplum içerisinde halk üzerinde oluşturulan bazı olumsuz etkilerin yaşanması olabilmektedir. Bu duruma örnek teşkil edecek pek çok süreci gözlemlemek mümkündür. Şüphesiz

göçün göçmenler üzerinde olduğu gibi göç edilen toplum üzerinde bulunan en önemli olumsuz etkilerden birisi de göçmen bireylerin yerel halkın bulunduğu topluma göç ederken beraberinde neler getirdiğinin endişesi ve bundan kaynaklanan korku ve kaygılardır. Yani süreç içerisinde göç ile toplumları içerisinde yaşamaya başlayan bireyler tarafından toplum refahının ne gibi olumsuz durumlara sebebiyet vereceğine dair korku ve kaygı yaşamaktadır. Buradaki korku ve kaygının temel nedeni belirsizlik duygularıdır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki temel düşüncelerden birisi de ön yargı duyguları olduğu söylenebilir. Zira yerel halklar göç ile topluma karışmış bireylere yabancı gözü ile bakmaya devam edebilirler. Bu duruma örnek olarak Amerikan toplumunda Müslüman kimliğine karşı önyargılı tutumlarının olması örnek gösterilebilir. Zira bu algılar medyanın etkisiyle toplum içerisinde artarak devam etmiş ve yalnızca Türklerin değil bütün Müslümanların Amerika toplumuna uyumunu engelleyebilmektedir. Sonuç olarak değerlendirilecek olursa göç süreçleri yerel halk üzerinde göç eden bireylere karşı bir önyargı oluşturmakta ve bu da göç eden bireylerin toplum içerisinde uyumlarını ve toplum içerisine katılımlarını olumsuz olarak etkilemektedir (Güngör, 2011).

Bu konuda yapılmış bir çalışma ise Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli mülteci bireylerin durumunu ortaya çıkarmaktadır. Araştırmada ön yargılar ve nefret duyguları ile suçlanan ve bu duruma maruz kalan bireylere kıyasla bahsi geçen suçlardan ve kabahatlerden herhangi birisinden kaynaklı olmayan suçların mağdurları arasında gerçekleştirilmiştir. Nefret suçuna maruz kalan bireylerde daha uzun süre rahatsızlık, depresyon ve endişelerin meydana geldiği ortaya konulmuştur (Çakar, 2015). Özellikle toplum tarafından temelsizce oluşturulan ön yargılar ve yabancı düşmanlığı mülteci bireylerin üzerinde büyük bir baskı oluşturmakta ve psikolojik durumlarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bu baskı mülteci bireyleri hata yapmaya zorlamakta ve topluma uyum sağlamalarını engellemektedir. Zira benzer durum Türkiye'ye sığınan Suriyeli mülteci bireylerde de gözlemlenebilmektedir. Özellikle Türk kültürüne uymayan bazı davranışlarda bulunmaları, düşük ücretli işlerde çalıştırılıyor olmaları, grup halinde toplum içerisinde hareket etmeleri, ülkelerinde savaş devam ederken genç Suriyeli bireylerin Türkiye'de bulunması ve rahat bir yaşam sürüyormuş gibi algılanmaları toplum tarafından bir ön yargı oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu ön yargılar medya tarafından da abartılarak ve asılsız nedenlere dayandırılarak

sunulduğunda yerel halkın davranış ve tutumlarının mülteci bireyler üzerindeki olumsuz düşüncelerinin artmasına sebep olmaktadır.

Zorunlu göçe maruz kalan ve kendisini güvende hissetmekte güçlük yaşayan mülteci bireylerin deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının yanında yerel halk da benzer bir şekilde yukarıdaki toplumsal algı sebebiyle kendilerini güvenme hissetmemektedir. Bu durum karşılıklı güven duygusunu zedelemekte ve toplumsal uyumun önüne ket vurmaktadır. Ayrıca samimi ilişkilerin kurulmasında en büyük engellerden birisi olduğu söylenebilir. Zira ülkeler 2000'li yıllarda uluslararası göçlerin en çok güvenlik boyutunu göz önünde bulundurmuşlardır. Bu senelerde devamlı artmakta olan göçler, çeşitli ülkelere yasadışı olarak tanımlanarak çağın güvenlik sorununu ortaya çıkartmıştır (Kahya ve Sallan, 2013). Birçok ülkenin, bu bağlamda düzensiz ve zorunlu olarak gerçekleştirilen toplu göçlere bir güvenlik tehdidi olarak yaklaştığı görülmektedir. Zira birçok ülke, bu düşünceye göre göçmen bireylerin, mültecilerin veya sığınmacıların toplum içerisinde bulunan temel yapısında değişiklikler meydana getireceği endişesiyle onları tehdit olarak görmektedir (Aras, 2013).

Sığınmacı bireylerin psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkileyen bir boyut yabancı düşmanlığıdır. Dünya üzerinde bulunan sığınmacılar veya göçmenler göç ettikleri yerlerde birer yabancı olarak karşılanırlar ve toplum tarafından çeşitli normlarla böyle algılanırlar. Bu durum sığınmacı bireylerin veya göçmenlerin iç dünyasına yansımaktadır ve belirli bir zaman içerisinde ait olma sorunları baş göstermeye başlamasına neden olabilir. Bu bağlamda ele alındığında göçmenlerin çoğunlukta bulunduğu toplumlarda sıkça meydana gelen durumlardan bir tanesi de yabancı düşmanlığı olmaktadır. Uluslararası düzeyde tanılandırılan yabancı düşmanlığı durumunda; göçmenlerin dışarıdan geldikleri veya yabancı oldukları nedeniyle topluma ve ulusal kimliğe dâhil olmadıklarına dair anlayış ve algıya dayanarak kişileri dışlayan, reddeden ve genellikle saygınlığına zarar veren tutum, ön yargı ve davranışlar söz konusudur. Hemen hemen benzer içeriğe sahip ırkçılık durumu ile yabancı düşmanlığı durumu arasında oldukça yakın bir bağlantı söz konusudur (IOM, 2006).

Yabancı düşmanlığı özellikle göç alan toplumlarda günümüzde çok yaygın bir şekilde görülmektedir. Basın organlarının da bu konuda olayların aslına inmeden duygusal olarak durumlara yaklaşarak halk arasında yanlış algılar oluşturduğu bilinmektedir.

Göç alanında uzman olan Sirkeci, Bardakçı ile gerçekleştirdiği bir röportajda; basın yoluyla göçmenlerin hedef olarak gösterilmesine karşı olduğunu ifade etmiştir (Sirkeci ve Bardakçı, 2016). Ayrıca Sampson (2008), göçmenlerin basın aracılığı ile suçlu olarak gösterilmesinin, durumun aslı ile olan bağdaşmazlığını ve uzaklığını ifade etmesi yönünden önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Özellikle bu hususta göçmen bireylerin geldikleri kendilerini yetersiz ve yeteneksiz hissetmelerini görmeye başladığı gözlemlenmektedir. Dil yetersizliği boyutunun da bu durumu şiddetlendirdiği söylenebilir. Bu olumsuz durumlar hemen hemen her insanda gözlemlenebilir fakat göçe maruz kalan bireyler uyum sağlamaya çalıştıkları toplum içerisinde, içerisinde buldukları belirsizlikler eşliğinde sık sık ve daha uzun süre yaşayabilecekleri gerçeği temel fark oluşturmaktadır (Şahin, 2001).

Ayrıca birçok mülteci karşıtı önyargılı olay da bulunmaktadır ve bunlar başkalarının veya yabancıların korku, hoşlanmadığı veya nefretine dayanan bir dizi temel tutumla tanımlanabilecek yabancı düşmanlığı olarak tanınmaktadır (Hjerm, 2007). Mültecilere yönelik olumsuz tavırlar veya yabancı düşmanlığı sadece birkaç ülkede görülmemektedir. Hemen hemen tüm çağdaş toplumlarda görülmektedir. Ayrıca yabancı düşmanlığını toplum içerisinde kendisini ne bağlamda gösterse göstere, hem yabancılar için yani bölge sakinleri ve mülteciler için zarar verici bir güçtür (Hjerm ve Nagayoshi, 2011).

Korku temelli önyargının, tehdit algısından geldiği bilinmektedir. Göçmenler dört ana alanda tehdit olarak algılanmaktadır. Bunlar; istihdam (işini kaybetme), temel sosyal haklara erişim, kültürünü koruma veya koruma ve suç oranıdır (D'Ancona, 2016). Bu bağlamda, Bütünleşik Tehdit Teorisi (ITT), önyargıya neden olabilecek dört temel tehdit türünü tanımlamaktadır. Bunlar; gerçekçi tehdit, sembolik tehdit, gruplar arası kaygı ve olumsuz basma kalıplamadır (Stephan, Diaz-Loving ve Duran 2000; Stephan, Ybarra, Martinez, Schwarzwald ve Turkaspa 1998). Saldırganlık, ayrımcılık, ekonomik kayıp, hırsızlık, kişisel mülkiyetin tahribi veya bulaşıcı hastalıklara maruz kalmanın tümü gerçekçi bir tehdit oluşturmaktadır. Yabancı düşmanlığı bağlamında, yerel halk genellikle yabancılarla karşı hoşgörüsüz olma eğilimindedir. Mülteciler genellikle suç oranının arttırılmasına katkıda bulunmak, hastalıkları yaymak ve yerlilerin işlerini almakla suçlanmaktadır (Lesetedi ve Modie-Moroka, 2007). Uzun vadede olduğu gibi, yerel halk için de gerçekçi tehditler arasında iş veya iş kaybı

rekabeti, suç oranı ile ilgili endişeler, sağlık hizmetlerinin maliyeti ve diğer hizmetlerin sağlanması, olası vergi artışı ve hatta bazıları için tehdit yer almaktadır (Stephan, Diaz-Loving ve Duran 2000; Nelson, 2009).

2.4.2.3 Travma

Bu noktada travmayı ve mülteci ve sığınmacılarda sıkça gözlemlenen travma sonra stres bozukluğunu (TSSB) yakından tanımak okuyucunun daha iyi değerlendirmeler yapabilmesi adına önem arz etmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), DSM-IV'te (diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition) "Gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi, ağır yaralanma, bireyin fiziksel bütünlüğünü tehdit eden bir durumla karşılaşması, böyle bir duruma tanık olma gibi ağır travmatik olaylardan sonra ortaya çıkabilen, özgül belirtilerle kendini gösteren bir tablo" olarak tanımlanmaktadır. Travmatik durumlar; savaşa maruz kalma, saldırılar, tecavüz, işkence ve zorlama, bombalama, yangın, doğal afetler (Deprem, sel, fırtına vb.) ve çeşitli kazalar olarak ifade edilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) tanısının düşünülebilmesi için bahsi geçen belirtilerin en az bir ay kadar sürmesi ve bu durumun klinik olarak önemli bir sıkıntıya, mesleki, sosyal ve diğer alanlarda bireyin işlevlerini olumsuz yönde etkilemesi ve bozulmaların meydana gelmesi gerekmektedir. Travma sonrası stres bozukluğunun (TSSB) belirtilerinin süreci 1-3 ay arasında kendisini gösteriyor ise "akut", 3 aydan daha uzun bir süreçte kendisini gösteriyor ise "kronik" olarak ifade edilmektedir. Zira bahsi geçen belirtiler, travmatik durumların varlığından 6 ay kadar sonrasında kendisini gösteriyorsa "geç başlangıçlı" olarak ifade edilmektedir (APA, 2013).

2.4.2.4 Mülteciler ve Travmatik Durumlar

Göç durumu göçmen bireyler üzerinde bir mekânsal farklılığı ifade etmektedir ve göç eden bireylerin psikolojik durumlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Sığınmacı bireyler göç sürecinde gerilim, stres ve psikolojik travmalar yaşamasına sebep olmaktadır (Ekici, Savaş ve Çıtak, 2001). Bu durumda özellikle zorunlu bir şekilde gerçekleştirilen göçler süreçleri bireyler için daha travmatik bir boyuta ulaşmaktadır (Erkan ve Erdoğan, 2006). Göçmen bireyler göç ederken geride bıraktıkları onların psikolojik yaşantıları üzerinde birçok olumsuz etkilere yol açmaktadır. Zorunlu durumlardan meydana gelen göç süreçleri bireyler üzerinde korku duygusu oluşturdukları düşünülebilir. Sığınmacı bireyler hem kendisi hem de ailesi için gelecekte yaşayacakları olayların ve başına geleceklerin korkusuna yol

açabilmektedir. Bu durum bilinçaltında üzüntü ve psikolojik olarak veya fiziksel olarak birçok rahatsızlığa sebebiyet vermektedir. Bu konuda yapılan birçok çalışmada bu durumu görmek mümkündür (Gökşen ve Cemalcılar, 2010).

Özellikle zorunlu göçe maruz kalmış bireylerde psikolojik anlamda birçok problemlerin olduğu gözlemlenmiştir. Savaş gibi olağanüstü durumların meydana getirdiği göç hareketlerinde sığınmacı ve mülteciler çok sayıda travma sürecine maruz kalmış olarak kabul edilmektedirler (Ai, Peterson ve Ubelhor, 2002). Bu duruma ek olarak önemli boyutta travmatik durumlar, ölüm ve ciddi yaralanma tecrübeleri ve bunlarla yüzleşme durumları mülteci ve sığınmacı bireylerde sıkça gözlemlenmektedir (Davis ve Orendovici, 2006).

Amerika'ya göç etmek zorunda kalan Kosovalı mülteci bireyler ile gerçekleştirilen bir çalışmada mülteci bireylerin deneyimledikleri travmatik durumlar frekanslarına göre; ilaç yetersizliği, ülkelerinden tahliye edilme durumu, sığınmacı kamplarında yaşama zorunluluğu, beslenme hususlarında yetersizlikler, kişisel ve aile eşyalarının çalınması ve sahip çıkılamaması, kıyafet yetersizliği, değer verdiği ve sevdiği insanlarla bir arada olamama durumu, zorunlu hareket etme durumu, malvarlıklarının ve mülklerinin kaybedilmesi, aile üyelerinin şiddete maruz kalması, aile üyelerinin birinin ölmesi veya yaralanması, ölüm veya yaralanma durumlarına şahit olma, kaçırılma durumları, aile üyelerinin veya birlikte yaşadığı bireylerin kaybolma durumu ve haber alınamamasının getirdiği huzursuzluk durumu, cinsel istismar durumlarına şahit olma veya bizzat yaşama olarak sıralanabilir (Bisson ve Andrew, 2007). Görüldüğü üzere zorunlu göçe maruz kalan bireylerin yaşadıkları ve yaşayabilecekleri travmatik tehlikelerin sayısındaki fazlalık zorunlu göç durumlarında mülteci bireyler üzerinde bulunan tehlikeyi ortaya koymaktadır. Bu travmatik durumlara ek olarak göç eden bireylerin sosyoekonomik olumsuzluklara ve yoksulluğa maruz kalması da eklenebilir. Ayrıca aile yapısında ve sisteminde değişikliklere, algılanan sosyal desteğin yitirilmesine, eğitim ve akademik hizmetlere ulaşmadaki güçlük durumlarına, kalabalık olan ortamlarda yaşama durumlarına, yabancı düşmanlığına maruz kalma durumlara ve kültürel engellerle mücadele etmek durumunda kaldıklarından da bahsetmek mümkündür (Miller, 2010).

Savaş nedeniyle zorunlu göçe maruz kalma durumu birçok yönüyle başlı başına bir travmatik süreci kapsamaktadır. Bu bağlamda sığınma arayışı ve belirli ülkelere yasa

dışı yollarla giren sığınmacıların daha fazla travmatik durumlarla karşılaşması olanakları da bir hayli fazladır. Özellikle sığınmayı başardıkları ülkelerde yasal durumlarının belirsizlik içerisinde olması ve ülke politikalarının da değişebilme durumları sığınmacı bireyler üzerinde strese sebep olmaktadır (Kinzie, 2006).

Zorunlu göçe maruz kalan sığınmacı veya mültecilere olumsuz yansıyan travma deneyimlerinin sığınma eğilimde oldukları ülke politikalarının durumları ile birleşmesi mülteci veya sığınmacı bireyler üzerinde ruh sağlığı açısından olumsuz etkilere sebebiyet vermektedir (Silove, Austin ve Steel, 2007). Bu olumsuz durum mülteci bireylerde ruhsal olarak sorunların yaşama riskinin varlığını barındırdığı gibi, bu sorunların tedavi sürecinde de başarılı sonuçlar elde edilme olasılığını düşürerek, tedavi önünde bir engel oluşturmaktadır (Jaranson, Martin ve Ekblad, 2000; Silove, Steel ve Watters, 2000). Bu bağlamda göç öncesi ve sonrası süreçlerle ilgili mülteci bireyler tarafından deneyimlenen travmaların bireylerin ruh sağlıkları üzerindeki etkileri araştıran araştırmalar mevcuttur. Bahsi geçen araştırmalar bireylerin daha önce deneyimledikleri travmatik durumlarla ilgili hikayelerini, halihazırdaki stres düzeyi üzerindeki etkiyi, sığınmacı bireylerin deneyimledikleri çoklu travmatik durumların yaşadıkları sağlık sorunları ile anlamlı bir ilişkisi olduğu ifade edilmiştir (Hollifield ve diğerleri, 2002; Schweitzer, Melville, Steel ve Lancherez, 2006; Yılmaz, 2006).

Carlson ve Rosser-Hogen (1991) tarafından Kamboçyalı sığınmacılar ile gerçekleştirilen çalışmada %80 oranlarında depresyon gözlemlenmiş ve bu durumun ortaya çıkışı ile deneyimledikleri travma şiddeti arasında bir ilişki saptamışlardır. Bahsi geçen sığınmacı bireylerin kendi ülkelerinden ayrılmalarından önce eğitim kamplarında ve savaş alanlarında yaşamını sürdürmeye başladıktan sonra daha yoğun strese maruz kaldıkları da gözlemlenmiş ve beraberinde yerleştikten sonra daha çok psikopatoloji durumları görüşmüştür. Nihayet travmatik yaşantılar, depresyon durumları ve anksiyete belirtileri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Kroll ve Sheehan, 1989).

Hatton ve Williamson'a (2006) göre göçmenler ekonomik kaygılar ve travmatik durumlar nedeniyle göç etmek zorunda kalırlar. Yeni bir topluma uyum sağlamak ve yeni bir hayata yelken açmak biraz zaman alır ve psikolojik destek ihtiyaçları, kamp masrafları ve sosyal ödenekler gibi ülkeye mali olarak ek yük getirmektedir. Bu ödenekler göçmenlerin sağlıklı bir şekilde topluma uyum sağlaması ve çeşitli

ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli görülmektedir. Zira Suriyeli göçmenlerin ülkelerinde yaşadığı savaş sonucunda göç etmeleri ve orada yaşadıkları travmalar onların ülkemizde yaşadıkları uyum süreçlerini etkilemektedir.

Travma kavramı, bireyin kendisinin veya değer verdiği bir insanın deneyimlediği, maruz kaldığı; hayatı ciddi bir şekilde duygusal, fiziksel veya psikolojik olarak tehdit eden yaşam olaylarının tümü olarak ifade edilebilir (APA, 2013). Travmatik süreçler travma yaşayan bireyin yanında direkt bir şekilde travma yaşamayan aile bireylerini de etkilemektedir (Lev-Wiesel, 2007). Travmanın etkisinin yalnızca travmaya maruz kalan bireyle sınırlı kalmamasının ve bireyin yakın çevresinde bulunan kişileri etki altına alması da araştırılması gereken bir konudur. Özellikle savaş durumlarında travmatik etkilerin artacağı yordanabilir. Savaşlardan yalnızca askerler değil, sivil halk da etkilenmektedir (zdemir, elik, zmenler ve zşahin, 2010). Savaş durumları bireylerde çeşitli ruhsal belirtilere sebebiyet vermektedir ve bu ruhsal belirtiler tanı grubuna göre sınıflandırılıp aynı oranda tedavi yöntemleri de farklılıklar göstermektedir. Savaşların g sürecini de beraberinde getireceği göz önünde bulundurulursa, savaş süreci veya sonucunda ortaya çıkabilecek ruhsal belirtiler üzerinde çalışmalar yapılması gerekmektedir. Zira g küresel bir olgudur ve belirli bir toplum çeşitli nedenlerle göç etmek zorunda kalabilir (Dovidio ve Esses, 2001). Göçmenler yalnızca g etmekle kalmaz, beraberinde yaşamalarında bir dönemi de sona erdirirler. Göçe maruz kalan bireylerde çaresizlik hissi, öfke duyguları, acılı kayıp duyguları ve g edilen yere aşırı idealize algı yüklenmesi görülür (Arredondo-Dowd, 1981). Ne sebepli olursa olsun göçe maruz kalan bireyler aynı zamanda yaşam tarzlarını da terk etmiş durumunda kalırlar. Göçe maruz kalan bireyler üzerinde yapılan birçok çalışma, göçmenlerin; depresyon, psikoz, intihar ve madde kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu konusunda risk altında oldukları ifade edilmiştir (Bhui ve diğerleri, 2004; Erol ve Ersever, 2014). Ayrıca yapılan çalışmalarda göçmenlerin genellikle sosyal izolasyon, yabancılaşma, yalnızlık, kendisini değersiz hissetme ve görme, düşük benlik saygısı, aile işlevlerinde bozukluk, hayatı ile ilgili aldığı kararlara katılamama gibi durumlar görülmektedir (Tuzcu ve Bademli, 2014). Bu hususta önemli göçe maruz kalan bireylere veya mültecilere psikolojik ve sosyal destek sağlanması önemi göz önündedir. Göçmenlere yönelik olarak gerçekleştirilmesi gereken sosyal desteklerin yetersizliği riskli sağlık davranışlarında bulunmaları ve sağlık problemleri yaşamaları ihtimalini arttırmaktadır. Göç eden bireylerin bağlanma

ve uyum sorunlarını yaşama riskleri de bir hayli fazladır (Bhui ve diğeri, 2004). Ayrıca göç süreci intihar riskini de beraberinde getirmektedir (Ekici ve diğeri, 2001).

Araştırmalar tarafından tespiti edilen bulgulara göre göç yaşamış ve ya göçe maruz kalmış bireylerin TSSB, depresyon, somatizasyon ve ilişki problemleri ile karşı karşıya kaldığı, şiddetli umutsuzluk ve kaygı durumlarına maruz kaldıkları ortaya konulmuştur (Baron, Jensen ve De Jong, 2003; Fazel, Wheeler ve Danesh, 2005; Van Ommeren ve diğeri, 2002).

Göç süreci boyunca belirli bir zaman diliminde kamplarda kalan mültecilerin, kamplardan ayrıldıktan sonra psikolojik ve kişilerarası ilişkilerinde meydana gelen bozukluklar nedeniyle kendi hayatlarını kurmalarında ve sosyal ilişki kurmalarında ve kurdukları sosyal ilişkilerde güvensizlik yaşadıkları tespit edilmiştir (Bennett ve Campbell, 2014). Ayrıca Filistin, İsrail ve Lübnanlı ergen bireyler üzerinde yapılan araştırmalarda, bu bireylerin şiddet, itaatsizlik ve riskli davranışlar sergiledikleri ortaya konulmuştur (Laufer ve Solomon, 2006). Savaş süreci içerisinde veya sonrasında göçe maruz kalan bireylerin değer verdiği bir insanın kaybını şiddetli bir düzeyde algılayan bireylerde kendine zarar verme davranışları da sıklıkla görülmektedir (Bemak ve Chung, 1998). Başka bir araştırmada ise göç etmek zorunda kalan ailelerin, sürekli devam eden rahatsızlıklar beraberinde bir gerginlik durumundan yakındıkları, bazı ailelerin ise travma sonrası gelişim göstererek eskisinden daha olumlu duruma geldikleri tespit edilmiştir. Bazı ailelerin ise tamamen dağılıp yok olduklarını algıladıkları da tespit edilmiştir (Samarasinghe ve Arvidsson, 2002).

Sığınmacı veya mültecilerde depresyon, uyku düzensizliği, dikkat eksikliği, intihar, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), agorafobi ve psikosomatik belirtiler sıklıkla görülmektedir (Buz, 2008; Gündüz, 2011; Warfa ve diğeri, 2012; Lee ve diğeri, 2012). Travma sonrası stres bozukluğunda bireyin yaşamını etkileyecek pek çok belirti görülebilir. Bunlar arasında; kâbuslar, uykusuzluk, travmaya neden olan durumun sıklıkla hatırlanması ve tekrarlanacağı korkusu, çabuk irkilme ve sinirlenme durumu, gelecek kaygısı ve gelecekle ilgili planlama yapamama durumu, yabancılaşma durumu, huzursuzluk ve kaçınma belirtileri gösterilebilir. Bu belirtiler genellikle travmayı izleyen günlerde görülür ve genellikle belirli bir zaman içerisinde

kendiliğinden düzelebilir. Mülteci veya sığınmacı bireylerde stres etmenleri devam ettiği sürece yıllarda sürebilmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2008). Mülteciler veya sığınmacılar deneyimledikleri zorlu süreç içerisinde umut ve beklentileri gerçekleşmediğinde hayal kırıklıkları ve moral bozuklukları yaşayabilmektedir. Depresyonun en sık görülen belirtileri olan isteksizlik, çaresizlik, moral bozukluğu, uyku ve iştah bozukluğu ve kendi yaşamından zevk alama durumu, travmadan sonra ilk kez bireyde meydana gelebileceği gibi daha önce depresyon geçirmiş bireylerde de depresyonun tekrarlanması şeklinde de meydana gelebilmektedir (Kirmayer ve diğerleri, 2011; Teodorescu ve diğerleri, 2012). Genel olarak travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ve kaygı bozuklukları ile beraber gözlemlenmektedir (Ehnholt ve Yule 2006; Kirmayer ve diğerleri, 2011).

Yetişkin 6743 sığınmacılarda gerçekleştirilen çalışmalara göre %3-86 arasında travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), %3-80 arasında majör depresyon, %4 yaygın bunaltı bozukluğu, %2 psikotik bozukluk gözlemlenmektedir (Fazel ve diğerleri, 2005). Çalışmalarda en yüksek oran, Yugoslavya'dan Amerika'ya göç etmek zorunda kalan mültecilerde %65 oranında travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gözlemlenmiştir (Weine, Kulenovic, Pavkovic ve Gibbons, 1998). Bosna savaşının ardından mülteciler üzerinde TSSB oranı %45-75 arasında gözlemlenmiştir (Gögen, 2011). Suriye krizinden önce Türkiye'de yapılan bir çalışmada; İran, Irak ve Filistin'den gelen ve Türkiye'ye sığınan 19-50 yaşları arasındaki sığınmacıların %12'sinde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) görülmüştür. Ayrıca bu sığınmacılara ilaç tedavisi uygulanmıştır. Kadın sığınmacılarda ise erkeklere göre daha fazla oranda travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gözlenmiştir (Yaman ve diğerleri, 2002). Cinsiyet faktörü olarak kadın mülteciler; yer değişikliğinin ardından dağılan aile yapısının düzenini sağlamak gibi yeni rol ve sorumlulukları da üstlenmek zorunda kaldığı için ayrıca bir zorlukla yüzleşmektedirler (Yaman ve diğerleri, 2002).

Batı Avrupa'dan Norveç'e göç eden sığınmacı bireylerde yapılan çalışmada, hastalarının tümünün çoklu travmatik olayları deneyimledikleri ve bu durumunda travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) tanısı koyabilmek için yeterli olduğu belirtilmiştir. Maruz kalınan travmatik olaylarla birlikte travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) tanısı arasında doz ve etki açısından ilişkinin varlığı söz konusudur. Travmatik deneyimlerde artış meydana geldikçe travma sonrası stres bozukluğunun

(TSSB) artma ihtimali de vardır. Travmatik olayların bireye olan etkisi, bireyin uyum sürecinde ciddi ölçüde rol oynamakta ve gelecekte eşlik edecek hastalıklara ya da travmatik olaylara yatkınlığının artış göstermesine sebep olmaktadır (Teodorescu ve diğerleri, 2012).

Zorunlu göçe maruz kalan bireylerin yaşadıkları en önemli yaşantılardan biri de işkencelerdir. İşkence durumları etnik köken olarak cinsiyete bağlı bir şekilde ciddi oranda yüksektir (Jaranson ve diğerleri, 2004). Bu durum sığınmacı ve mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda değişken olarak işkence durumunun çokça kullanılmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla ortaya çıkan pek çok işkence durumu da mülteci bireylerin psikolojisinin olumsuz etkilenmesine ve travmatik durumlara maruz kalmasına sebep olduğu söylenebilir.

2.4.3 Mülteciler ve Sosyal Destek

2.4.3.1 Sosyal Destek

Sosyal destek için tüm sosyal ilişkileri kapsayan çeşitli tanımlar görmek mümkündür. Genel olarak ifade edildiğinde alıcı ve sağlayıcı arasında sosyal ilişki işlemi olarak tanımlanmaktadır ve bireyin bu ilişkide bireyin yararlanıcı olması önemlidir (Brownell ve Shumaker, 1984). Sosyal destek bilgilendirme, yardımın değerlendirilmesi ve sosyal uyum olarak duygusal süreçleri kapsamakta ve bu bağlamda araçsal bir etki olarak tanımlanabilir (Cutrona, 1990). Bu süreç, bireyin veya alıcının özgüven gibi bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını, toplum tarafından kabul edilmesini ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması hususunda tatmin edici bir düzeyde sosyal destek sağlanmasını kapsamaktadır (Heitzmann ve Kaplan, 1988). Destek, bilgi açısından, maddi yardımda veya alıcının özgüven, bağlılık ve onay veya manevi destek gibi bireysel sosyal ihtiyaçlarını karşılayan herhangi bir yapıda olabilir (Heitzmann ve Kaplan, 1988).

Psikolojik bir kavram olarak, sosyal destek, maddi materyallerin para, diğer materyaller veya samimi etkileşim şeklinde sunulması olan maddi veya araçsal yardımlardan oluşur. Bu sonuncusu dinleme, önemseme, anlama ve saygınlık gösterme gibi davranışları içerir. Aynı zamanda tavsiye, yön ve ya da bilgi sunan rehberlik de içerir. Son olarak, sosyal destek, kişinin davranışları, düşünceleri veya duyguları ile ilgili geribildirim ve eğlence ve rahatlama amaçlı olumlu sosyal etkileşimin dâhil edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Barrera, 1986). Bu bağlamda

sosyal desteğin krizin yaşamdaki etkilerini hafiflettiği bilinmektedir (Cobb, 1976). Bu durum, bireylerin başa çıkma ve uyum sağlama yöntemlerini kolaylaştırarak yapılıır. Bu nedenle sosyal destek, iş akdinin feshi ve huzursuzluk gibi stresli zamanlarda tampon görevi görmektedir.

2.4.3.2 Göç ve Sosyal Destek

Toplumların ve bireylerin tarih boyunca gerçekleştirdiği göç sebepleri ve neticeleri değişkenlik göstermektedir. Zira göç süreci çeşitli insanların çeşitli nedenlerle gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmek zorunda kaldığı ve bunun neticesinde çeşitli sonuçlara yol açan bir olgudur (Yılmaz, 2006). Bu bağlamda göç kavramı dün dünyanda milyonlarca insanı ve neredeyse tüm dünya ülkelerini derinden etkileyen bir kavram olarak irdelenmektedir. Bu bağlamda göç tarih boyunca bireylerin ve toplumların hayatını ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal ve psikolojik bakımdan çok yönlü olarak ve karmaşık bir düzen içerisinde etkilemiştir (Doğan, 1988).

Göç tarih boyunca birçok disiplin açısından incelenmiştir. Özellikle mültecilerin göç süreçleri içerisinde deneyimledikleri olumlu olumsuz durumlar göçe maruz kalan bireylerin psikolojik sağlığını önemli ölçüde etkilemektedir. Bir taraftan göç ettiği toplum içerisinde yer edinmeye çalışırken diğer taraftan göç öncesi durumlarını özlemektedir. Zorunlu göç durumlarında göç ettiği toplumda kalma sürecinin belirsizliği de göçmenlerin psikolojik durumlarını olumsuz etkilemektedir. Bu bireyler sosyal ilişkiler kurmakta zorluklar yaşamaktadırlar. Ayrıca birçok psikolojik sorunlarla karşı karşıya gelmektedirler. Bu bağlamda destekleyici çevre faktörü çok önemli bir yere sahiptir. Mültecilerin sosyal çevreden sağladıkları destekler topluma kendilerini ait hissetmelerini sağlayarak uyumsuzluk düzeylerini azaltmaktadır. Ayrıca göçe maruz kalan bireylerin ruh sağlıkları, kültürel ve psikolojik durumların beraberinde coğrafik ve iklimsel değişikliklerden de etkilenebilmektedir (Sequin, 1956).

Göçe maruz kalan bireyler yeni dil öğrenmede ve yabancı bir kültüre uyum sağlama konusunda birçok farklı zorluklarla karşılaşabilmektedirler (Gün, 2006). Bu hususta zorunlu göçe maruz kalan bireylere yönelik o ülkenin göç politikaları da önemli bir yer tutmaktadır.

Sosyal ve kültürel değişiklikler, kentleşme durumları, kültürel etkiler, asimilasyon, uyum ve yaşam stresi konularındaki çalışmalar göç olgusu ve psikolojik durum arasında önemli bir ilişkinin olduğunu gözler önüne sermektedir (Doğan, 1988).

Yaşanan göçün nedeni, göç eden bireyin özellikleri, göç sürecinde yaşananlar, göçün gerçekleştiği ülke ve burada yaşanan deneyimler farklılaştıkça uyum düzeyleri de farklılık göstermektedir (Yılmaz, 2006).

Göçmenlerin ve mültecilerin göç sürecindeki istek düzeyleri ve motivasyon düzeylerinin yüksek olmasının beraberinde birçok güçlüğün üstesinden gelme durumda ilerleme kaydetmektedirler. Yine de bunların çoğu göç öncesi ve göç sürecinde yaşadığı travmatik durumlardan kaynaklı olarak psikolojik hastalıklara maruz kalmaktadır (Chung ve Kagava-Singer, 1993). Mültecilerin bahsi geçen psikolojik olumsuzluklara maruz kalması öncelikle onların psikolojik yapısını bozmakta, ardından göç ettikleri bölgede bulunan yerel halka da yansımaktadır. Bu bağlamda öncelikle mültecilerin kendi psikolojik durumlarının farkına varmaları, ardından yerel halkın da mültecilerin psikolojik durumu, sosyal algıları ve göç süreçleri ile ilgili farkındalığının arttırmasına yönelik çalışmalar yapılması önemlidir.

Mültecilerin göç alan ülkedeki uyumundaki ilerlemeleri ve gerilemeleri o ülkedeki hükümetin tutumuna, toplumun sosyal algısına ve normlarına, o ülkedeki göç politikalarının durumuna, göçmenlere yönelik gerçekleştirilen destek faaliyetlerine ve göçmenlerin fiziksel ve ruh sağlıklarına bağlıdır (Sue, 1977). Bu bağlamda mültecilerin uyum sürecindeki tüm öncüller ile ilgili sistemli çalışmalar gerçekleştirilse bile ruh sağlıklarına etki edecek çalışmaların olmaması veya etkisinin sağaltıma katkı sağlayamaması uyum sürecini derinden etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığında mültecilerin ruh sağlığı ve psikolojik durumları gözetilerek destek hizmetleri gerçekleştirilmelidir. Dolayısıyla göç ve mülteci olgularının psikolojik boyutu göz önünde bulundurulmalıdır.

Zorunlu göçe maruz kalan bireyler genellikle ülkelerinde yaşanan olumsuz bir durum nedeniyle hızlı ve beklenmedik bir şekilde göç etme kararı almaktadırlar. Bu bireyler sığınmacı veya mülteci tanımları ile göç ettikleri ülkelerde kültürel bir farklılık yaşamaktadırlar. İki farklı kültürün göç eden bireyler üzerindeki baskısı onları psikolojik olarak etkilemekte ve uyum süreçlerini zorlaştırmaktadırlar. Mülteci

bireyler bu uyum sürecinin kolay olmayacağını ve uzun süreçler gerektiğinin genellikle farkındadırlar. Göç sonucundan bir kültürden başka bir kültüre maruz kalan yeni kültüre uyum sağlama hususunda yaşadıkları güçlükler, bunalımlar ve bu durum karşısında sergilediği tepkiler kültür şoku olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 1996). Söz konusu bu durum da kültürel olarak uyumu zorlaştıran bir etki olarak karışımıza çıkmaktadır.

Kültürel uyum sürecinin beş basamaktan oluştuğunu belirten Tutkun ve Lehmann (2006) bu basamakları; balayı dönemi, düşmanlık ve saldırganlık dönemi, iyileşme ve ağır ağır adapte olma dönemi, adaptasyon tamamlama ve iki kültürlülük dönemi ve yeniden katılma dönemi olarak ifade etmiştir:

1. Balayı Dönemi: Yeni kültür heyecan verici ve alışılmışın dışındadır. Birçok yeniliklerle tanışmak ve keşfetme istediği ağır basar ve eğlencelidir. Göç süreci ve geçmiş olumsuz deneyimlerin acılarından uzaklaşma isteği bu dönemde baskındır. Bir anlamda eski olumsuzlukları unutturan yeni bir hayatın başlangıcını gibidir.

2. Düşmanlık ve Saldırganlık Dönemi: Göçe maruz kalan birey göç ettiği kültüre uyum sağlamakta zorlandığının farkındadır. Bu zorluklar beklenen düzeyden daha stresli olabilmektedir. Birey bu aşamada kültürel olarak fazlasıyla ağır deneyimler yaşayabilmektedir. Göçmen ülkesinde karşıladığı ihtiyaçlarını göç ettiği ülkede karşılayamayabilir veya alışık olmadığı şekilde karşılaşmak zorunda kalabilir. Ayrıca bu aşamada çoğunlukla gelecek kaygısı yaşar ve geleceğe dönük hayaller kurar. Çoğu göçmen bu aşamada kendisini yalnızlaşmış, kızdırılmış, depresyona sürüklenmiş ve huzursuz hisseder.

3. İyileşme ve Ağır Ağır Adapte Olma Dönemi: Bu aşamada göç ettiği ülkedeki çevreyi keşfettikçe kendisini daha rahat hissetmeye başlar. Kendisine toplum içerisinde bir yer edinme girişimlerine umutla bakmaya başlar. Olumlu kazanımlar neticesinde kendisini ülkesinde gibi hisseder, göçü kabullenir, kendisine olan güveni ve benlik saygısı artar.

4. Adaptasyonu Tamamlama ve İki Kültürlülük Dönemi: Bu aşamada birey göç ettiği toplum içerisinde bulunan bireylerle ilişkilerde bulunur. Kendi kültürü ile yeni kültür

arasındaki hareket kabiliyeti artmaya başlar. Toplum tarafından kabullenme süreci içerisinde olduğunu düşünür.

5. Yeniden Katılma Dönemi: Bu aşamada birey göç ettiği toplum içerisindeki kültürü benimser ve ona katılmaya başlar. Böylelikle uyum sürecinde olumlu ve anlamlı bir farklılık meydana gelir.

2.4.4 Mülteciler ve Psikolojik Destek

2.4.4.1 Psikolojik Yardım Arama

Psikolojik yardım arama tanım olarak; bireyler deneyimledikleri zorlukların veya hayatta karşılaştıkları aşılması zor durumların üstesinden gelebilmeleri adına farklı destek yollarından faydalanmaları olarak ifade edilebilir. Bahsi geçen destek yolları arkadaş, aile, akraba olabileceği gibi bu alanda profesyonel hizmet veren psikolojik danışmanlar, psikologlar veya psikiyatristler olabilmektedir (Nicholas ve diğerleri, 2004). İnsanlar karşılaştıkları problemlere ve belirli durumlara yönelik olarak edinmek istediği bilgiyi, duymak istediği tavsiyeyi ve ihtiyacı olan tedaviyi veya birey ve toplum tarafından ihtiyaç duyduğu anlayışı bahsi geçen destek yollarından elde etme eğilimindedirler (Rickwood ve diğerleri, 2005).

Rogler (1994), bireylerin deneyimledikleri problem durumlarına yönelik farkındalığın sağlanması ile başlayan ve yine bireyin profesyonel olarak yardım almaya karar vermesi arasındaki zaman dilimi olarak psikolojik yardım alma sürecini ifade etmektedir. Bu zaman diliminde yardım arayışı içerisinde bulunan bireyin tutumları şüphesi önemlidir. Nitekim psikolojik yardım almayı ifade eden zaman dilimi bireylerin profesyonel yardıma yönelik olan duygusal, bilişsel ve davranışsal eğilimleri ve tutumları içerisinde barındırmaktadır (Türküm, 2001). Yine bu tutum ve eğilimler olumlu veya olumsuz olarak kategorize edilebilmektedir (Özbay, Terzi, Erkan ve Çankaya, 2011). Psikolojik yardım arama süreci birey için birkaç basamaktan oluşmaktadır ve dinamik bir süreci ifade etmektedir. Bu süreçteki basamaklar, öncelikle bireyin problemin farkına varması, ardından deneyimlediği olumsuz durumun üstesinden gelebilmesi adına bir desteğe ihtiyaç duyduğunu hissetmesi, devamında yardım alabileceği ve ulaşabileceği destek kaynaklarının varlığını bilmesi ve son olarak ulaşılan kaynaktan yardım ve destek alma durumunun birey tarafından onaylanması ve problemlerin kaynağa aktarılabilmesidir (Rickwood ve diğerleri,

2005). Profesyonel psikolojik destek bulma süreci genel bir modelden farklı olsa da, temelde aynı noktadan başlar. Nitekim Resnick, Kilpatrick, Dansky, Saunders, ve Best (1993) dört adımda insanları bulmadaki profesyonel yardımı tartıştığı bilinmektedir. Bu adımlara göre; İlk adım, bireyin probleminin farkında olmasıdır. Psikolojik danışma sağlama kararı, sorunu çözenin uygun bir yolu, yardım isteme ve psikolojik danışma hizmetlerine başvurma yönünde atılacak adımlar olacaktır. Bireylerin psikolojik yardım arama eğilimleri psikolojik iyilik halleri ile şüphesiz ilişkilidir.

Psikolojik iyilik hali bireyin kişisel tavırlarını ve yeteneklerini kapsadığı düşünülmektedir. Yine psikolojik iyilik hali bireyin kendisini yetkin ve yetebilir olarak algılamasına, farkındalık algısının yüksek olmasına, amaçlı davranışlarda bulunmasına, bireysel davranışlarda bulunabilme ve toplum içerisindeki bireylerle sosyal açıdan ilişkiler oluşturabilme kapasitesini kapsamaktadır (Diener ve diğerleri, 2002).

2.4.4.2 Mültecilerin Psikolojik Durumları

Göç olgularını psikanalitik zeminde değerlendiren Greenberg (2000); göçmenin yaşadığı güvensizlik duygusunun kendisini çaresiz hissetmesine neden olacağını ifade etmiştir. Bu durum göçmenin karşılaştığı fırsatları değerlendirmesini engelleyebilmektedir. Göçmen bir taraftan toplum içerisinde diğer bireyler gibi olabilme istediğini barındırırken diğer taraftan toplum içerisinde yok olacağını düşünerek korku duygusu yaşamaktadır. Öte yandan göçmen kendi kimliğini korumak ve kendisini olduğu gibi kabul etmek ve bu doğrultuda hissetmek istegindedir. Bu çatışma durumları göçmende yabancılaşmayı arttırdığı gibi depresif belirtileri de arttırmaktadır. Bunların beraberinde göçmen birey; iştah sorunları, hazımsızlık, bağ ağrıları, uyku düzensizliği gibi psikosomatik sorunlar ile maruz kalabilmektedir (Ekşi, 2002).

Göç, beraberinde göçmen için mevcut hayat tarzının değişmesini, sosyal çevresinin ve ilişkilerinden kopmasını ve göç edilen yer ile ilgili duygusal sorunların oluşumunu meydana getirmektedir. Kuo (1976); bireyin alıştığı bir yerden kopmasının yabancılaşma, yalnızlık ve kendini değersiz algılama gibi farklı duygular deneyimlemesine sebep olduğunu ifade etmiştir (Doğan, 1988). Göçmenin yeni toplum ile iletişim ve etkileşim açısından engellendiğini ve bu bağlamda sosyal rollerini yerine getirirken stres durumlarına maruz kaldığını ifade edilmektedir ve bu

bağlamda engellenme ve stres durumların meydana gelmesi göçmenlerin psikolojik durumlarını olumsuz etkilemektedir (Ercan, 2001).

Sağlık personellerinin bakım verdiği bireyleri kültürel açıdan iyi değerlendirememesi ve kültürel farklılıklar barındırmaları önemli bir problemdir (Temel, 2012). Halk dili açısından sağlık deyişleri çeşitlilik göstermekte ve hekimler bunu tam anlamıyla anlamakta zorluk çekmektedirler. Birbirine benzer deyişler çeşitli kültürlerde aynı anlama gelmeyebilir. Çeşitli kültürlerde kayıp durumlarından sonra üzüntü ve kızgınlık ifadeleri olumlu karşılanmazken, bedenselleştirme durumu travmanın ardından verilen normal bir tepki olarak ifade edilebilir (Nicholl ve Thompson, 2004). Ek olarak sığınmacılar kişilerarası iletişimlerinde çocuklarından tercüman kapsamında faydalandıklarından, tercüme sırasında yorumlama hataları hasta hekim iletişimine zarar verebilir ve hasta servis ile iletişimi kabul etmeyebilir. Ruh sağlığı sorunları gelişmesi bakımından risk gurubunda bulunan sığınmacı bireyler düzenli olarak sağlık hizmetlerinden yararlanmalarına karşın psikiyatrik tedaviden yararlanamayacaklarını düşündükleri için psikiyatrik tedaviye başvurmamaktadırlar. Ek olarak dil sorunları sebebiyle psikolojik hizmet veren bireylerin gerçekleştirdiği terapi sürecinden tam anlamıyla yararlanamamaktadırlar (Jensen ve diğerleri, 2013). Kültür farklılığı nedeniyle meydana gelen bu olumsuz durumda hizmet veren bireyin süreç içerisinde teslimiyetçi veya duyarsız bir tutum içerisinde süreci yürütmesi meydana gelen bir durum olmaktadır (Temel, 2012). Bu bağlamda gerçekleştirilen bir çalışmada hizmet veren pratisyen hekimlerin umutsuzluk durumları hususu; hekimlerin sığınmacı bireyler ile ilgili yüksek beklentileri bulunduğu ve ilaç tedavisini etkin kullandığı vurgulanmaktadır (Jensen ve diğerleri, 2013).

Türkiye’de bulunan sığınmacıların % 40’ından fazlası daha çok psikososyal destek beklentileri içerisinde olduğu aktarılmıştır (Buz, 2008). Bu durum günümüzde daha fazla olduğu düşünülmektedir. Sığınmacıların içerisinde bulunduğu belirsizlik duyguları sığınmacı bireyler üzerinde önemli ölçüde önemli olduğu açıktır. Sığınmacıların gelecek ile ilgili durumlarının belirli olması durumu, genellikle sığınmacı bireylerin iyi oluş halleri üzerinde olumlu bir etki oluşturmakta, umut ve iyimserlik boyutlarını olumlu yönde etkilemektedir (Kirmayer ve diğerleri, 2011). Gerçekleştirilen birçok çalışmada sosyal uyum ile iyi ruh sağlığı arasındaki ilişki vurgulanmaktadır (Teodorescu ve diğerleri, 2012). Bu bağlamda iyi oluş durumunun

sosyal destek üzerinde doğrudan etkili olduğu ifade edilebilir bir durumdur. Sosyal desteğin istendik düzeyde olması durumu; bunaltı, depresyon, TSSB belirtileri ve psikolojik problemlerin azalması gibi olumlu etkileri beraberinde getirmektedir (Hogan, Carlson ve Dua, 2002; Teodorescu ve diğerleri, 2012). Sığınmacı bireylerin profesyonel tedaviye yanıt vermediği veya sığınmacı tarafından tedavi süreci kabul edilmediği durumlarda sosyal destek psikoterapiye şiddetli bir alternatif olarak bilinmektedir. Fakat sosyal destek süreci sistematik ve düzenli olarak belirlenmeli, olumsuz destekleyici durumlardan veya aşırı korumacı tutumlardan kaçınılmalı ve sıklıkla danışma hizmeti ile desteklenmelidir (Renner ve diğerleri, 2012).

Sığınmacı bireylerin başlıca en önemli olarak görülen temiz su ihtiyaçları, gıda ve beslenme ihtiyaçları, barınma ihtiyaçları ve sağlık hizmetleridir. Son 20 yılda sığınmacı bireylerin ruhsal, kültürel ve duygusal boyutlarının da desteklenmesinin gerekliliği ifade edilmiştir (WHO, 1998). Fakat bu durumun zeminin tam olarak doldurulamadığı ve bu konu gerçekleştirilebilecek çalışmaların gerçekleştirilmemesi günümüzde görülmektedir. Mülteci bireylerin pek çoğunda fiziksel olarak gözlemlenebilen sağlık problemleri bulunmaktadır. Fakat psikolojik etkilerin sonuçları ile mücadele etmek durumunda kalan mülteci bireylerin sayısı tahmin edildiğinden çok daha fazladır. Nitekim savaşlar neticesinde zorunlu göç eden bireylerin bu süreç neticesinde meydana gelen psikolojik sorunları genellikle kısa sürede tedavi edilememektedir. Bu psikolojik sorunlar bir ömür boyu sürebilmekte ve hatta sonraki kuşakları da olumsuz olarak etkilemektedirler.

Mülteci bireylerde sıklıkla görülen sorunlar sosyal ve psikolojik sorunlar olarak ifade edilmiştir (WHO, 2015). Bu noktada ifade edilen psikolojik sorunların neticesinde yas hali, alkol ve madde bağımlılığı, depresif bozukluklar baş göstermektedir.

Başka bir boyuttan irdelenecek ruhsal iyilik halinin mülteci bireyler üzerindeki etkisi üzerine değerlendirmek yerinde olacaktır. Mülteci bireylerin iyilik halleri (well-being) sığınmacıların yaşamlarını nasıl algıladıklarını ifade eden olumlu boyutta bir veri olarak görülür ve neşe durumundan çökkünlük duruma doğru ilerleyebilen ve değişen duygu durumlarını ifade eden ve bu bağlamda yaşam doyumuna ilişkin genellenebilir yargılarla izah edilebilen bir durumdur (Dawson-Hahn, Greenberg, Domachowske ve Olson, 2010). Bahsi geçen iyilik halinin durumunu belirleyen ve mülteci bireyler üzerinde etkiye sahip olan durumlar olarak; hayat koşullarının durumu

ve buna ilişkin memnuniyet, sosyal olarak kurulan ilişkilerdeki kalite ve doyum, pozitif duygudurum türleri, çeşitli durumlara uyum sağlama ve bunlarla baş etme becerileri, bireyin kendisini gerçekleştirme ve genel olarak hayattan algılanan doyum olarak ifade edilebilir. Yukarıda bahsedildiği gibi sağlık durumu ve sağlık koşullarının iyiliği ruhsal iyilik hali ile doğru orantılıdır. Tüm bunlar ışığında iyilik hali kısaca yaşamı pozitif olarak değerlendirmek ve bireyin kendisini iyi hissetmesi olarak tanımlanabilir (Ryff ve Keyes, 1995).

2.4.4.3 Mültecilerde Psikolojik Yardım Arama Süreci ve Psikolojik Destek

Mülteci bireylerin yaşadıkları olumsuz durumlar göz önüne alındığında mülteci bireylere uygulanacak psikolojik desteğin önemi ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalara göz atıldığında Türkiye’de bulunan sığınmacı veya mültecilerin yaklaşık yarısından fazlasının psikolojik ve ruhsal açıdan kendilerini kötü hissettikleri ve bu sebeple psikolojik sorunlarla bireysel olarak kendi başlarına çözmeye çalıştıkları ve profesyonel olarak yardım alma eğilimlerinin bulunmadığı belirlenmiştir (Buz, 2008). Bu oranın günümüzde düşünüldü oranda beklendik olarak azalmadı hatta artış olduğu gözlemlenmektedir.

Ruh sağlığı hizmeti kullanımına yol açan faktörler belirlenerek ruh sağlığı hizmetinin kullanımının güçlendirilebileceği veya desteklenebileceği vurgulanmaktadır (Cho ve diğerleri, 2009; Maulik, Mendelson ve Tandon, 2011). Bireyleri profesyonel kaynaklardan yardım almaya ya da aramaya yönlendiren faktörleri anlamak için araştırmacılar, yardım aramada yardımcı olabilecek çeşitli değişkenleri incelemiştir. Rickwood ve diğerleri (2005) profesyonel psikolojik yardım aramanın önündeki en büyük engelin profesyonel yardım aramaya yönelik olumsuz tutumlar olduğunu iddia etmişlerdir.

Tutum, Fishbein ve Ajzen (1975) tarafından “belirli bir nesneye göre tutarlı bir şekilde olumlu ya da olumsuz bir şekilde yanıt vermeyi öğrenen bir yatkınlık” olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle, yardım aramaya yönelik tutum, profesyonel yardım isteme konusunda tutarlı bir şekilde olumlu veya olumsuz bir şekilde yanıt vermeye yönelik öğrenilmiş yatkınlıklar olarak tanımlanabilir. Breckler ve Wiggins (1989) 'öğrenildikleri, önceden belirlenmiş eylemler oldukları ve değerlendirme (olumlu, olumlu, olumsuz, iyi-kötü)' olarak değerlendirdikleri tutumların üç önemli özelliğini belirlemiştir.

Göç durumları ile birlikte göçmenin yaşamında karmaşa yaşıyorsa kriz meydana gelmiştir ve krize müdahale yapılmaktadır. Göç ile beraber ilk kez ortaya çıkmış olan ve psikopatolojik durum olmayan olaylarda krize müdahale tercih edilen bir yöntemdir. Hem Terapötik hem de koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinde vazgeçilmez bir yere sahiptir (Sayıl, Berksun, Palabıyıköğlü, Devrimci Özgüven, Soykan, ve Haran 2000).

Travma durumlarını deneyimleyen bireylerin veya bu durumlara şahitlik eden bireylerin psikolojik yardım arama eğilimleri ile sosyal destek düzeyleri arasında da önemli ve pozitif yönde bir ilişki mevcuttur. Ullman, Foynes ve Tang (2010), istismar mağduru olan kadınların sosyal çevrelerinden destek aldıklarını ve yalnız bırakılmadıklarını, psikolojik yardımı diğerlerinden üç kat fazla kullandıklarını bildirmektedir. Başka bir çalışmada, göç sonrası sosyal destek kaybına maruz kaldıkları istismar deneyimlerine rağmen göçmen kadın göçünü açıklamıştır (Ahmed ve diğerleri, 2009). Bu bulguların aksine, Vajut ve Landes (2005) samimi ilişkilerin psikolojik yardımın önünde bir engel teşkil ettiğini bulmuştur.

Göçmenlerle psikolojik danışma gerçekleştirecek olan psikolojik danışmanın dikkat etmesi gereken birkaç husus mevcuttur. Psikolojik danışman; göçmenin geldiği ve göç ettiği yerin toplumsal ve yapısal özelliklerini, göçmenin geldiği ve göç ettiği yerdeki aile gibi yakın toplumsal çevre özelliklerini, göçmenin kişisel özelliklerini, göçmenin algılarını ve yorumlarını dikkate almalı ve tüm bunlar hakkında bilgi sahibi olmalıdır (Ünalın, 1998).

Göç durumlarında müdahalede bulunacak psikolojik danışmanın psikolojik sorunları başlatan olayı belirlemesi ve danışanın kriz ile ilgili meydana gelen duygularını açığa çıkarması oldukça önemlidir. Beraberinde danışana neden kriz içerisinde olduğunu ifade etmesi, danışanın krize nasıl müdahale etmeye çalıştığını keşfetmesi ve danışanın krizin üstesinden gelebilmesi için neler yapabileceğini danışan ile değerlendirmesi de önemli bir husustur. Ayrıca danışanın hastaneye yatıp yapmayacağına karar vermesi ve krizin aşılmasında danışana uygun davranışların kazandırılması, terapötik süreci başarı ile tamamlaması adına oldukça kıymetlidir (Ersever, 2013).

Danışanın ise deneyimlediği psikolojik krizin başlangıcı durumda olan olayı tanıması; duygularını danışmana belirtmesi, psikolojik danışman ile işbirliği içerisinde süreci

yürütmesi, krizin üstesinden gelmek için farklı yolları düşünmesi, krizin üstesinden gelebilmek için en isabetli tercihe karar vermesi ve uygulaması, kriz sürecinin başarı ile üstesinden gelebilmek için çaba göstermesi, terapötik süreci başarı ile tamamlaması adına oldukça kıymetlidir (Ersever, 2013).

2.5 İlgili Araştırmalar

Bu bölüm, bu çalışmanın ilgili literatürüne genel bir bakış ve üç bölüm altında incelenmiştir. Birinci bölümde, yardım arama davranışı ve yardım arama ile ilgili araştırmalar sunulacaktır. İkinci bölümde, stresli yaşam olayları ile ilgili çalışmalar ve stresli yaşam olayları ile yardım arama davranışı arasındaki ilişki gösterilecektir. Üçüncü bölümde, sosyal destek ile ilgili araştırmalar ele alınacaktır. Bölümlerle ilgili olarak literatür incelendiğinde üç bölüm için yurt içinde mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Nispeten daha fazla sayıda olan yurt dışı çalışmalarında da yeteri kadar çalışmanın bulunmaması yine literatür incelemesinde karşılaşılan durumlardan bir tanesidir. Bu alanda yapılacak çalışmalar ilgili literatüre katkı sağlayacak ve okurlar için mültecilerin psikolojik boyutlarının daha kapsamlı incelenmesine fırsat sunacaktır. Bu bağlamda ilgili çalışmalar bir konu bütünlüğü içerisinde üç bölümde ifade edilmiştir.

2.5.1 Mülteciler ve Psikolojik Yardım Alma Süreçlerine Yönelik Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Psikolojik yardım arama ile ilgili yurt içinde gerçekleştirilen az sayıda çalışma mevcuttur. Literatür incelendiğinde mülteci bireylerin psikolojik yardım arama ve yardım alma eğilimleri ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bölümde konu ile ilişkili olabilecek çalışmalara verilmiştir.

Türkiye'de Güneri (2006) tarafından 26 üniversitede yapılan çalışmada, yardım aramanın ilk on nedeninin; iletişim sorunları, üniversite yaşamına uyum, romantik ilişkiler, depresyon, anksiyete bozuklukları, test kaygısı, çalışma becerileri, akademik başarısızlık, düşük benlik saygısı ve ebeveynlerle ilişkileri olarak ifade edilmiştir. Psikolojik danışma hizmetlerine duyulan ihtiyaç oldukça yüksek olmasına rağmen, üniversite öğrencilerinin yardım arama davranışları oldukça düşüktür (Nilsson, Berkel, Flores ve Lucas, 2004; Rosenthal ve Wilson, 2008).

Türküm'ün (2005) çalışmasında hem kadınlık hem de erkeklik özelliklerine sahip olan androjen öğrencilerinin tutum arayışındaki olumlu yardım hem eril hem de tanımsız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Aynı çalışmada, kadınsı öğrencilerin yardım alma tutumlarının hem eril hem de tanımsız öğrencilere göre daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Türk üniversite öğrencilerinin katıldığı bir çalışmada, 24 ve 28 yaşları arasındaki öğrencilerin 17 ila 19 yaşları arasındaki öğrencilere göre daha olumlu bir tutum gösterdikleri bildirilmiştir (Koydemir-Özden ve Erel, 2010). Yardım arama davranışı ile ilgili daha önce psikolojik yardım almamış bireylere göre psikolojik yardım almış bireylerin psikolojik yardıma başvurma oranlarının yüksek olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaların aksine, Koydemir-Özden ve Erel (2010), 389 Türk öğrenciyle bir çalışma yürütmüş ve önceki yardım arama deneyiminin öğrencilerin yardım arama konusundaki tutumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Üzüntü düzeyleri dışında; Koydemir-Özden ve Erel (2010), güncel bir problemin bulunmasının yardım arama tutumunu etkilediğini, mevcut problemi olan öğrencilerin problemsiz öğrencilere göre daha olumlu bir tutum sergilediklerini bildirmişlerdir.

Suriyeli çocukların eğitim deneyimleri okul yönetimi ve öğretmenler açısından Beyazova ve Akbaş (2016) tarafından yapılan bir araştırmada incelenmiştir (Kaypak ve Bimay, 2016). Çalışmaya göre, dil Suriyeli çocukların okul ortamına uyumundaki en büyük dezavantajlardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, danışmanlar tarafından psikolojik destek verilmemesi, ayrımcılık durumları ve Suriyeli çocuklara yönelik zorbalık davranışlarının gözlemlenmesi çocukların okula uyumunu azalttığı ortaya koyulmuştur. Bu konuda İstanbul'da bulunan Mavi Kalem Derneği İstanbul Balat semtinde okula gidemeyen mülteci çocukları belirlemek amacıyla bir proje yürütmüştür. Mülteci çocukların Türkçe öğrenmeleri ve travmalarının üstesinden gelmeleri için psikolojik destek ve dil desteği sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu çalışmadaki amaç, çocukları okula hazır hale getirmek ve psikolojik destek alabilmelerini sağlamak olarak görülmektedir (Bölükbaş, 2016).

2.5.2 Mülteciler ve Psikolojik Yardım Alma Süreçlerine Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Psikolojik yardım arama ile ilgili yurt dışında gerçekleştirilen az sayıda çalışma mevcuttur. Literatür incelendiğinde mülteci bireylerin psikolojik yardım arama ve yardım alma eğilimleri ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bölümde konu ile ilişkili olabilecek çalışmalara verilmiştir.

Yardım kavramı, Hill ve O'Brien (2004) tarafından; duygularını keşfetmeye, iç görü kazanmaya ve hayatında değişiklik yapmasına yardım eden bir kişi olarak tanımlanmıştır. Yardım arama ise Rickwood ve diğerleri, (2005) tarafından; bir problem ya da üzücü bir deneyime yanıt olarak anlama, tavsiye, bilgi, tedavi ve genel destek konularında yardım almak için diğer insanlarla iletişim kurmak olarak tanımlanmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde, profesyonel kaynaklardan yardım istememenin önemli sebeplerinden biri literatürde yardım arama kaynağı türü olarak bulunmaktadır (Christensen, 1976; Deane, Wilson ve Ciarrochi, 2001; Sheffield, Fiorenza ve Sofronoff, 2004). Yardım arama kaynakları, resmi (örneğin aile, arkadaşlar) ve gayri resmi (örneğin ruhsal sağlık uzmanları, öğretmenler) olarak formalite seviyelerine göre değişiklik gösterir (Rickwood ve diğerleri, 2005). Gayri resmi kaynaklar, sıkıntı zamanlarında resmi kaynaklardan yardım almadan önce gençler arasında en çok tercih edilen yardım türüdür (Boldero ve Fallon, 1995; Rickwood ve Braithwaite, 1994; Rickwood ve diğerleri, 2005; Sheffield ve diğerleri, 2004).

Deane ve diğerleri, (2001) psikolojik yardım alma sürecine ilişkin profesyonel olmayan kaynak tercihinin sorunun türüne bağlı olduğunu bulmuşlardır. Aynı çalışmada, gençlerin ruh sağlığını etkileyen intihar düşüncelerinin bulunduğu süreçlerde ve intihar düşünceleri yaşarken telefonla yardım hatlarını tercih ederken her türlü kişisel sorun için arkadaşlarını tercih ettikleri de doğrulandı. Ayrıca, Deane ve diğerleri, (2001) birçok gencin kişisel, duygusal ve intihar sorunları için kimseden yardım istemediğini ifade etmiştir. Ayrıca, gençlerin yardım almak için resmi olmayan kaynakları tercih ettiklerini de ortaya çıkartmıştır.

Hinson ve Swanson (1993), ruhsal sorunları yaşayan bireylerin sırasıyla; sevgilisine, en iyi arkadaşına, annesine, babasına, danışmana, fakülte danışmanına ve danışman

hocasına olarak yardım arayan hedef kişiyi seçme sırasını bildirmiştir. Bir başka çalışmada, Christensen (1976) insanların mesleki problemler için danışma merkezlerinden yardım almayı tercih ederken, kişisel problemler için gayri resmi kaynaklardan yardım almayı tercih ettiklerini iddia etmişlerdir.

Sheffield ve diğerleri, (2004); arkadaşların kişisel, duygusal ve davranışsal problemler için yardım arayan en büyük destek kaynağı olduğunu bulmuştur. Gerçekleştirilen çalışma 254 ergen üzerinde yapılmıştır ve bu öğrencilerin arasında % 66,7'si arkadaşlardan, % 59'u ebeveynlerden ve aile üyelerinden, % 19,8'i okul danışmanlarından, % 14,1'i doktorlardan, % 12,8'i psikiyatristlerden, % 10,3'ü öğretmenlerden, % 10,3'ü Psikologlardan % 7'si, telefon kriz hattından % 7,7'si ve kiliselerinden % 3,8'i destek aldıklarını ifade etmiştir.

Cho ve diğerleri, (2009) Koreli yetişkinlerle (N = 6,275) ülke çapında bir çalışma yürütmüş ve katılımcıların yalnızca % 1,9'unun son 12 ay içinde ruh sağlığı hizmetlerini ve psikiyatrik bozukluk kriterlerini karşılayan (n = 916) ruh sağlığı hizmetlerinden faydalandığını ortaya koymuştur.

Nilsson ve diğerleri (2004) çalışmasında, uluslararası öğrencilerin sadece % 2'sinin üniversite danışma merkezlerinden yardım istediği bildirilmiştir. Ayrıca, araştırmadaki uluslararası öğrencilerin üçte biri, ilk görüşmenin ardından tedaviyi bırakmıştır. Bu bulgular Yakushko, Davidson ve Sanford-Martens (2008) tarafından yapılan ve uluslararası öğrencilerin % 70'inin tek bir oturumdan sonra profesyonel yardım almaya devam etmediğini tespit eden başka bir araştırma ile desteklenmiştir. Avustralya'nın 1997'deki ruhsal sağlık araştırmasında, ruhsal bozukluğun yaygın olmasına rağmen, üç kişiden sadece birinin sorunlarına yardım istediği ifade edilmiştir (Whiteford ve Groves, 2009).

Ruh sağlığı hizmeti kullanımına yol açan faktörler belirlenerek ruh sağlığı hizmetinin kullanımının güçlendirilebileceği veya desteklenebileceği vurgulanmaktadır (Cho ve diğerleri, 2009; Maulik ve diğerleri, 2011). Bireyleri profesyonel kaynaklardan yardım almaya ya da aramaya yönlendiren faktörleri anlamak için araştırmacılar, yardım aramada yardımcı olabilecek çeşitli değişkenleri incelemişlerdir. Rickwood ve diğerleri, (2005) profesyonel psikolojik yardım aramanın önündeki en büyük engelin profesyonel yardım aramaya yönelik olumsuz tutumlar olduğunu iddia etmişlerdir.

Birçok çalışma, profesyonel psikolojik yardım arama yolunda daha olumlu bir tutum sergileyen bireylerin yardım aramasının daha muhtemel olduğu fikrini desteklemektedir (Dean ve Todd, 1996; Kelly ve Achter, 1995; Komiti, Judd ve Jackson, 2006; Mo ve Mak, 2009; Wrigley, Jackson, Judd ve Komiti, 2005). Kahn ve Williams (2006), üniversite danışma merkezinden faydalanma arayışı konusundaki tutumları ilişkilendirmiş ve yardım arayışına yönelik tutumların, gerçek kampüs danışma merkezi kullanımının bir göstergesi olduğunu bulmuşlardır. Altı Avrupa ülkesinde N = 8.796 örneklem büyüklüğü ile yapılan bir başka çalışmada ruhsal sağlık yardımı aramaya yönelik tutumların ruh sağlığı hizmeti kullanımı ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur (ten Have, Graaf, Ormel, Vilagut, Kovess ve Alonso, 2010).

Carlton ve Deane (2000), profesyonel yardım arayışına yönelik tutumlar ile ilgili çalışmalarında, psikolojik yardım alma eğilimleri arasındaki ilişkiyi vurgulamış ve profesyonel psikolojik yardım aramaya yönelik tutumların hem kişisel hem de duygusal problemler ve intihar düşünceleri için yardım arama niyetinin önemli belirleyicileri olduğunu doğrulamıştır. Bu bağlamda, tutumlar ile psikolojik yardım arama niyeti arasındaki güçlü ilişkiyi vurgulayan birçok çalışma vardır. Bu çalışmaların hepsinde, tutumların profesyonel yardım almak için gerçek niyetin en güçlü yordayıcıları olduğu ifade edilmiştir (Bayer ve Peay, 1997; Cepeda-Benito ve Short 1998; Kelly ve Achter, 1995; Vogel, Wester, Wei ve Boysen, 2005).

Yapılan bir çalışmada, Mo ve Mak (2009), yardım aramaya yönelik tutumlar, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol arasında pozitif bir korelasyon bularak, davranış arama yardım teorisinin etkinliğini desteklemiştir.

Öğrencilerin psikolojik yardım arama yolundaki tutumlarını etkileyen dinamikleri anlamak da önemli bir konu haline gelmiştir. Çeşitli çalışmaların sonuçları, tutumları etkileyen birçok faktör olduğunu göstermektedir. Bunlardan biri cinsiyet farklılıklarıdır. Gerçekleştirilen çalışmalarda cinsiyet faktörü, profesyonel psikolojik yardım aramaya yönelik tutumların önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (Nam ve diğerleri, 2010; Sheffield ve diğerleri, 2004). Ayrıca, çeşitli araştırmalar, kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında psikolojik yardıma yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir (Ang, Lim, Tan ve Yau, 2004; Barwick, deMan ve McKelvie,

2009; Johnson, 1988; Kartalova-O'Doherty ve Doherty, 2011; Koydemir-Özden, 2010; Leong ve Zachar, 1999; Mackenzie, Gekoski ve Knox, 2006; Nam ve diğerleri, 2010; Svensson, Nygard, Sorensen ve Sandanger, 2009; Türküm, 2005). Araştırmalar sadece cinsiyet değil, aynı zamanda cinsiyet rolü yöneliminin yardım aramaya yönelik tutumları da etkilediğini göstermiştir (Johnson 2001; Türküm, 2005). Johnson (2001), kadınlığın, profesyonellerin psikolojik sorunlara yardımcı olma becerilerinin güveninde bir etkisi olduğunu bulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Midwestern Üniversitesi'nden 137 erkek üniversite öğrencisiyle, yaşları 17 ile 66 arasında değişen bir çalışmada Levant, Wimer ve Williams (2011), erkeklik değişkenlerinin gelenekselin daha fazla desteklendiği tespit edilmiştir. Erkeklik ideolojisi, erkeklik normlarına uygunluk ve daha yüksek derecede cinsiyet rolü çatışması psikolojik yardım aramaya yönelik tutumları etkilemiştir. Aynı çalışmada, erkeklik değişkenleri psikolojik yardım aramaya yönelik olumsuz tutumlarla ilişkilendirilmiştir.

Ang ve diğerleri (2004) cinsiyet rolü yöneliminin yardım aramaya yönelik tutumlar üzerindeki etkisini doğrulayan diğer çalışmalara göre farklı sonuçlar bulmuş ve erkekliğin yardım arayan tutumu önemli ölçüde etkilemediğini bulmuşlardır. Ayrıca, kadınlık puanları düşük olan bireylerin, özellikle kadınlara yönelik puan alma ve diğerlerinin görüşleri konusunda daha hassas olmaları bakımından, kadınlık puanları yüksek olan bireylere göre profesyonel yardım aramaya karşı daha az olumlu tutumları olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer olarak kadın olmanın neden yardım arama davranışını etkilediğini anlamak için Judd, Komiti ve Jackson (2008) tarafından başka bir çalışma yapılmıştır. Kadınların ruhsal sağlık problemleri kapsamında yardım arama konusunda erkeklerden daha önemli gördüklerini bulmuşlardır. Ayrıca, bu farkın cinsiyet rolü farklılıklarının bir yansıması olabileceğini de doğrulamışlardır. Aynı çalışmada, erkeklerin sosyal statüleri, daha fazla kontrol ve karar verme gücünün, bir ruhsal bozukluk teşhisinin kabul edilmesini etkileyebileceğini ve duygu ve duyguları ifade etmedeki güçlüklerinin psikolojik problemler aramaya yardım etmelerini etkileyebileceğini iddia etmişlerdir (Jagdeo, Cox, Stein ve Sareen, 2009; Chan ve Hayashi, 2010; Judd ve diğerleri, 2008).

Bazı araştırmalar cinsiyetin yardım aramaya yönelik tutumlarına önemli katkı sağladığını bildirmiştir. Çinli üniversite öğrencilerini kapsayan bir çalışmada (N = 995), cinsiyetin tutumun anlamlı bir öngörücüsü olmasına rağmen, cinsiyet farkının etkisinin profesyonel yardım arama davranışı için aynı kaldığı, diğer bir deyişle erkeklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Kadınların da psikolojik problemler için profesyonel yardım aramaları eşit değildir, ancak ruhsal sağlık hizmetlerine bağlı damgalanma ve kişisel sorunları ifşa etme konusundaki kültürel isteksizlik gibi Asya kültürel normlarını açıklayarak, bu bulgular için olası açıklamalar verilmiştir (Hsiaowen, 2008).

Yaş farkı, yardım arama davranışını etkileyen başka bir faktör olarak bulunmuştur (Shea ve Yeh 2008). Yaşın yardım arama tutumuna etkisi ile ilgili birçok çelişkili bulgu vardır. Literatürde, bazı araştırmalar yaşlı insanların yardım arama niyetinde düşük niyete sahip olduklarını (Westerhof, Maessen, De Brujin ve Smets, 2008) ve yardım arama yönündeki olumsuz tutumlara sahip olduklarını tespit etmişken, (Lebowitz ve Niederehe, 1992), diğer çalışmaların yaşlı bireylerin olumlu tutumlarına yönelik sonuçlara varılmıştır. Genel olarak çalışmalara bakıldığında genç bireylere kıyasla yaşlı bireyler yardım aramaya yönelik daha olumlu tutumlarla ilişkilidir (Mackenzie ve diğerleri, 2006; Svensson ve diğerleri, 2009).

262 Müslüman kadının katılımıyla yapılan çapraz ulusal bir çalışmada, yaşları 19 ile 20 arasında değişen genç katılımcıların, profesyonel yardım aramaya yaşları 21 ile yaş arasında olanlardan daha az olumlu olduğu tespit edildi. Aynı çalışmada araştırmacılar, bu farklılığı ruhsal sağlık sorunları hakkında yetersiz bilgiye ve ruhsal sağlık hizmetlerinin kullanılabilirliği hakkında daha az farkındalığa bağladılar (Al Krenawi, Graham, Dean ve Eltaiba, 2004).

Fischer ve Turner (1970) ve Cash, Kehr ve Ronald (1978), psikolojik sorunlardan yardım alan bireylerin yardım arama konusunda daha olumlu bir tutum sergileyebileceklerini önermiştir. Wilson, Rickwood ve Deane (2007), önceki yardım arama deneyimlerinin gelecekteki yardım arama davranışını etkilediğini, daha önce profesyonel yardım almış bireylerin gelecekte yardım isteme ihtimalinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgular Raviv, Raviv, Vago-Gefen ve Fink (2009) tarafından desteklenmiştir. Ayrıca, önceki mesleki süreçlerden memnuniyet derecesinin yalnızca yardım arama konusundaki olumlu tutumlarını değil, aynı

zamanda kendi kendine ve diğerk ruhsal sağlık kaynaklarına ulaşma isteğini de arttırdığını bulmuşlardır. Ayrıca, daha önce yardım arama deneyimleri olan bireylerin, ruh sağlığı hizmetlerine başvurma olasılığını artıran, yaşamayan bireylerin göre daha fazla damgalama toleransına sahip oldukları bulunmuştur (Aegisdottir ve Gerstein, 2009).

Ayrıca, daha önce danışmanlık almış olan kişilerin daha önce danışmanlık almayanlara göre daha fazla yardım alma eğilimi gösterdiğini doğrulayan, önceki danışma deneyimleri ile yardım aramaya yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi anlamak için yapılmış birçok çalışma vardır (Chang, 2008; Aegisdottir ve Gerstein, 2009; Kahn ve Williams, 2003; Sheffield ve diğerkleri, 2004; Vogel, Wade, Wester, Larson ve Hackler, 2007; Woodward ve Pachana, 2009).

Araştırmalar, algılanan psikolojik stres düzeyinin yardım aramaya yönelik tutumlar üzerinde bir etkiye sahip olduğunu ve ayrıca araştırmaların daha fazla algılanan sıkıntı ile yardım aramaya yönelik daha az olumlu tutumları birleştirdiğini ortaya koymuştur (Galhaoun ve Selby, 2006). Wilson ve diğerkleri, (2007) yaptığı bir çalışmada, genç lise öğrencileri, eski lise öğrencileri ve birinci sınıf üniversite öğrencilerini içeren bir çalışmada, depresif belirtiler arttıkça, yardım arama niyetinin azaldığı bulunmuştur. Sheffield ve diğerkleri, (2004) yardım aramak için daha fazla istekli olmakla birlikte daha büyük psikolojik sıkıntılarla ilişkilendirmiştir.

Cinsiyet ve beklentiler psikolojik yardım durumunu ortaya çıkardığı ve bu sorunun ciddiyeti açısından da gerçekleştirilen çalışmalar mevcuttur. Kadınların problemi erkeklerden daha şiddetli algıladıkları, ayrıca bireylerin psikolojik yardımın potansiyel yararları ile ilgili beklentilerinin, sorunun ciddiyeti ile psikolojik yardım aramaya yönelik tutum arasındaki ilişki ile pozitif korelasyon gösterdiğini bulunmuştur (Raviv ve diğerkleri, 2009).

İki çağdaş popülasyona dayalı anketler olan ABD Ulusal Komorbidite Anketi (NCS) (N = 5877) ve Ontario Sağlık Anketinde (İSG) (N = 6902), duygusal sorunların ciddiyeti, yardım aramaya yönelik olumsuz tutumlarla da ilişkilendirilmiştir. İSG'nin % 50'sinin ve NCS'nin % 20'sinin, ciddi duygusal sorunları yoksa profesyonel yardım aramayacaklarını açıkladıkları bildirilmiştir (Amit ve ark. 2009). Bir problemin algılanan ciddiyeti ile yardım isteme arasındaki pozitif bir korelasyon farklı

çalışmalarda bulunmuştur (Hinson ve Swanson, 1993). Bu noktada Çinli bireylerle yapılan Hsiaowen'un (2008) çalışmasında çelişkili bir bulgular elde edilmiştir. Yüksek düzeyde depresif belirtilerin profesyonel psikolojik yardım aramaya yönelik daha olumsuz tutumlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak, bu çelişki Asya kültürlerinde psikolojik sorunlara iliştirilen damgalanma ve psikolojik sorunları birinin sosyal ağının dışında kalan kişilere ifşa etme konusundaki kültürel isteksizliği ile açıklanmıştır.

Fischer ve Turner (1970), gerçekleştirdiği çalışmada bireylerin tutumlarının psikolojik yardım arama süreçlerine yardım etmede önemli bir rol oynayabileceğini, ancak bu süreçte karar alma durumunun çeşitli kişilerarası ve sosyal bileşenlerden etkilenebileceğini ortaya koymuştur. Barwick ve diğerleri, (2009) ise gerçekleştirdiği çalışmada bireylerin kişiliğinin yardım arama tutumlarıyla önemli bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur. Cinsiyetlerine bakılmaksızın, benlik saygısı düşük, yüksek kaygı özellikleri ve dış kontrol odağının yardım sahibi bireylere kıyasla profesyonel yardım arama konusunda daha az olumlu tutumları olduğunu bulmuşlardır.

Gerçekleştirilen bir çalışmada ise bireylerin sosyal ağı, psikolojik yardım arama konusundaki tutumunu etkileyebilecek başka bir faktör olarak bulunmuştur. Bir kişinin, yardım arama davranışını kabul eden ve destekleyen bir sosyal ağının, o bireyin psikolojik yardım arama kararını etkileyebileceği iddia edilmiştir (Rickwood ve Braithwaite, 1994).

Vogel ve diğerleri, (2007) gerçekleştirdiği bir başka çalışmada ise, yardım isteme ve yardım isteyen birisini tanımanın, ruhsal sağlık konularında yardım arama konusundaki tutumlarına etkisi incelemiştir (N = 780). Yardım istemek isteyen ve yardım isteyen birini tanıyan öğrencilerin ruhsal sağlık hizmeti aramak konusunda daha olumlu tutumları olduğunu bildirmişlerdir.

Tolsdorf (1976) tarafından, bireylerinin sosyal ağ üyelerini yaşam problemleriyle başa çıkmada yardım almak için kullandıkları ve bireylerin inançları, tutumları ve beklentileri olarak tanımlayan olumsuz sosyal ağ yönelimi boyutunun, profesyonel psikolojik yardıma yönelik daha az olumlu tutumla ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur (Tata ve Leong, 1994).

Gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise algılanan sosyal destek, yardım aramaya yönelik tutumların bir başka yordayıcısı olarak ortaya çıktığı bulunmuştur (Vogel ve diğerleri, 2005; Çebi, 2009). Diğer çalışmalarda ise bireylerin aileleri, arkadaşları ve diğerlerinden önemli sosyal destek algılayan bireylerin, psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarını düşük destek aldıklarına göre daha fazla bulduğu görülmüştür (Çebi, 2009; Gourash, 1978; Koydemir-Özden, 2010; Miville ve Constantine, 2006).

Fischer ve Cohen (1972) ve Al-Krenawi ve diğerleri, (2004) bireylerin eğitim düzeylerinin yardım aramaya yönelik tutumlarını etkileyen başka bir demografik değişken olarak değerlendirmişlerdir. Gerçekleştirdikleri çalışmalarda kolej gençlerinin / yaşlılarının psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarının, ya üniversite birinci sınıf öğrencileri / ikinci sınıf öğrencilerine ya da liselere göre daha olumlu olduğu ve kolej birinci sınıf öğrencilerinin / ikinci sınıflarının liseye göre daha olumlu tutumları olduğunu doğruladıkları bildirilmiştir. Başka bir çalışmada, yükseköğrenim görmüş bireylerin, mesleki yardım alma konusunda eğitim almayan veya yalnızca ilköğretim okulu eğitimine göre daha olumlu tutumları olduğu bulunmuştur (Sheikh ve Furnham, 2000). Barney, Griffiths, Jorm ve Christensen (2006), 12. sınıf eğitimine sahip kişilerin, profesyonel eğitimden, lisans derecesine sahip kişilere göre daha az yardım alma ihtimalinin daha düşük olduğunu iddia etmişlerdir. Eğitim düzeyine ilişkin tutumlardaki farklılıklar Al-Krenawi ve diğerleri, (2004) tarafından daha akademik deneyime ve yaşlanmaya dayanarak yapılan çalışmada açıklanmıştır. Yalnızca yardım arayan tutumu etkileyen bir kişinin eğitimi değil, aynı zamanda ebeveynlerin eğitim düzeyini de bildirdiği bildirilmiştir. Koydemir-Özden (2010), ebeveynlerinin eğitim düzeyi yüksek ve üstü olan bireylerin, ilköğretime sahip ebeveynlere göre daha olumlu tutumlara sahip olduğunu bulmuştur.

Öte yandan Vogel, Wester, Larson ve Wade (2006), insanların ruhsal psikolojik hastalıkları hakkında yanlış ve yetersiz bilgiye sahip olduklarını iddia etmiştir. Furnham ve Andrew (2000) tarafından yapılan bir çalışmada ruhsal psikolojik hastalıkların sebeplerinin profesyonel yardım aramaya yönelik tutumların anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve dahası, doğaüstü ruhsal psikolojik hastalıkların etkisinin, profesyonel yardıma yönelik olumsuz tutumu arttırdığı tespit edildi. Aynı çalışmada, eğitimsiz veya sadece ilköğretime olan Müslümanların ve bireylerin, diğer dinlere ve daha yüksek eğitim seviyelerine inanan insanlardan daha fazla doğaüstü psikolojik

rahatsızlıkların nedeni olduğunu da ortaya koymuştur. Psikolojik rahatsızlıkların ve ruhsal hastalıkların nedenleri hakkındaki yanlış bilgilerin de psikolojik tedavi aramaya yönelik olumsuz tutumlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Trump ve Hugo, 2006).

Leong ve Zachar (1999), psikolojik hastalıklar konusunda kısıtlayıcı bir görüşü olan kişilerin, yardım aramaya karşı olumsuz tutumları olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Çalışmaların sayısında, psikolojik hastalıklar hakkında daha fazla bilgi, daha az olumsuz tutum ile ilişkilendirilmiştir (Chimonides ve Frank, 1998; Sheffield ve diğerleri, 2004).

Samouilhan ve Seabi'nin (2010) çalışmasında ise ruhsal yönden hastalar ve ruh hastalıklarının etiyojisi hakkındaki inançlar ve katılımcıların psikolojik yardım aramaya yönelik genel tutumları araştırılmış ve bireylerin profesyonel yardıma ihtiyaç duyduklarını düşünmelerine rağmen, ruhsal hastalığı çevreleyen stigma yüzünden psikolojik yardım almaktan kaçındıkları ve bu nedenle sorunun ciddiyetini görmezden gelmeyi tercih ettikleri ortaya koyulmuştur.

Kültürde, yardım aramaya yönelik tutumlara ilişkin farklılık, çeşitli araştırmacılar tarafından da araştırılmıştır. Bu çalışmaların ortak bulguları, batı kültürlerinde yardım aramaya yönelik daha olumlu tutumların olduğu, Asya kültürlerinde ise daha olumsuz tutumların olduğu yönündedir (Chen ve Mak, 2008; Sheikh ve Furnham, 2000). Shea ve Yeh (2008), Asya'daki değerlere bağlı kalmanın olumlu yardım arama tutumunun seviyesini öngördüğünü belirtmiştir. Araştırmacılar bireylerin kendi psikolojik yardım arama tutumunu artırmak adına Asya değerlerine daha az bağlılık olduğunu ortaya koymuşlardır. Beraberinde, bireylerin kültürel geçmişi aynı zamanda cinsiyet ve yardım arama tutumu ilişkisinde bir yordayıcı olarak bulunmuştur.

Nam ve diğerleri (2010) çalışmasında, kadınların erkeklerden daha fazla yardım aramalarına karşı daha olumlu tutumları olduğu; ancak bu farkın, kültürel arka plan analizine eklendiğinde değiştiği görülmüştür. Ayrıca, Amerikalıların, toplumsal cinsiyet farklılıkları konusunda Asyalılar veya Asyalı Amerikalılardan daha fazla yardım isteme konusunda daha iyi tutumlara sahip olma eğiliminde oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca Kore, Çin ve Arap kültürlerinde; bireyler, diğer kültürlerle kıyasla profesyonel yardım aramaya yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olma eğilimindedir. Bu olumsuz tutum, kendini ifşa etme konusundaki kültürel algı ile

açıklanmıştır, çünkü Asya ve Arap kültürlerinde, sosyal ağlarının dışında biri açıklandığında kendini ifşa etme iyi olarak algılanmamaktadır (Al-Darmaki, 2003; Hsiaowen, 2008; Yoo, Goh ve Yoon, 2005).

Gerçekleştirilen çalışmalarda damgalamanın, bireylerin yardım aramasını engelleyen en önemli nedenlerden biri olarak bulunmuştur (Barney ve diğerleri, 2006; Rickwood ve diğerleri, 2005; Vogel ve Wade, 2009). Ayrıca, algılanan sosyal damgalama ve öz-damgalama, kişinin psikolojik yardım aramaya yönelik tutumuna bir etki olarak bulunmuştur (Komiya, Good ve Sherrod, 2000; Vogel ve diğerleri, 2006). Öte yandan, Shea ve Yeh (2008) daha düşük damgalama seviyelerini ilişkilendirmiş ve düşük damgalama seviyesinin bireylerde daha olumlu yardım arama tutumlarına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Diğer çalışmalar, damgalanmanın küçük kırsal alanlarda büyük topluluklardan daha yaygın olduğunu (Komiti ve diğerleri, 2006) ve erkekler için kadınlardan daha güçlü olduğunu tespit etmiştir (Moller-Leimkuhler, 2002).

Sirois, Melia-Gordon ve Pychyl (2003) ise, üniversite öğrencileri arasında yüksek stres dönemlerinde yardım arayışları boyutunda erteleme davranışını araştırmış ve erteleme davranışlarının sağlık arayışı davranışıyla ve tedavi gecikmesi ile ilişkisini ortaya koymuşlardır. Bu bulgu yakın zamanda Stead, Shanahan ve Neufeld (2010) tarafından desteklenmiştir ve ertelemenin, psikolojik sorunların artmasıyla ve yardım arama davranışlarının artmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Yapılan diğer çalışmalarda ise seçilmiş bir hedef kişi ile kişisel bilgilerinin paylaşılması ve kişilerarası zorlukların tanımlanması olarak tanımlanan kendini açmama davranışının (Derlega, Anderson, Winstead ve Greene, 2011; Jourard ve Lasakow, 1958), bireylerde psikolojik yardım arama durumuna bir engel olduğu ortaya koyulmuştur (Hinson ve Swanson, 1993; Vogel ve Wester, 2003). Vogel ve Westler (2003), bir kişinin kendini açmasındaki rahatlığının, bu kişinin yardım aramaya yönelik tutumlarını önemli ölçüde öngördüğünü doğrulamıştır. Aynı çalışmada, bireylerin kendini açma hakkındaki algısı ile açıklanmıştır. Ayrıca, bireylerin, duygu ve kişisel bilgilerin kendi kendini ifşa etmesini, yardım aramaya yönelik tutumları azaltan bir risk alma davranışı olarak görebileceklerini iddia etmişlerdir. Diğer çalışmalar, danışmanların ve yabancıların en az miktarda kendini açıkladığını göstermiştir. (Hinson ve Swanson, 1993) ise aynı cinsiyetten arkadaşlar ve anneler en yüksek miktarda kendini açtıklarını ortaya koymuştur (Hinson ve

Swanson, 1993; Jourard ve Lasakow, 1958). Yapılan çalışmalarda bireylerin kendilerini açmaları gereken bir hedef kişiyi seçmedeki farklılıkları, olumlu açıklamalarda bile aynı olduğu ortaya koyulmuştur (Derlega ve diğerleri, 2011). Jourard ve Lasakow (1958) tarafından yapılan çalışmada ise, tutumlar, görüşler, ilgi alanları, testler ve çalışmalar bireyin kendisini açması gereken en önemli konular, para, kişilik ve bedenin en az olduğu bulunmuştur.

Birinin duygularını tanımlamak, tanımlamak ve yönetmek olarak tanımlanan duygusal yetkinlik (Ciarrochi ve Deane, 2001), bir profesyonelden yardım istemek için potansiyel bir engel olarak öne sürülmüştür (Rickwood ve diğerleri, 2005). Komiya ve diğerleri, (2000) duygusal açıklık eksikliği ile profesyonel yardım aramaya yönelik tutumlar arasında negatif bir ilişki bulmuşlardır. Dahası, diğer çalışmalarda düşük duygusal yetkinlik yardım istemek için düşük niyetlerle ilişkilendirilmiştir (Ciarrochi ve Deane, 2001; Ciarrochi, Deane, Wilson ve Rickwood, 2002). Duygu korkusu, duygusal açıklık, tedavi korkusu gibi psikolojik yardıma yönelik tutumlar üzerinde bir etkiye sahip olduğu yönünde diğer birçok faktörün de bulunduğu ortaya koyulmuştur (Komiya ve diğerleri, 2000; Zartaloudi ve Madianos, 2010). Konu ile ilgili çalışmalarda bu faktörler; kendini gizleme (Kelly ve Acther, 1995; Larson ve Chastain, 1990; Yoo ve diğerleri, 2005), kültürlenme ve bireysellik düzeyi (Tata ve Leong, 1994), yabancılaşma ve ırk kimliği (Delphin ve Rollock, 1995), ve problem çözme becerileri (Ercan, 2010) olarak ortaya koyulmuştur.

Psikolojik yardım arama ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaları özetlemek gerekirse, bireyler farklı kişisel ve duygusal problemleri deneyimleyerek profesyonel psikolojik yardıma ihtiyaç duydukları çeşitli problemlerle karşılaşsalar da, yardım arama eğilimde bulunmayabilirler. Çünkü bireyler bazı engelleri algılayabilmekte ve bu engeller bireylerin psikolojik yardım arama davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Literatüre göre, yardım aramanın ya da aramamanın en önemli yordamlarından biri, bireylerin profesyonel yardım aramaya yönelik tutumlarıdır. Ancak, tutumu etkileyen sayısız değişken vardır. Çeşitli tanımlara sahip ve belirli gruplandırmalarla ifade edilen bireylerin tutumlarının psikolojik yardım aramaya olan etkileri olan faktörler yukarıda belirtilmiştir. Ancak ilgili literatür incelendiğinde zorunlu göçe maruz kalmış bireyler veya mülteci yada sığınmacı bireyler için psikolojik yardım aramaya ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2.5.3 Mülteciler ve Stresli Yaşam Olaylarına Yönelik Yurt İçinde

Yapılan Çalışmalar

Akkaş (2015) tarafından mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen nitel çalışmada mülteci bireylerin göç sonrası yaşadıkları olumsuz durumların ve deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının çözülebilmesi adına sosyal hizmet çalışmalarının önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir.

Çevik (2016) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Suriyeli mültecilerin olumsuz şartlarda yaşamak zorunda kaldıklarını ifade etmiş, özellikle kadın ve çocuk mülteci bireylerin zor durumda olduklarını ortaya koymuştur. Göç sürecinin mülteci bireyler üzerindeki olumsuz psikolojik etkilerini ortaya koymuş ve bunun da beraberinde mülteci bireylerde sağlık problemlerinin eşlik ettiğini tespit etmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından koruyucu hizmetlerinde meydana gelen bazı eksiklikler tespit edilmiş ve bu durumun özellikle kadın ve çocuk Suriyeli mülteciler üzerindeki olumsuz etkisi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Sakız (2016) tarafından 18 okul müdürü üzerinde gerçekleştirilen nitel bir çalışmada ise özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan okulların mülteci öğrencilerin okullarda eğitim görmesi ile ilgili olarak görüş ve düşüncelerini ele almıştır. Çalışmada görüşme gerçekleştirilen okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda Suriyeli mülteci öğrencilerin ve ailelerinin yaşadıkları olumsuz durumlar ortaya koyulmuştur. Özellikle uyum konusunda ve kendilerini yalnız hissetmeleri hususunda bulgular elde edilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen okul müdürleri görüşleri doğrultusunda Suriyeli mülteci öğrencilere verilen eğitimin destek verilmesi düşüncesi ortaya koyulmuş ve eğitim sürecine olumlu bakış açısı ile yaklaşmıştır.

Kaypak ve Bimay (2016) tarafından Batman'da gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Suriyeli mültecilerin göç süreçleri ve meydana gelen göçün ekonomik ve sosyokültürel sonuçları incelenmiştir. Batman ilinde bulunan mülteci bireylerin bölgeye olan uyum süreçlerinin ve mülteci bireylerin yaşadıkları olumsuz durumların ele alındığı çalışmada Batman'da yaşayan Suriyeli mülteci bireylerin deneyimledikleri ekonomik, sosyal, psikolojik zorluluklardan ve kültürel etkilerden olumsuz bir şekilde etkilendiği görülmüştür.

Akalın (2016) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Suriyeli mülteci bireylerin deneyimledikleri problemler incelenmiştir. Çalışmada ayrıca eğitim

merkezlerinde çalışan 100 öğretmen ile gerçekleştirilen görüşme neticesinde Suriyeli mülteci bireylerin eğitim süreçleri ile ilgili yaşadıkları sorunların başında uyum sorunları, derslere olan ilgisizlikleri ve arkadaşları ile geçimsizlikleri ön plana çıkmıştır.

Gün ve Bayraktar (2008) tarafından ergen mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise göç eden ergen bireylerin yaşam doyumları ile benlik saygıları arasındaki ilişki irdelenmiştir. 308 Ergen bireyin katıldığı çalışmada göçe maruz kalan bireylerin benlik saygılarının ve yaşam doyumlarının düşük olduğu ortaya koyulmuştur.

Akçakale Geçici Barınma Merkezinde mülteci bireyler üzerinde 450 kişi ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise çalışmaya katılan mülteci bireylerden %19'unda şiddetli anksiyete görülmüş, %9'unda ise şiddetli düzeyde depresyon belirtileri gözlemlenmiştir (Önen, Güneş, Türeme ve Ağaç, 2014).

2.5.4 Mülteciler ve Stresli Yaşam Olaylarına Yönelik Yurt Dışında

Yapılan Çalışmalar

Kavram olarak mülteci dünya tarihi üzerinde ortaya çıkan yeni bir ifade değildir. Günümüzde birçok ülkede bulunan mültecilerin varlığı söz konusudur. Mülteciler tanım olarak savaşlar, politik nedenler, dini inançlar ve sosyal aktiviteleri sebebiyle kendi devletleri tarafından zulüm gören veya bu ve benzer nedenlerden dolayı çeşitli baskılarla yüzleşmiş ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalmış bireyler olarak ifade edilmektedir (Tribe, 2002). Günümüze gelindiğinde ise mülteciler dünya ülkeleri üzerinde bir problem olarak görülmekte ve mülteciliğin ortaya çıkmasında savaşlar ön plana çıktığı görülmektedir (UNHRC, 2016). Dünya üzerinde meydana gelen çeşitli savaşlar nedeniyle mülteci bireyler çok sayıda stresli yaşam olayları yaşadıkları söylenebilir. Literatüre bakıldığında ise mülteci bireyler üzerinde yapılan çalışmalarda en çok gözlemlenen ve mülteci bireyler üzerinde stres oluşumuna etki eden psikolojik rahatsızlıkların başında Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve depresyon gelmektedir (Başoğlu ve diğerleri, 2005).

Mülteci bireylerle gerçekleştirilen araştırmalarda genellikle katılımcıların değerlendirildiği ölçekler, psikiyatrik görüşmeler veya her ikisinin yer aldığı bir üçüncü teknik ortaya çıkmaktadır. Dünya genelinde bulunan mültecileri üzerinde

gerçekleştirilen bir çalışmalar, mülteci bireylerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) varlığının %3 ile %80 oranında geniş bir aralıkta görüldüğünü ortaya koymuştur (Hauff, 1994; Carlson, 1991).

Yeni Zelanda'ya göç eden ve burada hayatlarını sürdürmekte olan 233 Kamboçyalı mülteci birey üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) görülme oranı %12,1 olarak ortaya koyulmuştur (Cheung, 1994). Kosovalı mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu oranı %23 oranında kendisini göstermektedir (Eytan ve diğerleri, 2004). Ayrıca Sri Lanka'da meydana gelen savaş nedeniyle kaçmak durumunda kalan mülteci bireylerin üzerinde yapılan bir çalışmada (N=550) Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranı %21 olarak araştırmacı tarafından ortaya koyulmuştur (Reppesgaard, 1997). Bosna'dan savaş nedeniyle Hırvatistan'a kaçan ve burada mülteci olarak yaşamlarını sürdüren bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranı araştırmacı tarafından %26,3 olarak ortaya koyulmuştur (Mollica ve diğerleri, 2001). Yukarıda belirtilen mülteciler üzerinde çeşitli ülkelerde gerçekleştirilen çalışmaların ortak özelliği araştırmacılar tarafından psikiyatrik görüşme yönteminin kullanılmış olmasıdır.

Mülteci bireylerin kendilerini değerlendirdiği ölçekler aracılığıyla gerçekleştirilen birçok çalışma da bulunmaktadır. Yine Kosovalı mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen çalışmaların birinde Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranı %65 olarak ortaya çıkmıştır (Turner, Bowie, Dunn, Shapo, Yule, 2003). Yine Kosovalı mülteci bireyler üzerinde yapılan bir diğer çalışmada ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranı %60,5 olarak ortaya çıkmıştır (Ai ve diğerleri, 2002). Savaş devam ederken savaş bölgesi içerisinde yer alan Bosnalı kadınlar üzerinde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranı %71 olarak ortaya koyulmuştur (Dahl, Mutapcic, Schei, 1998).

Mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ile ilgili olarak, hem mülteci bireylerin kendilerini değerlendirdiği ölçekler aracılığıyla gerçekleştirilen hem de psikiyatrik görüşmeleri barındıran yöntemin bir arada kullanıldığı yöntem ile gerçekleştirilen çalışmalar da mevcuttur. Irak'ta meydana gelen savaştan kaçan ve İsveç'te mülteci konumunda yaşamlarını sürdüren Iraklı Kürt

mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen çalışmada Travma Sonrası Stres Bozukluğu oranı %37 olarak ortaya koyulmuştur (Söndergaard, Ekblad, Theorell, 2001).

Çeçen mülteci bireylerin yaşadıkları deneyimini dikkate alan bir diğer çalışmada ise, bu mültecilerin travmatik deneyimlerine göre değiştiği ortaya koyulmuştur. Bazıları sevdiklerinin ölümüne tanık olmuş, bazıları hava ölümlü yangına maruz kalmış, bazıları sömürü sonucu yaralanmış, bazıları ise hapis cezasına çarptırılmış ve işten çıkarılmaya başlamıştır ve bu konuda Momartin, Silove, Manicavasagar ve Steel (2003) mültecilerin travma deneyimlerinde heterojen olduğu gerçeğinin farkına varmanın önemini ortaya koymuştur.

Zorunlu göçün psikososyal sonuçları ve mülteci deneyiminin kronik bir travmatizasyon süreci olarak tanımlanması konusunda giderek artan çalışmalar da mevcuttur (De Haene, Grietens ve Verschueren, 2010; George, 2010). George (2010) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada travmanın ve stresli yaşam olaylarının mülteciler üzerindeki etkilerinin hem fiziksel hem de zihinsel olarak uzun ömürlü olduğu bulunmuştur. Mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen benzer bir çalışmada ise mülteci bireylerin hem iç hem de dış benlerinin paramparça olduğu ortaya koyulmuştur (Steel ve diğerleri, 2009).

Gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise şiddetli kayıplar, görevden alma, zulüm, hapis, etnik çatışma, aile ayrılığı, kültürel kötüye gitme, kültür zulmü ve yasal güvensizlik gibi savaş öncesi uçuş ve uçuş sonrası stres unsurları, yaşamı tehdit edici olayların yaygın bir birikimini oluşturmaktadır ve mültecilik deneyimini psikososyal sorunlar için yaygın bir risk olarak ortaya çıkmıştır (Lustig ve diğerleri, 2004, De Haene ve diğerleri, 2010). Bu çalışmayı destekler nitelikte gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise mülteci bireylerin, yalnızca kendi ülkelerinden kaçmalarına neden olan deneyimlerin neden olduğu psikolojik sıkıntılardan değil, aynı zamanda yeni çevrelerine adapte olurken çok çeşitli zorluklardan acı çekmekte olduğu ortaya koyulmuştur (Orosa, Brune, Huter, Fischer-Ortman, ve Haasen, 2011).

Büyük ölçekli çalışmalar, mülteci topluluklarının psikolojik acılarını kanıtlamıştır ve bu çalışmalar, psikososyal sorunların gelişimi için zorla yer değiştirmenin doğasını riskli bir bağlam olarak yansıtmaktadır. Travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete mülteciler arasında en sık görülen ruh sağlığı bozuklukları olabilir. Fazel ve

diğerleri, (2005) yaptığı sistematik bir gözden geçirme, 20 mülteciden birinin Batı ülkelerinde büyük bir depresyon yaşadığını, yaklaşık on kişiden birinin travma sonrası stres bozukluğu yaşadığını ve 25 kişiden birinin genelleşmiş anksiyete bozukluğu yaşadığını göstermektedir. Ek olarak, bu tür rahatsızlıklar da bu mültecilerin çoğunda görülmektedir. Gerçekleştirilen çalışmada Fazel ve diğerleri, (2005) mültecilerin ruh sağlığını mülteci olmayan bireylerle karşılaştırmıştır ve mülteci bireylerin mülteci olmayan bireylere göre daha yüksek bir zihinsel stres sıklığı bulunmaktadır. Yine yapılan çalışmalar neticesinde, mültecilerin travma sonrası stres bozukluğu yaşama olasılığı, ev sahibi ülkelerin genel nüfusuna göre yaklaşık 10 kat daha fazla olduğu ortaya koyulmuştur (Fazel ve diğerleri, 2005). Lustig ve diğerleri, (2004) yaptığı bir başka sistematik derlemede, ergen ve çocuk mülteciler arasında travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon, sıkıntı ve anksiyete belirtileri sıklığının artmış olduğu belirtilmektedir (Lustig ve diğerleri, 2004). Dolayısıyla, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve mülteci popülasyonlarında anksiyete sıklığının yüksek olduğu göz önüne alındığında, mülteciler arasındaki bu psikolojik işlev bozukluklarının altında yatan nedenleri ve sonuçlarını anlamak önemli bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalara bakıldığında farklı ev sahibi ülkelerde ve mülteci gruplarında yüksek TSSB oranları bulunmuştur (Schmidt, Kravic ve Ehlert, 2008; Fazel, ve diğerleri, 2005). Bu konuda gerçekleştirilen çalışmalardan birinde Oynut ve diğerleri (2009), Ugandalı mülteci kampında yaşayan Ruandalı ve Somalili mülteciler arasında travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve depresyon sıklığını incelenmişlerdir. Ruanda'nın yüzde otuz ikisinde ve Somali mültecilerin % 48,1'inde TSSB olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, yaptıkları çalışmada, Neuner ve diğerleri, (2004) Batı Nil bölgesindeki Sudanlı mülteciler, Sudanlı uyruklular ve Ugandalılar arasındaki TSSB yaygınlığını araştırmışlardır. Bulgular, üç farklı popülasyon grubu için artan TSSB oranını göstermektedir: Sudanlı mülteciler (% 50,5), Sudan vatandaşları (% 44,6) ve Ugandalılar (% 23,2). Ayrıca, bu durumu destekler nitelikte olan birçok çalışmada Bosnalı mülteciler ve yerlerinden edilmiş Bosnalı siviller arasında travma sonrası stres düzeyinin yüksek olduğunu bildirmektedir (Weine ve diğerleri, 1998; Schmidt ve diğerleri, 2007).

Travma Sonrası Stres Bozukluğuna (TSSB) ek olarak, mülteci popülasyonları arasında Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) çeşitli psikolojik işlev bozuklukları ile birlikte ilişkisi bulunmaktadır. Bosnalı mültecilerle yaptıkları çalışmada Mollica ve diğerleri, (1999) mültecilerin yaklaşık % 26'sının eşlik eden Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve depresyon gösterdiğini ortaya koymaktadır. Momartin ve diğerleri, (2003) tarafından yapılan bir sonraki çalışma, Mollica ve diğerleri, (1999) eşlik eden Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve depresyonlu mültecilerin psikolojik işlev bozuklukları için yüksek riskli bir grup oluşturup oluşturmadıklarını araştırmışlardır. Araştırma bulgularında örneklemelerinin % 24'ünün tek bir Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) tanısı olduğu, % 40'ının eşlik eden depresyon ve Travma Sonrası Stres Bozukluğunu (TSSB) gösterdiğini, % 36'sının tanı koyulamadığı tespit edildi. Normal popülasyonla Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) olan bireyler karşılaştırıldığında, eş tanılı grup daha ağır Travma Sonrası Stres Bozukluğundan (TSSB) semptomlarından ve daha yüksek sakatlık seviyelerinden muzdarip olduğu ortaya koyulmuştur.

Mülteci deneyiminin psikolojik sonuçları hem uzun ömürlü hem de kalıcıdır (Askerov, 2011). Mültecilerin, mülteci deneyiminin maddi ve maddi olmayan zararlarından kurtulması uzun yıllar almaktadır (Askerov, 2011). Kalıcı travma ile ilgili semptomlar, mülteciler arasında ev sahibi bir ülkede yeniden yerleşimden birkaç yıl sonra ortaya çıkmaktadır (Miller ve diğerleri, 2002). ABD'deki Kamboçyalı mültecilerin yeniden yerleştirilmesinden 20 yıl sonra, % 62'sinin Travma Sonrası Stres Bozukluğundan (TSSB) muzdarip olduğu tespit edilmiştir (Marshall, Schell, Elliott, Berthold ve Chun, 2005). Bu analiz doğrultusunda Hasanoviç (2012), Bosnalı mültecilerin ve ülke içinde yerlerinden olmuş sivillerin, yerleştirilmesinden üç buçuk yıl sonra sık sık Travma Sonrası Stres Bozukluğundan (TSSB) muzdarip olduklarını tespit etmiştir. Bu çalışmada mülteciler arasında, yerleştirilmelerinin üç yıldan daha uzun bir süre sonra, yüksek düzeyde bir travmatizasyon gözleendiği ortaya koyulmuştur. Benzer şekilde Vojvoda, Weine, McGlashan, Becker ve Southwick (2008) travma geçirmiş Bosnalı mülteciler arasında Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) seyrini incelemiş ve çalışmalarında, kısa süre sonra Amerika'ya ve bir buçuk yıl sonra ABD'ye geldikten sonra 21 mülteci arasındaki bulguları değerlendirmiştir. Bu mültecilerin %76'sının, başlangıçta Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), bir yılda% 33 ve üç buçuk yılda% 24 olduğu tespit edildi. Bulgular, Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB)

belirti şiddetinin uzun bir süre boyunca azalmasına rağmen, mültecilerin %24'ünün Travma Sonrası Stres Bozukluğu TSSB için tanı koyma kriterlerini yine de üç buçuk yıl sonra tekrar yaşadıklarından sonra sürdürdüğünü desteklemektedir. Yine gerçekleştirilen çalışmalar, bu bulguların mülteciler arasındaki psikolojik semptomlarının kalıcılığını ve dayanıklılığını belirleyerek mülteci sorununun ciddiyetini ve uzun vadeli yapısını ortaya koymaktadır (Vojvoda ve diğerleri, 2008).

Mülteciler, travma deneyimlerinin kapsamı bakımından büyük ölçüde değişiklik göstermektedir (Momartin ve diğerleri, 2003). Travmatik kayıplar, insan hakları ihlalleri, işten çıkarma ve tahliye, zulüm, yeniden yerleştirme döneminde eşzamanlı veya ardışık olarak meydana gelen yaşam tehdidi gibi çeşitli zorluklara maruz kalabilirler (Momartin ve diğerleri, 2003). Hangi deneyimlerin Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve depresyon gibi psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkması ve devam ettirilmesi ile daha yakından ilgilendiğini anlamak, özellikle mülteci ruh sağlığı alanında karmaşıktır. Artan araştırmalar, TSSB'nin gelişiminde yaşam tehdidinin belirgin olduğunu göstermiştir. Dahl ve diğerleri, (1998) ölüm korkusu yaşayan Bosnalı mülteciler arasında, depresyon, tahliye ve travmatik kayıp vb. Gibi genel savaş travmalarına maruz kalanlara göre ölüm korkusu yaşayan yüksek TSSB oranını ortaya koymaktadır. Momartin ve diğerleri, (2003) gerçekleştirdiği çalışmalarda, Avustralya'da yaşayan Bosnalı mülteciler arasındaki TSSB öncüllerini incelemiştir. Bosnalı mülteciler arasında yüksek oranda Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranı % 63 ortaya çıkmış ve yaşam tehdidi veya ölüm korkusu Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) durumunu öngören tek faktör olarak bulunmuştur. Bu bulguları destekleyen McFarlane (1989) ve Green, McFarlane, Hunter ve Griggs (1993) TSSB için kritik tetikleyicinin ölüme yakın olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Morgan, Melluish ve Welham (2017) gerçekleştirdikleri bir çalışmada, ölüm korkusu deneyiminin, katılımcıların askeri eğitimle ilgili ayrışma belirtilerinin yaşama dereceleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır.

Ek olarak Alman'da Suriyeli mülteciler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada mültecilerin yarısından fazlasının ruhsal sorunlara sahip olduğu gösterilmiş ve bu sorunlardan en fazla travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon olduğu tespit edilmiştir (Gregoire, 2015).

Ek olarak, TSSB ile ilişkili semptomların şiddeti ve psikolojik işlev bozukluğu, yaşam tehdidi ve travmatik kaybın birleşimi ile tahmin edilmektedir. Shrestha ve diğerleri, (1998) 526 Butanlı mülteci ile yaptıkları çalışmada işkence mağdurları arasında anlamlı derecede yüksek Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), endişe ve depresyon oranları bulmaktadır. Bu araştırma doğrultusunda, Mollica ve diğerleri, (1998) Vietnamlı eski siyasi mahkumlar örneğindeki işkence deneyimlerinin sayısı ile depresyon semptomları ve uyarılma semptomları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Mollica ve diğerleri, 1998; Sachs, Rosenfeld, Lhewa, Rasmussen ve Keller, 2008). Bu bulgulara göre, DSM-IV'de ayrıca belirtilen bireyin yaşamına yönelik tehdit algısı olarak Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) riskini vurgulayan temel deneyimi olduğunu vurgulamaktadır (Momartin ve diğerleri, 2004). Kısacası, yukarıda belirtilen çalışmalar mülteci bireyin yaşamına yönelik tehdidin Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) önemli bir tetikleyicisi olduğunu ileri sürmektedir (McFarlane, 1989; Green ve diğerleri, 1993; Momartin ve diğerleri, 2003).

Sachs ve diğerleri (2008) yılında gerçekleştirdiği bir çalışmada, Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) en önemli tetikleyicisi olarak yaşam tehdidinin altını çizmiştir ve dini zulmün, Tibetli mülteciler için işkence deneyimlerinin varlığında bile en üzücü deneyim olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, travmatik deneyimin, çeşitli dini ve kültürel kökenlerden gelen mülteciler üzerindeki etkisinin anlaşılması önemlidir. Travma deneyiminin önemi ve anlamları, kültürde farklılık gösterebilir ve kültürel farklılıklar Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ile ilgili riskin belirlenmesinde farklı olayların somut detaylarından daha önemli olabilmektedir (Silove, Steel, McGorry ve Mohan, 1999; Momartin ve diğerleri, 2003). Hangi olayların mülteci toplulukları arasında Travma Sonrası Stres Bozukluğunu (TSSB) tetiklemek ve etkilerini arttırmak için daha belirgin olduğunu anlamak karmaşık bir süreçtir ve mülteci nüfusunun söz konusu olaya tahsis ettiği kültürel anlamların anlaşılmasını gerektirmektedir.

Travma Sonrası Stres Bozukluğuna (TSSB) benzer olarak, bazı faktörler mülteci toplulukları arasında depresyon oluşumuna katkı sağlamakta daha belirgindir. Mülteci nüfus arasında yüksek prevalans oranına veya depresyonun Travma Sonrası Stres Bozukluğuna (TSSB) eşlik etmesine rağmen, çok az araştırma, bu tür popülasyonlarda

travmatik deneyimlerin depresyon riskiyle ilişkisini anlamaya çalışmaktadır. Carlson ve Rosser-Hogan'ın (1991) 50 Kamboçyalı mülteci üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada aile üyelerinden ayrılmanın, yalnızlık ve sevdiklerinizin kaybının depresyona neden olduğunu ortaya koymuştur ve ölüm ve yaşam tehdidinin Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bulgulara destek olarak Momartin ve diğerleri, (2003) Bosnalı mülteciler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmasında, hem hayati tehlike hem de travmatik kayıp, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ile eşlik eden depresyonun gelişmesi için gerekli arka planı oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Buna bağlı olarak, gerçekleştirilen çalışmalarda, özellikle birey tarafından çok sevilen yakın aile bireylerinin travmatik kayıplarının, mülteciler arasındaki depresyonu öngördüğü görülmektedir (Silove, 1998; Miller, 2010; Momartin ve diğerleri, 2003).

Travmatik olay türüne ek olarak, psikolojik travmanın veya Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) semptomlarının şiddetini ve yaygınlığını etkileyen bir başka faktör de travmatik deneyim sayısıdır. Neuner ve diğerleri, (2004) travma sonrası deneyimlerin sayısının 3.339 Uganda, Sudan vatandaşı ve Batı Nil bölgesindeki Sudanlı mültecilerin oluşturduğu rastgele bir örneğindeki Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) yaygınlığını ve şiddetini nasıl etkilediğini ortaya koyan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Batı Nil bölgesindeki üç farklı nüfus grubu için artan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranları ortaya koyulmuştur. Sudan vatandaşlarında % 44,6, Sudanlı mültecilerde % 50,5 ve Ugandalılarda % 23,2 oranında Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) bulunmuştur. Neuner ve diğerleri, (2004) ise gerçekleştirdikleri çalışmada, mültecilerin yaşadığı travmatik olayların sayısı ve onaylanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) semptomlarının sayısı arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır ve en fazla travmatik olay geçiren 58 katılımcıdan Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) tanı kriterlerini karşılayan belirtiler ortaya koymuşlardır. Savaşla ilgili şiddetin en önemli psikolojik sonucu olan travmatik durumlar ile Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) arasındaki pozitif ilişkiyi açıklamışlardır. Böylece Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) savaştan etkilenen toplumların yaygınlık oranlarını ve mülteci nüfuslarını açıklar duruma gelmiştir. Bu bulguyu desteklemek için, Hasanoviç'in (2011) Bosnalı ergen mültecilerle yaptığı çalışma, bu mülteciler arasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) oranının arttığını ve Srebrenitsa grubu % 73,9 ile Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)

prevalansının anlamlı olduğunu göstermektedir. Bijeljina katılımcı grubunun ise % 47,6 oranında Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) bulgusunun ortaya çıkması yine elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Bu nedenle, en şiddetli Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) belirtileri devam eden kalan Srebrenica, daha sonra Zvornik ve son olarak Bijeljina'dan gelen ergen mülteciler arasında gözlenmektedir. Srebrenica ve Zvornik'teki ergenler arasında artan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) prevalansı ve ciddiyeti, en şiddetli savaş felaketerini yaşayan ve hayatta kalan sivillerin Srebrenitsa, daha sonra Zvornik ve son olarak Bjelijina'dan yaşadığı gerçeğini ilgili araştırmalar ortaya çıkarmıştır (Hasanoviç, 2011; Porter ve Haslam, 2005). Daha önceki bulgulara destek olarak (Sachs ve diğerleri, 2008; Momartin ve diğerleri, 2003) Travma Sonrası Stres Bozukluğunun (TSSB) mülteciler arasındaki yaygınlığının ve ciddiyetinin travmatik tecrübe türü ve sayısı açısından da değiştiğini ortaya koymuştur.

Yerinden edilme etkilerinin ardından ortaya çıkan psikolojik faktörlerden birisi sadece yaşam ve işkence tehdidi gibi şiddetli ve kesikli bir stresörün ürünü olarak anlaşılmasında beraberinde esasen mültecilerin yerinden edildiği ve mültecilerin yer aldığı ekonomik, sosyal ve kültürel koşullara dayanmaktadır (Porter ve Haslam, 2005). Bu konuda gerçekleştirilen araştırmalar, göç sonrası stres streslerinin mülteci ruh sağlığı üzerindeki yaygın etkisini giderek daha fazla kanıtlamaktadır (De Haene ve diğerleri, 2010). Gerçekleştirilen araştırmalarda, sosyal izolasyon, işsizlik, güvenlikle ilgili endişeler, uzun süre aile ayrılığı ve kültürleşme gibi sürgünlerle ilişkili risk faktörleri, göç öncesi travmanın etkilerini ve geçiciliğini artırabilen önemli psikososyal rahatsızlık kaynaklarını oluşturduğu ortaya koyulmuştur (Birman ve Tran, 2008; Ellis ve diğerleri, 2011; Montgomery, 2008; De Haene ve diğerleri, 2010).

Yerinden olmanın psikolojik sonuçları, mültecilerin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarla derinlemesine bağlantılıdır (Porter ve Haslam, 2005). Gerçekleştirilen çalışmalarda Porter ve Haslam (2005), yer değiştirme sonrası koşulların kalitesinin mültecilerin ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Dahası, devam etmekte olan çatışmalardan gelen mülteciler, çözülmüş olan çatışmalardan gelen mültecilere göre daha kötü ruh sağlığı sonuçlarına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, savaşın akut streslerine tarihsel olarak odaklanmasına rağmen, kalıcı bağlamsal göç sonrası streslerin, marjinalleşme,

sosyoekonomik dezavantaj, kültürleşme zorlukları ve sosyal destek kaybı dahil (ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere) karşı karşıya kaldığı sürekli göç sonrası stresleri tanımak önemlidir. Yapılan çalışmalarda öncesi ve göç sonrası stres unsurlarının birleşimi, mülteci deneyiminin daha geniş sosyopolitik bağlamını yansıttığı ortaya koyulmuştur (Porter ve Haslam, 2005).

Göç sonrası stres faktörlerinin mülteci ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığı Rasmussen ve diğerleri, (2010) gerçekleştirdiği çalışmada, göç sonrası faktörlerin Darfuris'teki mülteci kamplarında yaşayan mülteci bireyler üzerinde psikolojik sıkıntıya özel bir katkıda bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Bahsi geçen araştırmacı Darfuris'teki mülteciler arasındaki geçmiş travma ve mevcut stres oranlarını ortaya koymuş ve her bir mültecinin yaşadığı psikolojik strese olan katkısını vurgulamıştır. Temel ihtiyaçlar ve güvenlik kaygıları, savaşla ilgili travmatik deneyimlerden çok psikolojik sıkıntı ile daha fazla ilişkilidir. Ayrıca, geçmiş travmanın Darfuris'teki mülteci bireylerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerinin mevcut stres unsurlarına katkı sağladığı ortaya koyulmuştur. Yine gerçekleştirilen çalışmalarda savaşlarla ilgili travmatik olayların, mültecilerin psikolojik sorunlarının başlangıç nedenleri gibi görünse de, bu bulguların mültecilerin yaşadığı günlük zorluklar ve endişelerle ilişkili psikolojik sorunlara eşlik ettiğini ortaya koymuştur (Rasmussen ve diğerleri, 2010).

Porter ve Haslam (2005) tarafından yapılan bir diğer meta-analiz çalışması sonuçlarına göre ise, yaşın, mülteci ruh sağlığı ile güçlü bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda çocuk ve ergen mültecilerin, yetişkinlerden daha iyi ruhsal sağlık sorunları olduğu sonucu ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte, bazı araştırmalar çocuklarda daha fazla kırılganlığa işaret etmektedir (Jablensky ve diğerleri, 1994; Kinzie ve diğerleri, 1986). Bu nedenle, travma sonrası yanıtın yaşı ve ciddiyeti arasındaki ilişki hala tartışmalıdır. Bazı çalışmalar ise çocuk mülteciler için daha iyi sonuçlar olduğuna dair kanıtlar göstermektedir (Porter ve Haslam, 2005). Ayrıca, bazı çocuklarda daha kötü ruh sağlığı sonuçları olduğunu göstermektedir (Jablensky ve diğerleri, 1994; Kinzie, ve diğerleri, 1986). Bu bağlamda, biyolojik cinsiyet, mülteci ruh sağlığı için de önemli bir değişkendir olarak kendisini göstermektedir. Gerçekleştirilen çalışmalarda ise kadın mülteciler, erkeklerden daha kötü psikolojik sağlık sonuçları ile karşı karşıya kaldığı ortaya koyulmuştur (Porter ve Haslam, 2005). Ayrıca gerçekleştirilen diğer çalışmalarda kırsal alanlardan göç eden mültecilerin, kentsel

alanlardan göç eden mültecilerden daha kötü ruh sağlığına sahip olduğu ortaya koyulmuştur (Porter ve Haslam, 2005). Benzer bir şekilde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise, daha fazla eğitilmiş mülteciler daha az eğitilmiş mültecilere göre ruhsal sağlık sonuçlarında daha düşük puan almaktadır (Porter ve Haslam, 2005).

Eytan, Durieux-Paillard, Whitaker-Clinch, Loutan ve Bovier (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, Avrupa, Afrika ve Asya'dan gelen sığınmacılar arasında artan depresyon oranı ortaya koyulmuştur. Katılımcıların neredeyse yarısı (%49) depresyon belirtileri ortaya koyulmuş ve bunlardan %30'unun majör depresyon için tanı kriterlerini karşıladığı belirtilmiştir. Bu çalışmaya benzer olarak, Laban ve diğerleri (2005), Hollanda'daki Iraklı sığınmacılar arasında depresyon oranını %34,7 olarak ortaya koymuşlardır (Laban, Gernaat, Komproe, van der Tweel ve De Jong, 2005). Bu oran, ülkede altı aydan daha az bir süredir bulunan mültecilerde % 25,2 olarak bulunmasına karşın, sığınmacılar arasında iki yıldan daha fazla bulunanlarda % 43,7 oranında bulunmuştur. Bu nicel çalışmaların tamamlayıcısı olarak Sourander (2003) tarafından gerçekleştirilen ve Finlandiya'da 10 sığınmacı ailenin derinlemesine nitel olarak incelendiği bir araştırmada, psikolojik semptomlarını araştırmak için yarı yapılandırılmış bir görüşme kullanılmıştır. Katılımcıların bilgileri, çoğunun depresif ruh halinden muzdarip olduğunu göstermiştir. Silove ve diğerleri, (2000) tarafından gerçekleştirilen başka bir nitel çalışmada, travma mağdurları için bir kliniğe katılan 33 Doğu Timorlu sığınmacı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %53'ünün majör depresyon kriterlerini karşıladığı ve % 10'una küçük depresyon tanısı tespit edilmiştir. Depresyonun dışında, katılımcıların %37'sinde anksiyete belirtileri görülmüştür. Bu çalışmaları destekleyen çalışmalarında Renner ve Salem (2009), Avusturya'daki Afrikalı sığınmacılar arasında çok yüksek oranda (%48) Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) olduğunu ortaya koymuştur. Kısacası, bu araştırmalar, farklı kültürlerdeki sığınmacılar arasında artan psikolojik travma oranının belirgin olduğunu göstermektedir. Sığınmacılar arasında ruh sağlığı düzeyinin zayıf olması ile ilgili en muhtemel açıklama, başa çıkma kaynaklarının ciddi şekilde kısıtlandığı bir ortamda çok sayıda güçlü stres etkisine maruz kalmaları olduğu söylenebilir (Ryan ve diğerleri, 2009).

Silove ve diğerleri (1998) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise, Tamil sığınmacılarının psikolojik sağlığı ile ilişkili göç sonrası faktörlerin ayrıntılarını

tanımlamaktadır. Tamil sığınmacıları arasında göç sonrası stresin ana sebeplerinin sırasıyla; mülteci bireylerin eve gönderilmekten korkmaları, aile üyelerinin eve dönme istekleri, iltica başvurularındaki gecikmeler, işsizlik, yalnızlık ve can sıkıntısı olarak ortaya koyulmuş ve bu durumun sığınmacılar arasında artan sıkıntı oranıyla da ilişkisi saptanmıştır. Begley ve diğerleri (1999) aynı göç sonrası stres aracıını İrlanda bağlamında uygulamıştır. Bu çalışmada ise mültecilerin örnekleri arasında en büyük stres sebeplerini sırasıyla; kendi ülkesini ziyaret etmedeki zorlukları, aile üyelerinin eve geri dönüşleri, iltica başvurularındaki gecikmeler, çalışmasına izin verilmemesi, ayrımcılık, yalnızlık ve can sıkıntısı olarak ortaya koyulmuştur. Rees (2003) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise elde edilen nitel bulgular, sığınmacılar arasında algılanan stresin ana kaynakları ile ilgili önceki bulguları desteklemektedir. Görüşmeler, sınır dışı edilme korkusunun ve geleceği planlayamamanın Avustralya’da yaşayan Timorlu kadın sığınmacıların psikolojik iyilik halini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar, göç sonrası koşulların sığınmacıların ruh sağlığındaki önemine dikkat çekmektedir.

Kültürün önemli bileşenlerini oluşturan dini inançlar, değerlendirmeler, anlam kazanma, başa çıkma faaliyetleri ve motivasyon gibi travmaya verilen tepkilerin tüm yönlerini etkilediği görünmektedir. Dinin kültürel etkisi, değerlendirmeler, başa çıkma faaliyetleri ve motivasyon gibi başa çıkma yöntemleri belirgin olarak görülmektedir. Önemli miktarda araştırma, inanç sistemlerinin travma ile mücadeledeki önemli rolünü belgelemiştir. Maneviyatçılık ve politik bağlılık, Türkiye’deki işkenceci aktivistler arasında koruyucu faktörler olarak ortaya çıkmaktadır (Başoğlu ve diğerleri, 1994). Ayrıca ideolojik taahhüt Filistinli çocuklar arasında koruyucu bir işlev gördüğü ortaya koyulmuştur (Pünamaki, Qouta ve El-Sarraj, 2001). Bu çalışmalara paralel olarak, dindarlık ve siyasi inanç Filistinlilerin başa çıkma stratejilerinde önemli rol oynadığı bulunmuştur (Baker ve Shalhoub-Kevorkian, 1995; Habiballah, 2004). Baker ve Shalhoub-Kevorkian (1995) yaptığı çalışmada aktif olarak direnişe katılan, siyasi inançları olan, dindar Filistinlilerin az çaresizlik, umutsuzluk ve karamsarlık belirtileri gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmayı destekler nitelikte gerçekleştirilen bir çalışmada, savaşta şehitlerin annesi olan Filistinli kadınların, travmalarıyla başa çıkma konusunda dini inanç ve uygulamalardan yararlanarak stresli durumları en aza indirdiği ortaya koyulmuştur (Habiballah, 2004). Gerçekleştirilen çalışmada Filistinli kadınların, Allah’ın iradesine sığınmak, duaları arttırmak ve şehitlerin mezarlarını

ziyaret etmek, savaşıla ilgili şiddet sırasında çocukları öldürülen Filistinli annelerin başa çıkma yöntemlerinden bazılarıdır. Sık sık umut (Amal), sabır (Sabre) ve inanç (iman) kelimelerini kullandıkları görülmüştür. Bazı teorisyenlere göre, dini inançlar bu kadınlar için sakinleştirici rol oynar ve onları sakin yapar (Habiballah, 2004). Bu çalışmalar doğrultusunda, Orosa ve diğerleri, (2011) dini inançların veya ideolojilerin, travmatize edilmiş mültecilerle psikoterapinin sonucundaki başa çıkma stratejileri olarak rolünü incelemişlerdir. Beraberinde gerçekleştirilen çalışmalar ise önceki araştırmaları destekleyerek, güçlü inanç sistemlerine sahip olan mültecilerin psikoterapi sürecinde daha iyi gelişmeler yaşadıklarını ve tedavi sonunda daha iyi psikolojik sağlık sonuçları gösterdiklerini ortaya koymuşlardır (Orosa ve diğerleri, 2011). Bu bulgular ile ilgili olarak Robertson ve diğerleri, (2006) Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Somali kadın mültecilerle yaptıkları çalışmada, katılımcıların çoğunun travmatik hatıraları ile başa çıkmak için dine tutunduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların %71'inde stresi azaltmak için dua ettiği gözlemlenmiştir. Sachs ve diğerleri, (2008) tarafından Hindistan'da gerçekleştirilen Başka bir çalışmada ise Dharamsala'ya gelen 769 Tibetli mültecinin deneyimleri, başa çıkma stratejileri ve psikolojik sıkıntıları araştırılmıştır. Her ne kadar Tibetliler hapisten kaçınma, kötüye kullanma ve işkence gibi Tibet'ten kaçmadan önce bir dizi potansiyel olarak travma yaşamaya maruz kalsalar da, dinlerine bağlı olan mültecilerin sadece %10'unun depresyon veya endişe durumu içerisinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca Tibetli mülteciler üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda Tibetli mültecilerden işkenceden kurtulanlar arasında olağandışı bir direnç derecesi var olduğu ortaya çıkmıştır (Sachs ve diğerleri, 2008). Sachs ve diğerleri, (2008) tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada, Tibetli mültecilerin göç deneyimlerini nasıl algıladıkları ve stresli durumlarla nasıl başa çıktıkları arasındaki olağandışı direnç derecesini ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun, başkalarının acı çekmesini kendilerinden daha şiddetli görmelerini sağlayan dini başa çıkma stratejilerini kullandıkları ortaya koyulmuştur. Dini başa çıkma stratejileri ve acı verici deneyimlerin empatik ve öznel değerlendirmeleri, bu mültecilerde travmanın zararlı etkilerine karşı koruyucu gibi görünmektedir. Bu çalışmalar, inanç sistemlerinin başa çıkma stratejileri olarak işlevini ve farklı kültürlerden gelen mülteci toplulukları arasındaki koruyucu faktörleri vurgulamaktadır.

Summerfield (1999) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, göç sonrası faktörlerin psikolojik etkilerini araştırmak yerine, göç öncesi öneme odaklanan mevcut literatürü eleştirmiştir. Mevcut araştırmalar bu boşluğu kapatmakta literatüre büyük katkı sağlamıştır. Göçten önce meydana gelen savaş, şiddet, işkence ve diğer potansiyel travmatik olaylara toplu maruz kalma kesinlikle psikolojik sağlığı etkilemektedir (Steel ve diğerleri, 2009). Bununla birlikte, tehlikeli ülkelere ev sahibi ülkelere tehlikeli koşullar altında seyahat etme ve iltica başvurusu, sosyoekonomik ve sosyopolitik değişkenler dâhil olmak üzere göç sonrası sorunlar gibi göç faktörleri mülteci grupların psikolojik sağlığını etkilediği ortaya koyulmuştur (Li ve diğerleri, 2017; Porter ve Haslam, 2005).

Sığınmacı bireyler durumlarıyla ilgili belirsizlik karşısında ek bir stres yaşayabilirler. Kişinin sığınma durumunun belirsizliği olumsuz bir davranış olabilmektedir (Bäärnhielm, Laban, Schouler-Ocak, Rousseau ve Kirmayer, 2017). İngiltere'den yapılan son bir araştırmada (Morgan ve diğerleri, 2017), iltica başvurusu reddilen ve durumları belirsiz olan mülteci bireylere ilişkin bekleyen kararlara kıyasla daha yüksek düzeyde endişe ve depresyon bulgusu saptandığı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, çalışmada kontrol grubu kullanılsa bile sığınma hakkı kazanamama, depresyonun en güçlü belirleyicisi olarak nitelendirilmektedir. Schwarz-Nielsen ve Elklitt (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise Danimarka'daki reddedilen sığınmacılar arasında benzer şekilde bulgular ortaya çıkmıştır.

2.5.5 Mülteciler ve Sosyal Destek Algılarına Yönelik Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmelerine önemli bir katkı sunan sosyal destek ihtiyacı, kısaca bireylerin çevrelerinden edindiği ve onlara katkı sağlayan sosyal ve psikolojik katkı olarak ifade edilebilir (Boldwin, 1967). Bu katkı ve destek sağlayan kaynaklar aile ve arkadaşların oluşturduğu sosyal çevre olabileceği gibi dini ve politik gruplar da sosyal destek ihtiyacına kaynaklık edebilmektedir. Gerçekleştirilen çalışmalarda algılanan sosyal destek kaynaklarının bireylerin deneyimledikleri sosyal ve psikolojik problemlerin üstesinden gelebilmelerinde onlara yardımcı olduğu ve çözüm noktasında bireyi harekete geçirdiği ortaya koyulmuştur (Yıldırım, 1997).

Afyon ilinde kadın mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, mülteci kadınların Türkiye'de bulunma süresi ile sosyal destek algısının ilişkisi ve bu destekten

duydıkları memnuniyet düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada mülteci kadın bireylerin Türkiye’de geçirdikleri süre arttıkça algıladıkları sosyal desteğin ve bu destekten duydıkları memnuniyetin azaldığı ortaya koyulmuştur. Savaştan kaçan ve durumları belirsiz olan mülteci bireylerin çeşitli hak ve kaynaklardan belirli oranda mahrum kaldıkları göz önünde bulundurulduğunda araştırma sonuçlarında ortaya çıkan bulgular beklendik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Yaşar ve diğerleri, 2014).

Traş ve Güngör (2011) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise üniversitede öğrenim gören 12 yabancı mülteci öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan 12 mülteci katılımcının yeterli düzeyde sosyal destek ihtiyaçlarının karşılandığı ve sosyal bağlılık algılarının yeterli düzeyde olduğu ortaya koyulmuştur.

Sezgin ve Yolcu (2016) tarafından Osmaniye’de 11 Suriyeli mülteci öğrenci ile gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Suriyeli mülteci öğrencilerin göç ettikleri toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısından ne ölçüde etkilendikleri araştırılmıştır. Grup odaklı çalışma gerçekleştirilen çalışmada mülteci öğrencilerin sosyal destek algılarında ve sosyokültürel olarak Türk öğrenciler arasında farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir.

Karaoğlu (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise araştırmaya katılan mülteci bireylerden Türkiye’de ailesi, akrabası, arkadaşları veya sosyal çevresi olanların, sosyal çevresi olmayanlara göre Suriye ile ilgili gündemi takip etme oranlarının daha yüksek olduğu ve günlük konuşmalarında gündeme getirme oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur.

2.5.6 Mülteciler ve Sosyal Destek Algılarına Yönelik Yurt Dışında

Yapılan Çalışmalar

Kobak ve Hazan (1991) gerçekleştirdikleri çalışmada güvenli bir şekilde bağlanmış kişilerin aileleri tarafından güvenli bir şekilde bağlanmış bireylerden daha fazla desteğe sahip olduğunu ortaya koymuştur. Florian, Mikulincer ve Bucholtz (1995) de, güvenli bağlanma yaşayan bireylerin güvensiz bağlanma yaşayan bireylere kıyasla daha fazla destek algıladıklarını iddia eden önceki bulgularını doğruladı. Ayrıca, güvenli bir şekilde bağlı bireylerin, ihtiyaç duydukları zamanlarda güvenli olmayan bireye bağlı bireylerden daha fazla yardıma eğilimli olduklarını, çünkü başkalarının

daha olumlu görüşlerine sahip olduklarını eklediler. Kısacası, güvenli destek tarzı ile güvensiz bağlanma tarzı arasındaki farkı, başkalarına güvenmedeki farkı göstererek, sosyal destek arama ile ilişkisini ortaya koymuşlardır. Reis ve Shaver (1988), güvenin her yaşta kendini ifşa etme ve mahremiyeti teşvik ettiği için, bireyin sıkıntı anında o kişinin kullanılabilirliği ve duyarlılığı konusunda emin olmak için birine güvenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Vogel ve Wei (2005), 355 üniversite öğrencisiyle erişkin bağlanma ve yardım arama niyetleri arasındaki ilişkide algılanan sosyal destek ve psikolojik sıkıntıya aracılık eden rolleri incelemiş ve bağlanma kaçınma olan bireylerin bağlanma kaygısı olan bireylerden daha az yardım aradıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca, bağlanmadan kaçınma durumunun ve sıkıntıyı kabul etme durumun bireylerde psikolojik yardım arama sürecine daha az istekli olarak baktıklarını ortaya koymuşlardır.

Shaffer, Vogel ve Wei, (2006), öngörülen risklerin, faydaların ve psikolojik ve kişilerarası kaygılar için erişkinlerin bağlanması ve yardım arama niyetleri arasındaki ilişki konusunda danışmanlık almaya yönelik tutumların arabuluculuk etkilerini araştırmıştır. Çalışmayı 821 bireyle yürüttükleri çalışmada bağlanma kaygısı olan bireylerin, sıkıntıyı kabul etmeyle ve bağlanmadan kaçınanlardan daha fazla yardım aramaya daha fazla ilgi gösterdiğini tespit ettiler. Ayrıca, algılanan sosyal desteğin ve psikolojik sıkıntının, bağlanma ile profesyonel psikolojik yardım arama niyetinde önemli bir ilişki rolü oynadığını ortaya koymuşlardır.

Ayrıca, göç sürecinde mülteci bireylerin; yaş, dil yeterliliği, istihdam, göç grubu üyeleri ve ev sahibi ülke üyeleri ile sosyal ilişki ve ev sahibi ülke tutumları, psikolojik rahatsızlığın belirlenmesinde önemli faktörlerdir. Örneğin, bir çalışmada Nicassio (1983) ABD'deki bir Hintli mülteci örneği arasındaki psikososyal uyum ile sosyal yabancılaşma arasındaki ilişkiyi değerlendirmiş, bu çalışma yabancılaşmanın mülteciler ve Amerikalılar arasındaki algılanan farkın derecesi ile pozitif olarak ilişkili olduğunu ve sosyoekonomik durum, İngilizce yeterliliği, Amerikan tanıdıklarının sayısı ve mültecilerin kendi algıları negatif olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. İlginç bir şekilde, daha fazla Amerikan organizasyonuna katılmak daha fazla sosyal yabancılaşma ve sosyal destek algıları ile ilgili olduğu ortaya koyulmuş, araştırmacı tarafından egemen kültürde farklı grupların nominal bir üyesi olduğu ile ilgili olarak

ifade edilmiştir. Ayrıca gerekli dil ve iletişim becerileri eksikliğinin yabancılaşma duygularını arttırdığı ortaya koyulmuştur.

Benzer şekilde, Ying ve Akutsu (1997) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, beş Güneydoğu Asya mülteci grubu arasında tutarlılık duygusu ile psikolojik uyum (mutluluk-demoralizasyon) arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Tutarlılığın mülteci bireylerin dünyasını kapsamlı, yönetilebilir ve anlamlı olarak algılamasının, Çin-Vietnam dışındaki tüm etnik gruplar için mutluluğun en önemli doğrudan belirleyicisi olduğunu bildirmişlerdir. Geleneksel kültüre bağlı kalarak birikimli travmanın varlığı, düşük tutarlılıkla ilişkiliydi ve ardından mutluluğu azalttığı, sosyal destek algılarını olumsuz yönde etkilediği ortaya koyulmuştur. Ayrıca göç sürecinde mülteci bireyin genç yaşta olması, yükseköğrenim düzeyinde olması, yüksek İngilizce yeterliliğinin bulunması, istihdam sorunu yaşamaması gibi durumlar daha yüksek tutarlılık düzeylerinin olmasını ortaya çıkarmış ve bu bağlamda sosyal destek algılarının yükselmesine katkı sağladığı ortaya koyulmuştur.

Sosyal destek algısı ile ilişkili olan geleneksel kültüre olan bağlılığıyla ilgili olarak, Liebkind (1996) tarafından Finlandiya'daki Vietnamlı mülteci bireyler üzerinden gerçekleştirilen çalışmada, her iki kültüre karşı dengeli pozitif yönelimin, tüm örnekleme stres semptomlarını eş zamanlı olarak hafiflettiğini ortaya koyulmuştur. Ayrıca Labys, Dreyer ve Burns (2017) tarafından, ev sahibi ülkenin tutumlarıyla ilgili olarak, Güney Afrika'daki mültecilerle yapılan nitel olarak gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların üçte ikisinin, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık olarak adlandırdıkları olumsuz durumların yerel halk tarafından kabul edildiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca bahsi geçen araştırmacılar, çalışmaya katılan mülteci katılımcıların önemli bir kısmının, ayrımcılık durumlarının sosyal destek algıları üzerinde birincil baskı konusu olarak nitelendirildiğini tespit etmişlerdir.

Diğer insanlardan sosyal destek almak, mültecilerin uyum sürecini yumuşatmakta ve yeniden yerleşim sonucunda yaşadıkları stresi azaltmaktadır. Öte yandan, onlara destek sağlayan sosyal ağlara sahip olmayan mülteciler, yeniden yerleştirme zorluklarıyla kendi başlarına yüzleşmekte ve yeni bir ülkeye uyum sürecinde zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Simich, Beiser, Stewart ve Mwakarimba (2005) tarafından Kanada'daki göçmen ve mültecilere yönelik sosyal destek algılarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmada, göç sürecinin ardından mülteci bireylerin destek arama

yollarını tanımlamayı, göçmenleri ve mültecilerin sosyal destek ve destek arama yöntemlerini karşılaştırmayı ve sosyal desteği güçlendirebilecek mekanizmaların belirlenmesi amaçlanmıştır. İlgili çalışma, 2000-2003 yılları arasında üç şehirde üç aşamada gerçekleştirmiştir. Göçmen bireylerin yerleştirilmesi sürecinde hizmet veren 137 sağlık personeli üzerinde gerçekleştirilen çalışmada hem derinlemesine hem de odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, yaşamlarının farklı alanlarında çok fazla değişiklik olmasına rağmen, algılanan sosyal desteğin göçmenlerin yaşamlarında ve sağlıklarında önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Sosyal desteğe sahip mültecilerin ve göçmenlerin daha az stres yaşamakta, kendilerini güçlendirmekte ve sosyal desteğe sahip olmayanlardan daha kolay bir şekilde sosyal hayata uyum sağlamakta olduğu ortaya koyulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre sosyal desteği olmayan bireylerin, kendilerini yalnız hissettikleri ve bu sürecin iş arama konusunda cesaretlerini kırdığı ortaya koyulmuştur.

Ayrıca Jasinskaja-Lahti, Liebkind, Jaakkola ve Reuter'ın (2006) tarafından 2360 yetişkin göçmenle ülke çapında gerçekleştirilen çalışmada, algılanan ayrımcılığın göçmenlerin refahı üzerindeki etkilerini ve bu durumun sosyal destek ağlarının özel rolünü araştırılmıştır. Çalışma sonuçları, sosyal desteğin mültecilerin refah ve uyum süreci üzerinde doğrudan olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir. Ev sahibi toplumuyla, mültecilerin arkadaşlarıyla, ailelileriyle ve akrabalarıyla aktif etkileşim örüntülerinin, mültecilerin psikolojik iyilik halleri üzerinde koruyucu bir etkisi olduğu ortaya koyulmuştur. Ev sahibi ülkeden, mültecilere karşı ayrımcılık yapmayan insanlarla sosyal ağlar oluşturan sığınmacıların, göç ettikleri ülkelere daha iyi uyum sağladığı ortaya koyulmuştur.

Yaşlı mülteciler, refakatsiz mülteci küçükler ve kadınlar daha savunmasızdır ve psikolojik problemler geliştirmek için daha yüksek risk altındadır (Bemak ve Chung, 2017). Bu konuda ilgili literatüre bakıldığında, bireylerin yaşının mültecilerin göç süreçlerini etkileyen faktörlerden biri olabileceğini bildirmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, yaşlı olmak, bireyleri yüksek risk altına sokar ve ruhsal sağlık sorunlarına karşı kırılganlıklarını artırır. Nicassio ve Pate'in (1984) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleştirilen 1638 Çin mültecinin uyum deneyimleri incelenmiştir. Araştırmada mültecilerin eğitim ve gelir düzeyi ile istihdam durumu ile kültürleşme ve yabancılaşma arasında bir ilişki

bulmuşlardır. Ayrıca ilgili çalışmada, Nicassio ve Pate (1984) tarafından işsiz olan yaşlı mültecilerin daha az eğitim ve gelire sahip olduğunu, ev sahibi ülkede daha fazla uyum zorluğu yaşadı ve sosyal destek algılarının düşük olduğu ifade edilmiştir.

Reed, Fazel, Jones, Panter-Brick ve Stein (2012) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise, bir insanın hayatında olumsuz sonuçlar yaratması beklenen savaş gibi travmatik maruz kalmaya rağmen, sosyal destek alan mülteci çocukların olumsuz ruhsal sağlık düzeyinin daha düşük olduğunu gösterdiğini ortaya çıkarmıştır.

King, King ve Fairbank (1998) ve Özbay, Fitterling, Charney ve Southwick (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarına göre, sosyal destek almayan mülteci bireylerin sosyal destek alan mülteci bireylere göre daha fazla depresif duygu içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışmalarda mülteciler bireylerin aile birlikteliğine büyük önem verdiğini ve ailenin mülteci bireylere destek verdiklerini, bu nedenle aile desteği bulunmayan bireyler uyum sürecinde yaşadıkları sıkıntıların daha fazla olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu açıklamalar Simich ve diğerleri, (2005) ve Jasinskaja-Lahti ve diğerleri, (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ile uyumludur ve sosyal destek deneyimine sahip olmayan kişilerin stresini artırdığını, kendilerini yalnız hissettiğini ve toplum tarafından daha fazla izole edildiğini kanıtlar niteliktedir. Ayrıca Birman ve Tran'ın (2008) çalışmasının bulguları, ev sahibi kültür ağı üyelerinden alınan sosyal desteğin, rahatsızlığın azalması için önemli olduğunu göstermiştir.

Sosyal desteğin bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerindeki etkileri ve bireylerin dayanıklılığı arttırmak için koruyucu etkileri sayısız çalışma tarafından desteklenmektedir (Lin ve diğerleri, 1979; Southwick, Vythilingam ve Charney, 2005). Bir kişinin aldığı sosyal destek ne kadar büyükse, birey o kadar fazla esneklik yaşar ve psikososyal zorlukları azaltır. Bireylerin aldığı destek maddi (maddi yardım) veya maddi (maddi yardım) şeklinde olabilir (Langford, Bowsher, Maloney ve Lillis, 1997). Araştırmacılar duygusal, araçsal, bilgilendirici ve değerlendirme desteği olan dört sosyal destek niteliği tanımlamışlardır. Duygusal destek, bireylere empati, sevgi, bakım, endişe, güven ve samimiyet sunmayı içerir (Slevin ve diğerleri, 1996). Ayrıca kişinin yaptığı ne olursa olsun, birey olarak değerli olduğu ve sevildiği mesajını ona göndermektedir (Janicki-Deverts ve Cohen, 2011; Langford ve diğerleri, 1997; Slevin ve diğerleri, 1996). Ek olarak maddi destek olarak da bilinen araçsal destek ise,

bireylere finansal yardım, ekonomik kaynaklar ve hizmetler sağlamaktadır (Janicki-Deverts ve Cohen, 2011; Langford ve diğerleri, 1997). Bu bağlamda somut destek sağlanması, başkalarına yardım etmenin daha somut bir yoludur. Bilgilendirme ise desteği, bireylere problemlerini çözümede yardımcı olacak rehberlik veya faydalı bilgiler şeklinde bilgi sağlamadır (Janicki-Deverts ve Cohen, 2011; Langford ve diğerleri, 1997). Son olarak değerlendirme desteği ise, bireyin kendini değerlendirmesinde yararlı olacak geri bildirim formlarında bilgi sağlanmasıdır (Glanz, Rimer ve Viswanath, 2008; Langford ve diğerleri, 1997). Tüm bu destekler bireylerin psikolojik sorunların üstesinden gelebilmesi ve topluma uyum sağlayabilmesi için gerekli olduğu düşünölmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümü, çalışmanın gerçekleştirilme aşamaları ile ilgili olarak yol, yöntem ve bilgileri kapsamaktadır.

3.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarına etkisi üzerinde durulmuştur.

3.2 Araştırmanın Modeli

Araştırma; araştırmanın içeriğine uyumlu ve araştırmadan elde edilen veriden anlamlı bir biçimde analiz imkânı sunulacağına inanıldığı istatistik programları olan SPSS ve R istatistik paket programları aracılığı ile analiz edilmiştir. Araştırmada Yapısal Eşitlik Modeli kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modeli yöntemi kavramsal modellerden ortaya çıkan ve analiz edilen veriler aracılığıyla sınımlanmaktadır (Bayram, 2010). Bu bağlamda araştırma Baron ve Kenny (1986) tarafından ortaya koyulan aracılık rolünün meydana gelip gelmediğini ifade etmek için önerdiği araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde; ilk seviye, bağımlı değişkenin argümanından etkilenir. İkinci seviye, aracı değişkeni argümanı ile ilgilidir. Son aşamada, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi modele bağımsız değişkenleri dâhil edilerek azaltılır ve bağımlı değişken de bağımsız değişkenden etkilenmektedir (Yıldız, 2015).

Araştırmada Suriyeli sığınmacı bireylerin; algıladıkları stresli yaşam olaylarının üzerlerindeki etkisi, psikolojik yardım alma eğilimleri ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin farklı değişkenler açısından betimlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada bu amaç doğrultusunda ve bu amaca uygun olan durumları betimlemeyi hedefleyen tanımlayıcı kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma amacına uygun örnekleme yöntemi (rastgele örnekleme) doğrultusunda 491 katılımcıya anket uygulanmış olup, katılımcılar çalışmaya gönüllülük esası ile çalışmaya dâhil edilmişlerdir.

3.3 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışma evrenini 2011 yılından günümüze kadar geçen süre içerisinde, Suriye savaşının ortaya çıkmasından itibaren, savaş nedeniyle Türkiye'ye göç eden sığınmacı veya mülteci Suriyeli bireyler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini; Samsun ili ağırlıkta olmak üzere, Samsun ve çevre illerinde (Çorum, Çankırı, Amasya, Sinop) bulunan Suriyeli bireyler oluşturmaktadır.

Çalışmaya, yaşları 18-65 yaşları arasında değişen toplam 491 Suriyeli sığınmacı veya mülteci bireyler katılmıştır. Çalışmanın veri analizleri süreci öncesinde toplanan formlar incelenmiş olup hatalı veya eksik olan 24 form çalışmaya dâhil edilmeyerek 187'si kadın, 280'i erkek olmak üzere toplam 467 katılımcının sonuçları değerlendirme aşamasına dâhil edilmiştir.

3.4 Araştırmanın Süreci

Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulanabilmesi için araştırmada kullanacak ölçekleri Arapça diline uyarlayan araştırmacılardan e-posta yoluyla izin alınmıştır (EK-1). Araştırmada kullanılacak ölçekleri uygulayabilmek için Samsun İl Göç İdaresi Müdürlüğünden izin alınmıştır (EK-2). Aynı zamanda Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimlerden etik kurul kararı alınmıştır (EK-3). 2019 yılının Mart ayında ölçekler uygulanmaya başlanıp 2019 yılının Mayıs ayı içerisinde veri toplama işlemi son bulmuştur.

Formların uygulanması sürecine başlamadan önce Suriyeli sığınmacı veya mülteci bireylere, araştırma ile bilgilerin yazılı olduğu bilgiler sözlü olarak ifade edilmiş olup, yanı zamanda sosyo-demografik bilgi formunun girişinde Arapça olarak sunulmuştur (EK-4). Araştırmaya katılımcıların gönüllü katılımları esas alındıktan sonra, katılımcılara kendi dillerinde (Arapça) Sosyo-Demografik Bilgi Formu (EK-4) ve yine katılımcıların kendi dillerinde (Arapça) olmak üzere, uyarlama çalışması gerçekleştirilen Olayların Etkisi Ölçeği (EK-5), Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği (EK-6) ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (EK-7) dağıtılmıştır. Çalışma süreci boyunca gizlilik ve gönüllülük ilkesinin önem verilmiş, bu doğrultuda çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada uygulanacak anketlerin katılımcılar tarafından doldurulma süresi ortalama 20 dakika sürmüştür.

3.5 Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak, çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanan Sosyo-Demografik Bilgi Formu (EK-4) ve Arapça olarak uyarlamaları gerçekleştirilen Olayların Etkisi Ölçeği (EK-5), Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği (EK-6) ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (EK-7) uygulanmıştır.

3.5.1 Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Çalışmada kullanılan Kişisel Bilgi Formunu, araştırmaya gönüllülük ilkesi ile katılım gösteren Suriyeli sığınmacı veya mülteci bireylerin demografik özellikleri, mesleki özellikleri, içinde buldukları durumu ifade edebilmesini sağlayan bilgilerin yer aldığı bilgi formudur (EK-4).

3.5.2 Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTÖ-KF) Fischer ve Farina (1995) tarafından geliştirilmiştir. Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeğinin bu formu 29 maddelik orijinal ölçeğin (Attitudes Toward Seeking Psychological Professional Help Scale) (Fischer ve Turner, 1970) kısaltılmışıdır. Kısa form on maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri, (0) katılmıyorum ile (3) katılıyorum arasında değişen 4'lü Likert tarzda yanıtlanmaktadır. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 30'dur. Bireyin ölçekten aldığı yüksek puan, kişinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunun olumlu olduğunu; alınan düşük puan ise psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunun olumsuz olduğunu göstermektedir. PYAİTÖ-KF'nin Türkçeye uyarlaması Topkaya (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçüm modeli için ki-kare değeri $\chi^2 = 84.80$, $sd = 26$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değeri ile serbestlik derecesi oranı incelendiğinde ise söz konusu değerin ($\chi^2/sd = 3.26$) 5'in altında olduğu ve bunun kabul edilebilir bir uyum değerine işaret ettiği görülmüştür. Modelin uyum iyiliği değerlerinin, AGFI değerinin .92, GFI değerinin .96, CFI değerinin .94, RMSEA değerinin .07 ve SRMR değerinin .05 olduğu belirlenmiştir. Bu uyum iyiliği değerleri, PYAİTÖ-KF'nin ölçüm modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu ortaya koymaktadır. PYAİTÖ-KF güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald'ın omega değerleri kullanılarak incelenmiştir. Ölçek için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .76'dır. PYAİTÖ-KF'nin yapısal güvenilirliği için hesaplanan

McDonald'ın omega değeri .76 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ASPPH'nin Arapça tercüme edilmiş versiyonu (Al-Darmaki, 2003) kullanılmıştır. ASPPH'nin Arapça çevrilmiş versiyonu, 0 ile 66 arasında değişen puanlara sahip 22 maddeden oluşmaktadır. Al-Darmaki (2003), ASPPH için orta derecede tutarlı olan üç faktör olduğunu bildirmiştir. Cronbach'ın alfa güvenilirlik katsayıları Faktör I, Profesyonel Yardım Sağlayıcılara Güven; .66 Faktör II, Stigma Toleransı; ve Faktör III, Kişilerarası Açıklık için .57. Genel ASPPH ölçeği için güvenilirlik tahmini, Good ve Wood (1995) tarafından bildirilen alfadan (.73) daha yüksek olan .78'dir. Bu çalışmada, Cronbach alfa Profesyonel Yardım Sağlayıcılara Güven, sırasıyla Stigma Toleransı, Kişilerarası Açıklık, ve .78 genel ASPPH için .72, .71, .56 olarak bulunmuştur. Bu güvenilirliklerin tatmin edici olduğu kabul edilir.

3.5.3 Olayların Etkisi Ölçeği

Ölçek Weiss ve Marmar (1997) tarafından travma sonrasındaki olası stres bozukluklarını incelemeyi amaçlayan bir ölçektir. Ölçek 5'li liker tipi bir ölçektir. Son 7 gün içindeki belirtilerin şiddetinin 0 ile 4 arasında puanlanan ölçek 22 maddeden oluşmaktadır. Yanıtlar (0)hiç, (1)biraz, (2)orta düzeyde, (3)fazla, (4)çok fazla olarak verilmektedir. Ölçeğin toplam puanı 0 ile 88 arasında değişmektedir. Puanın yüksek olması, kişinin travma sonrası stres bozukluk düzeyinin yüksek seviyede olduğunu göstermektedir. Ölçeğin kesme puanı >33 olarak belirlenmiştir (Weiss ve Marmar, 1997). OEÖ 3 alt ölçekten oluşmaktadır; yeniden yaşama (1, 2, 3, 6, 9, 14, 16, 20. sorular), kaçınma (5, 7, 8, 11, 12, 13, 17, 22. sorular) ve aşırı uyarılma (4, 10, 15, 18, 19, 21. Ölçeğin alt ölçek Cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları, yeniden yaşama(.89), kaçınma(.84), aşırı uyarılma (.82) olarak hesaplanmıştır (Weiss, 2007). Ölçeğin Arapça tercümesi 2014 senesinde Avustralya Psikoloji Topluluğu tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada Arapça ölçeğin güvenilirliği 0,93 olarak hesaplanmıştır. Olayların etkisi orjinal alt ölçekleri güvenilirliği yeniden yaşanma (0,77), kaçınma (0,75), aşırı uyarılma (0,86) bulunmuştur (Davey, Heard ve Lennings, 2015). Mevcut araştırmada ise ölçeğe ilişkin Cronbach alfa katsayısı 0,856 olarak hesaplanmıştır.

3.5.4 Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) Zimet ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilmiş ve 12 maddeden oluşan bir ölçektir (23). Her biri 4 maddeden

oluşan, desteğin kaynağına ilişkin 3 grupta ilgili sorular içerir. Bu gruplar; aile, arkadaş ve özel bir insandır. Her madde 7 aralıklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Her alt ölçekteki 4 maddenin puanlarının aritmetik ortalaması ile alt ölçek puanı elde edilir ve bütün alt ölçeklerin puanlarının ortalamasının toplanması ile ölçeğin toplam puanı elde edilir. 1–2,9 arası düşük, 3–5 arası orta ve 5,1–7 arası yüksek olarak değerlendirilir. Puanın yüksek olması, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade eder. Bu ölçek Türkçeye Eker ve diğerleri (1995) tarafından, Arapçaya ise Merhi ve diğerleri (2012) tarafından uyarlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

4.1 SPSS Bulguları

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar yardımıyla SPSS 22 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada, araştırma verilerinin normal dağılım gösterip göstermediği hususlarında incelenmiştir ve gerçekleştirilen analizler bu bağlamda gerçekleştirilmiştir. Bu noktada normal dağılım durumunda ölçüt olarak kullanılan Kolmogorov-Smirnov değerinin esas alınması ve göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir (Büyükcötürk, 2011). Kolmogorov-Smirnov değerinin .05 den büyük olduğu durumlarda dağılımın normal olarak karşımıza çıktığı sonucuna varılmaktadır. Her bir bağımsız değişkene göre bağımlı değişkenin normal dağılıp dağılmadığı test edilmiş, bütün değişkenlerin normal dağılım sınırları dışında kaldığı anlaşılmıştır.

Araştırmanın birinci hipotezi “*Cinsiyete göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı farklılık göstermektedir.*” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Mann Whitney U testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 1: Cinsiyete Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi

Cinsiyet	n	S.T	S.O	U	z	p
Kadın	187	44008.00	235.34	25930.000	-.175	.861
Erkek	280	65270.00	233.11			

p>.05; n=467

Tablo 1’de yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların cinsiyete göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde değişmediği anlaşılmaktadır. Kadın sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçüğüne yönelik sıra ortalamalarının erkekler için daha yüksek olduğu, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre

“Cinsiyete göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı farklılık göstermektedir” hipotezi doğrulanmamıştır.

Araştırmanın ikinci hipotezi “Suriye’de bir mesleğe sahip olan Suriyeli sığınmacıların, Suriye’de bir mesleğe sahip olmayan sığınmacılara göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı şekilde farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Mann Whitney U testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 2: Mesleğe Sahip Olma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Yönelik Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi

Meslek	n	S.T	S.O	U	z	p
Evet	252	63128.50	250.51	22677.500	-	.003*
Hayır	215	45682.50	213.47		2.964	

*p<.05; n=467

Tablo 2’de yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların bir meslek sahibi olma durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bir meslek sahibi olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının bir meslek sahibi olmayan bireylere göre anlamlı ölçüde yüksek olduğu, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre “Suriye’de bir mesleğe sahip olan Suriyeli sığınmacıların, Suriye’de bir mesleğe sahip olmayan sığınmacılara göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı şekilde farklılık göstermektedir.” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın üçüncü hipotezi “Türkiye’de ulaşılabilecek desteklerin durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Mann Whitney U testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 3: Ulaşılabilecek Desteklerin Bulunma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi

Ulaşılabilecek Desteklerin Durumu	n	S.T	S.O	U	z	p
Var	385	86613.00	224.97	12308.000	-	.002*
Yok	82	22665.00	276.40		3.139	

*p<.05; n=467

Tablo 3'te yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların ulaşılabilir desteklerin bulunma durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Ulaşılabilecekleri destekleri bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının ulaşılabilir destekleri olmayan bireylere göre anlamlı ölçüde düşük olduğu, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre “*Suriye’de bir mesleğe sahip olan Suriyeli sığınmacıların, Suriye’de bir mesleğe sahip olmayan sığınmacılara göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı şekilde farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın dördüncü hipotezi “*Medeni durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları farklılık göstermektedir.*” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 4: Medeni Duruma Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Medeni Durum	n	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Evli	243	240.01			
Bekar	194	231.11	2.066	2	.356
Dul	30	203.95			

n=467; $\chi^2=2.066$; sd= 2; $p>.05$

Tablo 4’te yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların medeni durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Evli, bekâr ve dul olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Kruskal Wallis testi analizi sonuçlarına göre “*Medeni durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmamıştır.

Araştırmanın beşinci hipotezi “Türkiye’de bulunma sürelerine göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Mann Whitney U testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 5: Türkiye’de Bulunma Süresine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi

Türkiye’de Bulunma	n	S.T	S.O	U	z	p
0-4 Yıl	255	54935,50	215,43			
				22295,500	-3,266	.001**
5-8 Yıl	212	54342,50	256,33			

** $p<.05$; n=467

Tablo 5’te yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de bulunma sürelerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Türkiye’de bulunma sürelerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının yüksek düzeyde farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre “*Türkiye’de bulunma sürelerine göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın altıncı hipotezi “Eğitim düzeyi yükseldikçe Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 6: Eğitim Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Eğitim Düzeyi	<i>n</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Eğitim Görmemiş	53	130.86			
İlkokul	90	189.21			
Ortaokul	86	228.85	64.238	5	.000***
Ortaöğretim	74	269.56			
Lisans	128	278.39			
Lisansüstü	36	279.21			

$n=467$; $x^2=64.238$; $sd=5$; *** $p<.05$

Tablo 6’da yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların eğitim düzeylerine göre psikolojik yardıma ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Eğitim düzeylerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle lisansüstü düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en yüksek puanda olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak üzere Tamhare Post Hoc testinden yararlanılmıştır. Buna göre; eğitim görmeyen grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin diğer tüm gruplarla arasında anlamlı farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyi ilkökullü olan grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin eğitim düzeyi ortaokul olan grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireyler dışında tüm gruplarla anlamlı farklılığı gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyi ortaokul olan grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin eğitim görmeyen grupta bulunan Suriyeli sığınmacılar dışında tüm gruplarla anlamlı ilişkisi olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyi ortaöğretim olan

grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin, eğitim göremeyen ve ilkokul düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin olduğu gruplar dışında bulunan tüm gruplarla anlamlı ilişkisi olmadığı gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyi üniversite olan grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin, eğitim göremeyen ve ilkokul düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin olduğu gruplar dışında bulunan tüm gruplarla anlamlı ilişkisi olmadığı gözlemlenmiştir. Son olarak eğitim düzeyi lisansüstü olan olan grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin, eğitim göremeyen ve ilkokul düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin olduğu gruplar dışında bulunan tüm gruplarla anlamlı ilişkisi olmadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi analizi sonuçlarına göre “Eğitim düzeyi yükseldikçe Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın yedinci hipotezi “Gelir düzeyi yükseldikçe Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 7: Gelir Düzeyine Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Gelir Düzeyi	<i>n</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
0-500 TL	99	224.71			
501-1000 TL	146	198.52			
1001-1500 TL	84	227.32	35.043	4	.000***
1501-2000 TL	82	258.03			
2001 ve Üzeri	56	317.74			

n=467; $x^2=35.043$; *sd*= 4; ****p*<.05

Tablo 7’de yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların gelir düzeylerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Gelir düzeylerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın

istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle 2001 TL ve üzeri düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en yüksek puanda olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak üzere Tamhare Post Hoc testinden yararlanılmıştır. Buna göre; 0-500 TL arasında gelir düzeyi olan grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin, 2001 ve üzeri gelir düzeyine sahip olan grupta bulunanlarla arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir. Gelir düzeyi 501-1000 TL arasında bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin bulunduğu grup ile gelir düzeyi 1501-2000 TL ve 2001 ve üzeri gruplarında bulunanlar arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Gelir düzeyi 1001-1500 TL arasında bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin bulunduğu grup ile gelir düzeyi 2001 ve üzeri olan grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireyler arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Gelir düzeyi 1501-2000 TL arasında bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin bulunduğu grup ile gelir düzeyi 501-1000 TL arasında bulunan grupla arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Gelir düzeyi 2001 ve üzeri arasında bulunan Suriyeli sığınmacıların bulunduğu grup ile 1501-2000 TL dışında bulunan grup dışında tüm gruplarla arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi analizi sonuçlarına göre “*Gelir düzeyi yükseldikçe Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın sekizinci hipotezi “Türkiye’de güvende hissetmeleri durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 8: Güvende Hissetme Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Güvende Hissetme Durumu	<i>n</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Vatanımda gibi güvende hissediyorum	163	286.30			
Zaman zaman güvende hissediyorum	216	235.54	73.711	2	.000***
Güvende hissetmiyorum	88	133.34			

n=467; $x^2=73.711$; sd= 2; ***p<.05

Tablo 8’de yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların kendilerine Türkiye’de güvende hissetme durumlarına göre psikolojik yardıma ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Kendilerini Türkiye’de güvende hissetme durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle kendisini Türkiye’de güvende hissetmeyen Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak üzere Tamhare Post Hoc testinden yararlanılmıştır. Buna göre; bütün grupların arasında anlamlı farklılığın olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi analizi sonuçlarına göre “Türkiye’de güvende hissetmeleri durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın dokuzuncu hipotezi “Türkiye’ye dönüş durumlarına göre Suriyeli Sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 9: Suriye’ye Dönüş Durumlarına Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Suriye’ye Dönüş Durumu	n	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Barış olursa hemen dönerim	17	225.52			
Başka bir ülkeye gitmek istiyorum	57	306.79			
Barış olsa bile burada kalabilirim	208	199.60	41.053	4	.000***
Türkiye’ye yerleşmeyi düşünüyorum	72	282.19			
Bu konuda kararsızım	13	274.65			

n=467; $x^2=41.053$; sd= 4; ***p<.05

Tablo 9’da yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların Suriye’ye dönüş durumlarına ilişkin düşüncelerine göre psikolojik yardıma ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Suriye’ye dönüş durumlarına ilişkin düşüncelerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Suriye’de barış olsa bile Türkiye’de kalabilirim düşüncesine sahip Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak üzere Tamhare Post Hoc testinden yararlanılmıştır. Buna göre; barış sağlandığı takdirde hemen dönmek isteyen grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerle başka bir ülkeye gitmek isteyen Suriyeli sığınmacı bireylerin bulunduğu grup arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Başka bir ülkeye gitmek isteyen grupta bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerle, barış olsa hemen dönmeyi düşünen ve barış olsa bile burada kalmayı düşünen Suriyeli sığınmacı bireylerin bulunduğu grup arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Barış olsa bile burada kalmayı düşünen Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu grup ile başka bir ülkeye gitmek istiyorum ve Türkiye’ye yerleşmeyi düşünen Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu grup arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Türkiye’ye yerleşmeyi düşünen Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu grup ile barış olsa bile burada kalmayı düşünen bireylerin oluşturduğu grup arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Kruskal Wallis ve Post Hoc Testi analizi sonuçlarına göre *“Suriye’ye dönüş durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.”* hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın onuncu hipotezi *“Destek alınan bireylere göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.”* şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 10: Destek Alınan Yapılara Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Destek Alınan Yapıların Durumu	<i>n</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Aile	220	240.28			
Komşu	84	202.70	18.882	3	.000***
Akraba	117	181.03			
Hemşeri	30	240.53			

$n=433$; $x^2=18.882$; $sd= 3$; *** $p<.05$

Tablo 10’da yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların destek aldıkları yapılara göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Destek aldıkları yapılara göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle sırasıyla hemşeri ve aileden destek alan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en yüksek puanda olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak üzere Tamhare Post Hoc testinden yararalanılmıştır. Buna göre; aileden destek alan Suriyeli sığınmacı bireylerin bulunduğu grup ile akrabadan destek alan Suriyeli sığınmacı bireylerin bulunduğu grup arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi analizi sonuçlarına göre “*Destek alınan yapılara göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın on birinci hipotezi “Psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 11: Psikolojik Danışma Hakkında Bilgi Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Psikolojik Danışma Hakkında Bilgi Durumu	n	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Medya	67	295.99			
Yardım Alanlardan Duyulduğu Kadar	69	307.08	58.801	3	.000***
Daha Önce Yardım Aldım	33	277.42			
Bilgim Yok	298	198.33			

n=467; $x^2=58.801$; sd= 3; ***p<.05

Tablo 11’de yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların psikolojik danışma hakkında bilgi durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Psikolojik danışma hakkında bilgi durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olmayan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak üzere Tamhare Post Hoc testinden yararlanılmıştır. Buna göre; medya grubu ile bilğim yok grubu arasında, yardım alanlardan duydum grubu ile bilğim yok grubu arasında, yardım aldım grubu ile bilğim yok grubu arasında, bilğim yok grubu ile tüm gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Kruskal Wallis ve Tamhare Post Hoc Testi analizi sonuçlarına göre “*Psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Araştırmanın on ikinci hipotezi “Daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Kruskal Wallis Testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 12: Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Kruskal Wallis Testi Analizi

Psikolojik Yardım Alma Durumu	<i>n</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Suriye’de aldım ve faydası oldu	13	244.12			
Suriye’de aldım ve faydası olmadı	3	290.33			
Türkiye’de aldım ve faydası oldu	16	292.22	5.727	4	.220
Türkiye’de aldım ve faydası olmadı	8	297.06			
Almadım	427	229.93			

n=467; $x^2=5.727$; sd= 4; $p>.05$

Tablo 12’de yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların daha önce psikolojik yardım alma durumlarına göre psikolojik yardıma ilişkin tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Daha önce psikolojik yardım alma durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle psikolojik yardım almayan Suriyeli sığınmacı bireylerin araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu ve psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Kruskal Wallis testi analizi sonuçlarına göre “*Daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmamıştır.

Araştırmanın on üçüncü hipotezi “Yaralanma veya ölüme tanık olma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardıma ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmanın bu hipotezi, Mann Whitney U testi yoluyla analiz edilmiştir ve ilgili sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 13: Yaralanma veya Ölüme Tanık Olma Durumuna Göre Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Puanlarının Mann Whitney U Testi Analizi

Yaralanma veya Ölüme Tanık Olma	n	S.T	S.O	U	z	p
Var	377	84225,00	223,41	12972,000	-3,477	.001**
Yok	90	25053,00	278,37			

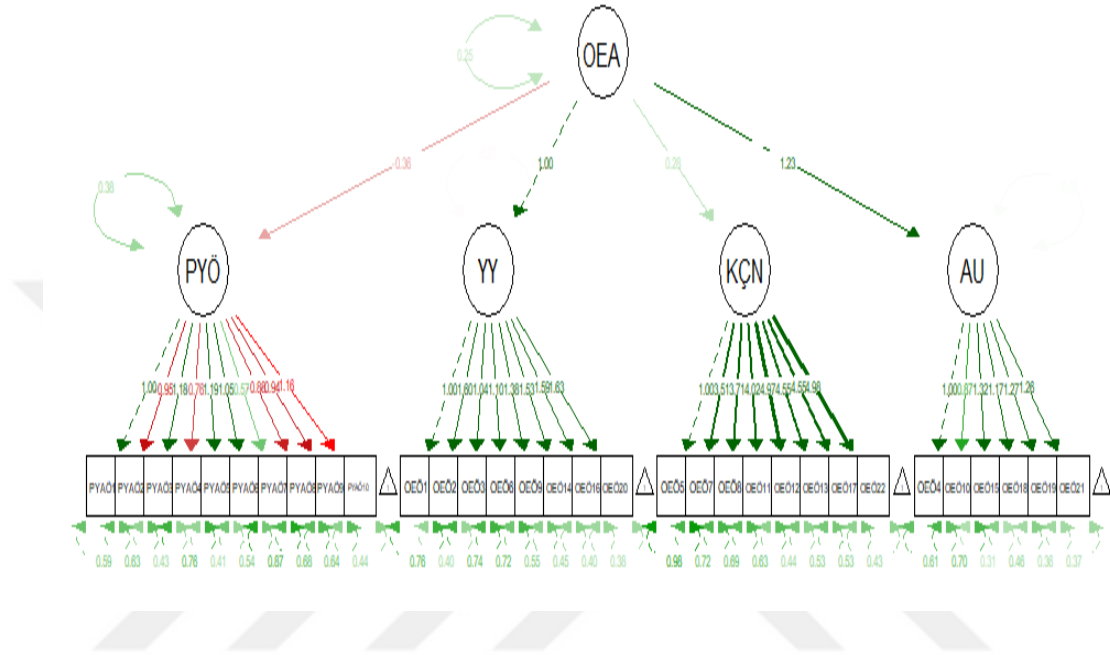
**p<.05; n=467

Tablo 13’te yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olma durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olma durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının, Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olmayan Suriyeli sığınmacı bireylere göre daha düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre “*Yaralanma veya ölüme tanık olma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.*” hipotezi doğrulanmıştır.

4.2 Yapısal Eşitlik Modeli Bulguları

Bu çalışmada çok boyutlu aile desteği faktörünün olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki aracılık etkisi yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak incelenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi için “R” yazılımında bulunan lavaan paketi kullanılmıştır (Rosseel, 2012). Aracılık etkisini değerlendirmek için aracı değişkenin bulunmadığı bir model (Model-1) ve aracı değişkenin var olduğu bir model kurulmuştur (Model-2). Aracılık etkisinin var olması için, aracı değişken modele katıldığında, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin azalması,

aracı değişkenin de bağımlı değişken üzerindeki anlamlı etkisinin sürmesi beklenmektedir (Avcı ve Turunç, 2012; Kanten, 2014). Ayrıca bağımsız değişken ile aracı değişken arasında, aracı değişken ile bağımlı değişken arasında da anlamlı bir ilişkin var olması gereklidir (Baron ve Kenny, 1986).

Şekil 1: Model-1 için Yapısal Eşitlik Modeli Grafiği

Şekil 1’de olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki ilişkileri betimleyen yapısal eşitlik modeli grafiği gösterilmektedir.

Tablo 14: Model-1 için Ölçüm Modeli İstatistikleri

Gizil değişken	Alt boyut	Katsayı	Katsayı (S)	SH	Z-istatistiği	p
Psikolojik yardım	PYAÖ1	1	0.644	-	-	-
	PYAÖ2	-0.950	-0.612	0.070	-13.486	<0.01
	PYAÖ3	1.178	0.758	0.062	18.968	<0.01
	PYAÖ4	-0.758	-0.488	0.064	-11.753	<0.01
	PYAÖ5	1.193	0.768	0.062	19.207	<0.01
	PYAÖ6	1.048	0.675	0.061	17.084	<0.01
	PYAÖ7	0.566	0.364	0.072	7.908	<0.01
	PYAÖ8	-0.877	-0.565	0.072	-12.116	<0.01
	PYAÖ9	-0.937	-0.603	0.066	-14.145	<0.01

	PYAÖ10	-1.160	-0.747	0.065	-17.741	<0.01
	OEÖ1	1	0.485	-	-	-
	OEÖ2	1.595	0.773	0.109	14.689	<0.01
	OEÖ3	1.042	0.505	0.080	13.017	<0.01
Yeniden	OEÖ6	1.100	0.533	0.089	12.299	<0.01
Yaşama	OEÖ9	1.378	0.668	0.096	14.407	<0.01
	OEÖ14	1.531	0.742	0.105	14.648	<0.01
	OEÖ16	1.593	0.772	0.109	14.573	<0.01
	OEÖ20	1.627	0.789	0.114	14.265	<0.01
	OEÖ5	1	0.151	-	-	-
	OEÖ7	3.512	0.531	1.041	3.374	<0.01
	OEÖ8	3.708	0.561	1.042	3.560	<0.01
Kaçınma	OEÖ11	4.018	0.608	1.118	3.595	<0.01
	OEÖ12	4.968	0.751	1.414	3.513	<0.01
	OEÖ13	4.549	0.688	1.312	3.467	<0.01
	OEÖ17	4.552	0.688	1.287	3.537	<0.01
	OEÖ22	4.976	0.753	1.445	3.444	<0.01
	OEÖ4	1	0.628	-	-	-
	OEÖ10	0.868	0.546	0.064	13.539	<0.01
Aşırı	OEÖ15	1.321	0.830	0.064	20.533	<0.01
Uyarılma	OEÖ18	1.166	0.732	0.059	19.792	<0.01
	OEÖ19	1.271	0.799	0.060	21.328	<0.01
	OEÖ21	1.262	0.793	0.063	20.127	<0.01
	Yeniden					
	Yaşama	1	1.025	-	-	-
Olayların Etkisi	Kaçınma	0.281	0.922	0.078	3.581	<0.01
	Aşırı					
	Uyarılma	1.229	0.972	0.095	12.947	<0.001

Tablo 14’te olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü altında toplanan maddelere ilişkin ölçüm modeli istatistikleri gösterilmektedir. Bu istatistiklere göre, tüm gizil değişkenler altında toplanan alt değişkenler istatistiksel olarak anlamlıdır.

Ayrıca olayların etkisi gizil değişkeni altında toplanan yeniden yaşama, kaçınma ve aşırı uyarılma gizil değişkenleri de istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Standardize katsayılara göre; olayların etkisi faktörü üzerinde etkili olan faktörler sırası ile yeniden yaşama, aşırı uyarılma ve kaçınma faktörüdür.

Tablo 15: Model-1 İçin Yapısal Model İstatistikleri

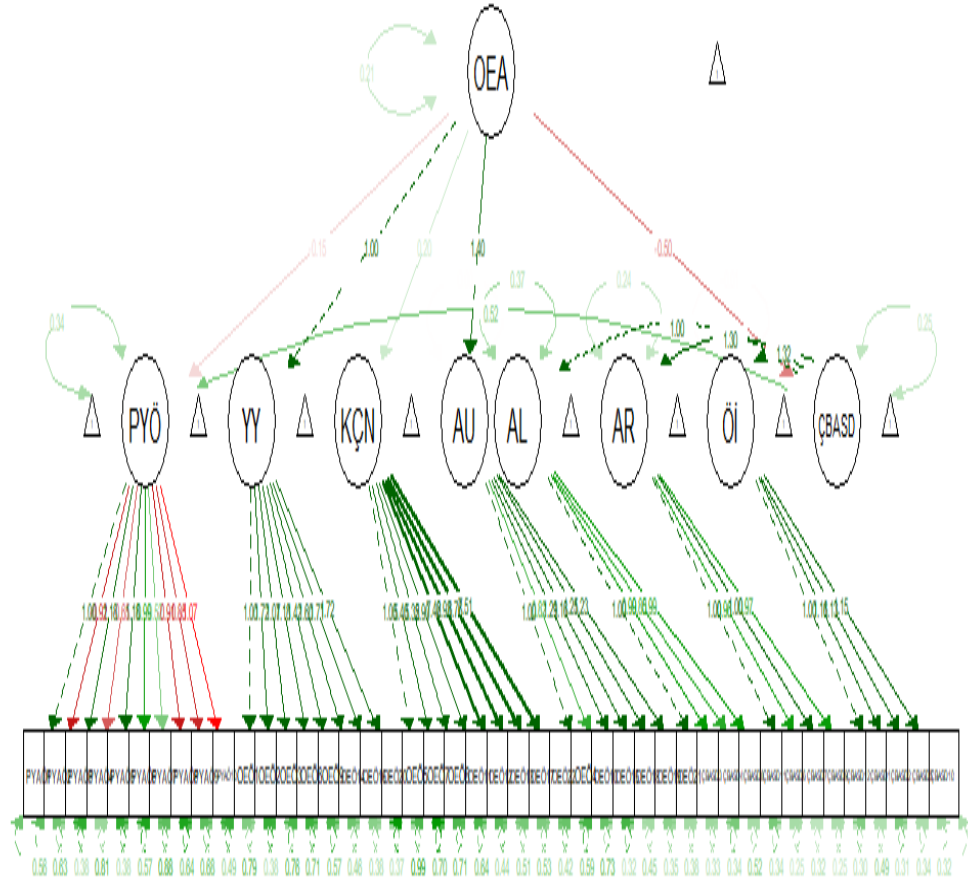
Eşitlik	Katsayı	Katsayı (Z)	SH	z-istatistiği	p
OEA>PYÖ	-0,360	-0,278	0,060	-5,970	<0.001

Tablo 15'te olayların etkisi faktörünün ile psikolojik yardım faktörü üzerindeki etkisini temsil eden yapısal model istatistikleri gösterilmektedir. Yol katsayısına göre, Suriyeli mülteciler için olayların etkisi psikolojik yardım üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahiptir. Yol katsayısına göre ($\beta=-0.360$) olayların etkisi psikolojik yardım düzeyini ters yönde etkilemektedir.

Tablo 16: Model-1 İçin Uyum İndeksleri

Uyum indeksi	Değer
CHISQ/DF	5.109
RFI	0.942
NFI	0.946
CFI	0.956
GFI	0.959
AGFI	0.945
TLI	0.953
RMSEA	0.094

Tablo 16'da olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki ilişkiyi betimleyen yapısal eşitlik modeli için uyum indeksleri gösterilmektedir. Uyum indekslerine göre CFI, TLI ve GFI 0.95'in üzerinde; RFI, NFI, ve AGFI değerleri 0.90'ın üzerinde ve RMSEA değeri 0.10'un altındadır. CHISQ/DF değeri de 5'e oldukça yakındır. Bu bulgular ışığında birinci model yapısal açıdan geçerlidir.

Şekil 2: Model-2 İçin Yapısal Eşitlik Modeli Grafiği
 Şekil 2’de olayların etkisi faktörü, çok boyutlu aile desteği faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki aracılık ilişkilerini betimleyen yapısal eşitlik modeli grafiği gösterilmektedir.

Tablo 17: Model-2 İçin Ölçüm Modeli İstatistikleri

Gizil değişken	Alt boyut	Katsayı	Katsayı(S)	SH	z-istatistiği	p
Psikolojik Yardım	PYAÖ1	1	0.666			
	PYAÖ2	-0.916	-0.610	0.075	-12.180	<0.001
	PYAÖ3	1.180	0.786	0.064	18.453	<0.001

	PYAÖ4	-0.647	-0.431	0.069	-9.371	<0.001
	PYAÖ5	1.179	0.785	0.065	18.254	<0.001
	PYAÖ6	0.990	0.659	0.064	15.426	<0.001
	PYAÖ7	0.515	0.343	0.073	7.012	<0.001
	PYAÖ8	-0.907	-0.604	0.077	-11.791	<0.001
	PYAÖ9	-0.852	-0.567	0.067	-12.735	<0.001
	PYAÖ10	-1.070	-0.713	0.070	-15.325	<0.001
	OEÖ1	1	0.459	-	-	-
	OEÖ2	1.722	0.790	0.127	13.615	<0.001
	OEÖ3	1.075	0.493	0.088	12.152	<0.001
Yeniden	OEÖ6	1.178	0.540	0.102	11.536	<0.001
Yaşama	OEÖ9	1.425	0.654	0.108	13.225	<0.001
	OEÖ14	1.596	0.732	0.114	13.961	<0.001
	OEÖ16	1.711	0.785	0.127	13.520	<0.001
	OEÖ20	1.724	0.791	0.130	13.262	<0.001
	OEÖ5	1	0.101	-	-	-
	OEÖ7	5.395	0.546	2.450	2.202	<0.05
	OEÖ8	5.322	0.539	2.351	2.264	<0.05
Kaçınma	OEÖ11	5.896	0.597	2.581	2.284	<0.05
	OEÖ12	7.419	0.751	3.303	2.246	<0.05
	OEÖ13	6.935	0.702	3.119	2.223	<0.05
	OEÖ17	6.764	0.684	2.994	2.259	<0.05
	OEÖ22	7.507	0.760	3.385	2.218	<0.05
	OEÖ4	1	0.641	-	-	-
	OEÖ10	0.816	0.523	0.063	12.882	<0.001
Aşırı	OEÖ15	1.287	0.825	0.061	21.004	<0.001
Uyarılma	OEÖ18	1.157	0.741	0.057	20.164	<0.001
	OEÖ19	1.254	0.804	0.057	21.936	<0.001
	OEÖ21	1.232	0.789	0.061	20.262	<0.001
Olayların	Yeniden					
Etkisi	yaşama	1	1.002	-	-	-
	Kaçınma	0.201	0.911	0.088	2.279	<0.05

		Aşırı				
	uyarılma	1.398	1.003	0.114	12.308	<0.001
	ÇBASD3	1	0.816	-	-	-
Aile	ÇBASD4	0.993	0.810	0.041	24.419	<0.001
	ÇBASD8	0.847	0.691	0.039	21.582	<0.001
	ÇBASD11	0.992	0.809	0.041	24.186	<0.001
	ÇBASD6	1	0.863	-	-	-
Arkadaşlar	ÇBASD7	0.955	0.825	0.029	33.022	<0.001
	ÇBASD9	1.005	0.868	0.026	38.674	<0.001
	ÇBASD12	0.969	0.837	0.024	40.999	<0.001
	ÇBASD1	1	0.716	-	-	-
Özel Bir	ÇBASD2	1.162	0.833	0.044	26.356	<0.001
İnsan	ÇBASD5	1.133	0.812	0.048	23.422	<0.001
	ÇBASD10	1.151	0.824	0.043	26.521	<0.001
Çok	Aile	1	0.670	-	-	-
Boyutlu	Arkadaşlar	1.300	0.823	0.075	17.429	<0.001
AileDesteği	Özel bir					
	insan	1.320	1.007	0.093	14.153	<0.001

Tablo 17’de çok boyutlu aile desteği faktörünün olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki aracılık etkisine ilişkin ölçüm modeli istatistikleri gösterilmektedir. Bu istatistiklere göre, tüm gizil değişkenler altında toplanan alt değişkenler istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca olayların etkisi ve çok boyutlu aile desteği gizil değişkenleri altında toplanan yeniden yaşama, kaçınma, aşırı uyarılma, aile, arkadaşlar ve özel bir insan gizil değişkenleri de istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Aracı değişkenin var olduğu modelde yer alan standardize katsayılara göre; olayların etkisi faktörü üzerinde etkili olan faktörler sırası ile aşırı uyarılma, yeniden yaşama ve kaçınma faktörüdür. Benzer şekilde bu modelde yer alan standardize katsayılara göre; çok boyutlu aile desteği faktörü üzerinde etkili olan faktörler sırası ile özel bir insan, arkadaşlar ve aile faktörüdür.

Tablo 18: Model-2 İçin Yapısal Model İstatistikleri

Eşitlik	Katsayı	Katsayı (Z)	SH	z-istatistiği	p
OEA>ÇBASD	-0.498	-0.419	0.066	-7.576	<0.001
ÇBASD>PYÖ	0.522	0.429	0.060	8.729	<0.001
OEA>PYÖ	-0.152	-0.105	0.063	-2.429	<0.001

Çizelge 18’de çok boyutlu aile desteği faktörünün olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki aracılık etkisine ilişkin yapısal model istatistikleri gösterilmektedir. Yol katsayılarına göre, Suriyeli mülteciler için olayların etkisi psikolojik yardım ve çok boyutlu aile desteği üzerinde; çok boyutlu aile desteği ise psikolojik yardım üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahiptir. Yol katsayılarına göre olayların etkisi, psikolojik yardım ($\beta=-0.152$) ve çok boyutlu aile desteğini ($\beta=-0.498$) ters yönde etkilemektedir.

Tablo 19: Model-2 İçin Uyum İndeksleri

Uyum indeksi	Değer
CHISQ/DF	5,139
RFI	0,940
NFI	0,943
CFI	0,953
GFI	0,955
AGFI	0,944
TLI	0,951
RMSEA	0,094

Tablo 19’da çok boyutlu aile desteği faktörünün olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki aracılık etkisine ilişkin yapısal eşitlik modeli uyum indeksleri gösterilmektedir. Uyum indekslerine göre CFI, TLI ve GFI 0.95’in üzerinde; RFI, NFI, ve AGFI değerleri 0.90’ın üzerinde ve RMSEA değeri 0.10’un altındadır. CHISQ/DF değeri de 5’in altındadır. Bu bulgular ışığında aracılık etkisini oluşturan ikinci model yapısal açıdan geçerlidir.

Genel olarak oluşturulan her iki yapısal eşitlik modeli incelendiğinde Suriyeli mülteciler üzerinde çok boyutlu aile desteğinin aracılık etkisini test etmek üzere, öncelikle olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki yalın ilişkiye ait yol katsayısı incelenmiştir. Bir sonraki aşamada çok boyutlu aile desteğinin aracı değişken olarak modele katıldığında, olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki yol katsayısında düşüş gözlenmiştir. Her iki modelde de olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve çok boyutlu aile desteği faktörü aracı değişken olarak eklendiğinde yol katsayısında düşüş gözlemlendiği için, çok boyutlu aile desteği faktörünün olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasında kısmi aracılık etkisine sahip olduğu sonucuna varılmaktadır.

Aracılık etkisinin var olduğu ikinci modelde, aracılık etkisini oluşturan olayların etkisi faktörü ile çok boyutlu aile desteği faktörü arasında ve çok boyutlu aile desteği faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki tüm katsayılar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durumda Barry ve Kenny (1986) tarafından ileri sürülen koşullar da sağlandığından dolayı aracılık etkisinin var olduğu, ancak yol katsayısındaki düşüş sebebi ile bu etkinin kısmi bir aracılık etkisine yol açtığı belirlenmiştir.

Son olarak her iki modelin uyum indekslerine bakıldığında, aracılık etkisini betimleyen ikinci modelin uyum indeksi değerleri birinci modele göre daha başarılı düzeydedir. Buna göre; kısmi aracılık etkisi modele katıldığında modelin performansı yükselmiştir. Bu sonuç, çok boyutlu aile desteğinin aracılık rolünü doğrulamaktadır (Şimşek, 2007:133-138; Demirel, 2013).

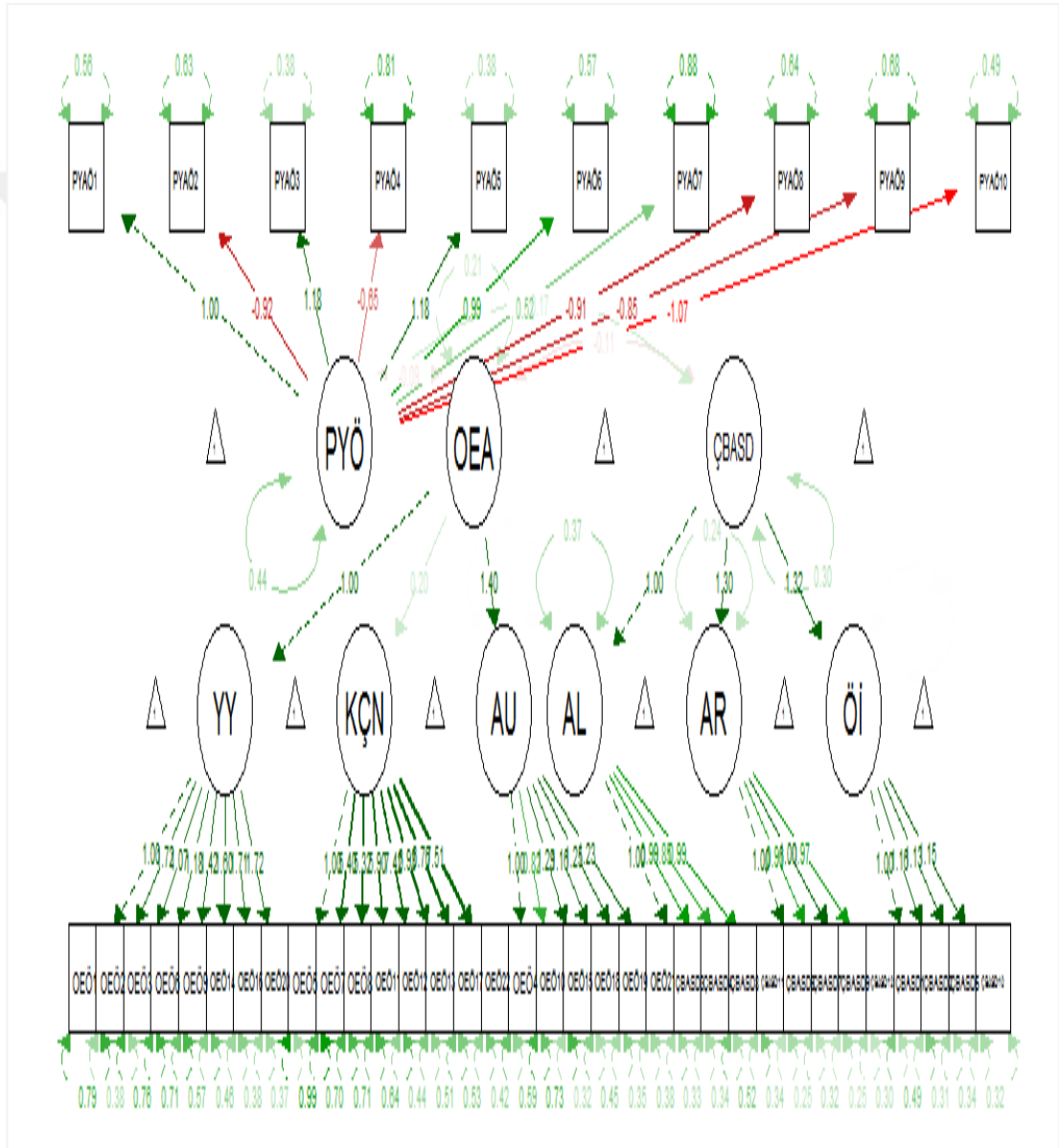
4.2.1 Modelin Tahmincisi ve Varsayımlar

Bu çalışmada yapısal eşitlik modellemesi aşamasında, alt boyutlara ait maddeler sıralayıcı ölçekli (ordinal) ve dolayısıyla kategorik olduğu için, diagonal ağırlıklandırılmış en küçük kareler-düzeltilmiş varyanslı (WLSMV) tahmin edicisi kullanılmıştır. Veriler kategorik olduğundan dolayı, kullanılan tahmin edici ile birlikte çok değişkenli normallik koşulu aranmamaktadır. Veri setinde bulunan her gözlem farklı katılımcılar tarafından toplandığı için gözlemlerin birbirinden bağımsız olduğu varsayımı da sağlanmaktadır. Ayrıca veri setindeki tüm veriler kategorik olduğundan aykırı değer içermemektedir. Çalışmada kullanılan WLSMV tahmincisi altında, analiz

aşamasında kullanılan gözlem sayısı değişken sayısının 5 katından fazla olduğundan dolayı ($n=468>290$) örneklem hacmi de son derece yeterlidir (Bandalos, 2014).

4.2.2 Doğrulayıcı Faktör Analizi

Çalışmanın bu bölümünde olayların etkisi faktörü, çok boyutlu aile desteği faktörü ile psikolojik yardım faktörü için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmış ve faktörlerin alt boyutlarına ait geçerlilik durumu incelenmiştir.

Şekil 3:DFA İçin Yapısal Eşitlik Modeli Grafığı

Şekil 3'te olayların etkisi faktörü, çok boyutlu aile desteği faktörü ile psikolojik yardım faktörü için elde edilmiş DFA grafiği gösterilmektedir. Bu grafikte, DFA kapsamında her bir faktöre ait regresyon katsayıları ve faktörler arası kovaryans değerleri verilmiştir.

Tablo 20: DFA İçin Uyum İndeksi Verileri

Uyum indeksi	Değer
CHISQ/DF	4,006
RFI	0,953
NFI	0,956
CFI	0,966
GFI	0,965
AGFI	0,956
TLI	0,964
RMSEA	0,080

Tablo 20'de oluşturulan DFA modeline ait uyum indeksleri gösterilmektedir. Uyum indekslerine göre CFI, TLI, GFI, RFI, NFI ve AGFI değerleri 0.95'in üzerinde ve RMSEA değeri 0.10'un altındadır. CHISQ/DF değeri de 5'in altındadır. Bu bulgular ışığında DFA modeli yapısal açıdan geçerlidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma ve Yorum

Bu bölümde Suriyeli sığınmacıların algıladıkları stresli yaşam olaylarının etkileri, algıladıkları sosyal destek ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkilerin araştırma hipotezlerinde belirlenen değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına dayalı araştırma bulguları tartışılmaktadır. Literatür incelendiğinde sığınmacı bireylerin psikolojik yardım alma eğilimleri ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışında araştırmanın temel bağımlı değişkeni olan psikolojik yardım almaya ilişkin direkt veya dolaylı ilgili olabilecek çalışmalar ışında karşılaştırmalar ve yorumlar yapılmıştır.

Araştırmada Suriyeli sığınmacı bireylerin stresli yaşam olaylarının etkileri ve algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca araştırma bulgularına analizde kullanılan yapısal eşitlik modelleri incelendiğinde üzerinde çok boyutlu aile desteğinin aracılık etkisini test etmek üzere, öncelikle olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki yalın ilişkiye ait yol katsayısı incelenmiştir. Bir sonraki aşamada çok boyutlu aile desteğinin aracı değişken olarak modele katıldığında, olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki yol katsayısında düşüş gözlenmiştir. Her iki modelde de olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve çok boyutlu aile desteği faktörü aracı değişken olarak eklendiğinde yol katsayısında düşüş gözlendiği için, çok boyutlu aile desteği faktörünün olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasında kısmi aracılık etkisine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde Suriyeli mültecilerin stresli yaşam olaylarının etkisinin psikolojik yardım alma eğilimleri arasında pozitif yönde ve düşük olarak bir ilişkisi bulunmuştur. Ayrıca Suriyeli mültecilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeyleri arasında pozitif yönde ve düşük olarak bir ilişki bulunmuştur. Her iki bulguda da aile alt faktörü belirleyici faktör olarak saptanmıştır.

Dünya üzerinde meydana gelen çeşitli savaşlar nedeniyle mülteci bireyler çok sayıda stresli yaşam olayları yaşadıkları söylenebilir. Literatüre bakıldığında ise mülteci bireyler üzerinde yapılan çalışmalarda en çok gözlemlenen ve mülteci bireyler üzerinde stres oluşumuna etki eden psikolojik rahatsızlıkların başında Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve depresyon gelmektedir (Başoğlu ve diğerleri, 2005). Gerçekleştirilen çalışmada Suriyeli sığınmacı bireylerin stresli yaşam olaylarının görülme düzeyi bu durum ile benzerlik göstermektedir.

Çeçen mülteci bireylerin yaşadıkları deneyimini dikkate alan bir çalışmada ise, bu mültecilerin travmatik deneyimlerine göre değiştiği ortaya koyulmuştur. Bazıları sevdiklerinin ölümüne tanık olmuş, bazıları hava ölümlü yangına maruz kalmış, bazıları sömürü sonucu yaralanmış, bazıları ise hapis cezasına çarptırılmış ve işten çıkarılmaya başlamıştır ve bu konuda Momartin, Silove, Manicavasagar ve Steel (2003) mültecilerin travma deneyimlerinde heterojen olduğu gerçeğinin farkına varmanın önemini ortaya koymuştur. Savaştan kaçış ve sığınma süreçleri göz önüne alındığında çalışma sonuçlarına benzer olarak Suriyeli sığınmacıların da deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etkilerinin varlığı söz konusudur. Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların stresli yaşam olaylarının etki düzeyleri bu çalışmaya benzer bir şekilde çeşitlilik göstermekte ve yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Yine araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacıların ölüme veya yaralanmaya tanık olma durumları hususunda benzer sonuçlar bulunmuştur. Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olma durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olma durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının, Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olmayan Suriyeli sığınmacı bireylere göre daha düşük puanda olduğu görülmektedir.

Zorunlu göçün psikososyal sonuçları ve mülteci deneyiminin kronik bir travmatizasyon süreci olarak tanımlanması konusunda giderek artan çalışmalar da mevcuttur (De Haene, Grietens ve Verschueren, 2010; George, 2010). George (2010) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada travmanın ve stresli yaşam olaylarının mülteciler üzerindeki etkilerinin hem fiziksel hem de psikolojik olarak uzun ömürlü olduğu bulunmuştur. Mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen benzer bir çalışmada ise mülteci bireylerin hem iç hem de dış benlerinin paramparça olduğu ortaya koyulmuştur (Steel ve diğerleri, 2009). Bahsedilen durum ile araştırma bulguları arasında benzerlik mevcuttur. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de bulunma sürelerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Türkiye’de bulunma sürelerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının yüksek düzeyde farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre “Türkiye’de bulunma sürelerine göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi doğrulanmıştır. Ortaya koyulan bulgularla bu çalışma benzerlik göstermektedir. 8 yılı aşkın devam eden Suriye savaşından kaçarak Türkiye’ye sığınan sığınmacı bireylerin Türkiye’de bulunma süresi ortalamasının üzerinde olan bireylerin, göç sürecinde deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etkilerinin hala devam ettiği ortaya çıkmıştır ve yine araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacıların stresli yaşam olayları psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Suriyeli sığınmacı bireylerin Türkiye’de bulunma süreleri arttıkça psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Akserov’un ifadeleri de önemlidir. Mülteci deneyiminin psikolojik sonuçları hem uzun ömürlü hem de kalıcıdır (Askerov, 2011). Mültecilerin, mülteci deneyiminin maddi ve maddi olmayan zararlarından kurtulması uzun yıllar almaktadır (Askerov, 2011). Bu bağlamda mülteci bireylerin Türkiye’de bulunma süreçleri 8 yılı geçmiş olması durumu, psikolojik destek ihtiyaçlarının göz ardı edilebileceğini sağlamamaktadır.

Kalıcı travma ile ilgili semptomlar, mülteciler arasında ev sahibi bir ülkede yeniden yerleşimden birkaç yıl sonra ortaya çıkmaktadır (Miller ve diğerleri, 2002). Yine bu

bağlamda odaklanması gereken husus göç sonrası çalışmaların işlevselliği olarak ortaya çıkmaktadır. Summerfield (1999) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, göç sonrası faktörlerin psikolojik etkilerini araştırmak yerine, göç öncesi öneme odaklanan mevcut literatürü eleştirmiştir. Mevcut araştırmalar bu boşluğu kapatmakta literatüre büyük katkı sağlamıştır. Göçten önce meydana gelen savaş, şiddet, işkence ve diğer potansiyel travmatik olaylara toplu maruz kalma kesinlikle ruhsal sağlığı etkilemektedir (Steel ve diğerleri, 2009). Bununla birlikte, tehlikeli ülkelere ev sahibi ülkelere tehlikeli koşullar altında seyahat etme ve iltica başvurusu, sosyoekonomik ve sosyopolitik değişkenler dâhil olmak üzere göç sonrası sorunlar gibi göç faktörleri mülteci grupların ruhsal sağlığını etkilediği ortaya koyulmuştur (Li ve diğerleri, 2017; Porter ve Haslam, 2005).

Bu duruma benzer olarak, Akçakale Geçici Barınma Merkezinde mülteci bireyler üzerinde 450 kişi ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise çalışmaya katılan mülteci bireylerden %19’unda şiddetli anksiyete görülmüş, %9’unda ise şiddetli düzeyde depresyon belirtileri gözlemlenmiştir (Önen, Güneş, Türeme ve Ağa, 2014).

Akkaş (2015) tarafından mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen nitel çalışmada mülteci bireylerin göç sonrası yaşadıkları olumsuz durumların ve deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının çözülebilmesi adına sosyal hizmet çalışmalarının önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda araştırma bulguları ve yer alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların psikolojik danışma hakkında bilgi durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Psikolojik danışma hakkında bilgi durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olmayan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Kruskal Wallis testi analizi sonuçlarına göre “Psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi doğrulanmıştır. Tüm bu durumlar düşünüldüğünde Suriyeli sığınmacı bireylere gerçekleştirilecek olan sosyal hizmetlerinin yanında özellikle psikolojik

hizmetlerin de büyük bir önemi vardır. Zira araştırma bulgularına göre araştırmaya katılan 467 Suriyeli sığınmacının 427'si daha önce psikolojik destek almamıştır. Beraberinde psikolojik yardım almayan Suriyeli sığınmacı bireylerin, psikolojik yardım alan bireylere göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları düşük puanda bulunmuştur. Tüm bunlar çerçevesinde, Suriyeli sığınmacı bireylerin yakın çevrelerinden yaralanma ve ölüm durumlarına tanık oldukları, stresli yaşam olaylarının etkilerini üzerlerine barındırdıkları düşüldüğünde psikolojik yardım arama eğilimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Bu hususta psikolojik yardım konusunda farkındalık ve bilgilendirme çalışmalarının yeri önemli olabilir. Aynı zamanda araştırma bulgularına göre bahsi geçen ifade ile araştırma bulguları benzerlik göstermemektedir. Gerçekleştirilen araştırmada Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerinin düşük olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların göç sürecinde deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etki düzeyinin yüksek olması önem gösterilmesi gereken bir husustur. Bu bağlamda, bu çalışma bulgularına göre Suriyeli sığınmacıların sosyal hizmet çalışmalarından öncelikle psikolojik destek ihtiyaçlarına yönelik önemli olduğu söylenebilir.

Bu düşünceleri destekler nitelikte, Gün ve Bayraktar (2008) tarafından ergen mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise göç eden ergen bireylerin yaşam doyumları ile benlik saygıları arasındaki ilişki irdelenmiştir. 308 Ergen bireyin katıldığı çalışmada göçe maruz kalan bireylerin benlik saygılarının ve yaşam doyumlarının düşük olduğu ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacılar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmanın bulgularına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etkisi arttıkça Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarında azalma meydana gelmektedir. Bu bağlamda Gün ve Bayraktar'ın (2008) çalışmasını destekler niteliktedir. Zira benlik saygısı ve yaşam doyumları düşük olan bireylerin psikolojik yardım alma eğilimleri de bu durumda düşük çıkması muhtemeldir. Yine Gün ve Bayraktar'ın (2008) çalışmasına göre mülteci bireylerin stresli yaşam olaylarının etkilerine bağlı olarak benlik saygılarında ve yaşam doyumlarında olumsuz durumlar gözlenmiştir. Bu durum Suriyeli sığınmacılarla gerçekleştirilen bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Ayrıca araştırmada Suriyeli sığınmacıların deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etkileri arttıkça psikolojik yardım alma eğilimlerinin azaldığı görülmektedir. Benlik saygısı ve yaşam doyumunun düşük bulunması durumu Suriyeli sığınmacılarda stresli yaşam

olaylarının etkilerinin düzeyinde etki edebileceği düşünülmelidir. Ayrıca bahsi geçen araştırmanın bulguları Suriyeli sığınmacıların deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etkilerine bağlı olarak psikolojik durumlarının olumlu olmadığını göstermektedir. Araştırma bulguları göz önüne alındığında Suriyeli sığınmacı bireylerin stresli yaşam olaylarının etkilerinin psikolojik yardım alma eğilimi ile istatistiksel olarak pozitif ve düşük düzeyde ilişkisinin bulunması durumu, aynı parametrelerde düşünüldüğünde psikolojik yardım almaya ilişkin eğilimlerinin düşük çıkmasına sebebine yordayıcı katkı sağladığı söylenebilir.

Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmelerine önemli bir katkı sunan sosyal destek ihtiyacı, kısaca bireylerin çevrelerinden edindiği ve onlara katkı sağlayan sosyal ve psikolojik katkı olarak ifade edilebilir (Boldwin, 1967). Bu katkı ve destek sağlayan kaynaklar aile ve arkadaşların oluşturduğu sosyal çevre olabileceği gibi dini ve politik gruplar da sosyal destek ihtiyacına kaynaklık edebilmektedir. Gerçekleştirilen çalışmalarda algılanan sosyal destek kaynaklarının bireylerin deneyimledikleri sosyal ve psikolojik problemlerin üstesinden gelebilmelerinde onlara yardımcı olduğu ve çözüm noktasında bireyi harekete geçirdiği ortaya koyulmuştur (Yıldırım, 1997).

Yaşar ve diğerleri, (2014) tarafından Afyon ilinde kadın mülteci bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, mülteci kadınların Türkiye’de bulunma süreli ile sosyal destek algılanın ilişkisi ve bu destekten duydukları memnuniyet düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada mülteci kadın bireylerin Türkiye’de geçirdikleri süre arttıkça algıladıkları sosyal desteğin ve bu destekten duydukları memnuniyetin azaldığı ortaya koyulmuştur. Savaştan kaçan ve durumları belirsiz olan mülteci bireylerin çeşitli hak ve kaynaklardan belirli oranda mahrum kaldıkları göz önünde bulundurulduğunda araştırma sonuçlarında ortaya çıkan bulgular beklendik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşar ve diğerleri, tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulguları, Suriyeli sığınmacıları tarafından gerçekleştirilen bu çalışma bulguları ile dolaylı olarak benzerlik göstermektedir. Uzun süre Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri, daha kısa süre boyunca Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılara göre düşük çıkmıştır. Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilen bu araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacıların göç süreci ile ilgili yaşadıkları stresli olayların etkileri arttıkça algıladıkları sosyal destek ihtiyaçlarında anlamlı olarak düşüş meydana gelmiştir. Beraberinde Türkiye’de

bulunma süreleri arttıkça psikolojik yardım alma eğilimlerinde artış görülmüştür. Bu durum yapısal eşitlik modeline göre kurulan çalışmanın hipotezini doğrular niteliktedir. Buna bağlı olarak, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de buldukları yılın artmasıyla sosyal destekten memnuniyet duyma düzeylerin azalması ve sosyal destek ihtiyaçlarının yetersizliğinden dolayı da psikolojik yardım alma eğilimlerinin arttığı yönünde yorumlanabilir. Yine bu durumun, Suriyeli sığınmacı bireylerin toplum tarafından dışlanma ve sosyal destek ihtiyaçlarının karşılanması hususlarındaki eksikliklerden meydana geldiği düşünülmektedir. Araştırma bulgularına göre Suriyeli mültecilerin sosyal destek ihtiyaçlarını karşılamada en çok aile bireylerini ve yine kendileri gibi Suriye’deki savaştan kaçarak Türkiye’ye göç etmiş hemşerilerini tercih etmeleri durumu, göç sürecinin benzer olumsuz etkilerini yaşamalarından ötürü Suriyeli sığınmacıların sosyal destek ihtiyaçlarını anlamlı olarak karşılanamamasına sebep olmuştur. Zira bu durumun, araştırmanın hipotezlerini destekler nitelikte olup sosyal destek ihtiyacı düşük olan Suriyeli sığınmacı bireylerde psikolojik yardım alma eğilimi arttığı söylenebilir.

Sosyal destek ile eğitim düzeyinin anlamlı bir ilişkisi bulunmuştur. Bu bağlamda Traş ve Güngör (2011) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada üniversitede öğrenim gören 12 yabancı mülteci öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan 12 mülteci katılımcının yeterli düzeyde sosyal destek ihtiyaçlarının karşılandığı ve sosyal bağlılık algılarının yeterli düzeyde olduğu ortaya koyulmuştur. Bu bulgular çalışmanın bulguları dolaylı olarak ile benzerlik göstermektedir. Üniversitede öğrenim gören Suriyeli sığınmacı bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bunun temel nedeninin ise üniversitede bulunan sosyal ilişki örüntüsünün ve eğitim düzeyinin Suriyeli bireyler üzerinde oluşturduğu olumlu etki olduğu düşünülebilir.

Vogel ve Wei (2005), 355 üniversite öğrencisiyle erişkin bağlanma ve yardım arama niyetleri arasındaki ilişkide algılanan sosyal destek ve psikolojik sıkıntıya aracılık eden rolleri incelemiş ve bağlanma kaçınma olan bireylerin bağlanma kaygısı olan bireylerden daha az yardım aradıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca, bağlanmadan kaçınma durumunun ve sıkıntıyı kabul etme durumun bireylerde psikolojik yardım arama sürecine daha az istekli olarak baktıklarını ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bulguları göz önüne alındığında Suriyeli sığınmacı bireylerin algıladıkları sosyal

destek düzeylerinin azalması psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki ile dolaylı benzerlik göstermektedir. Araştırmacının bulgularında ifade edildiği gibi bu durumun nedeni Suriyeli sığınmacıların deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etkilerini kabul etmeleri veya bir başka ifade ile sıkıntılı durumları kabul etmiş olmaları olarak yorumlanabilir.

Nicassio (1983) ABD'deki bir Hintli mülteci örneği arasındaki psikososyal uyum ile sosyal yabancılaşma arasındaki ilişkiyi değerlendirmiş, bu çalışma yabancılaşmanın mülteciler ve Amerikalılar arasındaki algılanan farkın derecesi ile pozitif olarak ilişkili olduğunu ve sosyoekonomik durum, İngilizce yeterliliği, Amerikan tanıdıklarının sayısı ve mültecilerin kendi algıları negatif olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Suriyeli sığınmacılar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmada da benzer sonuçlar gözlemlenmiştir. Suriyeli sığınmacı bireyler algıladıkları sosyal destek düzeylerinin çıkmasının sebebi Türkçe yetersizlikleri, sosyoekonomik durumları ve iletişim halinde oldukları Türk tanıdıklarının yetersiz sayıda olması olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda araştırma bulgularında ortaya çıkan ve Suriyeli sığınmacı bireylerin sosyal destek ihtiyaçlarını birincil düzeyde karşıladığını düşündükleri aile faktörünün varlığının bulgusu göz önünde bulundurulmalıdır. Suriyeli sığınmacı bireylerin sosyalleşmelerinin önündeki engellerden bir tanesi de aile bireyleri ile kurdukları iletişim örüntüsünün sosyal destek ihtiyaçlarını karşıladığını düşündükleri algılar boyutudur ve Suriyeli sığınmacıları sosyalleşmekten ve sosyal destek ihtiyaçlarının yeterince karşılanması hususunda engellere neden olduğu söylenebilir. Ayrıca çalışmada ortaya koyulan ekonomik durum ile algılanan sosyal destek arasındaki pozitif yönde yüksek ilişki Nicassio (1983) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Bu noktada karşımıza çıkan öğrenim düzeyi değişkeni araştırmanın bulguları arasında önem arz etmektedir. Araştırmada eğitim düzeyi yüksek Suriyeli sığınmacı bireylerin sosyal destek algıları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Araştırma bulgularına benzer şekilde, Ying ve Akutsu (1997) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, beş Güneydoğu Asya mülteci grubu arasında tutarlılık duygusu ile psikolojik uyum (mutluluk-demoralizasyon) arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Geleneksel kültüre bağlı kalarak birikimli travmanın varlığı, düşük tutarlılıkla ilişkili olduğu ve ardından mutluluğu azalttığı, sosyal destek algılarını olumsuz yönde

etkilediği ortaya koyulmuştur. Ayrıca göç sürecinde mülteci bireyin genç yaşta olması, yükseköğrenim düzeyinde olması, yüksek İngilizce yeterliliğinin bulunması, istihdam sorunu yaşamaması gibi durumlar daha yüksek tutarlılık düzeylerinin olmasını ortaya çıkarmış ve bu bağlamda sosyal destek algılarının yükselmesine katkı sağladığı ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda Ying ve Akutsu (1997) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulguları ile araştırma benzerlik göstermektedir. Araştırma bulguları ışığında kendisini Türkiye’de güvende hissetmediğini düşünen Suriyeli sığınmacıların bu düşüncesinin oluşmasındaki sebeplerden birisi de yabancı düşmanlığı olduğu düşünülmektedir. Araştırmaya katılan ve sosyal destek algısı düşük Suriyeli sığınmacı bireylerin fırsat bulduğunda Türkiye’den daha rahat bir ülkeye gitme düşünceleri kendilerini kabul edebilecekleri, sosyal destek ihtiyaçlarını gerçekleştirebilecekleri ve yabancı düşmanlığından uzaklaşabilmeleri adına bir fırsat oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına benzer olarak, sosyal destek algısı ile ilişkili olan geleneksel kültüre olan bağlılığıyla ilgili olarak, Liebkind (1996) tarafından Finlandiya'daki Vietnamlı mülteci bireyler üzerinden gerçekleştirilen çalışmada, her iki kültüre karşı dengeli pozitif yönelimin, tüm örnekleme stres semptomlarını eş zamanlı olarak hafiflettiğini ortaya koyulmuştur. Ayrıca Labys, Dreyer ve Burns (2017) tarafından, ev sahibi ülkenin tutumlarıyla ilgili olarak, Güney Afrika'daki mültecilerle yapılan nitel olarak gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların üçte ikisinin, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık olarak adlandırdıkları olumsuz durumların yerel halk tarafından kabul edildiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca bahsi geçen araştırmacılar, çalışmaya katılan mülteci katılımcıların önemli bir kısmının, ayrımcılık durumlarının sosyal destek algıları üzerinde birincil baskı konusu olarak nitelendirildiğini tespit etmişlerdir. Araştırma bulgularında aracı değişken olan sosyal desteğin aile alt faktörünün artmasıyla Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım alma eğilimlerinin artık gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu durum, aile alt faktöründen sosyal destek ihtiyacını karşılayan Suriyeli sığınmacıların psikolojik sorunlarını anlatmak konusunda kendisini yüreklendirmiş ve daha profesyonel bir yardıma ihtiyaç duydukları sonucunu ortaya koymaktadır.

Diğer insanlardan sosyal destek almak, mültecilerin uyum sürecini yumuşatmakta ve yeniden yerleşim sonucunda yaşadıkları stresi azaltmaktadır. Öte yandan, onlara destek sağlayan sosyal ağlara sahip olmayan mülteciler, yeniden yerleştirme zorluklarıyla kendi başlarına yüzleşmekte ve yeni bir ülkeye uyum sürecinde zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Simich ve diğerleri (2005) tarafından Kanada'daki

göçmen ve mültecilere yönelik sosyal destek algılarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmada, göç sürecinin ardından mülteci bireylerin destek arama yollarını tanımlamayı, göçmenleri ve mültecilerin sosyal destek ve destek arama yöntemlerini karşılaştırmayı ve sosyal desteği güçlendirebilecek mekanizmaların belirlenmesi amaçlanmıştır. İlgili çalışma, 2000-2003 yılları arasında üç şehirde üç aşamada gerçekleştirmiştir. Göçmen bireylerin yerleştirilmesi sürecinde hizmet veren 137 sağlık personeli üzerinde gerçekleştirilen çalışmada hem derinlemesine hem de odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, yaşamlarının farklı alanlarında çok fazla değişiklik olmasına rağmen, algılanan sosyal desteğin göçmenlerin yaşamlarında ve sağlıklarında önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Sosyal desteğe sahip mültecilerin ve göçmenlerin daha az stres yaşamakta, kendilerini güçlendirmekte ve sosyal desteğe sahip olmayanlardan daha kolay bir şekilde sosyal hayata uyum sağlamakta olduğu ortaya koyulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre sosyal desteği olmayan bireylerin, kendilerini yalnız hissettikleri ve bu sürecin iş arama konusunda cesaretlerini kırdığı ortaya koyulmuştur. Araştırma bulguları göz önüne alındığında Suriyeli sığınmacı bireylerde sosyal destek düzeyleri ile stresli yaşam olaylarının etki düzeyleri arasında negatif ve ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Bu durum Simich ve diğerleri (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Benzer bir şekilde Jasinskaja-Lahti, Liebkind, Jaakkola ve Reuter (2006) tarafından 2360 yetişkin göçmenle ülke çapında gerçekleştirilen çalışmada sosyal desteğin mültecilerin refah ve uyum süreci üzerinde doğrudan olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir. Araştırmada ev sahibi toplumuyla, mültecilerin arkadaşlarıyla, aileleriyle ve akrabalarıyla aktif etkileşim örüntülerinin, mültecilerin psikolojik iyilik halleri üzerinde koruyucu bir etkisi olduğu ortaya koyulmuştur. Ev sahibi ülkeden, mültecilere karşı ayrımcılık yapmayan insanlarla sosyal ağlar oluşturan sığınmacıların, göç ettikleri ülkelere daha iyi uyum sağladığı ortaya koyulmuştur. Araştırma bulgularına benzer şekilde Suriyeli sığınmacıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri arttıkça stresli yaşam olaylarının etkilerinin azaldığı görülmüştür. Yine bu durumun Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik iyi oluşlarına destek sağladığı ve uyum süreçlerini arttırdığı söylenebilir.

Yaşlı mülteciler, refakatsiz mülteci küçükler ve kadınlar daha savunmasızdır ve psikolojik problemler geliştirmek için daha yüksek risk altındadır (Bemak ve Chung, 2017). Bu konuda ilgili literatüre bakıldığında, bireylerin yaşının mültecilerin göç

süreçlerini etkileyen faktörlerden biri olabileceğini bildirmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, yaşlı olmak, bireyleri yüksek risk altına sokar ve ruhsal sağlık sorunlarına karşı kırılganlıklarını arttırır. Araştırma bulguları göz önüne alındığında Suriyeli sığınmacı bireylerin yaşları ile deneyimledikleri stresli yaşam olaylarının etki düzeyleri arasında pozitif yönde yüksek bir ilişki görülmüştür. Bu durum Bemak ve Chung (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma bulgularında ortaya çıkan bir diğer durum ise bir meslek eğitimi almış ve hayatının bir sürecinde mesleğini yapma imkânı bulan Suriyeli sığınmacı bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve psikolojik yardım alma eğilimleri arasındaki ilişkidir. Araştırma bulgularına göre Suriyeli sığınmacıların Suriye’de yapmakta olduğu bir mesleğe sahip olma durumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bir mesleğe sahip olan Suriyeli sığınmacıların algıladıkları sosyal destek düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bu durum Nicassio ve Pate (1984) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bir mesleğe sahip olmayan mültecilerin daha az eğitim ve gelire sahip olduğunu, ev sahibi ülkede daha fazla uyum zorluğu yaşadı ve sosyal destek algılarının düşük olduğu ifade edilmiştir. Araştırma bulgularının sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların bir meslek sahibi olma durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bir meslek sahibi olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının bir meslek sahibi olmayan bireylere göre anlamlı ölçüde yüksek olduğu, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre “Suriye’de bir mesleğe sahip olan Suriyeli sığınmacıların, Suriye’de bir mesleğe sahip olmayan sığınmacılara göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı şekilde farklılık göstermektedir.” hipotezi de doğrulanmıştır. Bu durum Suriye’de bir mesleğe sahip olan nitelikli sığınmacıların psikolojik yardım alma eğilimlerinin artışı da beraberinde getirmektedir. Nitekim araştırma bulguları göz önüne alındığında Suriyeli sığınmacıların algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ile pozitif yönde bir ilişkisi mevcuttur. Bu durum Nicassio ve Pote (1984) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulguları ile benzerlik

göstermektedir. Bu bağlamda, meslek sahibi bireylerin sosyal ilişkilerinin ve kendisini açma davranışının yüksek düzeyde olduğu yorumunu beraberinde getirebilmektedir.

Literatür incelendiğinde sığınmacı bireylerin psikolojik yardım alma eğilimleri ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışında psikolojik yardım almaya ilişkin direkt veya dolaylı ilgili olabilecek çalışmalar ışında karşılaştırmalar ve yorumlar yapılmıştır.

Rickwood ve diğerleri (2005) profesyonel psikolojik yardım aramanın önündeki en büyük engelin profesyonel yardım aramaya yönelik olumsuz tutumlar olduğunu iddia etmişlerdir. Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilen çalışmada bu duruma benzer bulgular elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları düşük çıkmıştır. Yine araştırma bulgularına Suriyeli sığınmacı bireylerin büyük çoğunluğunun daha önce psikolojik yardım almadıkları ve psikolojik yardım alma ile ilgili bir bilgiye sahip olmadıkları ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda yorumlandığında Suriyeli sığınmacı bireylere yönelik psikolojik yardım alma hakkındaki bilgilendirici çalışmalar onların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Yapılan çalışmalarda eğitim düzeyinin de psikolojik yardım alma tutumunun eğitim düzeyi ile ilişkisi de mevcut olduğu ortaya koyulmuştur. Nilsson ve diğerleri (2004) çalışmasında, uluslararası öğrencilerin sadece % 2'sinin üniversite danışma merkezlerinden yardım istediği bildirilmiştir. Avustralya'nın 1997'deki ruhsal sağlık araştırmasında, ruhsal bozukluğun yaygın olmasına rağmen, üç kişiden sadece birinin sorunlarına yardım istediği ifade edilmiştir (Whiteford ve Groves, 2009). Araştırma bulgularına göre eğitim düzeyi üniversite ve daha üstü olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumların yüksek olduğu yukarıda bahsi geçen çalışmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Benzer olarak Suriyeli sığınmacılarla gerçekleştirilen çalışmanın bulguların göre alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların eğitim düzeylerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Eğitim düzeylerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek

düzyede anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle lisansüstü düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en yüksek puanda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Kruskal Wallis testi analizi sonuçlarına göre “Eğitim düzeyi yükseldikçe Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak farklılık göstermektedir.” hipotezi de doğrulanmıştır. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacı bireyler üzerinde gerçekleştirilen çalışmada benzer bulgular elde edilmiştir. Suriyeli sığınmacı bireylerin eğitim düzeyi arttıkça psikolojik yardım alma eğilimleri de anlamlı olarak artış göstermektedir. Bu durumun araştırma bulguları da göz önüne alındığında sosyal destek düzeyleri ile ilgisi olduğu düşünölmektedir.

Gerçekleştirilen çalışmalarda cinsiyet faktörü, profesyonel psikolojik yardım aramaya yönelik tutumların önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (Nam ve diğerleri, 2010; Sheffield ve diğerleri, 2004). Ayrıca, çeşitli araştırmalar, kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında psikolojik yardıma yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir (Ang, Lim, Tan ve Yau, 2004; Barwick, deMan ve McKelvie, 2009; Johnson, 1988; Kartalova-O'Doherty ve Doherty, 2011; Koydemir-Özden, 2010; Leong ve Zachar, 1999; Mackenzie, Gekoski ve Knox, 2006; Nam ve diğerleri, 2010; Svensson, Nygard, Sorensen ve Sandanger, 2009; Türküm, 2005). Araştırmalar sadece cinsiyet değil, aynı zamanda cinsiyet rolü yöneliminin yardım aramaya yönelik tutumları da etkilediğini göstermiştir (Johnson 2001; Türküm, 2005). Johnson (2001), kadınlığın, profesyonellerin psikolojik sorunlara yardımcı olma becerilerinin güveninde bir etkisi olduğunu bulmuştur. Yukarıdaki bulgular ile araştırmanın bulguları benzerlik göstermemektedir. Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilen çalışma bulgularına göre alan sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların cinsiyete göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde değişmediği anlaşılmaktadır. Kadın sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Mann Whitney U testi analizi sonuçlarına göre “Cinsiyete göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı farklılık göstermektedir” hipotezi doğrulanmamıştır. Suriyeli kadın sığınmacı bireylerin Suriyeli erkek sığınmacılarına göre psikolojik yardım alma eğilimi

daha yüksek çıkmasının yanında bu farklılık anlamlı değildir. Bu bağlamda Cinsiyet faktörü ile psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumların ilişkisini ifade eden çalışmaların sonuçlarında farklılıklar mevcuttur. Bu bağlamda Ang ve diğerleri (2004) cinsiyet rolü yöneliminin yardım aramaya yönelik tutumlar üzerindeki etkisini doğrulayan diğer çalışmalara göre farklı sonuçlar bulmuş ve erkekliğin yardım arayan tutumu önemli ölçüde etkilemediğini bulmuşlardır. Ayrıca, kadınlık puanları düşük olan bireylerin, özellikle kadınlara yönelik puan alma ve diğerlerinin görüşleri konusunda daha hassas olmaları bakımından, kadınlık puanları yüksek olan bireylere göre profesyonel yardım aramaya karşı daha az olumlu tutumları olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer olarak kadın olmanın neden yardım arama davranışını etkilediğini anlamak için Judd, Komiti ve Jackson (2008) tarafından başka bir çalışma yapılmıştır. Kadınların ruhsal sağlık problemleri kapsamında yardım arama konusunda erkeklerden daha önemli gördüklerini bulmuşlardır. Ayrıca, bu farkın cinsiyet rolü farklılıklarının bir yansıması olabileceğini de doğrulamışlardır. Aynı çalışmada, erkeklerin sosyal statüleri, daha fazla kontrol ve karar verme gücünün, bir ruhsal bozukluk teşhisinin kabul edilmesini etkileyebileceğini ve duygu ve duyguları ifade etmedeki güçlüklerinin psikolojik problemler aramaya yardım etmelerini etkileyebileceğini iddia etmişlerdir (Jagdeo, Cox, Stein ve Sareen, 2009; Chan ve Hayashi, 2010; Judd ve diğerleri, 2008).

Yaş farkı, yardım arama davranışını etkileyen başka bir faktör olarak bulunmuştur (Shea ve Yeh 2008). Yaşın yardım arama tutumuna etkisi ile ilgili birçok çelişkili bulgu vardır. Literatürde, bazı araştırmalar yaşlı insanların yardım arama niyetinde düşük niyete sahip olduklarını (Westerhof, Maessen, De Brujin ve Smets, 2008) ve yardım arama yönündeki olumsuz tutumlara sahip olduklarını tespit etmişken, (Lebowitz ve Niederehe, 1992), diğer çalışmaların yaşlı bireylerin olumlu tutumlarına yönelik sonuçlara varılmıştır. Genel olarak çalışmalara bakıldığında genç bireylere kıyasla yaşlı bireyler yardım aramaya yönelik daha olumlu tutumlarla ilişkilidir (Mackenzie ve diğerleri, 2006; Svensson ve diğerleri, 2009). Suriyeli sığınmacı bireyler ile gerçekleştirilen bu çalışma bulgularına göre ilgili çalışmalara benzer bir sonuç bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin yaş düzeyleri ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 262 Müslüman kadının katılımıyla yapılan çapraz ulusal bir

çalışmada, yaşları 19 ile 20 arasında değişen genç katılımcıların, profesyonel yardım aramaya yaşları 21 ile yaş arasında olanlardan daha az olumlu olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada araştırmacılar, bu farklılığı ruhsal sağlık sorunları hakkında yetersiz bilgiye ve ruhsal sağlık hizmetlerinin kullanılabilirliği hakkında daha az farkındalığa bağladımışlardır (Al Krenawi, Graham, Dean ve Eltaiba, 2004).

Fischer ve Turner (1970) ve Cash, Kehr ve Ronald (1978), psikolojik sorunlardan yardım alan bireylerin yardım arama konusunda daha olumlu bir tutum sergileyebileceklerini önermiştir. Wilson, Rickwood ve Deane (2007), önceki yardım arama deneyimlerinin gelecekteki yardım arama davranışını etkilediğini, daha önce profesyonel yardım almış bireylerin gelecekte yardım isteme ihtimalinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgular Raviv, Raviv, Vago-Gefen ve Fink (2009) tarafından desteklenmiştir. Ayrıca, önceki mesleki süreçlerden memnuniyet derecesinin yalnızca yardım arama konusundaki olumlu tutumlarını değil, aynı zamanda kendi kendine ve diğer ruhsal sağlık kaynaklarına ulaşma isteğini de arttırdığını bulmuşlardır. Ayrıca, daha önce yardım arama deneyimleri olan bireylerin, ruh sağlığı hizmetlerine başvurma olasılığını artıran, yaşamayan bireylerin göre daha fazla damgalama toleransına sahip oldukları bulunmuştur (Aegisdottir ve Gerstein, 2009). Ayrıca, daha önce danışmanlık almış olan kişilerin daha önce danışmanlık almayanlara göre daha fazla yardım alma eğilimi gösterdiğini doğrulayan, önceki danışma deneyimleri ile yardım aramaya yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi anlamak için yapılmış birçok çalışma vardır (Chang, 2008; Aegisdottir ve Gerstein, 2009; Kahn ve Williams, 2003; Sheffield ve diğerleri, 2004; Vogel, Wade, Wester, Larson ve Hackler, 2007; Woodward ve Pachana, 2009). Yukarıda ifade edilen çalışma bulguları ile Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilen çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir. Daha önce psikolojik yardım almış Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve bu bireyler ileride psikolojik yardım almayı düşünmektedirler.

Tolsdorf (1976) tarafından, bireylerinin sosyal ağ üyelerini yaşam problemleriyle başa çıkmada yardım almak için kullandıkları ve bireylerin inançları, tutumları ve beklentileri olarak tanımlayan olumsuz sosyal ağ yönelimi boyutunun, profesyonel psikolojik yardıma yönelik daha az olumlu tutumla ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur (Tata ve Leong, 1994). Gerçekleştirilen çalışma bulguları ile Suriyeli sığınmacılar

üzerinde gerçekleştirilen çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir. Yüksek sosyal destek düzeyinin belirleyici faktörü olan aile faktörünü, Suriyeli sığınmacı bireyler üzerinde olumsuz sosyal ağ yönelimi olarak yorumlanabilmektedir. Kültürel olarak psikolojik yardım alma eğilimleri düşük olan Suriyeli sığınmacı bireyler aile üyeleri tarafından psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz düşünce örüntüleriyle desteklendiği söylenebilir. Gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise algılanan sosyal destek, yardım aramaya yönelik tutumların bir başka yordayıcısı olarak ortaya çıktığı bulunmuştur (Vogel ve diğerleri, 2005; Çebi, 2009). Diğer çalışmalarda ise bireylerin aileleri, arkadaşları ve diğerlerinden önemli sosyal destek algılayan bireylerin, psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarını düşük destek aldıklarına göre daha fazla bulduğu görülmüştür (Çebi, 2009; Gourash, 1978; Koydemir-Özden, 2010; Miville ve Constantine, 2006).

Psikolojik yardım arama ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaları özetlemek gerekirse, bireyler farklı kişisel ve duygusal problemleri deneyimleyerek profesyonel psikolojik yardıma ihtiyaç duydukları çeşitli problemlerle karşılaşsalar da, yardım arama eğilimde bulunmayabilirler. Çünkü bireyler bazı engelleri algılayabilmekte ve bu engeller bireylerin psikolojik yardım arama davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Literatüre göre, yardım aramanın ya da aramamanın en önemli yordamlarından biri, bireylerin profesyonel yardım aramaya yönelik tutumlarıdır. Ancak, tutumu etkileyen sayısız değişken vardır. Çeşitli tanımlara sahip ve belirli gruplandırmalarla ifade edilen bireylerin tutumlarının psikolojik yardım aramaya olan etkileri olan faktörler yukarıda belirtilmiştir. Ancak ilgili literatür incelendiğinde zorunlu göçe maruz kalmış bireyler veya mülteci yada sığınmacı bireyler için psikolojik yardım aramaya ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2 Sonuç ve Öneriler

Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarına yönelik etkisinin incelendiği bu çalışmada çalışma hipotezlerine ve çeşitli değişkenlere göre gerçekleştirilen istatistiksel analizler neticesinde elde edilen bulgulara göre aşağıdaki temel sonuçlar elde edilmiştir.

1. Suriyeli sığınmacıların Cinsiyete göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Suriyeli kadın

sığınmacı bireylerin psikolojik yardım alma eğilimleri, Suriyeli erkek sığınmacı bireylerin psikolojik yardım alma eğilimlerine göre daha yüksek olmasına rağmen psikolojik yardım alma eğilimlerine göre elde edilen bulgularda sıra ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

2. Suriyeli sığınmacıların meslek durumuna göre sıra ortalamaları incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların bir meslek sahibi olma durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bir meslek sahibi olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının bir meslek sahibi olmayan bireylere göre anlamlı ölçüde yüksek olduğu, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu sonucu bulunmuştur.

3. Türkiye’de ulaşılabilecek desteklerin durumlarına göre Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı olarak yüksek düzeyde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ulaşılabilecekleri destekleri bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum düzeylerine yönelik ulaşılabilecekleri destekleri olmayan bireylere göre anlamlı ölçüde düşük olduğu, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu sonucu bulunmuştur.

4. Suriyeli sığınmacıların medeni durumuna göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları anlamlı ölçüde farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Evli, bekâr ve dul olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum düzeylerine göre farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı sonucu bulunmuştur.

5. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de bulunma sürelerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Türkiye’de bulunma sürelerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumlarına yönelik olarak yüksek düzeyde farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de daha uzun süre bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım alma eğilimlerin daha yüksek düzeyde olduğu sonucu bulunmuştur.

6. Suriyeli sığınmacıların eğitim düzeylerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Eğitim düzeylerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumlarına yönelik farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle lisansüstü düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en yüksek puanda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacı bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça psikolojik yardım alma eğilimlerinin artış gösterdiği sonucu bulunmuştur.

7. Suriyeli sığınmacıların gelir düzeylerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Gelir düzeylerine göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumlarına yönelik farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle 2001 TL ve üzeri düzeyinde bulunan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların gelir düzeyi yükseldikçe psikolojik yardım alma eğilimlerinin yükseldiği sonucu bulunmuştur.

8. Suriyeli sığınmacıların kendilerini Türkiye’de güvende hissetme durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Kendilerini Türkiye’de güvende hissetme durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik olarak farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle kendisini Türkiye’de güvende hissetmeyen Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların kendilerini güvende hissetme düşüncelerine göre psikolojik yardım alma eğilimlerinin çok yüksek düzeyde farklılık gösterdiği sonucu bulunmuştur.

9. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye dönüş durumlarına ilişkin düşüncelerine göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Türkiye’ye dönüş durumlarına ilişkin düşüncelerine göre

Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumlarına yönelik olarak farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Suriye’de barış olsa bile Türkiye’de kalabilirim düşüncesine sahip Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye dönüş düşüncelerine göre psikolojik yardım alma eğilimlerinin yüksek düzeyde farklılaştığı sonucuna varılmıştır.

10. Suriyeli sığınmacıların destek aldıkları bireylere göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği sonucu bulunmuştur. Destek aldıkları bireylere göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumlarına yönelik olarak farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle sırasıyla hemşeri ve aileden destek alan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların en çok aile ve hemşerilerinden destek aldığı ve Suriyeli sığınmacı bireylerin destek aldıkları bireylere göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında çok yüksek düzeyde anlamlı farklılıklar olduğu sonucu bulunmuştur.

11. Suriyeli sığınmacıların psikolojik danışma hakkında bilgi durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Psikolojik danışma hakkında bilgi durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumlarına yönelik olarak farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olmayan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacı bireylerin çoğunluğunun psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olmadığı, psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi olan Suriyeli sığınmacı bireylerin ise psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının çok yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

12. Suriyeli sığınmacıların daha önce psikolojik yardım alma durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Daha önce psikolojik yardım alma durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutum ölçeğine yönelik sıra ortalamalarının puanlarının farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle psikolojik yardım almayan Suriyeli sığınmacı bireylerin araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu ve psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının en düşük puanda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda daha önce psikolojik yardım almayan Suriyeli sığınmacı bireylerin çok fazla olduğu, bu durumun da psikolojik yardım almaya ilişkin tutum düzeylerini olumsuz yönde etkilediği sonucu bulunmuştur. Beraberinde Suriyeli sığınmacıların daha önce psikolojik yardım alma durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

13. Suriyeli sığınmacıların Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olma durumlarına göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olma durumlarına göre Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım aramaya ilişkin tutumlarına yönelik olarak farklılık gösterdiği, bununla birlikte söz konusu farkın istatistiksel açıdan yüksek düzeyde anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olan Suriyeli sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarının, Suriye savaşında yakın çevresinde bulunan bireylerin yaralanmasına veya ölümüne tanık olmayan Suriyeli sığınmacı bireylere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların yakın çevrelerinden ölüm veya yaralanmaya tanık olma durumu fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Beraberinde Suriyeli sığınmacıların ölüm ve yaralanma durumlarına tanık olması psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını olumsuz yönde etkilediği sonucu bulunmuştur.

14. Suriyeli sığınmacı bireylerin maruz kaldıkları stresli yaşam olaylarının etkisi arttıkça algıladıkları sosyal destek düzeylerinin azaldığı sonucu bulunmuştur. Göç sürecinde ortaya çıkan olumsuz durumlar Suriyeli sığınmacılar üzerinde Türkiye’de

bulunmaları süreleri yüksek olsa bile algıladıkları sosyal destek düzeylerinde düşüş olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

15. Suriyeli sığınmacı bireylerin çok boyutlu aile desteğinin aracı değişken olarak modele katıldığında, olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki yol katsayısında düşüş gözlenmiştir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacı bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeylerine etki eden aile faktörünün ön plana çıkması ve Suriyeli sığınmacıların daha çok ailelerinden destek almaya yönelmesi durumu psikolojik yardım alma eğilimlerinde anlamlı bir düşüşe sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

16. Suriyeli sığınmacı bireylerin maruz kaldıkları stresli yaşam olaylarının etkilerinin düzey arttıkça psikolojik yardım alma eğilimlerinin düştüğü sonucu bulunmuştur. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların deneyimledikleri stresli yaşam olayları ile psikolojik yardım alma eğilimleri arasında anlamlı olarak bir farklılık bulunmuştur. Bu durumun Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım alma eğilimlerini olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

17. Suriyeli sığınmacıların Stresli yaşam olaylarının etkisi ile psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında Suriyeli sığınmacıların sosyal destek algıladıkları düzeylerinin aracılık rolünün anlamlı bir etkisi bulunmuştur. Bu bağlamda, olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve çok boyutlu aile desteği faktörü aracı değişken olarak eklendiğinde yol katsayısında düşüş gözlendiği için, çok boyutlu aile desteği faktörünün olayların etkisi faktörü ile psikolojik yardım faktörü arasında kısmi aracılık etkisine sahip olduğu sonucu bulunmuştur.

Araştırmadan ortaya çıkan bulgulara göre konu ile ilgili araştırmacılara, okurlara ve bu konu ile ilgili bireylerle yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

1. Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumları ile ilgili gerçekleştirilmesi düşünülen çalışmalarda Suriyeli sığınmacı bireylerin kendini açma davranışlarını değişken olarak almaları önerilebilir. Böylece Suriyeli sığınmacı bireylerin kendini

açma davranışlarının psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları üzerindeki etkisinin ne yönde olduğu ortaya koyulmuş olabilir.

2. Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumları ile ilgili gerçekleştirilmesi düşünülen çalışmalarda Suriyeli sığınmacı bireylerin sosyal damgalama düzeylerini değişken olarak almaları önerilebilir. Böylece Suriyeli sığınmacı bireylerin sosyal damgalama düşüncelerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları üzerindeki etkisinin ne yönde olduğu ortaya koyulmuş olabilir.

3. Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarına etkisini inceleyen bu araştırma Samsun ve çevre illerinde bulunan Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili yapılacak çalışmalar Türkiye'nin tüm illerinde bulunan Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilebilir. Böylece daha geniş bir evrende çalışma yürütülmüş olacak ve değişkenlerin anlamlılık ve farklılık düzeylerini daha derin düzeyde inceleme fırsatı bulunacağı düşünülmektedir.

4. Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarına etkisini inceleyen bu araştırma yalnızca Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili yapılacak çalışmalar Türkiye'de bulunan tüm illerinde bulunan tüm sığınmacılar üzerinde gerçekleştirilebilir. Böylece daha geniş bir evrende çalışma yürütülmüş olacak ve değişkenlerin anlamlılık ve farklılık düzeylerini daha geniş düzeyde inceleme fırsatı bulunacağı düşünülmektedir.

5. Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarına etkisini inceleyen bu araştırma katılımcılara konu ile ilgili ölçekler uygulanmış ve elde edilen veriler çalışma formatına uygun programlarla analiz edilmiştir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacılarla bu konuda yapılacak olan çalışmalarda çift dil bilen psikolojik danışman veya tercüman eşliğinde görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilebilir. Böylece daha derin bulgular elde edilmesi sağlanabilir.

6. Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarına etkisini inceleyen bu araştırma katılımcılara konu ile ilgili ölçekler uygulanmış ve elde edilen veriler çalışma formatına uygun programlarla analiz edilmiştir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacılarla bu konuda yapılacak olan çalışmalarda psikolojik danışma oturumları gerçekleştirilebilir. Böylece psikolojik danışma oturumlarına katılım ve devam ettirme oranları ile ilgili bulguların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir. Bu durumun bu konuda yapılacak çalışmalara önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7. Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardım almalarına ilişkin tutumlarına etkisini inceleyen bu araştırma Suriyeli sığınmacı bireylerin yüksek ölçüde psikolojik danışma hakkında bilgi sahibi ve yine yüksek ölçüde psikolojik yardıma ilişkin tutumlarının düşük olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda konu ile ilgili yapılacak olan çalışmalarda Suriyeli sığınmacıların psikolojik yardım alma durumları ile ilgili farkındalık oluşturabilecek çalışmaların gerçekleştirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda konu ile ilgili yapılacak deneysel çalışmalarda Suriyeli sığınmacıların bilgilendirilmesini içeren uygulamalar yapılması durumunun konu ile ilgili faydacı bir yaklaşımın ortaya çıkmasına vesile olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acosta, Y. D., Larsen, L. J., ve Grieco, E. M. (2014). Noncitizens under age 35: 2010–2012 (american community survey briefs). *Washington, DC: US Census Bureau*.
- Adıgüzel, Y. (2012). ‘Esenler’de Yaşamak, Memlekette Ölmek: Göç ve Kente Uyum Sürecinde Hemşehrilik’. *Göç, kentleşme ve aidiyet ekseninde Esenler’i anlamak içinde*, 185-221.
- Aegisdottir, S., ve Gerstein, L. H. (2009). Beliefs about psychological services (BAPS): Development and psychometric properties. *Counselling Psychology Quarterly*, 22(2), 197-219.
- Ai, A. L., Peterson, C., ve Ubelhor, D. (2002). War-related trauma and symptoms of posttraumatic stress disorder among adult Kosovar refugees. *Journal of Traumatic Stress*, 15(2), 157-160.
- Ais, J., Zylberberg, A., Barttfeld, P., ve Sigman, M. (2016). Individual consistency in the accuracy and distribution of confidence judgments. *Cognition*, 146, 377-386.
- Akalın, A. T. (2016). *Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmen çocukların eğitim sorunları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkaş, İ. (2015). Suriyeli’ler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadelesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 5(1), 92-114.
- Aksoy, E. (2010). Almanya’da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 12(12), 7-38.
- Al-Darmaki, F. R. (2003). Attitudes towards seeking professional psychological help: What really counts for United Arab Emirates university students?. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 31(5), 497-508.
- Al-Krenawi, A., Graham, J. R., Dean, Y. Z., ve Eltaiba, N. (2004). Cross-national study of attitudes towards seeking professional help: Jordan, United Arab

- Emirates (UAE) and Arabs in Israel. *International Journal of Social Psychiatry*, 50(2), 102-114.
- Altuntepe, M. Ö. N. (2008). Türkiye'de kentsel alanlara göç edenlerin kent ve çalışma hayatına uyum durumları: bir alan araştırması. *Journal of Yaşar University*, 3(11).
- American Psychiatric Association. Meeting. (1998). Continuing medical education syllabus and scientific proceedings in summary form: annual meeting of the american psychiatric association. American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5®)*. American Psychiatric Pub.
- Ang, R. P., Lim, K. M., Tan, A. G., ve Yau, T. Y. (2004). Effects of gender and sex role orientation on help-seeking attitudes. *Current Psychology*, 23(3), 203-214.
- Aras, N. E. (2013). A multi-level and multi-sited analysis of the European Union's immigration and asylum policy concerning irregular transit migration and its implications for turkey: Edirne and İzmir as two major gateway cities. *PhD. diss., Middle East Technical University*.
- Arredondo-Dowd, P. M. (1981). Personal Loss and Grief as a Result of Immigration. *The Personnel and Guidance Journal*, 59(6), 376-378.
- Askerov, A. (2011). *The russo-chechen conflict: analysis, impact, transformation*. A Thesis submitted to the Faculty of Graduate Studies of the University of Manitoba.
- Avcı, U., ve Turunç, Ö. (2012). Dönüşümcü Liderlik ve Örgüte Güvenin Kariyer Memnuniyetine Etkisi: Lider-Üye Etkileşiminin Aracılık Rolü. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(2), 45-55.
- Bäärnhelm, S., Laban, K., Schouler-Ocak, M., Rousseau, C., ve Kirmayer, L. J. (2017). Mental health for refugees, asylum seekers and displaced persons: A call for a humanitarian agenda. *Transcultural psychiatry*, 54(5-6), 565.

- Baker, A. M., ve Kevorkian, N. S. (1995). Differential effects of trauma on spouses of traumatized households. *Journal of traumatic stress*, 8(1), 61-74.
- Bandalos, D. L. (2014). Relative performance of categorical diagonally weighted least squares and robust maximum likelihood estimation. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 21(1), 102-116.
- Başoğlu, M., Livanou, M., Crnobarić, C., Frančišković, T., Suljić, E., Đurić, D., ve Vranešić, M. (2005). Psychiatric and cognitive effects of war in former Yugoslavia: association of lack of redress for trauma and posttraumatic stress reactions. *Jama*, 294(5), 580-590.
- Başoğlu, M., Paker, M., Paker, O., Ozmen, E., Marks, I., Incesu, C., ve Sarimurat, N. (1994). Psychological effects of torture: a comparison of tortured with nontortured political activists in Turkey. *American Journal of Psychiatry*, 151(1), 76-81.
- Barney, L. J., Griffiths, K. M., Jorm, A. F., ve Christensen, H. (2006). Stigma about depression and its impact on help-seeking intentions. *Australian ve New Zealand Journal of Psychiatry*, 40(1), 51-54.
- Baron, N., Jensen, S. B., ve De Jong, J. T.V.M. (2003). *Refugees and internally displaced people*. In B. L. Green (Ed.), *Trauma Interventions in War and Peace: Prevention, Practice and Policy*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 243- 270.
- Baron, R. M., ve Kenny, D.A. (1986). The Moderator Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Barrera, M. (1986). Sosyal destek kavramları, ölçüleri ve modelleri arasındaki ayrımlar. *Amerikan topluluk psikolojisi dergisi*, 14 (4), 413-445.
- Barwick, A. K., de Man, A. F., ve McKelvie, S. J. (2009). Personality Factors and Attitude toward Seeking Professional Help. *North American Journal of Psychology*, 11(2), 333.

- Bayer, J. K., ve Peay, M. Y. (1997). Predicting intentions to seek help from professional mental health services. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 31(4), 504-513.
- Bayram, N., (2010). Yapısal eşitlik modellemesine giriş AMOS uygulamaları, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Begley, M., Garavan, C., Condon, M., Kelly, I., Holland, K., ve Staines, A. (1999). *Asylum in Ireland: A public health perspective*. Dublin: Department of Public Health Medicine and Epidemiology.
- Beiser, F. C. (2009). *The fate of reason: German philosophy from Kant to Fichte*. Harvard University Press.
- Beiser, M., ve Hou, F. (2001). Language acquisition, unemployment and depressive disorder among Southeast Asian refugees: a 10-year study. *Social science ve medicine*, 53(10), 1321-1334.
- Bemak, F., ve Chung, R. C. Y. (1998). Vietnamese Amerasians: Predictors of distress and self-destructive behavior. *Journal of Counseling ve Development*, 76(4), 452-458.
- Bemak, F., ve Chung, R. C. Y. (2017). Refugee trauma: Culturally responsive counseling interventions. *Journal of Counseling ve Development*, 95(3), 299-308.
- Bennett, S., ve Campbell, E. (2014). People detained for prolonged periods in immigration detention experienced significant psychological and interpersonal difficulties that make it difficult to rebuild their lives following release from detention. *Australian occupational therapy journal*, 61(1), 33-34.
- Betts, A., ve Kaytaz, E. (2009). National and international responses to the Zimbabwean exodus: implications for the refugee protection regime (Research Paper No. 175). *Geneva, Switzerland: United Nations High Commissioner for Refugees*.

- Beyazova, A., ve Akbaş, M. (2016). Türkiye'deki devlet okullarında Suriyeli mülteci çocuklar. A. Kaya, G. Vural ve A. Aydın (der.) Değerler Eğitimi içinde, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 127-146.
- Bhui, K., Abdi, A., Abdi, M., Pereira, S., Dualeh, M., Robertson, D., ... ve Ismail, H. (2003). Traumatic events, migration characteristics and psychiatric symptoms among Somali refugees. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 38(1), 35-43.
- Birman, D., ve Tran, N. (2008). Psychological distress and adjustment of Vietnamese refugees in the United States: Association with pre-and postmigration factors. *American Journal of Orthopsychiatry*, 78(1), 109-120.
- Birman, D., ve Tran, N. (2015). The academic engagement of newly arriving Somali Bantu students in a US elementary school. *Washington, DC: Migration Policy Institute*.
- Bisson, J., ve Andrew, M. (2007). Psychological treatment of post-traumatic stress disorder (PTSD). *Cochrane database of systematic reviews*, (3).
- Boldwin, L. A. (1967). *Theories of Child Development*. John Wiley and Sons. Inc. New York.
- Boldero, J., ve Fallon, B. (1995). Adolescent help-seeking: What do they get help for and from whom?. *Journal of Adolescence*, 18(2), 193-209.
- Boufous, S., Silove, D., Bauman, A., ve Steel, Z. (2005). Disability and health service utilization associated with psychological distress: The influence of ethnicity. *Mental Health Services Research*, 7(3), 171-179.
- Bölükbaş, F. (2016). Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının analizi: İstanbul örneği. *Journal of international social research*, 9(46).
- Breckler, S. J., ve Wiggins, E. C. (1989). Affect versus evaluation in the structure of attitudes. *Journal of experimental social psychology*, 25(3), 253-271.
- Brown, W. (2015). *Undoing the demos: Neoliberalism's stealth revolution*. Mit Press.

- Brownell, A., ve Shumaker, S. A. (1984). Social support: An introduction to a complex phenomenon. *Journal of Social Issues*, 40(4), 1-9.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(4), 1-14.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (17. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, Y. (2011). *Göç ve kent: 1989'dan günümüze göç eden insanların kent adaptasyonu Diyarbakır örneği* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Carlson, E. B., ve Rosser-Hogan, R. (1991). Trauma experiences, posttraumatic stress, dissociation, and depression in Cambodian refugees. *The American journal of psychiatry*, 148(11), 1548.
- Carlton, P. A., ve Deane, F. P. (2000). Impact of attitudes and suicidal ideation on adolescents' intentions to seek professional psychological help. *Journal of Adolescence*, 23(1), 35-45.
- Cash, T. F., Kehr, J., ve Salzbach, R. F. (1978). Help-seeking attitudes and perceptions of counselor behavior. *Journal of Counseling Psychology*, 25(4), 264-296.
- Cepeda-Benito, A., ve Short, P. (1998). Self-Concealment, Avoidance of Psychological Services, and Perceived Likelihood of Seeking Professional Help. *Journal of Counseling Psychology*, 45(1), 58-64.
- Chan, R. K., ve Hayashi, K. (2010). Gender roles and help-seeking behaviour: Promoting professional help among Japanese men. *Journal of Social Work*, 10(3), 243-262.
- Chang, H. (2008). Help-seeking for stressful events among Chinese college students in Taiwan: Roles of gender, prior history of counseling, and help-seeking attitudes. *Journal of College Student Development*, 49(1), 41-51.

- Chen, S. X., ve Mak, W. W. (2008). Seeking professional help: Etiology beliefs about mental illness across cultures. *Journal of Counseling Psychology*, 55(4), 442.
- Cheung, P. (1994). Posttraumatic stress disorder among Cambodian refugees in New Zealand. *International Journal of Social Psychiatry*, 40(1), 17-26.
- Chimonides, K. M., ve Frank, D. I. (1998). Rural and urban adolescents' perceptions of mental health. *Adolescence*, 33(132), 823.
- Cho, S. J., Lee, J. Y., Hong, J. P., Lee, H. B., Cho, M. J., ve Hahm, B. J. (2009). Mental health service use in a nationwide sample of Korean adults. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 44(11), 943.
- Christensen, K. C. (1976). Where Clients Go before Contacting the University Counseling Center. *Journal of College Student Personnel*, 17(5), 396-399.
- Chung, R. C. Y., ve Kagawa-Singer, M. (1993). Predictors of psychological distress among Southeast Asian refugees. *Social science ve medicine*, 36(5), 631-639.
- Ciarrochi, J. V., ve Deane, F. P. (2001). Emotional competence and willingness to seek help from professional and nonprofessional sources. *British Journal of Guidance ve Counselling*, 29(2), 233-246.
- Ciarrochi, J., Deane, F. P., Wilson, C. J., ve Rickwood, D. (2002). Adolescents who need help the most are the least likely to seek it: The relationship between low emotional competence and low intention to seek help. *British Journal of Guidance and Counselling*, 30(2), 173-188.
- Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300-314.
- Cohen, S. (1988). Psychosocial models of the role of social support in the etiology of physical disease. *Health psychology*, 7(3), 269.
- Collyer, M. (2012). Migrants as strategic actors in the European Union's Global Approach to Migration and Mobility. *Global Networks*, 12(4), 505-524.

- Cutrona, C. E. (1990). Stress and social support—In search of optimal matching. *Journal of social and clinical Psychology*, 9(1), 3-14.
- Çakar, B. (2015). Avrupa ve ABD’de Artan Salgın: Nefret Suçu. *The Global a Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 91-113.
- Çebi, E. (2009). University students’ attitudes toward seeking psychological help: Effects of perceived social support, psychological distress, prior help-seeking experience and gender. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çevik, S. A. (2016). Suriye’den Türkiye’ye göç’ün etkileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 80-83.
- Çobanoğlu, S. (1996). Determination, distribution and hosts of Acarina group harmful and useful on stored products in the province of Edirne. *Türkiye Entomoloji Dergisi*, 20(3), 199-210.
- D’Ancona, M. Á. C. (2016). Immigration as a threat: Explaining the changing pattern of xenophobia in Spain. *Journal of International Migration and Integration*, 17(2), 569-591.
- Dahl, S., Mutapcic, A., ve Schei, B. (1998). Traumatic events and predictive factors for posttraumatic symptoms in displaced Bosnian women in a war zone. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 11(1), 137-145.
- Davey, C., Heard, R., & Lennings, C. (2015). Development of the Arabic versions of the Impact of Events Scale-Revised and the Posttraumatic Growth Inventory to assess trauma and growth in Middle Eastern refugees in Australia. *Clinical Psychologist*, 19(3), 131-139.
- Davis, D. D., ve Orendovici, T. (2006). Incidence of ozone symptoms on vegetation within a National Wildlife Refuge in New Jersey, USA. *Environmental Pollution*, 143(3), 555-564.

- Dawson-Hahn, E. E., Greenberg, S. L., Domachowske, J. B., ve Olson, B. G. (2010). Eosinophilia and the seroprevalence of schistosomiasis and strongyloidiasis in newly arrived pediatric refugees: an examination of Centers for Disease Control and Prevention screening guidelines. *The Journal of pediatrics*, 156(6), 1016-1018.
- De Haene, L., Grietens, H., ve Verschueren, K. (2010). Adult attachment in the context of refugee traumatisation: The impact of organized violence and forced separation on parental states of mind regarding attachment. *Attachment ve Human Development*, 12(3), 249-264.
- Deane, F. P., Wilson, C. J., ve Ciarrochi, J. (2001). Suicidal ideation and help-negation: Not just hopelessness or prior help. *Journal of clinical psychology*, 57(7), 901-914.
- Deane, F. P., ve Todd, D. M. (1996). Attitudes and intentions to seek professional psychological help for personal problems or suicidal thinking. *Journal of College Student Psychotherapy*, 10(4), 45-59.
- Delphin, M. E., ve Rollock, D. (1995). University Alienation and African American Ethnic Identity as Predictors of Attitudes toward, Knowledge about, and Likely Use of Psychological Services. *Journal of College Student Development*, 36(4), 337-46.
- Demirel, E. T. (2013). Mesleki stresin iş tatminine etkisi: Örgütsel desteğin aracılık rolü. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 220-241.
- Deniz, İ. D. (2016). *Öğretmen mesleki gelişim aracı olarak bir Facebook grubunun incelenmesi* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep).
- Derlega, V. J., Anderson, S., Winstead, B. A., ve Greene, K. (2011). Positive disclosure among college students: What do they talk about, to whom, and why?. *The Journal of Positive Psychology*, 6(2), 119-130.

- Diener, E., Lucas, R. E., ve Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. *Handbook of positive psychology*, 2, 63-73.
- Doğan, M. (1988). Giant cities as maritime gateways. *The metropolis era*, 1, 30-55.
- Dovidio, J. F., ve Esses, V. M. (2001). Immigrants and immigration: Advancing the psychological perspective. *Journal of Social issues*, 57(3), 378-387.
- Dryden-Peterson, S. (2015). The educational experiences of refugee children in countries of first asylum. British Columbia Teachers' Federation.
- Durgel, E., ve Yagmurlu, B. (2014). Türk göçmen ailelerde sosyalleştirme hedefleri ve ana babalık: Okul öncesi döneme detaylı bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 3.
- Ehnholt, K. A., ve Yule, W. (2006). Practitioner Review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related trauma. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), 1197-1210.
- Ekici, G., Savaş, H. A., ve Cıtaık, S. (2001). İntihar riskini artıran psikososyal etmenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(4), 204-212.
- Ekici, T., ve Yücel, D. (2015). What determines religious and racial prejudice in Europe? The effects of religiosity and trust. *Social Indicators Research*, 122(1), 105-133.
- Ekşi, A. (2002). Sığınmacı ve göçmenlerde psikopatoloji. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 215-221.
- Ellis, B. H., Miller, A. B., Baldwin, H., ve Abdi, S. (2011). New directions in refugee youth mental health services: Overcoming barriers to engagement. *Journal of Child ve Adolescent Trauma*, 4(1), 69-85.
- Ercan, L. E. (2001). Yabancı uyruklu ve Türk üniversite öğrencilerine ait sorunların bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21).

- Ercan, L. E. (2010). An analysis of the relationship between attitudes towards seeking psychological help and problem solving among university students. *Procedia-social and behavioral sciences*, 2(2), 1814-1819.
- Erdoğan, O. (2014). Coordinate-space singularities of massless gauge theories. *Physical Review D*, 89(8), 085016.
- Erkan, R., ve Erdoğan, Ö. G. M. Y. (2006). Göç ve çocuk suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 79-90.
- Erol, M., ve Ersever, O. G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.
- Ersever, O. G. (2013). *İleri kriz ve krize müdahale dersi*. (Yayımlanmamış ders notları). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Doktora Programı, Ankara.
- Eytan, A., Gex-Fabry, M., Toscani, L., Deroo, L., Loutan, L., ve Bovier, P. A. (2004). Determinants of postconflict symptoms in Albanian Kosovars. *The journal of nervous and mental disease*, 192(10), 664-671.
- Eytan, A., Durieux-Paillard, S., Whitaker-Clinch, B., Loutan, L., ve Bovier, P. A. (2007). Transcultural validity of a structured diagnostic interview to screen for major depression and posttraumatic stress disorder among refugees. *The Journal of nervous and mental disease*, 195(9), 723-728.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, (Z. Gündoğan ve C. Nacar, Çev.), Bağlam Yayınları, 208.
- Fazel, M., Wheeler, J., ve Danesh, J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: a systematic review. *The Lancet*, 365(9467), 1309-1314.
- Fishbein, M., ve Ajzen, I. (1975). Belief, attitude, and behavior: An introduction to theory and research. *Reading, Mass.: Addison Wesley*.

- Fischer, E. H., ve Cohen, S. L. (1972). Demographic Correlates of Attitude Toward Seeking Professional Psychological Help. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 39*(1), 70-74.
- Fischer, E. H., ve Turner, J. L. (1970). Orientations to seeking professional help: development and research utility of an attitude scale. *Journal of consulting and clinical psychology, 35*(1), 79-90.
- Florian, V., Mikulincer, M., ve Bucholtz, I. (1995). Effects of adult attachment style on the perception and search for social support. *The Journal of Psychology, 129*(6), 665-676.
- Furnham, A., ve Andrew, R., (1996). Across-cultural study of attitudes towards seeking psychological help. *Psychological Reports, 79*, 289-290.
- Gagnon, A. J. (2002). *Responsiveness of the Canadian health care system towards newcomers* (Vol. 40). Commission on the Future of Health Care in Canada.
- Galhaoun, L. G., ve Selby, J. W. (2006). Help seeking attitude and severity of psychological distress. *Journal of Clinical Psychology, 30*(3), 247-248.
- George, M. (2010). A theoretical understanding of refugee trauma. *Clinical Social Work Journal, 38*(4), 379-387.
- Ghobarah, H. A., Huth, P., ve Russett, B. (2003). Civil wars kill and maim people—long after the shooting stops. *American Political Science Review, 97*(2), 189-202.
- Gilligan, E. (2009). Terror in Chechnya: Russia and the tragedy of civilians in war (Vol. 4). Princeton University Press.
- Girit, S. (2015). Suriyeli mülteciler dosyası: Misafirlik uzadı mı. *BBC TÜRKÇE, 29*, 2016.
- Glanz, K., Rimer, B. K., ve Viswanath, K. (Eds.). (2008). *Health behavior and health education: theory, research, and practice*. John Wiley ve Sons.

- Glick, J. E. (2010). Connecting Complex Processes: A Decade of Research on Immigrant Families. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 498-515.
- Gourash, N. (1978). Help-seeking: A review of the literature. *American journal of community psychology*, 6(5), 413-423.
- Good, G. E., ve Wood, P. K. (1995). Male gender role conflict, depression, and help seeking: Do college men face double jeopardy?. *Journal of Counseling and Development*, 74(1), 70-75.
- Göç İdaresi Müdürlüğü, T. İ. B. G. İ. Müdürlüğü [İBGİGM](2009). *Uluslararası göç hukuku göç terimleri sözlüğü (Yayın No: 18)*, 6.
- Göç İdaresi Müdürlüğü, G. İ. G. (2016). Türkiye göç raporu. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları*, Yayın, (40).
- Gögen, S. (2011). Bir Savaş Silahı Olarak Kadına Yönelik Cinsel Şiddetin Sağlık Üzerine Etkileri: Bosna Savaşı Örneği. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 10(1).
- Göhler, G. (1990). Einleitung Politische Ideengeschichte institutionentheoretisch gelesen. In *Politische Institutionen im gesellschaftlichen Umbruch* (pp. 7-19). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Göker, G., ve Gülümser, M. E. Ş. E. (2011). Türk Göçmenlerin İtalyanlara Bakış Açısı: Bir Kültürlerarası İletişim Araştırması. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7(1), 65-82.
- Gökşen, F., ve Cemalcılar, Z. (2010). Social capital and cultural distance as predictors of early school dropout: Implications for community action for Turkish internal migrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 34(2), 163-175.
- Green, M. M., McFarlane, A. C., Hunter, C. E., ve Griggs, W. M. (1993). Undiagnosed post-traumatic stress disorder following motor vehicle accidents. *Medical journal of Australia*, 159(8), 529-534.

- Greenberg, J. (2000). Opinion discourse and the Canadian newspapers: the case of the Chinese "boat people". *Canadian Journal of Communication*, 25(4), 517.
- Gregoire, C. (2015). The Psychological toll of the Syrian refugee crisis. *The Huffington Post*, September, 18.
- Güngör, D., Fleischmann, F., ve Phalet, K. (2011). Religious identification, beliefs, and practices among Turkish Belgian and Moroccan Belgian Muslims: Intergenerational continuity and acculturative change. *Journal of cross-cultural psychology*, 42(8), 1356-1374.
- Gün, Z. (2000). *Kültürler arası gelişimsel psikoloji* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gün, Z. (2006). Psikolojide, göç çalışmalarındaki metodolojik problemler ve çözüm önerileri. *Türk Psikoloji Bülteni*, 12(38), 27-41.
- Gün, Z., ve Bayraktar, F. (2008). Türkiye'de İç Göçün Ergenlerin Uyumundaki Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(2).
- Gündüz, Z. Y. (2011). Almanya'daki Türkiye Kökenli Göçmenlerin Sağlık Durumları: Göç Hasta Eder'den Göç Sağlığı İyi Gelir'e Geçiş İçin Öneriler. *Onlar bizim hemşehrimiz*, 85.
- Güneri, O. Y. (2006). Counseling services in Turkish universities. *International Journal of Mental Health*, 35(1), 26-38.
- Güngör, Ö. (2011). Amerika'da Türkler ve Türklerin dini kurumsallaşmaları açısından camiler. *Ekev Akademi Dergisi*, C, 25, 47.
- Güvenç, B. (1996). İnsan ve kültür. *Remzi Kitabevi, İst*, 139-142.
- Habiballah, N. (2004). Interviews with mothers of martyrs of the AQSA Intifada. *Arab Studies Quarterly*, 26(1), 15-31.
- Hackney, H., Cormier, L. S., Ergene, T., ve Aydemir-Sevim, S. (2008). *Piskolojik danışma ilke ve teknikleri: piskolojik yardım süreci el kitabı*. Mentis Yayıncılık.

- Handlin, O. (1951). How US Anti-Semitism Really Began. *Commentary*, 12, 541.
- Hasanović, M. (2011). Posttraumatic stress disorder in Bosnian internally displaced and refugee adolescents from three different regions after the 1992-1995 war in Bosnia and Herzegovina. *Central European Journal of Paediatrics*, 8(1), 22-31.
- Hatton, T. J., ve Williamson, J. G. (2006). Refugees, Asylum Seekers, and Policy in Europe. *Labor Mobility and the World Economy*, 249-284.
- Hauff, E., ve Vaglum, P. (1994). Chronic posttraumatic stress disorder in Vietnamese refugees. A prospective community study of prevalence, course, psychopathology, and stressors. *The Journal of nervous and mental disease*, 182(2), 85-90.
- Heitzmann, C. A., ve Kaplan, R. M. (1988). assessment of Methods for Measuring Social Support. *Health Psychology*, 7(1), 75-109.
- Hill, C. E., ve O'Brien, K. M. (2004). Helping skills: Facilitating exploration, insight, and action.
- Hinson, J. A., ve Swanson, J. L. (1993). Willingness to seek help as a function of self-disclosure and problem severity. *Journal of Counseling ve Development*, 71(4), 465-470.
- Hjerm, M. (2007). Do Numbers Really Count? Group Threat Theory Revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(8), 1253-1275.
- Hjerm, M., ve Nagayoshi, K. (2011). The composition of the minority population as a threat: Can real economic and cultural threats explain xenophobia?. *International Sociology*, 26(6), 815-843.
- Hodes, M. (2000). Psychologically distressed refugee children in the United Kingdom. *Child Psychology and Psychiatry Review*, 5(2), 57-68.
- Hogan, J. M., Carlson, J. G., ve Dua, J. (2002). Stressors and stress reactions among university personnel. *International Journal of stress management*, 9(4), 289-310.

- Hollifield, M., Warner, T., Lian, N., Krakow, B., Jenkins, J., Kesler, J., ... ve Westermeyer, J. (2002). Measuring Trauma and Health Status in Refugees. *Jama: The Journal of the American Medical Association*, 288(5), 611-621.
- Hsiaowen, C. (2008). Help-seeking for stressful among Chinese college students in Taiwan: roles of gender, prior history of counseling, and help-seeking attitudes. *Journal of College Student Development*, 49(1), 41-51.
- International Organization for Migration. (2006). *World Migration 2005 Costs and Benefits of International Migration* (Vol. 3). Academic Foundation.
- Jablensky, A., Marsella, A. J., Ekblad, S., Jansson, B., Levi, L., ve Bornemann, T. H. (1994). Refugee mental health and well-being: Conclusions and recommendations. In: Marsella, A. J., Bornemann, T. H., Ekblad, S., Orley, J., eds. *Amidst Peril and Pain: The Mental Health and Well-Being of the World's Refugees*. Washington, DC: American Psychological Association, 327-339.
- Jagdeo, A., Cox, B. J., Stein, M. B., ve Sareen, J. (2009). Negative attitudes toward help seeking for mental illness in 2 population—based surveys from the United States and Canada. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 54(11), 757-766.
- Janicki-Deverts, D., ve Cohen, S. (2011). Social ties and resilience. *Resilience and mental health: Challenges across the lifespan*, 76.
- Jaranson, J., Martin, S. F., ve Ekblad, S. (2000). Refugee mental health: Issues for the new millennium. *Mental health, United States*, 120-133.
- Jaranson, J. M., Butcher, J., Halcon, L., Johnson, D. R., Robertson, C., Savik, K., ... ve Westermeyer, J. (2004). Somali and Oromo refugees: correlates of torture and trauma history. *American journal of public health*, 94(4), 591-598.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Jaakkola, M., ve Reuter, A. (2006). Perceived discrimination, social support networks, and psychological well-being among three immigrant groups. *Journal of cross-cultural psychology*, 37(3), 293-311.

- Jensen, N. K., Norredam, M., Priebe, S., ve Krasnik, A. (2013). How do general practitioners experience providing care to refugees with mental health problems? A qualitative study from Denmark. *BMC family practice*, 14(1), 17.
- Johnson, M. E. (1988). Influences of gender and sex role orientation on help-seeking attitudes. *The Journal of Psychology*, 122(3), 237-241.
- Jourard, S. M., ve Lasakow, P. (1958). Some factors in self-disclosure. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 56(1), 91-98.
- Judd, F., Komiti, A., ve Jackson, H. (2008). How does being female assist help-seeking for mental health problems?. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 42(1), 24-29.
- Kahn, J. H., ve Williams, M. N. (2003). The impact of prior counseling on predictors of college counseling center use. *Journal of College Counseling*, 6(2), 144-154.
- Kahya, Ö., ve Sallan Gül, S. (2013). Bir uydu kent örneği olarak Isparta'dan sığınmacılık sorununun görünümüleri, Uluslararası Katılımlı VII. *Sosyoloji Kongresi, Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı II*, Editör: Muammer Tuna, 02-05.
- Kanten, P. (2014). İşyeri nezaketsizliğinin sosyal kaytarma davranışı ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisinde duygusal tükenmenin aracılık rolü. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 11-26.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35.
- Karaca, N. G., ve Saruç, A. P. D. S. (2014). Türkiye ve Avrupa Birliğine aday geçiş ekonomilerinde uluslararası göç trendleri. *International Migration Trends in Turkey and European Union Candidate Transition Economies*.
- Karaoğlu, E. Z. G. İ. (2015). The role of social dominance orientation, empathy and perceived threat in predicting prejudice of Turkish citizens toward Syrian immigrants (Doctoral dissertation, Master Thesis. Midde East Technical University, Graduate school of social sciences, Ankara).

- Kartalova-O'Doherty, Y., ve Doherty, D. T. (2011). Recovering from mental health problems: perceived positive and negative effects of medication on reconnecting with life. *International Journal of Social Psychiatry*, 57(6), 610-618.
- Kaya, A., ve Erdoğan, M. (2015). Türkiye'nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler. *İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık*.
- Kaypak, Ş., ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Kelly, A. E., ve Achter, J. A. (1995). Self-concealment and attitudes toward counseling in university students. *Journal of Counseling Psychology*, 42(1), 40.
- King, L. A., King, D. W., ve Fairbank, J. A. (1998). Resilience-recovery factors in post-traumatic stress disorder among female and male Vietnam veterans: hardiness, postwar social support, and additional stressful life events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 420-434.
- Kinzie, J. D. (2006). Immigrants and refugees: the psychiatric perspective. *Transcultural psychiatry*, 43(4), 577-591.
- Kinzie, J. D., Sack, W. H., Angell, R. H., Manson, S., ve Rath, B. (1986). The psychiatric effects of massive trauma on Cambodian children: I. The children. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 25(3), 370-376.
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., ve Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *Cmaj*, 183(12), E959-E967.
- Koçak, Y., ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kobak, R. R., ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: effects of security and accuracy of working models. *Journal of personality and social psychology*, 60(6), 861-869.

- Komiti, A., Judd, F., ve Jackson, H. (2006). The influence of stigma and attitudes on seeking help from a GP for mental health problems. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 41(9), 738-745.
- Komiya, N., Good, G. E., ve Sherrod, N. B. (2000). Emotional Openness as a Predictor of College Students' Attitudes Toward Seeking Psychological Help. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 138-143.
- Koydemir-Özden, S. (2010). Self-aspects, perceived social support, gender, and willingness to seek psychological help. *International Journal of Mental Health*, 39(3), 44-60.
- Koydemir-Özden, S., ve Erel, Ö. (2010). Psychological help-seeking: Role of socio-demographic variables, previous help-seeking experience and presence of a problem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 688-693.
- Kömürcü, Y., Özsoy, R., ve Çobanoğlu, A. (2011). Kadın sığınmacılar: uluslararası göçün sessiz tanıkları. *çinde Onlar Bizim Hemşehrimiz Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı (Ed. Esen, Erol)*, 111-128.
- Köymen, O. (1999). Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Yapı ve Tarım Politikaları. 75 yılda köylerden şehirlere. *Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul*.
- Kroll, J., ve Sheehan, W. (1989). Religious beliefs and practices among. *The American journal of psychiatry*, 146(1), 67-72.
- Kuo, W. (1976). Theories of migration and mental health: an empirical testing on Chinese-Americans. *Social Science ve Medicine (1967)*, 10(6), 297-306.
- Kuşdil, M. E., ve Akoğlu, S. Ç. (2014). Relationships among social dominance orientation, social axioms, and values. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 42(8), 1395-1407.
- Laban, C. J., Gernaat, H. B., Komproe, I. H., van der Tweel, I., ve De Jong, J. T. (2005). Postmigration living problems and common psychiatric disorders in Iraqi asylum seekers in the Netherlands. *The Journal of nervous and mental disease*, 193(12), 825-832.

- Labys, C. A., Dreyer, C., ve Burns, J. K. (2017). At zero and turning in circles: refugee experiences and coping in Durban, South Africa. *Transcultural psychiatry*, 54(5-6), 696-714.
- Langford, C. P. H., Bowsher, J., Maloney, J. P., ve Lillis, P. P. (1997). Social support: a conceptual analysis. *Journal of advanced nursing*, 25(1), 95-100.
- Larson, D. G., ve Chastain, R. L. (1990). Self-concealment: Conceptualization, measurement, and health implications. *Journal of Social and Clinical psychology*, 9(4), 439-455.
- Laufer, A., ve Solomon, Z. (2006). Posttraumatic symptoms and posttraumatic growth among Israeli youth exposed to terror incidents. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25(4), 429-447.
- Lazarus, R. S. (1974). Psychological stress and coping in adaptation and illness. *The International journal of psychiatry in medicine*, 5(4), 321-333.
- Lebowitz, B. D., ve Niederehe, G. (1992). Concepts and issues in mental health and aging. In *Handbook of mental health and aging*, Academic Press, 3-26.
- Lee, Y. M., Shin, O. J., ve Lim, M. H. (2012). The psychological problems of North Korean adolescent refugees living in South Korea. *Psychiatry investigation*, 9(3), 217.
- Leong, F. T., ve Zachar, P. (1999). Gender and opinions about mental illness as predictors of attitudes toward seeking professional psychological help. *British Journal of Guidance ve Counselling*, 27(1), 123-132.
- Lesetedi, G. N., ve Modie-Moroka, T. (2007, September). Reverse xenophobia: immigrants attitudes towards citizens in Botswana. In *African Migrations Workshop: Understanding Migration Dynamics in the Continent*, Centre for Migration Studies, University of Ghana, Legon-Accra, Ghana.
- Lev-Wiesel, R. (2007). Intergenerational transmission of trauma across three generations: A preliminary study. *Qualitative Social Work*, 6(1), 75-94.

- Levant, R. F., Wimer, D. J., ve Williams, C. M. (2011). An evaluation of the health behavior inventory-20 and its relationships to masculinity and attitudes towards seeking psychological help among college men. *Psychology of Men ve Masculinity*, 12(1), 26-41.
- Li, X. M., Yuan, X. Q., Wang, J. J., Zhang, W. Y., Zhou, Y., ve Liu, G. N. (2017). Evaluation of impact of social support and care on HIV-positive and AIDS individuals' quality of life: a nonrandomised community trial. *Journal of clinical nursing*, 26(3-4), 369-378.
- Liebkind, K. (1996). Acculturation and stress: Vietnamese refugees in Finland. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 27(2), 161-180.
- Lin, N., Simeone, R. S., Ensel, W. M., ve Kuo, W. (1979). Social support, stressful life events, and illness: a model and an empirical test. *Journal of health and social behavior*, 20(2), 108-119.
- Lustig, S. L., Kia-Keating, M., Knight, W. G., Geltman, P., Ellis, H., Kinzie, J. D., ... ve Saxe, G. N. (2004). Review of child and adolescent refugee mental health. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 43(1), 24-36.
- Mackenzie, C. S., Gekoski, W. L., ve Knox, V. J. (2006). Age, gender, and the underutilization of mental health services: the influence of help-seeking attitudes. *Aging and mental health*, 10(6), 574-582.
- Marshall, G. N., Schell, T. L., Elliott, M. N., Berthold, S. M., ve Chun, C. A. (2005). Mental health of Cambodian refugees 2 decades after resettlement in the United States. *Jama*, 294(5), 571-579.
- Maulik, P. K., Mendelson, T., ve Tandon, S. D. (2011). Factors associated with mental health services use among disconnected African-American young adult population. *The journal of behavioral health services ve research*, 38(2), 205-220.

- McFarlane, A. C. (1989). The aetiology of post-traumatic morbidity: predisposing, precipitating and perpetuating factors. *The British Journal of Psychiatry*, 154(2), 221-228.
- Merhi, R., & Kazarian, S. S. (2012). Validation of the Arabic translation of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support (Arabic-MSPSS) in a Lebanese community sample. *Arab Journal of Psychiatry*, 23(2), 159-168.
- Miller, G. A. (2010). Mistreating psychology in the decades of the brain. *Perspectives on Psychological Science*, 5(6), 716-743.
- Miller, K. E. (1999). Rethinking a familiar model: Psychotherapy and the mental health of refugees. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 29(4), 283-306.
- Miville, M. L., ve Constantine, M. G. (2006). Sociocultural predictors of psychological help-seeking attitudes and behavior among Mexican American college students. *Cultural diversity ve ethnic minority psychology*, 12(3), 420-432.
- Mo, P. K., ve Mak, W. W. (2009). Help-seeking for mental health problems among Chinese. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 44(8), 675-684.
- Moilanen, I., Myhrman, A., Ebeling, H., Penninkilampi, V., ve Vuorenkoski, L. (1998). Long-term outcome of migration in childhood and adolescence. *International journal of circumpolar health*, 57(2-3), 180-187.
- Moller-Leimkuhler, A. M. (2002). Barriers to help-seeking by men: a review of sociocultural and clinical literature with particular reference to depression. *Journal of Affective Disorders*, 71, 1-9.
- Mollica, R. F., Sarajlić, N., Chernoff, M., Lavelle, J., Vuković, I. S., ve Massagli, M. P. (2001). Longitudinal study of psychiatric symptoms, disability, mortality, and emigration among Bosnian refugees. *Jama*, 286(5), 546-554.
- Momartin, S., Silove, D., Manicavasagar, V., ve Steel, Z. (2003). Dimensions of trauma associated with posttraumatic stress disorder (PTSD) caseness, severity and functional impairment: a study of Bosnian refugees resettled in Australia. *Social science ve medicine*, 57(5), 775-781.

- Montgomery, M. R. (2008). The urban transformation of the developing world. *science*, 319(5864), 761-764.
- Morgan, G., Melliush, S., ve Welham, A. (2017). Exploring the relationship between postmigratory stressors and mental health for asylum seekers and refused asylum seekers in the UK. *Transcultural Psychiatry*, 54(5-6), 653-674.
- Nam, S. K., Chu, H. J., Lee, M. K., Lee, J. H., Kim, N., ve Lee, S. M. (2010). A meta-analysis of gender differences in attitudes toward seeking professional psychological help. *Journal of American College Health*, 59(2), 110-116.
- Nelson, T. D. (2009). Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination. Psychology Press.
- Neuner, F., Schauer, M., Karunakara, U., Klaschik, C., Robert, C., ve Elbert, T. (2004). Psychological trauma and evidence for enhanced vulnerability for posttraumatic stress disorder through previous trauma among West Nile refugees. *BMC Psychiatry*, 4(1), 1-7.
- Nicassio, P. M. (1983). Psychosocial correlates of alienation: Study of a sample of Indochinese refugees. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 14(3), 337-351.
- Nicassio, P. M., ve Pate, J. K. (1984). An analysis of problems of resettlement of the Indochinese refugees in the United States. *Social Psychiatry*, 19(3), 135-141.
- Nicholas, J., Oliver, K., Lee, K., ve O'Brien, M. (2004). Help-seeking behaviour and the Internet: An investigation among *Australian adolescents*. *Australian e-journal for the Advancement of Mental Health*, 3(1), 16-23.
- Nicholl, C., ve Thompson, A. (2004). The psychological treatment of Post Traumatic Stress Disorder (PTSD) in adult refugees: A review of the current state of psychological therapies. *Journal of mental health*, 13(4), 351-362.
- Nilsson, J. E., Berkel, L. A., Flores, L. Y., ve Lucas, M. S. (2004). Utilization rate and presenting concerns of international students at a university counseling center: Implications for outreach programming. *Journal of College Student Psychotherapy*, 19(2), 49-59.

- Orosa, F. J. E., Brune, M., Huter, K., Fischer-Ortman, J., ve Haasen, C. (2011). Belief systems as coping factors in traumatized refugees: a prospective study. *Traumatology*, 17(1), 1-7.
- Orhan, O., ve Gündoğar, S. S. (Eds.). (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Önen, C., Güneş, G., Türeme, A., ve Ağaç, P. (2014) Bir Mülteci Kampında Yaşayan Suriyelilerde Depresyon ve Anksiyete Durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(6), 223-230.
- Özbay, F., Fitterling, H., Charney, D., ve Southwick, S. (2008). social support and resilience to stress across the life span: A neurobiologic framework. *Current Psychiatry Reports*, 10(4), 304-310.
- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S., ve Çankaya, Z. C. (2011). Üniversite öğrencilerinin profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71.
- Özdemir, B., Çelik, C., Özmenler, K. N., ve Özşahin, A. (2010). Savaş Stres Reaksiyonlarının Tarihsel Gelişim Süreci. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(1), 63-70.
- Öztürk, O., ve Uluşahin A. (2008). Ruh Sağlığı ve bozuklukları. 11. Baskı. *Ankara, Tuna Matbaacılık*, 452-467.
- Porter, M., ve Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Jama*, 294(5), 602-612.
- Punamäki, R. L., Qouta, S., ve El-Sarraj, E. (2001). Resiliency factors predicting psychological adjustment after political violence among Palestinian children. *International journal of behavioral development*, 25(3), 256-267.
- Rasmussen, A., Nguyen, L., Wilkinson, J., Vundla, S., Raghavan, S., Miller, K. E., ve Keller, A. S. (2010). Rates and impact of trauma and current stressors among

- Darfuri refugees in Eastern Chad. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(2), 227-236.
- Raviv, A., Raviv, A., Vago-Gefen, I., ve Fink, A. S. (2009). The personal service gap: Factors affecting adolescents' willingness to seek help. *Journal of Adolescence*, 32(3), 483-499.
- Reed, R. V., Fazel, M., Jones, L., Panter-Brick, C., ve Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in low-income and middle-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 250-265.
- Rees, S. (2003). Refuge or retrauma? The impact of asylum seeker status on the well-being of East Timorese women asylum seekers residing in the Australian community. *Australasian Psychiatry*, 11, 96-101.
- Reis, H. T., ve Shaver, P. (1988). Intimacy as an interpersonal process. *Handbook of personal relationships*, 24(3), 367-389.
- Renner, W., Laireiter, A. R., ve Maier, M. J. (2012). Social support from sponsorships as a moderator of acculturative stress: predictors of effects on refugees and asylum seekers. *Social behavior and personality*, 40(1), 129.
- Renner, W., ve Salem, I. (2009). Post-Traumatic Stress in Asylum Seekers and Refugees From Chechnya, Afghanistan, and West Africa: Gender Differences in Symptomatology and Coping. *International Journal of Social Psychiatry*, 55(2), 99-108.
- Reppesgaard, H. (1997). Studies on psychosocial problems among displaced people in Sri Lanka. *The European journal of psychiatry*, 11(4), 223-234.
- Resnick, H. S., Kilpatrick, D. G., Dansky, B. S., Saunders, B. E., ve Best, C. L. (1993). Prevalence of civilian trauma and posttraumatic stress disorder in a representative national sample of women. *Journal of consulting and clinical psychology*, 61(6), 984.

- Rickwood, D. J., Deane, F. P., Wilson, C. J., ve Ciarrochi, J. (2005). Young people's help-seeking for mental health problems. *Australian e-journal for the Advancement of Mental health*, 4(3), 218-251.
- Rickwood, D. J., ve Braithwaite, V. A. (1994). Social-psychological factors affecting help-seeking for emotional problems. *Social science ve medicine*, 39(4), 563-572.
- Ridner, S. H. (2004). Psychological distress: concept analysis. *Journal of advanced nursing*, 45(5), 536-545.
- Robertson, C. L., Halcon, L., Savik, K., Johnson, D., Spring, M., Butcher, J., ... ve Jaranson, J. (2006). Somali and Oromo refugee women: trauma and associated factors. *Journal of advanced nursing*, 56(6), 577-587.
- Rogler, R. S. (1994). The immigration experience and mental health. *Health and Behavior*, 8, 72-84.
- Rosenthal, B., ve Wilson, W. C. (2008). Mental health services: Use and disparity among diverse college students. *Journal of American College Health*, 57(1), 61-68.
- Rosseel, Y. (2012). Lavaan: An R package for structural equation modeling and more. Version 0.5–12 (BETA). *Journal of statistical software*, 48(2), 1-36.
- Roxas, K. (2010). Who really wants “the tired, the poor, and the huddled masses” anyway?: Teachers' use of cultural scripts with refugee students in public schools. *Multicultural Perspectives*, 12(2), 65-73.
- Ryan, D. A., Kelly, F. E., ve Kelly, B. D. (2009). Mental health among persons awaiting an asylum outcome in Western countries: A literature review. *International Journal of Mental Health*, 38(3), 88-111.
- Ryff, C. D., ve Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of personality and social psychology*, 69(4), 719.

- Sachs, E., Rosenfeld, B., Lhewa, D., Rasmussen, A., ve Keller, A. (2008). Entering exile: Trauma, mental health, and coping among Tibetan refugees arriving in Dharamsala, India. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 21(2), 199-208.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi. *Göç Dergisi (GD)*, 3(1), 65-81.
- Salı, J. B., ve Mehmed, F. F. (2014). 1989 Bulgaristan Göçmenlerinin Kültürlerarası İletişim Pratikleri: Eskişehir Örneği. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(3), 5-34.
- Samarasinghe, K., ve Arvidsson, B. (2002). 'It is a different war to fight here in Sweden'—the impact of involuntary migration on the health of refugee families in transition. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 16(3), 292-301.
- Samouilhan, T., ve Seabi, J. (2010). University students' beliefs about the causes and treatments of mental illness. *South African Journal of Psychology*, 40(1), 74-89.
- Sampson, R. J. (2008). Rethinking crime and immigration. *Contexts*, 7(1), 28-33.
- Savrun, M., ve Balcıoğlu, İ. (1999). Kentleşme, Kadın ve Şiddet. *In New Symposium*, 37(1), 16-22.
- Sayıl, I., Berksun, O. E., Palabıyıköğlü, R., Devrimci Özgüven, H., Soykan, Ç., ve Haran, S. (2000). Tükenme. *Kriz ve Krize Müdahale, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları*, (6), 1.
- Schmidt, M., Kravic, N., ve Ehlert, U. (2008). Adjustment to trauma exposure in refugee, displaced, and non-displaced Bosnian women. *Archives of women's mental health*, 11(4), 269.
- Schwarz-Nielsen, K. H., ve Elklitt, A. (2009). An evaluation of the mental status of rejected asylum seekers in two Danish asylum centers. *Torture*, 19(1), 51-59.

- Schweitzer, R., Melville, F., Steel, Z., ve Lacherez, P. (2006). Trauma, post-migration living difficulties, and social support as predictors of psychological adjustment in resettled Sudanese refugees. *Australian ve New Zealand Journal of Psychiatry*, 40(2), 179-187.
- Shea, M., ve Yeh, C. (2008). Asian American students' cultural values, stigma, and relational self-construal: Correlates of attitudes toward professional help seeking. *Journal of Mental Health Counseling*, 30(2), 157-172.
- Sheikh, S., ve Furnham, A. (2000). A cross-cultural study of mental health beliefs and attitudes towards seeking professional help. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 35(7), 326-334.
- Shrestha, N. M., Sharma, B., Van Ommeren, M., Regmi, S., Makaju, R., Komproe, I., ... ve de Jong, J. T. (1998). Impact of torture on refugees displaced within the developing world: symptomatology among Bhutanese refugees in Nepal. *Jama*, 280(5), 443-448.
- Selye, H. (1950). Stress and the General Adaptation Syndrome. *British Medical Journal*, 1(4667), 1383.
- Selye, H. (1975). Confusion and controversy in the stress field. *Journal of human stress*, 1(2), 37-44.
- Sequin, C. A. (1956). Migration and psychosomatic adaptation. *Psychosom Med*, 18, 404-409.
- Sezgin, A. A., ve Yolcu, T. (2016). Göç İle Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum Ve Toplumsal Kabul Süreci (Social Cohesion And Social Acceptance Process Of Incoming International Students). *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 417-436.
- Shaffer, P. A., Vogel, D. L., ve Wei, M. (2006). The mediating roles of anticipated risks, anticipated benefits, and attitudes on the decision to seek professional help: An attachment perspective. *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 442.

- Sheffield, J. K., Fiorenza, E., ve Sofronoff, K. (2004). Adolescents' willingness to seek psychological help: Promoting and preventing factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(6), 495-507.
- Silove, D., Austin, P., ve Steel, Z. (2007). No refuge from terror: the impact of detention on the mental health of trauma-affected refugees seeking asylum in Australia. *Transcultural psychiatry*, 44(3), 359-393.
- Silove, D., Steel, Z., ve Watters, C. (2000). Policies of deterrence and the mental health of asylum seekers. *Jama*, 284(5), 604-611.
- Silove, D., Steel, Z., McGorry, P., ve Mohan, P. (1998). Trauma exposure, postmigration stressors, and symptoms of anxiety, depression and post-traumatic stress in Tamil asylum-seekers: comparison with refugees and immigrants. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 97(3), 175-181.
- Simich, L., Beiser, M., ve Mawani, F. N. (2003). Social support and the significance of shared experience in refugee migration and resettlement. *Western journal of nursing research*, 25(7), 872-891.
- Simich, L., Beiser, M., Stewart, M., ve Mwakarimba, E. (2005). Providing social support for immigrants and refugees in Canada: Challenges and directions. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 7(4), 259-268.
- Sirkeci, İ., ve Bardakçı, S. (2016). Suriye'den Gelenler Misafir Değil Bir Göç Kültürünün Öncüleri. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 531-544.
- Sirkeci, I., ve Cohen, J. H. (2016). Cultures of migration and conflict in contemporary human mobility in Turkey. *European Review*, 24(3), 381-396.
- Sirkeci, I., ve Martin, P. L. (2014). Sources of Irregularity and Managing Migration: The Case of Turkey. *Border Crossing*, 4(1-2), 1-16.
- Sirois, F. M., Melia-Gordon, M. L., ve Pychyl, T. A. (2003). "I'll look after my health, later": An investigation of procrastination and health. *Personality and individual differences*, 35(5), 1167-1184.

- Slevin, M. L., Nichols, S. E., Downer, S. M., Wilson, P., Lister, T. A., Arnott, S., ... ve Cody, M. (1996). Emotional support for cancer patients: what do patients really want?. *British journal of cancer*, 74(8), 1275-1279.
- Southwick, S. M., Vythilingam, M., ve Charney, D. S. (2005). The psychobiology of depression and resilience to stress: implications for prevention and treatment. *Annual review of clinical psychology*, 1(1), 255-291.
- Söndergaard, H. P., Ekblad, S., ve Theorell, T. (2001). Self-reported life event patterns and their relation to health among recently resettled Iraqi and Kurdish refugees in Sweden. *The Journal of nervous and mental disease*, 189(12), 838-845.
- Stead, R., Shanahan, M. J., ve Neufeld, R. W. (2010). "I'll go to therapy, eventually": Procrastination, stress and mental health. *Personality and Individual Differences*, 49(3), 175-180.
- Steel, Z., Chey, T., Silove, D., Marnane, C., Bryant, R. A., ve Van Ommeren, M. (2009). Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement: a systematic review and meta-analysis. *Jama*, 302(5), 537-549.
- Stephan, W. G., Diaz-Loving, R., ve Duran, A. (2000). Integrated threat theory and intercultural attitudes: Mexico and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(2), 240-249.
- Stephan, W. G., ve Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social issues*, 55(4), 729-743.
- Stephan, W. G., Ybarra, O., Martinez, C. M., Schwarzwald, J., ve Tur-Kaspa, M. (1998). Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(4), 559-576.
- Stephan, P. E. (2012). How economics shapes science. *Cambridge, MA: Harvard University Press*, 8(1), 950-973.
- Sue, S. (1977). Community mental health services to minority groups. Some optimism, some pessimism. *The American psychologist*, 32(8), 616-624.

- Summerfield, D. (1999). A critique of seven assumptions behind psychological trauma programmes in war-affected areas. *Social Science ve Medicine*, 48(10), 1449-1462.
- Sundquist, E. J. (1994). To wake the nations: race in the making of american literature. Cambridge: Harvard University Press.
- Svensson, E., Nygård, J. F., Sørensen, T., ve Sandanger, I. (2009). Changes in formal help seeking for psychological distress: the OsLof study. *Nordic Journal of Psychiatry*, 63(3), 260-266.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- Şahin, E. M., ve Altınel, T. (2010). Edirne'de Yaşayan Kadınların Algıladıkları Sosyal Destek Ve Etkileyen Faktörler. *Türkiye Klinikleri Journal Of Medical Sciences*, 30(3), 864-870.
- Şimşek, Ö.F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş. Ankara: Ekinoks Yayınları
- Tata, S. P., ve Leong, F. T. (1994). Individualism-collectivism, social-network orientation, and acculturation as predictors of attitudes toward seeking professional psychological help among Chinese Americans. *Journal of Counseling Psychology*, 41, 280-287.
- Tekin, U. (2007). Avrupa'ya göç ve Türkiye. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (37), 43-56.
- Temel, A. (2012). Çok kültürlülük ve kültürlerarası iletişimin sağlık hizmetlerinin sunumuna etkileri. *Onlar Bizim Hemşehrimiz, Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı*, 43-73.
- ten Have, M., de Graaf, R., Ormel, J., Vilagut, G., Kovess, V., ve Alonso, J. (2010). Are attitudes towards mental health help-seeking associated with service use? Results from the European Study of Epidemiology of Mental Disorders. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 45(2), 153-163.

- Teodorescu, D. S., Heir, T., Hauff, E., Wentzel-Larsen, T., ve Lien, L. (2012). Mental health problems and post-migration stress among multi-traumatized refugees attending outpatient clinics upon resettlement to Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 53(4), 316-332.
- Thompson, M., ve McGorry, P. (1995). Psychological sequelae of torture and trauma in Chilean and Salvadorean migrants: A pilot study. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 29(1), 84-95.
- Tienda, M., ve Haskins, R. (2011). Immigrant children: introducing the issue. *The Future of Children*, 21(1), 3-18.
- Tolsdorf, C. C. (1976). Social networks, support, and coping: An exploratory study. *Family process*, 15(4), 407-417.
- Topkaya, N. (2014). Gender, Self-Stigma, and Public Stigma in Predicting Attitudes toward Psychological Help-Seeking. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(2), 480-487.
- Traş, Z., ve Güngör, H. C. (2011). Avrupa ülkelerinden gelen Türk asilli üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve sosyal bağlılıkları üzerine nitel bir araştırma. *Selcuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 261.
- Trump, L., ve Hugo, C. (2006). The barriers preventing effective treatment of South African patients with mental health problems. *African Journal of Psychiatry*, 9(4), 249-260.
- Trends, U. G. (2016). United Nations High Commissioner for Refugees. 2016.
- Tribe, R. (1999). Therapeutic work with refugees living in exile: Observations on clinical practice. *Counselling psychology quarterly*, 12(3), 233-243.
- Tribe, R. (2002). Mental health of refugees and asylum-seekers. *Advances in psychiatric treatment*, 8(4), 240-247.

- Turner, S. W., Bowie, C., Dunn, G., Shapo, L., ve Yule, W. (2003). Mental health of Kosovan Albanian refugees in the UK. *The British Journal of Psychiatry*, 182(5), 444-448.
- Tutkun, A., ve Lehmann, B. (2006). Explaining the conversion to particularly animal-friendly stabling system of farmers of the Obwalden Canton, Switzerland: Extension of the Theory of Planned Behavior within a Structural Equation Modeling Approach. *Agrarwirtschaft und Agrarsoziologie*, 1(7), 11-25.
- Tuzcu, A., ve Bademli, K. (2014). Psychosocial Aspects of Migration/Gocun Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar/Current Approaches to Psychiatry*, 6(1), 56-67.
- Türk, G. D. (2016). Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 145-157.
- Türküm, A. S. (2001). Stresle başa çıkma biçimi, iyimserlik, bilişsel çarpıtma düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler: Ege üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 1-16.
- Türküm, A. S. (2005). Who seeks help? Examining the differences in attitude of Turkish university students toward seeking psychological help by gender, gender roles, and help-seeking experiences. *The Journal of Men’s Studies*, 13(3), 389-401.
- United Nations. Department of Public Information. (2005). *The Millennium Development Goals Report 2005*. United Nations Publications.
- Ullman, S. E., Foyne, M. M., ve Tang, S. S. (2010). Benefits and barriers to disclosing sexual trauma: a contextual approach. *Journal of trauma ve dissociation: the official journal of the International Society for the Study of Dissociation (ISSD)*, 11(2), 127.

- Ünalın, T. (1998). Türkiye’de iç göçe ilişkin veri kaynaklarının değerlendirilmesi. İçinde: İçduygu, A. Sirkeci, İ, Aydınğün, İ.(der.) Türkiye’de İç Göç Konferansı Bolu-Gerede, 6-8.
- Van Ommeren, M., Sharma, B., Sharma, G. K., Komproe, I., Cardeña, E., ve de Jong, J. T. (2002). The relationship between somatic and PTSD symptoms among Bhutanese refugee torture survivors: examination of comorbidity with anxiety and depression. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 15(5), 415-421.
- Vogel, D. L., ve Wade, N. G. (2009). Stigma and help seeking. *The Psychologist*, 22(1), 20-23.
- Vogel, D. L., Wade, N. G., Wester, S. R., Larson, L., ve Hackler, A. H. (2007). Seeking help from a mental health professional: The influence of one's social network. *Journal of clinical psychology*, 63(3), 233-245.
- Vogel, D. L., ve Wei, M. (2005). Adult Attachment and Help-Seeking Intent: The Mediating Roles of Psychological Distress and Perceived Social Support. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 347-357.
- Vogel, D. L., ve Wester, S. R. (2003). To Seek Help or Not to Seek Help: The Risks of Self-Disclosure. *Journal of Counseling Psychology*, 50(3), 351-361.
- Vogel, D. L., Wester, S. R., Larson, L. M., ve Wade, N. G. (2006). An Information-processing Model of the Decision to Seek Professional Help. *Professional Psychology: Research and Practice*, 37(4), 398-406.
- Vogel, D. L., Wester, S. R., Wei, M., ve Boysen, G. A. (2005). The Role of Outcome Expectations and Attitudes on Decisions to Seek Professional Help. *Journal of Counseling Psychology*, 52(4), 459-470.
- Vojvoda, D., Weine, S. M., McGlashan, T., Becker, D. F., ve Southwick, S. M. (2008). Posttraumatic stress disorder symptoms in Bosnian refugees 3 1/2 years after resettlement. *Journal of rehabilitation research and development*, 45(3), 421.

- Warfa, N., Curtis, S., Watters, C., Carswell, K., Ingleby, D., ve Bhui, K. (2012). Migration experiences, employment status and psychological distress among Somali immigrants: a mixed-method international study. *BMC Public Health*, 12(1), 749.
- Weine, S. M., Kulenovic, A. D., Pavkovic, I., ve Gibbons, R. (1998). Testimony psychotherapy in Bosnian refugees: A pilot study. *American Journal of Psychiatry*, 155(12), 1720-1726.
- Weiss, D. (2007). The Impact of Event Scale: Revised. *Cross-Cultural Assessment of Psychological Trauma and PTSD*, 219-238.
- Weiss, D. S., Marmar, C. R., Wilson, J. P., ve Keane, T. M. (1997). Assessing psychological trauma and PTSD. *The Impact of Events Scale Revised*, 19, 399-411.
- Westerhof, G. J., Maessen, M., de Bruijn, R., ve Smets, B. (2008). Intentions to seek (preventive) psychological help among older adults: An application of the theory of planned behaviour. *Aging and Mental Health*, 12(3), 317-322.
- Westermeyer, J. (1989). Paranoid symptoms and disorders among 100 among refugees: a longitudinal study. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 80(1), 47-59.
- Whiteford, H., ve Groves, A. (2009). Policy implications of the 2007 Australian National Survey of Mental Health and Wellbeing. *Australian ve New Zealand Journal of Psychiatry*, 43(7), 644-651.
- Wilson, C. J., Rickwood, D., ve Deane, F. P. (2007). Depressive symptoms and help-seeking intentions in young people. *Clinical Psychologist*, 11(3), 98-107.
- Woodward, R., ve Pachana, N. A. (2009). Attitudes towards psychological treatment among older Australians. *Australian Psychologist*, 44(2), 86-93.
- World Health Organization. (1998). The world health report 1998: life in the 21st century A vision for all. In *The world health report 1998: life in the 21st century A vision for all*. World Health Organization.

- World Health Organization. (2015). *World health statistics 2015*. World Health Organization.
- Wrigley, S., Jackson, H., Judd, F., ve Komiti, A. (2005). Role of stigma and attitudes toward help-seeking from a general practitioner for mental health problems in a rural town. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 39(6), 514-521.
- Yakushko, O. (2009). Xenophobia: Understanding the roots and consequences of negative attitudes toward immigrants. *The Counseling Psychologist*, 37(1), 36-66.
- Yakushko, O., Davidson, M. M., ve Sanford-Martens, T. C. (2008). Seeking help in a foreign land: International students' use patterns for a US university counseling center. *Journal of College Counseling*, 11(1), 6-18.
- Yaman, H., Kut, A., Yaman, A., ve Ungan, M. (2002). Health problems among UN refugees at a family medical centre in Ankara, Turkey. *Scandinavian journal of primary health care*, 20(2), 85-87.
- Yaşar, M. C., Kızıltepe, G. İ., Uyanık, A. G. Ö., Özsüer, Ö. G. S., Kandır, A., ve Aslan, V. (2014). Afyonkarahisar İlinde Zorunlu İkamet Eden Sığınmacı Kadınların Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33(2), 9-27.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13), 81-87.
- Yıldız, F. ve Sarısoy, S., (2015). *Mali saydamlık ve hesap verebilirliğin bütçe performansı üzerindeki etkisi: Ampirik bir analiz*, 1st International Congress On Economics And Business (Iceb'15), Gostivar / Macedonia, Bildiriler Kitabı, 125-138.
- Yılmaz, B. (2006). Arama-kurtarma çalışanlarında travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyüme ile ilişkili değişkenler (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ying, Y. W., ve Akutsu, P. D. (1997). Psychological adjustment of Southeast Asian refugees: The contribution of sense of coherence. *Journal of Community Psychology*, 25(2), 125-139.
- Yoo, S. K., Goh, M., ve Yoon, E. (2005). Psychological and cultural influences on Koreans' help-seeking attitudes. *Journal of Mental Health Counseling*, 27(3), 266-281.
- Zartaloudi, A., ve Madianos, M. G. (2010). Mental health treatment fearfulness and help-seeking. *Issues in mental health nursing*, 31(10), 662-669.
- Zimmet, G. D., Dahlem, N. W., & Zimmet, S. G. 8c Fanley, GK (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of personality assessment*, 52, 30-41.

EKLER

EK – 1	Kurum İzni
EK – 2	Etik Kurul Kararı
EK – 3	Sosyo-Demografik Bilgi Formu
EK – 4	Olayların Etkisi Ölçeği
EK – 5	Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği
EK – 6	Psikolojik Yarım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form

EK – 1: Kurum İzni

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
Samsun İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı : 40109549-000-E.209
Konu : Mustafa Selim ALTINIŞIK Hk.

04/01/2019

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 26.11.2018 Tarihli ve 26651 sayılı yazı.

İlgi sayılı yazı ile Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Mustafa Selim ALTINIŞIK'ın, "Suriyel Sığınmacıların Maruz Kaldıkları Stresli Yaşam Olayları ve Algıladıkları Sosyal Desteğin Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarına Etkisi" başlıklı tez araştırmasının uygulamalarının yapılabilmesi için gerekli iznin verilmesi talep edilmiştir.

Yapılacak olan tez araştırması için müdürlüğümüzce herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Arz ederim.

Sinan TAŞBAŞ
İl Göç İdaresi Müdürü V.

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (xhIQAL-n41p+r-95o0n-pc1B8+-/y5oeAA2) kodunu yazınız.

19 Mayıs Mah. Saadet Cad. No:4 İlkadım / Samsun
Telefon No: (362)431 28 03 Faks No: (362)431 28 20
e-Posta: samsun@goc.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.goc.gov.tr/>

Bilgi için: Aykut BAŞTÜRK
UZMAN YARDIMCISI
Telefon No:

EK – 2: Etik Kurul Kararı

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
02.11.2018	9	2018 / 284

KARAR NO: 2018 - 284
Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Mustafa Selim ALTINIŞIK'ın Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI danışmanlığında “Suriyeli Sığınmacıların Maruz Kaldıkları Stresli Yaşam Olayları ve Algıladıkları Sosyal Desteğin Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarına Etkisi” isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmaları okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Mustafa Selim ALTINIŞIK'ın Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI danışmanlığında “Suriyeli Sığınmacıların Maruz Kaldıkları Stresli Yaşam Olayları ve Algıladıkları Sosyal Desteğin Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumlarına Etkisi” isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve mülakat çalışmalarının kabulüne oybirliği ile karar verildi.

EK – 3: Sosyo-Demografik Bilgi Formu (Türkçe)

Sosyodemografik Bilgi Formu

Bu çalışmanın amacı Suriyeli Sığınmacıların psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının araştırılmasıdır. Araştırma tamamen bilimsel amaçlarla düzenlenmiştir. Çalışmaya katılım gönüllülük ilkesi ile olmaktadır. Size ait bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Çalışmadan elde edilecek veriler yalnızca istatistik veri olarak kullanılacaktır. Yanıtlarınızı içten ve doğru olarak vermeniz bu anket sonuçlarının toplum için yararlı bir bilgi olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Araştırmacı

Psikolojik Danışman

Mustafa Selim ALTINIŞIK

- Yaşınız:**
→.....
- Cinsiyet**
a)Kadın
b)Erkek
- Medeni Durum**
a)Evli
b)Bekar
c)Dul
- Ne zamandır Türkiye’de yaşıyorsunuz?**
a)1 b)2 c)3 d)4 e)5 f)6 g)7 h)8 ve daha fazla
- Çocuğunuz var mı?**
a)Evet →Çocuk Sayısı:.....
b)Hayır
- Kaç kişi ile birlikte yaşıyorsunuz?**
→..... Kişi
- Suriye’de bir yapmakta olduğunuz bir mesleğiniz var mıydı?**
a)Evet →.....
b)Hayır
- Eğitim Düzeyiniz**
a)egitim almadım b)ilköğretim c)ortaöğretim d)üniversite e)lisansüstü
- Gelir Düzeyiniz**
a)0-500 TL b)501-1000 TL d)1001-1500 TL d)1501-2000 TL e)2001 ve üzeri TL
- Şuanda herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığınız var mı?**
a)Evet →Psikiyatrik Rahatsızlık:.....
b)Hayır
- Kendinizi Türkiye’de güvende hissediyor musunuz?**
a)Vatanımda gibi güvende hissediyorum
b>Güvende hissetsem de zaman zaman ülkemde olmamanın huzursuzluğunu yaşıyorum
c)Hiç güvende hissetmiyorum
- Ailenizden veya yakın çevrenizden istediğiniz zaman ulaşabileceğiniz Türkiye’de yaşayanlar var mı?**
a)Evet →Kimler:.....
b)Hayır
- Yakın zamanda Suriye’ye geri dönmek istiyor musunuz?**
a)Ülkemde barış sağlandığı takdirde vakit kaybetmeden dönmek istiyorum
b)Ülkemde barış sağlansa bile Türkiye’de kalma fikrini değerlendirebilirim
c)Fırsatım olsa başka bir ülkeye gitmek istiyorum
c)Türkiye’ye yerleşmeyi düşünüyorum ve hayatımın geri kalanını burada geçirmeyi düşünüyorum
d)Bu konuda çok kararsızım
- Bu süreçte kendinizi kötü hissettiğiniz zamanlarda kimlerde destek aldınız?**

- a)Aile b)Komşu c)Akraba d)Hemşeri e)Psikolojik Danışman
f)Diğer →Kim/Kimler:.....

15. Profesyonel Psikolojik Yardım Süreci Hakkında bilginiz var mı?

- a)Araştırmalarım ve medya neticesinde detaylı bilgi sahibi oldum
b)Çevremde bulunan ve Psikolojik yardım alan bireylerden duyduğum kadar biliyorum
c)Bizzat psikolojik yardım sürecinde bulunarak bilgi sahibi oldum
d)Herhangi bir bilgiye sahip değilim

16. Sizce Suriyeli Göçmenlere yönelik Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri gerekli midir?

- a)Kesinlikle, bu süreçte birçok göçmenin psikolojik danışma ihtiyacı olduğunu düşünüyorum
b)Psikolojik danışma sürecinin sadece bu süreçten çok ağır etkilenen göçmenlerin etkili olacağını düşünüyorum
c)Bu süreçte Suriyeli göçmenlerin psikolojik danışmanlık hizmetlerine ihtiyaçları olduğunu düşünmüyorum

17. Suriye Savaşında Yakın çevrenizden yaralanma ve kayıp yaşadınız mı?

- a)Yaralanma →Kim/Kimler:.....
b)Kayıp →Kim/Kimler:.....
c)Hayır

18. Daha önce bir uzmandan Profesyonel Psikolojik Yardım aldınız mı?

- a)Suriye’de aldım ve faydalı olduğunu düşünüyorum
b) Suriye’de aldım ve faydalı olmadığını düşünüyorum
c)Türkiye’de aldım ve faydalı olduğunu düşünüyorum
d)Türkiye’de aldım ve faydalı olmadığını düşünmüyorum
e)Almadım

Sosyo-Demografik Bilgi Formu (Arapça)

نموذج المعلومات الاجتماعية والديموغرافية

تهدف هذه الدراسة للتحقيق في مواقف اللاجئين السوريين تجاه ما يتعلق بتلقي المساعدات النفسية لهم ، تم تنظيم البحث لأهداف علمية بحتة ، تعتمد المشاركة في الدراسة على مبدأ التطوع ، سيتم الاحتفاظ بالمعلومات المتعلقة بكم بشكل سري تام ، وستستخدم البيانات التي سيتم الحصول عليها من الدراسة كبيانات احصائية فقط ، إن تقديم اجاباتكم بصدق ودقة وموضوعية تامة سيضمن لنا أن نتائج هذا الاستطلاع ستكون مفيدة للمجتمع

نشكركم على مساهمتكم

الباحث

المستشار النفسي

مصطفى سليم التنشك

(2) الجنس :

أ) امرأة (ب) رجل

(1) عمركم :

←

(3) الحالة المدنية:

أ) متزوج/ة (ب) أعزب/ة (ج) أرمل/ة

(4) منذ متى تعيشون في تركيا:

أ) ١ (ب) ٢ (ج) ٣ (د) ٤ (هـ) ٥ (و) ٦ (ز) ٧ (ح) ٨ وأكثر

(5) هل لديكم أطفال؟

أ) نعم ← عدد الأطفال :..... (ب) لا

(7) هل كان لديكم أي مهنة عندما كنتم في سوريا؟

أ) نعم ← (ب) لا

(6) مع كم شخص تعيشون؟

..... شخص

(8) مستوى تعليمكم :

أ) لم أحصل على التعليم (ب) التعليم الابتدائي (ج) التعليم الإعدادي (د) التعليم الثانوي (هـ) جامعي (و) دراسات عليا

(9) مستوى الدخل :

أ) ٥٠٠٠٠ ليرة تركية (ب) ١٠٠٠ - ٥٠١ ليرة تركية (ج) ١٠٠١ - ١٥٠٠ ليرة تركية (د) ١٥٠١ - ٢٠٠٠ ليرة تركية (هـ) ٢٠٠١ ليرة تركية و أكثر

(10) هل لديكم أي اضطراب نفسي في الوقت الراهن؟

أ) نعم ← اضطرابكم النفسي..... (ب) لا

(11) هل تشعرون بالأمان في تركيا ؟

أ) أشعر بالأمان كوطني الام

ب) على الرغم من أنني أشعر بالأمان، إلا أنني أشعر بعدم الارتياح لعدم التواجد في بلدي من وقت لآخر.

ج) لا أشعر بالأمان أبدا

(12) هل يتواجد في محيطكم أي أقارب أو أصدقاء يمكنكم الوصول إليهم متى أردتم ؟

أ) نعم ← من هم (ب) لا

13 هل تريدون العودة إلى سوريا في أقرب وقت ممكن؟

- (أ) أريد العودة إلى بلدي حالَ توفير الأمان فيها.
(ب) حتى لو تحقق السلام في بلدي سأقوم بتقييم فكرة البقاء في تركيا.
(ج) أنا أفكر بالاستقرار في تركيا وأن أكمل ما تبقى من حياتي فيها.
(د) أنا متردد بخصوص هذا الأمر.

14 في فترة وجودكم في تركيا من أين كنتم تستمدون الدعم عندما كنتم تشعرعون بالضيق؟

- (أ) العائلة (ب) جار (ج) قريب (د) من نفس المدينة التي كنت أقطن بها. (هـ) مستشار نفسي
(و) أشخاص آخريين ←

15 هل أنت على دراية بعملية المساعدة النفسية المهنية؟

- (أ) نتيجة لبحثي وتعليمي، حصلت على معلومات مفصلة.
(ب) أعرف قدر ما أسمع من الناس من حولي الذين يتلقون مساعدة نفسية.
(ج) بسبب عملية بحثي عن موضوع المعالجة النفسية أصبح لدي معلومات عنه.
(د) لا أملك أي معلومات عن هذا الأمر.

16 هل تعتقد أن خدمات الاستشارة النفسية للاجئين السوريين ضرورية لهم؟

- (أ) طبعاً ، أنا أعتقد أن العديد من اللاجئين يحتاجون إلى اسشارة نفسية.
(ب) أعتقد أن عملية الإرشاد النفسي لن تكون فعالة إلا للاجئين الذين تأثروا بشدة في هذه الفترة.
(ج) لا أعتقد أن اللاجئين السوريين يحتاجون إلى خدمات فيما يتعلق بالاستشارة النفسية.

17 هل فقد أحد ممن تعرفون أو تعرض لإصابة في الحرب السورية؟

- (أ) إصابة ← من هم.....
(ب) فقد ← من هم.....
(ج) لا

18 هل سبق ان تلقيتم مساعدة نفسية مهنية من أخصائي؟

- (أ) تلقيت مساعدة نفسية في سوريا، وأعتقد أنها كانت مفيدة .
(ب) تلقيت مساعدة نفسية في سوريا، وأعتقد أنها لم تكن مفيدة.
(ج) تلقيت مساعدة نفسية في تركيا ، وأعتقد أنها كانت مفيدة.
(د) تلقيت مساعدة نفسية في تركيا ، وأعتقد أنها لم تكن مفيدة.
(هـ) لم ألتقى

EK – 4: Olayların Etkisi Ölçeği (Türkçe)

Aşağıda, stresli bir yaşam olayından sonra insanların yaşayabileceği bazı zorlukların bir listesi sunulmuştur. Her cümleyi dikkatlice okuyunuz. Geçtiğimiz 7 gün içerisinde, yaşadığınız olayı düşünerek bu zorlukların sizi ne kadar rahatsız ettiğini cümlelerin sağındaki 5 kutucuktan yalnızca birini işaretleyerek belirtiniz. Teşekkürler.

	Hiç 0	Biraz 1	Orta Düzeyde 2	Fazla 3	Çok Fazla 4
1. Olayı hatırlatan her türlü şey, olayla ilgili duygularımı yeniden ortaya çıkardı					
2. Uykuyu sürdürmekte güçlük çektim					
3. Başka şeyler benim olay hakkında düşünmeyi sürdürmeme neden oldu					
4. Alıngan ve kızgın hissettim					
5. Olayı düşündüğümde ya da hatırladığımda, bu konunun beni üzmesine izin vermedim					
6. Düşünmek istemediğim halde olayı düşündüm					
7. Olay hiç olmamış ya da gerçek değilmiş gibi hissettim					
8. Olayı hatırlatan şeylerden uzak durum					
9. Olayla ilgili görüntüler aniden zihnimde canlandı					
10. Ürkek ve diken üstünde hissettim					
11. Olay hakkında düşünmemeye çalıştım					
12. Olayla ilgili olarak hala pek çok duygum vardı, ancak bunlarla hiç ilgilenmedim					
13. Olayla ilgili hissizleşmiş gibiydim					
14. Kendimi olayın olduğu andaki gibi davranırken veya hissederken bulduğum oldu					
15. Uykuya dalmakta güçlük çektim					
16. Olayla ilgili çok yoğun duygu değişiklikleri yaşadım					
17. Olayı hafızamdan (belleğimden) silmeye çalıştım					
18. Dikkatimi toplamakta zorlandım					
19. Olayı hatırlatan şeyler fiziksel tepkiler göstermeme neden oldu (örneğin terleme, nefes almada güçlük, baş dönmesi, kalp çarpıntısı gibi)					
20. Olayla ilgili rüyalar gördüm					
21. Kendimi tetikte ve savunma durumunda hissettim					
22. Olay hakkında konuşmamaya çalıştım					

Olayların Etkisi Ölçeği (Arapça)

اذكر انني قد عانيت او عانيتي من احدى او بعض الاعراض التالية خلال الايام السبعة الاخيرة

كثيرا	بعض الاحي ان	اح يانا	قليلا	لا على الاطلا ق		
					1	عندما يحدث اي شيء له علاقة بالاحداث التي مررت بها تحدث اشياء تذكرني بالاحداث من جديد
					2	اجد صعوبة في النوم او انام بقلق
					3	احاول ان لا اغضب عندما افكر بالذي تعرضت له او عندما يذكرني شخص بذلك
					4	شعرت بانل يغاضب مغتاض وسريع الانفعال
					5	اتضايق من الاحاسيس القوية التي تعود باستمرار عندما افكر بالحوادث
					6	بعض الاشياء في محيطي تذكرني بالذي حصل
					7	لدي احساس بان الذي حصل ليس واقعا وانه في الحقيقة لم يحصل ابدا
					8	احاول تجنب كل ما يذكرني بالذي حدث
					9	تظل تخطر في ذهني صور عن ما حدث
					10	انا فطن باستمرار
					11	ابذل جهدي لتجنب التفكير بما حدث
					12	انا ادرك بانه لا يزال لدي احساس قوية لها علاقة بالذي حصل وليس باستطاعتي التخلص منها
					13	احاسيسي بالنسبة لما حدث هي نوعا ما متزعزعة
					14	كل ما يذكرني بالذي حصل يوقظ لدي احساس قوية
					15	لدي صعوبة في النوم
					16	اكتشف انني اتصرف واشعر وكان الذي حدث سوف يتكرر حدوثه ثانية
					17	لقد حاولت ان انزعها من ذاكرتي
					18	لدي صعوبة في التركيز
					19	عندما اذكر الذي حصل ينتابني اعراض كالتعرق وصعوبة التنفس او دوخة وخفقان في القلب
					20	ارى الاحداث في الحلم
					21	اشعر بانني مرتعش وسريع الخوف
					22	احاول تجنب التكلم عن ما حدث

EK – 5: Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği (Türkçe)

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 kesinlikle evet.

2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

3. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin, annemden, babamdan, eşimden, çocuklarımdan, kardeşlerimden) alırım.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

8. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annemle, babamla, eşimle, çocuklarımla, kardeşlerimle) konuşabilirim.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularına önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

11. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği (Arapça)

الرقم	العبارة	رافض كلياً	رافض نسبياً	محايد	موافق نسبياً	موافق كلياً
1	هناك شخص معين عادة حولي عند الحاجة.					
2	هناك شخص معين اشاركه افرحي وأحزاني.					
3	عائلتي تحاول حقا مساعدتي.					
4	احصل على دعم معنوي من عائلتي.					
5	هناك شخص معين يوفر الراحة التامة لي.					
6	يحاول اصدقائي مساعدتي كثيراً.					
7	استطيع الاعتماد على اصدقائي عند الحاجة.					
8	استطيع الحديث مع اسرتي عن مشاكلي الخاصة.					
9	لدي اصدقاء اشاركهم افرحي واحزاني.					
10	هناك شخص معين في حياتي يهتم بمشاكلي.					
11	تحاول عائلتي مساعدتي على اتخاذ القرارات.					
12	استطيع مناقشة مشاكلي مع اصدقائي.					

EK – 6: Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (Türkçe)

Lütfen, ölçeğin maddelerinde yer alan ifadelere katılma düzeyinizi, her maddenin karşısında bulunan numaralardan birini yandaki düzeylere göre işaretleyerek belirtiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Akıl sağlığında bir bozulma olduğunu düşünürsem, ilk tercihim bir uzmandan yardım almak olur.	1	2	3	4
2.	Sorunlar hakkında bir psikologla konuşma fikri, bana, duygusal çatışmalardan kurtulmanın kötü bir yolu gibi geliyor.	1	2	3	4
3.	Hayatımın bu döneminde ciddi bir duygusal kriz yaşasam, psikoterapi alarak rahatlayabileceğimden eminim.	1	2	3	4
4.	Bir kişinin, gerektiği hâlde bir uzmandan yardım almadan çatışmalarıyla ve korkularıyla baş etmeyi istemesi takdir edilecek bir tutumdur.	1	2	3	4
5.	Uzun bir süre endişeli veya üzgün olsam, psikolojik yardım almayı isterim.	1	2	3	4
6.	Gelecekte psikolojik danışma almayı isteyebilirim.	1	2	3	4
7.	Duygusal bir sorunu olan kişinin bunu tek başına çözmesi mümkün değildir; bu sorununu, bir uzmandan yardım alarak çözebilir.	1	2	3	4
8.	Gerektirdiği para ve zaman açısından psikoterapinin değeri benim için şüphelidir.	1	2	3	4
9.	Kişi, sorunlarını kendi çözmelidir; psikolojik danışma almak başvurulacak son çare olmalıdır.	1	2	3	4
10.	Kişisel ve duygusal sorunlar, başka birçok şey gibi, genellikle kendi kendine çözülürler.	1	2	3	4

Psikolojik Yarım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (Arapça)

م	العبارة	غير موافق 0	غير موافق إلا حد ما 1	موافق إلى حد ما 2	موافق 3
1	إذا ما اعتقدت بأن لدى انهيار عصبي فإن أول ما أفكر به هو الحصول على رعاية أو اهتمام من اختصاصي نفسي				
2	إن فكرة التحدث مع اختصاصي نفسي عن المشكلات الشخصية تمثل بالنسبة لي أسلوب ضعيف للتخلص من هذه المشكلات				
3	إذا ما تعرضت لصدمة انفعالية حادة في فترة ما من حياتي فإنني على ثقة من الحصول على راحة نفسية بالعلاج النفسي				
4	هناك شيء يستحق التقدير في اتجاهات الفرد الذي يكون لديه استعدادا لمواجهة صراعاته دون اللجوء إلى مساعده من مختص				
5	سوف أرغب في الحصول على علاج نفسي إذا كنت قلقاً أو متضايقاً لمدة طويلة				
6	مستقبلاً ربما أرغب في الحصول على إرشاد نفسي				
7	ليس من السهل على الفرد أن يحل مشكلته النفسية بنفسه وإنما يحلها بمساعدة اختصاصي نفسي				
8	نظراً لأن العلاج النفسي يتطلب وقتاً وتكاليف فإنني أشك في قيمته لشخص مثلي				
9	يجب على الشخص أن يحل مشكلاته بنفسه ويعتبر الحصول على إرشاد نفسي آخر الحلول				
10	إن الصعوبات الانفعالية مثلها مثل غيرها من الأشياء ممكن أن تحل من تلقاء نفسها				